

Katechismus o svatých obřadech církve katolické.

Od

Antonína Vojtěcha Hnojka,

bývalého profesora pastýřského bohosloví, c. k. dvorního kaplana, biskupského skutečného konsistorního rady, biskupského veřejného, přísežního notara, děkana v Libochovicích.

Druhé porozmnožené a poopravené vydání.

S povolením nej důstojnějšího biskupského Ordinariatu litoměřického.

V Praze.

Tiskem a nákladem Bedř. Rohlíčka v arcibiskupském Seminári.

1855.

**„Vysvětluj jim řády a zákony, a oznamuj jim cestu, po-
níž by šli. a co by dělati měli.“ H. Mojž. 18, 20.**

Jeho Biskupské Milosti

Nejdůstojnějšímu Pánu,

Panu

Augustinu Bartoloměji

Hillevi,

**z Boží a Apoštolské Stolicе Milosti Biskupu Litoměřickému, cí.s. rakouského řádu sv. Leopolda, též řádu království saského Kommendátoru, Doktoru v Bohosloví, činnému údu českého národního Museum, členu Dědictví sv. Jana Nepomuckého, Společnosti v prospěch hudby chrámové ve Vídni a v Praze, k rozšíření průmyslu v Čechách, pak jednoty k zaopatření dospělých slepců, Pánu na Stolinkách a Třebouticích
a t. d. a t. d. a t. d.**

nejmilostivějšímu

Biskupu a Přiznivci svému

podává i věnuje

Spisovatel.

Biskupská Milost!

Že Vaše Biskupská Milost dopustiti ráčila, bych vznešené jméno Vaše postaviti směl v čelo knížky této: zajisté nejskvostnější dává jí ozdoby, i slavně osvědčuje právě katolického jejího ducha.

A však mimo to naše vlast vezme od tud jasného přesvědčení, že Vaše Biskupská Milost s stejnou pozorností a péčí podporovati ráčíte všelikou upřímnou snahu, v jazyku jak německém tak i českém, o zdar církve svaté.

Veřejný důkaz ten moudré a spravedlivé takové nestrannosti vejde v utěšený spolek s pohnutlivým úkazem tím, že z apoštolských úst Vaší Biskupské Milosti drahé slovo Boží při obecných kanonických dohlízkách líbezně a mocně českou řečí zaznívá. Nežť něžná otcovská láska k nám Čechům pohnula i po-

*

**silnila Vaši Biskupskou Milost k trvalému zá-
pasu s obtížnostmi seznání cizonárodní Sobě
mluvy té.**

**Opět a opět Vaši Biskupské Milosti vře-
lých vzdávaje díků, a prose svrchovaného Pa-
stýře nesmrtelných našich duší, aby dlouhé
ještě bylo blahoplné působení Vaše u pro-
střed četného stáda věrného ze srdce Vás mi-
lujícího: trvám s nejhlubší úctou**

Vaši Biskupské Milosti

nejponíženejší duchovní syn

Ant. Vojt. Hnojek.

Na Mělníce dne 9. ledna r. P. 1845.

Biskupská Milost!

Uplynulot již deset roků, co tato knížka poprvé na světlo vyšla.

Doufám, že skrze ten čas poněkud prospěla s pomocí Svrchovaného ku probuzení ducha církevního prostředkem bližšího znání služeb Božích i mezi lidem obecným i mezi lidmi vzdělanějšími.

Valné rozšíření její ale komu bych, po Bohu, více děkoval, než tomu, že jsem ji slavným jménem Vaší Biskupské Milosti, jakožto vznešeného příznivce svého a literatury bohovědecké, ozdobiti směl?

Čině též při tomto druhém vydání s blahosklonným přivolením Vaší Biskupské Milosti ujišťuji a připovídám svatosvatě, že

všecky síly dobrotivým Bohem sobě propůjčené nepřestanu vynakládati na to, aby církev Kristova učením svým a ústavy svými mocně účinkovala ku spasitelnému osvětlení a spasení člověčenstva.

K tomu arcipastýřského požehnání Vaší Biskupské Milosti pokorně žádám

Vaší Biskupské Milosti

nejponížnější duchovní syn

Ant. Vojt. Hnojek.

V Libochovicích na den nepoškvrněného početí
Nejbláh. Marie Panny r. P. 1854.

Předmluva k prvnímu vydání.

Zkvétající naše literatura česká den ke dni víc a víc bohatne utěšenými plody všelikých věd.

Ač ale o předmětech náboženských odedávna jazykem českým hojně psáno bývalo a posud se píše: nicméně velmi po řídku máme v češtině spisů „o obřadech církve katolické.“

Jelikož pak nejvýš třeba každémukatolíku, aby dostatečně seznal hluboký a spasitelný jejich smysl, význam a směr: sepsal jsem tuto knížku.

Nazval jsem ji „katechismem“ a spojil její obsah s obsahem katechismu o svatém náboženství katolickém v obecných školách uvedeného, čímž užití její při vyučování katechetickém v školách těch zajisté usnadněno.

Že pak i dospělí v katechismu tom najdou žádoucího naučení, silnou naději mám; neboť hleděl jsem stručně sice a však srozumitelně vtěsnati tam, čehož jinak jedině v ob-

širných apro učené čtenářstvo určených knih toho druhu se dočísti lze.

Kdo by zevrubnější ještě vědomosti o svatých obřadech církve katolické žádostiv byl, necht nahlídne do mého německého spisu: „Christkatholische Liturgik, zunächst zur Ausübung für Pfarrer und Kapläne des Weltpriesterstandes in der abendländischen Kirche“ (5 Bände. Prag, 1835—1842), o němž, mezi jinými pochvalnými úsudky, čestné svědectví dává i to, že vysoké c. k. zemské řízení, rozhodnutím dne 20. června 1840, čísla 31114., povoliti ráčilo, aby pro knihovny farní z matic zádušních směl kupován býti.

Poněvadž se u nás služby Boží latině dějí: názvy bohoslužebných osob, míst, věcí a konů též latinské i u vědecké i u všední užívání vešlo. Že pak vedlé těch stavím a užívám i jmen českých, dílem nově utvořených: bohda nikdo za zlé nepoloží, anť sklad ohebné mateřčiny tím poněkud rozmnožen jest.

Popřejž dobrotivý Bůh, aby tato knížka působila v zdar církve svaté a drahé vlasti!

Na Mělníce nad Labem dne 9. ledna 1845.

Spisovatel.

Předmluva k tomuto druhému vydání.

Pravil jsem v předmluvě k prvnímu vydání, „že po řídku máme v češtině spisů o obřadech církve katolické.“

Pravda výroku toho dokázala se i tím, že r. 1848 knížka tato od Výboru pro vydávání prozatimních knih k vyučování v českých gymnasiích co školní ponavrhnuta a zavedena jest, ač k účelu tomu sepsána není.

Tudy se stalo, že v brzce tři tisíce výtisků se rozebralo.

Odtud znikla potřeba nového vydání.

Doufám i toho laskavé přijetí, jelikož za vnitřní nějakou cenu přítomného spisu mluví příznivý posudek v Časopisu pro katolické du-

chovenstvo (19. roční běh, sv. 1., str. 143—146.) a jméno Nejdůstojnějšího arcipastýře diecesí litoměřické, jenž milostivě dovoliti ráčil, aby se jemu věnovati směl.

Dejž Bůh utěšeného zdaru !

V Libochovicích na den nepoškvrněného početí
Nejblahoslavenější Marie Panny r. P. 1854.

Ant. Vojt. Hnojek.

Katechismus.

Praesens opus, cujus titulus „*Katechismus o svatých obřadech církve katolické*,” non solum nihil continet, quod fidei catholicae aut sanctitati morum adversetur, sed cum ad institutionem et aedificationem fidelium multum conferre possit, omni commendatione dignum censetur.

**Ad Mandatum Reverendissimi et Illustrissimi
Episcopi.**

Litomericii die 8. Decembris 1854.

Josephus Pfeifer,

**Ecol. Cathed. Litomeric. Can. cap.,
Assessor Consist., Examinator epplis
ex Pastoralis, Schol. nat. Dioec. Li-
tomer. suprem. Inspector et epplis
libr. Censor.**

Obsah katechismu tohoto.

	Stránka
§. 1.	
Služby Boží katolické vůbec	1
§. 2.	
Druhové služeb Božích	2
§. 3.	
Účel služeb Božích a všech svatých jednání	4
§. 4.	
Užitek zevnitřních, veřejných, společných služeb Božích	—
§. 5.	
Původ služeb Božích a jiných svatých jednání v církvi katolické	5
§. 6.	
Mluva čili řeč při katolických službách Božích latinská	6
§. 7.	
Kdo obstarává a koná služby Boží a jiné obřady svaté v církvi katolické?	7
§. 8.	
Kde se konají katolické služby Boží a jiné svaté obřady?	14
§. 9.	
Náradí, nádobí, nástroje, roucha a obleky ke službám Božím a jiným svatým obřadům církve katolické	25
§. 10.	
Svaté obrazy a svaté ostatky	39
§. 11.	
Kdy se konají katolické služby Boží a jiné svaté obřady?	50
§. 12.	
Některé svaté obřady menší, kteréž se při jiných větších v katolické církvi často dějí	90
§. 13.	
Předpolední katolické služby Boží: Mše svatá a hlásání slova Božího	103

	Stránka
§. 14.	
Popolední katolické služby Boží: Křesťanské cvičení a sv. požehnání; nešpory	128
§. 15.	
Svátosti svaté vůbec	132
§. 16.	
Svátost křtu svatého	134
§. 17.	
Svátost svatého biřmování	146
§. 18.	
Nejsvětější svátost Oltářní	150
§. 19.	
Svátost pokání	156
§. 20.	
Svátost posledního pomazání	163
§. 21.	
Svátost svěcení kněžstva	168
§. 22.	
Svátost stavu manželského	186
§. 23.	
Posvátnosti: Žehnaniny, svěceniny vůbec	194
§. 24.	
Pokračování o žehnaninách: Žehnání (svěcení) kropicí vody a kropení tou žehnanou vodou	195
§. 25.	
Pokračování: Uvádění šestinedělky	197
§. 26.	
Pokračování: Církevní pohřeb	200
§. 27.	
Pokračování: Žehnání nového ohně a světla o bílou sobotu	207
§. 28.	
Pokračování o svěceninách: Svěcení křestní vody	211
§. 29.	
Pokračování: Svěcení kostela a oltáře	215
§. 30.	
Processí vůbec. Některá processí zvláště	220
§. 31.	
Putování svatá	223
§. 32.	
Závěrek	224



§. 1.

Služby Boží katolické vůbec.

Bůh lidi stvořil, aby Ho poznali, ctili, milovali, klaněli Mu se, *sloužili Mu*, poslouchali Ho, a byli spaseni ¹⁾).

Jsmet tedy služebníci Boží.

Služebník pak prokazuje pánu svému úctu — přijímá jeho rozkazy — vyznává prosbami svými za potřeby své, že mu podřízen jest — hledá u něho a dostává od něho, čehož potřebí má — a vzdává mu za to díky.

Takť jevíme my křesťané, že jsme služebníci Boží: klanějíce se Pánu Bohu — poslouchajíce drahé slovo jeho — prosíce Jej za Jeho dobrodiní — hledajíce a dosahujíce milosti Jeho, zvláště ve svátostech svatých a mši svatou — děkujíce mu za Jeho dary.

To činíce, buď podle nařízení, buď jen podle obyčeje církve katolické, konáme katolické služby Boží (službu, úctu Boží katolickou).

Nejčastěji ale jmenujeme „katolické služby Boží“ toliko mši svatou s hlásáním a posloucháním slova Božího (kázáním, výkladem evangelii) a s modlitbami (služby Boží předpolední), pak cvičení křesťan-

¹⁾ Katechismus obecný o víře.

ské, nešpory, neb svaté požehnání (služby Boží popolední); všem pak napořád službám Božím říkáme: „jednání svatá, posvátná, obřady svaté, obřady posvátné, řády, kony, děje svaté, posvátné, obyčeje, posluhy, obsluhy, služebnosti svaté, posvátné, církevní; slovem pak latinským „functio, ritus, rite.“

Ze všech pak těchto katolických služeb Božích nejdůležitější, nejvýtečnější, nejdůstojnější a nejvelebnější jest oběť mše svaté. Ta se koná podle možnosti téměř při všech ostatních posvátných obřadech, jelikož jediné pro tuto a skrz tuto oběť, kterouž Kristus Pán na kříži krvavým způsobem učinil, a každodenně na oltáři nekrvavým způsobem obnovuje, velická naše úcta Boží Bohu se líbí a nám samým prospěje.

§. 2.

Druhé služby Boží.

Služby Boží jsou rozličné; a sice: domácí, doma-li; veřejné, veřejně-li; soukromné, jednou-li jen osobou; společné, více-li osobami; vnitřní, pouze-li duchem a srdcem; zevnitřní, také-li způsobem znatelným (smysluplným) se dějí.

Mimo to věděti třeba, že veřejné, společné, zevnitřní služby Boží, co se dotýče některých různých při nich dějů, bez ujmy jednoty pravé víry, nejsou po celé církvi katolické naskrz stejny. Jmenovitě jsou dvojí, a sice ritu latinského a ritu řeckého; čemuž rozuměj takto: Církvi katolická, totiž „viditelné shromáždění všech právě věřících křesťanů, jenž mají jednu viditelnou nejvyšší hlavu, římského

papeže, jedno učení vyznávají, a jedněch svátostí užívají“¹⁾), jestli pravá církev Kristova. A však ve východních, tehdaž řeckých, zemích, již r. P. 856., mnozí od ní bludným učením odpadše až posud k ní se nevrátili; a jsou to „odštipenci“ (rozkolníci, odtrženci, schismaticové), Řekové nesjednocení, církev řecká nesjednocená,“ jenž se sami chlubně, ač neprávě, jmenují „starověrci“ ano i „pravověrci. církvi pravoslavnou.“ Kterí pak z odpadlců těch r. P. 1439 k církvi pravé opět se vrátili, slovou „Řekové sjednocení, církev řecká sjednocená.“ Tito sjednocení Řekové jsou praví katolíci, ač se od ostatních katolíků všelijakými bohoslužebnými obřady rozeznávají. Tito ostatní katolíci nazývají se naproti nim „Latiníci, církev latinská,“ poněvadž v Římě, sídle papežově, a v zemích římských za času onoho odpadnutí Řeků, latinským jazykem se mluvilo, a podnes v tomže jazyku služby Boží se dějí. K Latiníkům patříme my; k Řekům nesjednoceným patří skoro všickni Rusové, k Řekům sjednoceným mnozí obyvatelé Polska. Někdy nazýváme i katolické obyvateli jednotlivých zemí, ač nevlastně „katolickou církví,“ totiž těch- též zemí, u př. sebe katolíky v Čechách „katolickou církví českou.“ (Lépe by ovšem slušelo říkati: katolická církev v Čechách.) — Křesťané nekatolíci (protestanti) říkají: „církev“ každé osadě duchovní (kollatuře).

¹⁾ Katechismus obecný o devátém článku víry.

§. 3.

Účel služeb Božích a všech svatých jednání.

Služby Boží a všechna svatá jednání jsou k našemu posvěcení. Bůh nepotřebuje jich pro Sebe. Protož sloužice Jemu posloužíme vlastně sobě samým.

Toto naše posvěcení daří se ale tudy, že pojímáme v duši svou ctnostných myšlení, citů a úmyslů, a že nám Bůh přirozeným i nadpřirozeným způsobem uděluje milosti Své.

Účinek tento v naší duši nazýváme jedním slovem „v z d ě l á n í, v. d u c h o v n í, v. n á b o ž e n s k é“; a sice odtud: Písmo svaté praví nás býti, jsme-li ctností milovní, „chrámem Ducha svatého“¹⁾. Co tedy koli přispívá k tomu cíli a konci, bychom sobě zamilovali ctnost, vzdělává nás v Ducha svatého chrám, p ů s o b ě v z d ě l á n í v n á s.

Poněvadž pak, „cožkoli činíme, všechno k slávě Boží činiti máme“²⁾, a nelze nám, Boha lépe oslavovati leč, když konáme, co pomáhá ku svatosti, ku kteréž nás Bůh povolati ráčil: tedy svrchovaný účel všech bohuslužebných dějů záleží zajisté v tom, aby se množila čest a chvála Boží, jakož každodenní naše modlitba k Otci nebeskému zní: „Posvěť se jméno Tvé!“

§. 4.

Užitek zevnitřních, veřejných, společných služeb Božích.

Ovšemtě možná, aby křesťan soukromně, doma, sám a sám, v tiché komůrce své, anebo

¹⁾ Zdaliž nevíte, že chrám Boží jste, a duch Boží v vás přebývá? (I. Kor. 3, 16.) ²⁾ I. Kor. 10, 31.

á u prostřed mnoha lidí, však jen duchem a srdcem, beze všeho smyslného znamení, Pánu Bohu, ku posvěcení duše své a tudy k oslavení Jeho sloužil, totiž vnitřní modlitbou. Ano takové služby Boží náležejí i k povinnostem našim. Ale služby Boží zevnitřní, veřejné, společné přivodí ještě zvláštní užitek ten, že jim přítomní jsouce příkladným svým sobě počínáním druzí druhých vzbuzujeme a zanécujeme k ctnostným myšlením, citům a úmyslům, zkrátka: k duchovnímu vzdělání čili ku spasitelné pobožnosti.

§. 5.

Původ služeb Božích a jiných svatých jednání v církvi katolické.

Všelico z nich ustanovil a nařídil Pán Ježíš Kristus Sám, u příkl. modlení se otčenáše ¹⁾, mytí nohou na zelený čtvrtek ²⁾, nejsvětější oběť mešní ³⁾, Svátosti svaté atd.; ostatní pak svatá církev jeho, a to mocí tou, kterouž On jí uděliti ráčil, buď ponechala ze Starého Zákona, u př. pálení kadidla ⁴⁾, kropení žehnanou (svěcenou) vodou ⁵⁾, uvádění šesti-nedělek ⁶⁾ atd., buď teprv ustanovila a nařídila, u př. dělání svatého kříže, processí o slavnosti Božího Těla atd.

Nejvíce jednání svatá ne Bohem, sic toliko církvi svatou, ovšem také ve jménu Božím, ustanovená a nařízená slovou „ceremonie.“

¹⁾ Mat. 6. 9—14. ²⁾ Jan 13. ³⁾ Luk. 22, 19. ⁴⁾ II. Mojž. 30, 8 a jinde. ⁵⁾ II. Mojž. 12, 22 a jinde. ⁶⁾ II. Mojž. 13, 2. IV. Mojž. 3, 12. 13.

§. 6.

Mlva čili řeč při katolických službách Božích latinská.

Před časy byla řeči obecnou v zemích, starobylému národu římskému podrobených, latina. Poněvadž tam časně již vznikla církev Kristova: tudy i služby Boží latinsky konány byly. V té samé řeči konají se ale posud, ač žádný národ ji nerozprávi více. A však z příčin velemoudrých. Neb řeč latinská přestala podléhati proměnám; pročez není se co báti, že by bylo třeba, i knihy bohoslužebné často jinačiti, což by někdy i k tomu přivedlo, že by chybným vyjadřováním bludové u víře vzniknouti mohli. Dále: řečmi rozličných národů při službách Božích nebyla by zachována taková svornost a jednota v obřadech svatých, jako jedinou řečí latinskou. Řeči pak touto nestává se věřicimu ani dosti mála ujma. Neboť při všelikém vyučování náboženském zní, zajisté podle smyslu svatého apoštola Pavla ¹⁾, mateřská řeč; to ale, co se děje při službách Božích, vykládá se ve škole, v kázáních a cvičeních křesťanských, vysvětluje se v modlitebních knihách a duchovních zpěvích, tak sice, že každý katolík hojně známosti toho dosíci může; mnohým pak svatým obřadům rozuměti lze, byť by se při nich ani slova nepromluvílo, u př. co znamená spínání, rozkládání rukou, bítí se v prsy, vzhlížení k nebi, sklánění hlavy, klekání na kolena, pozdvihování svaté hostie a kalicha při mši svaté a t. d. — Žeť pak ta neb jiná řeč není hlavní věc při služ-

¹⁾ „V církvi (v sboru) ohoi pět slov srozumitelně promluvíti, nežli deset tisíců jazykem (neznámým).“ I. Kor. 14, 19.

službách Božích: nikoliv církev katolická nestojí neustupně na tom, aby po celém světě služby Boží latinsky se dály. Neboť katolíci, zvaní „Řekové sjednocení“ konají je řecky; v některých zemích slovanských, u př. v Bulharsku, konají se v jazyku slovanském, jimžto i v naší vlasti v pražském klášteře emauském, založeném od císaře a krále Karla IV. v 14. století, přivolením papeže Klimenta VI. jsou konány byly.

Kde a dokudž obecný věřící lid mluvil latinsky: on sám odpovídal knězi při službách Božích latinsky obřadujícímu, nyní ale místo něho odpovídají příslužníci (přísluhové, přistancové, assistenti, sakristové a ministranti), pak pěvcové chrámoví (zpěváci chorální, choralisté, choristé).

§. 7.

Kdo obstarává a koná služby Boží a jiné obřady svaté v církvi katolické?

Osoby stavu duchovního či kněžského, a to nižších i vyšších řádů, a sice, nikoli jak by se jim samým zachtělo, nýbrž podle jistých předpisů a ustanovení z obzvláštních obřadních knéh, jichž ke mši svaté slove „mšešní kniha, missál, mšál,“ pro jiné svaté obřady „rituál, agenda“ či „obřadář, kniha obřadní.“

Nižších řádů jsou: Ostiáři (dveřníci, vrátní, klíčníci opatrovníci, ostřeňáci chrámoví), lektori (předčitatelé, čtoucí, četci), exorcisté (zaklínači, zaklínatelé, zařikávači, zažehnávači, žehnáči, běsopudiči) a akolyti

(chodcové, chodičové, chodákové, pochůdcové, popochůdcové, předpochůdci).

Duchovní (duchovníci) těchto nižších řádů slovou „klerikové, minoristé (malokněži).“

Majíť moc, právo a povinnost, rozličné práce bohoslužebné zastávati; ostiáři u příkl. otvírati a zavíráti kostel, čistiti a ozdobovati ho atd., lektori předčítati v chrámu Páně z písem svatých atd., exorcisté modliti se nad posedlými ďáblem, chystati kropicí vodu ku požehnání jejímu atd., akolyti rozžínati svíce v kostele, přinášeti věci ke službám Božím potřebné atd.

Těchto ale a podobných skoro všech jejich povinností a prací zastávají na větším díle osoby stavu světského: sakristové (sakristani, kostelníci, kapelníci, posvátníci, svátníci) a ministranti (příslužníci, sluhové chrámoví, sluhové oltářní) — a sice že při chrámech Páně, leč při biskupských, kleriků nebývá.

Klerikové či minoristé uvádějí se ve služby své zvláštními obřady „čtyř nižších svěcení“ stavu kněžského, kteréž na moc, práva, povinnosti a práce řádů jejich ukazují. Ostiárovi dává se u př. do ruky klíč, lektorovi biblí, exorcistovi modlitební kniha, akolytovi rozžatá svíce atd.

Řád ostiářů vznikl v prvních přesmutných dobách církevních, kdy křesťané pro strach před stihateli svými, Židy i pohany, aby jimi k mukám a krvavé smrti nebyli vlečeni, služby své Boží ve sklepích, v podzemních skrýších neb v domích o samotě ukrývali, a tudy poctivých spoluvěřících potřebovali, aby dveře neb otvory místa schůzek jejich byly stráženy, a ni-

kdo mezi ně nevešel, kdož by nepatřil k nim, moha se státi jejich zrádcem.

Rádu exorcistů bylo třeba zvláště v prvních stoletích církve svaté, kdy Bůh dopustil zlým duchům, posednouti tělo mnoha lidí, aby Ježíš Kristus, jenž je divotvornou všemohoucností svou vymítal, neb v Jehožto jméně vymítali je učenníci Jeho, oslaven byl před světem, všickni pak, vidouce zázrak ten aneb o něm slyšíce, uvěřili v Něj, co vysvoboditele a Spasitele svého. — Za našich časů exorcista, kolikrátkoli chtěl by provozovati úřad svůj vymítaje z posedlých ďábly, potřebí má obzvláštního k tomu od biskupa oprávnění.

Vyšších řádů osoby stavu duchovního jsou: Podjahnové (subdiakoni), jahnové (diakoni), pryštové (kněží).

Pryštové či kněží prvního stupně (kněží prvostupní) jsou biskupové (kněží biskupové, velkněží), a biskupů nejvyšší jest papež.

Podjahan jest při svatých obřadech sluha jahnův; on pak i jahan jsou sluhové pryšta a biskupa.

Jejich moc, práva, povinnosti a práce jsou výtečnější nežli minoristů. Podjahan zpívá u př. při slavné mši svaté epistolu oděn rouchem obřadním, chystá k oběti mešní chléb (hostii) a víno, podává jahnovi obětní nádoby mešní (kalich a patenu), započiná praní prádla oltářového, přednáší kříž při processích atd. — Jahan zpívá u př. při slavné mši svaté evangelium, podává knězi neb biskupovi hostii a víno, přisluhuje tělem Páně ku svatému přijímání, hláše slovo Boží, křtí po každý čas a se všemi ceremoniemi, ukládá do tabernákulu velebnou Svátost, a bere ji odtamtud atd. — Před časy bývaly také jahenky (diakonky, diakon-

nišky), kteréž také měly jakýs církevní úřad, týkající se pohlaví ženského, u př. že dohlížely na pořádek mezi ženskými při službách Božích, že pomáhaly při křtu ženských atd. I ony bývaly svěceny na svůj řád, podobně jako jeptišky za našich dnů.

Pryštové jsou nástupníci sedmdesáto učenníků Páně, biskupové pak nástupníci dvanácte apoštolů Jeho. V písmích svatých (u př. Skut. apoštol. 14, 23.) nazývají se neřídco „starší,“ což znamená i slovo „pryšť,“ vzaté z jazyka řeckého (presbyter), ne jakoby musili všickni býti věku vysokého¹⁾, nýbrž aby pamatovali, že mají vynikati moudrostí a ctností, kteréžto bývají hustěji nalezeny při lidech starších, než při mládeži.

Jejich moc a právo záleží (krom toho, co smějí minoristé, podjahnové a jahnové) v tom, „že mohou chléb a víno v pravé tělo a pravou krev Pána našeho, Ježíše Krista, proměnit, a nebeskému Otci je obětovati“²⁾, že mohou všecky svátosti udělovati, mimo svátost svěcení kněžstva a svátost biřmování, a však i tuto poslední s povolením papežským, a že biskupům svým pomáhají ve správě a vládě církve Boží, totiž duši verících sobě odporučených.

Podjahnové, jahnové a pryštové vstupují v úřady své „vyššími posvěceními.“

Ze pak při všech téměř kostelích nedostatek jest osob duchovních: povinnosti a práce

¹⁾ K mladému Efesskému biskupovi Timotheovi píše svatý apoštol Pavel (1, 4., 12.): „Nížádaj mladosti tvou, nepohrdej; ale buď příkladem věrných v řeči, v obcování, v lásce, v duchu, u víře, v čistotě.“²⁾ Katechismus obecný o Svátosti svěcení kněžstva.

podjahenské a jahenské bývají konány od pryštů samých.

Při biskupských chrámech Páně jsou také „arcijahnové“, nejbližší biskupům, když ti konají slavné obřady svaté, a vůbec jako pravá jejich ruka.

Biskupové jsou, každý v okrsku svém (povětu, újezdu), v diöcesi (v biskupské osadě, b. stolici, b. krajině, v cirkvisvé), vrchní správce duchovní, pečující o věčné spasení věrného lidu, pomoci duchovních rádců svých (konsistoře), pak pryštů v menších okrscích (farních osadách, f. obcích, f. povětech, f. újezdech, farách, kollaturách), jenž pod jejich dohlídkou s spolupráci svými (s kaplany či kooperatory) úřadují, odkudž i z řeckého jazyka jméno „biskup“, tolik co „dozorce, dohlížel, dohlédač“, totiž duchovenstva jemu podřízeného.

Moc a právo biskupů záleží (krom toho, co směji pryštové) v tom, že světi svaté oleje, pak oltáře a chrámy Páně, že udělují svátosti birmování a svěcení kněžstva, že usazují kněží v kollaturách, a že stanoví zákony pro své pověty ve věcech služeb Božích a v ostatních potřebách duchovních.

Důstojnost biskupská není sama v sobě zvláštní svátost, ale doplněk (náplň) důstojnosti kněžské: kněžské plnemocenství. Uděluje se slavným posvěcením.

V prvních dobách cirkve Páně, pokudž tolik nebylo křesťanů, jako nyní, biskup sám a jediný odbýval všechny svaté obřady v sídle svém, při čemž mu posluhovalo duchovenstvo jeho.

Prvního biskupa v zemi nazýváme „arcibiskupem, metropolitou“, jenž jest jako

svrchovaný duchovní správce té zemi; ostatní biskupy, mající v téže zemi vlastní diocese, „biskupy souřadními, b. suffragany, soubiskupy,“ poněvadž on s nimi v církevních věcech celé zemi radu bere, a oni s ním v církevních věcech diocesí svých; nemajícího vlastní diocesí, a jinému v úřadě jeho pomáhajícího, hlavně u svěcení kněžstva, „biskupem světicím (svěcení kněžstva biskupem, podbiskupem, b. pobočným, b. spomocníkem, b. spomocným, b. pomocním“). Někteří znamenitějších sídel arcibiskupové slovou „patriarchové“ (jako „arciořtové“), u příkl. v Benátkách vlaských, a „primasové“ (jako „přednostové“); u příkl. arcibiskup pražský jest primas království českého.

Jsouť také „arcipryštové,“ kněží to vyššího důstojenství krom sídla biskupského, kterýmž biskup neřídko svěřuje dohlížku na duchovní v nějaké větší části osady své (v celém u příkl. země kraji). Těm podléhávají i vikáři (středníci biskupští, děkanové povětní“), náměstkové to biskupa v méně rozsáhlých okrscích (vikariátech).

Papež, tolik co „otec,“ totiž duchovní otec všechněch všude křesťanů, jest i biskup v Římě i viditelná hlava veškerého těla církve, náměstek Krista Pána na zemi. Vládneť s ostatními biskupy, staraje se nejvíce, aby v církvi zachováno bylo čisté a neporušené učení Syna Božího.— Podobně, jako světští panovníci, přidává i on číslo k svému jménu, kteréž si byl vyvolil při svém za papeže (na svatou stolicí, stolicí apoštolskou) povýšení, aby bylo lze rozeznati, kolikátý toho jména papež jest; u příkl. Pius IX., totiž papež devátý, jenž se jmenuje Pius.

Moc a právo papeže záleží (krom toho, co

již důstojnost biskupská s sebou přináší) v tom, že usazuje biskupy v diöcesích, že stanoví zákony pro celou církev, že v čas potřeby svolává biskupy k církevním sněmům, že jednání při těchto sněmích řídí a t. d. — Rádcové papežovi (papežská konsistoř) jsou kardinálové. Těch jest 70, a sice 6 biskupů, 50 kněží a 14 jahnů. Oni volí papeže, a to výhradně ze spolku (kollegium) svého, nosí se červeně na význak toho, že mají hotovi býti, v prospěch církve i krev svou vycediti, jsou duchovní představení různých okrsků v Římě, provozující moc jako biskupskou, předcházejí v důstojnosti všem biskupům; a dává se jim titul „Eminenci.“ Papež neřídka posílá kardinálů svých krom Říma do rozličných zemí („poslů, legátů apoštolských či apoštolské stolice“) v záležitostech církevních. Podobnou důstojnost mají někteří arcibiskupové na vždycky, jakož arcibiskup pražský slove „rozeným, totiž sídelním legátem stolice apoštolské“ v biskupství bamberském, míšenském a rezněnském.

I papež k nejvyššímu ze všech duchovních úradů a důstojenství obzvláště se posvěcuje, a spolu také (tiarou, totiž trojí korunou) korunuje, poněvadž, jakož všudy svrchovaným pastýřem duší, neméně ve své zemi světským mocnářem jest.

Posvěcení pryštů, biskupů a papeže děje se modlitbami a svatým olejem, jako korunování králů a císařů. Neboť papež i biskupové jsou knížata, totiž knížata kněžská, knížata v království Božím na zemi, v církvi svaté, jejichž vlády a správy duchovní nějaký podíl mají i pryští. Protož slovou již pryštové, tím více pak biskupové a papež „pomazání, pomazanové Páně.“ Podobného pomazání na kněžství bylo

již za Starého Zákona ¹⁾. Sami pak nazývají se kněží pokorně „sluhové Páně“, a papež v dopisech svých k věřícím říká si „služebník služebníků Božích;“ my pak jej slušně ctíme jménem „svatého Otce“, jelikož on jest duchovním otcem nás všech věřících, kteříž se jmenujeme „svatými“, totiž ku svatosti povolányými ²⁾).

Když a dokudž která z oněch kněžských osob cos bohoslužebného koná: slove vůbec „obřadní, obřadník, obřadovník, funktionář.“

§. 8.

Kde se konají katolické služby Boží a jiné svaté obřady?

Na místech svatých, m. posvátných; kromě káže-li jinak (buď nouze, buď obzvláštní způsob jednání svatého. Takť se koná mše svatá obyčejně v kostele; však, s povolením biskupovým, i ve všedním stavení ano i venku, když u příkl. kostel jediný shořel, anebo kde kostela dokonce není, v čas války v poli před bitvou; takť zaopatřování těžce nemocného svátostmi umírajících děje se v příbytku jeho, aneb kde koli jinde, poněvadž to jinak nemůž býti.

Jsouť pak místa svatá, m. posvátná v církvi katolické: **Kostely a hřbitovy.**

Kostely (domové Boží, chrámy Páně, domové Páně, božnice, bohárny, bohobyty), totiž stavení, kde se věřící oby-

¹⁾ „Vlil také (Mojžiš) oleje pomazání na hlavu Aarónovu, a pomazal ho ku posvěcení jeho“ (III. Mojž. 8, 12.). ²⁾ „(Věřím) svatých obcování.“ Katechismus obecný: Apoštolské vyznání víry.

čejně scházejí ke službám Božím, bývají stavení nádherná, bohatě a krásně ozdobená, jakož právě přísluší na domy k uctění Svrchovaného, a tak sporádaná, aby se tam služby Boží pohodlně a důstojně dály. — Jsouť pak chrámové Páně rozdílní, a sice: mateční (prvotní, prachrámy, prvochrámy, hlavní chrámy, arcichrámy, matka kostel), kterýž v osadě více kostelů mající nejprvé stál, a ku kterémuž všickni osadníci připsáni jsou; filiální (vedlejší, poboční, druhotní, odvětený, filiálka), kterýž v osadě později povstal, k němuž zde onde i nějaká část osadníků patří; farní, při kterémž farář, čili duchovní správce má stálé své sídlo; komendátní (výsadní), při kterémž druhdy správce duchovní bydliv nyní za důležitými příčinami nebydlí více, u příkl. poněvadž nesídlil by tam u prostřed osady své, v kterémž ale, poněvadž před časy kostelem matečním býval, konají se úplné služby Boží, jako v kostele farním; kaple (kapla, kaplice, kapelka, kaplička), totiž menší kostel (kostelík, kostelíček, kostelec, chrámek, chrámec) at. d. — Němci říkají vzácnějším, a sice biskupským kostelům „Dom“; a jméno to i jméno naše „dům“ jeden mají původ s řeckým slovem znamenajícím „stavení, byt.“ Jestliť tedy, jako bys řekl, že chrám Páně dům jest domů, anebo všech domů nejvýtečnější. — Ve farním kostele dějí se pro celou farní osadu služby Boží; tam káže drahé slovo Boží duchovní správce podle peva- by a potřeby lidu sobě svěřeného; tam přede všemi jinými lidmi za své kollaturniky živé i zemřelé koná nejsvětější oběť mešní; tam z vět- šího dílu dosáhli osadníci jeho křtu svatého, tam i jiných milostí: odpuštěním hříchů, posko- chlebem nebeským, kněžským oddáním v st

manželský; tam často byli již poučeni, potěšeni, k dobrému povzbuzení, od zlého varováni; tento tedy farní kostel svůj mají míti v obzvláštní vděčné uctivosti, a do něho choditi, neodbíhající do cizích far; sice tím jako opouštějí svůj vlastní ovčinec, a vystupují ze spolku s duchovním správcem svým, jenž pak nemůže, jak by mohl a chtěl, prospěti duším jejich. — Za těmi samými příčinami nedává se leč nerado a těžko povolení domácích (soukromných) kaplí, a v těch jen k obyčejné mši svaté bez vystavené nejsvětější svátosti Oltářní, a bez kázání; nic však o vyšších svátcích.

Již pouhý pohled na chrámy Páně osvědčuje, že to nejsou budovy všední k potřebám tělesným, nýbrž v prospěch duší nesmrtelných. Zhusta viděti jest kostely až k oblakům nebeským, dostávající světlo skrze okna veliká, neobyčejná, mnohobarevná, obdivně malovaná, zde onde i jen skrz jedinké v povýšeném, souženém, kulatém stropě (v bání, v kobce stropové) okno (průsvětlinu, svítilnu, průsvítinu, průsvit, lucernu, kupli), kostely s vysokými hlavními dveřmi (h. vratami, portou, portálem) silnými sloupy obستoupenými, ku kterýmž vedou široké stupně — kostely, jejichž přední hořejší stranu (průčelí) ozdobují svaté obrazy a sochy. Neméně velebný ano velebnější bývá vnitřní nábytek chrámů Páně. Všude spatřuje oko věci krásné, ozdobné, skvostné, nádherné, jimž co podobného tisícátý, zvláště sprostý člověk, neuzří na jiném místě. Svatý oltář k oběti mešní řádně a čistě připravený, hojným světlem i za dne slavně ojasněný, strop malbami jako posetý, podlaha (podláž, tla) vzácným mramorem se lesknoucí, obrazy a sochy svatých a vyvolených Božích se stěn shlížející, drahé stříbrné a zlaté nádobi chrámové:

již vstupujícího tam, i když není žádné bohoslužebné jednání, proniká a naplňuje zajisté jakousi úžasnou uctivostí.

Vysoká věž kostelů, jako prstem vztýčeným, napomíná, že v nich pobývající máme mít srdce vzhůru pozdvižené, a kříž na ní čnějící zvěstuje, že v nich klaní se Bohu ti, kdož vyznávají víru ukřižovaného Pána Ježíše Krista. — Na krovu některých kostelů zříš podobiznu bdivého kohouta, dílem co větrní korouhvičku, dílem i k tomu, bychom byli pamětlivi slova Ježíšova: „Bdětež a modlete se“ (Mat. 26, 41.).

Kostely hned z počátku službám Božím se odevzdávají, a to více méně slavnou, obzvláštní ceremonií „posvěcení“ aneb aspoň „požehnání.“ Posvěcení děje se modlitbami a svatým olejem; požehnání bez oleje svatého, jediné modlitbami. — Posvěcením i požehnáním vylučuje se chrám Páně ode všeho upotřebení k účelům pozemským, a prosí se spolu, aby všemohoucí a nejdobrotivější Bůh všem zde právě pobožným hojných milostí Svých popříti ráčil. — Takového kostelního posvěcení jest v obci každý rok vděčná památka: „slavnost posvěcení,“ v zemích rakouského císařství v třetí neděli měsíce října, nazvané „posvěcení císařské. — Jméno „posvěcení“ má slavnost ta odtud, že se v ten den rozsvěcuje v kostele krom jiných hojných světel také dvanáctero svící po stěnách, na památku dvanácte apoštolů Páně, kteří rozsedše se mezi všechny národy, učením svým rozžali celému světu světlo poznání víry Kristovy. — I Židé posvěcení chrámu v Jerusalemě, to jest, památku obnovení chrámu, za časů Machabeů po smrti Antiocha, slavili osm dní mnohými světly ¹⁾).

¹⁾ I. Machab. 4, 49. 56; II. Machab. 10; Jan 10, 22.

Které chrámy Páně toliko požehnány jsou, slaví pamětní den požehnání svého posvěcením kostela biskupského.

Při posvěcení neb požehnání svém dostává každý kostel jakés jméno, „jméno založení svého.“ Založení to týče se buď Pána Boha samého, u příkl. založení jménem Ducha svatého, buď někoho z vyvolených Božích, u příkl. založení jménem blahoslavené Marie panny, buď nějakého tajemství viry, u příkl. založení jménem nejsvětější Trojice Boží, buď některého svatého příběhu, u příkl. založení názvem vzkříšení Páně a t. d.

Vyvolení Boží, jejichžto jméno kostel má, slovou jeho „svatí „patronové,“ tolik co „ochránkové,“ poněvadž obec věřících, kteráž se do kostela dle nich nazvaného ke službám Božím schází, je přede všemi ostatními Svatými za mocnou jejich u Boha přimluvu hojně a důvěrně vzývá, a tudý jako do jejich ochrany se dává. — Bývajíť jejich obrazové nad hlavními oltáři k uctění vystaveny. — Patron pak „zádušní, pán zádušní“ slove osoba ta, kteráž buď kostel vystavěla i potřebným jménem nadala či „matiči zádušní“ (záduším) zaopatřila: zakladatel chrámu (nadač, nadatel jeho), buď v povinnost ochrany jmění toho jakkoli jest uvázána (o chránce zádušní).

Výroční slavná úcta toho, po čemž kostel jmenován jest, slove „pouť,“ v zemích rakouského mocnářství odložena na příští neděli, když padne na všední den.

Nejhlavnější částky chrámu Páně jsou: Loď chrámová a prýstěf.

Loď chrámová (chrámová síň, náv, návka) jestiž prostranství v kostele nejrozsáhlejší, pro lid obecný při službách Božích. — Některé kostely mají krom lodi prostřední také

po stranách menší lodě (poboční lodi, lodi postranní, boky chrámové, přílodi) podpěracími sloupy (posloupím, poslupím, sloupovím) oddělené. — „Lodi“ pak slove prostranství to, poněvadž shromáždění pravověřících v kostele každé obce částka jest většího shromáždění všech pravověřících po celém světě, totiž církve Boží ¹⁾, církev Boží ale neřídko jmenujeme „loďkou, loďkou svatého Petra“, kterýž byv rybářem od samého Krista Pána učiněn jest viditelnou hlavou církve svaté, a jehož nástupci jsou papežové římské.

Pryšter (kněžiště, oltářišť) jestiž prostora před oltářem od lodi chrámové mřížkou (mřížinou, přepletem, tyninou, omřežím, bradlem, bradlím, kancelím, kancelkami) zapažená, aby tam duchovenstvo služby Boží a jiné svaté obřady pohodlně, pořádně a slušně konati mohlo. — Před mřížkou touto kleče přijímává obecný věřící lid z ruky kněžské večeři Páně; a tehdážť slušně bývá pokryta bílým, čistým plátnem (šatou přijímací, přijímající rouchou, přijímací nástelkou).

Krom lodě a pryšteře bývá v kostelích a přinich: Sakristie, kruchtá, síňka chrámová a ambit.

V sakristii (svátnici, posvátnici) přechovávají se v armarách, schránkách, příhradách a skříních věci k obřadům svatým, pokud jich potřebí není; tam se také duchovní ke službám Božím obřadnými rouchy oblékají. Jestli v ni oltářík aneb aspoň klekátko, kdežto se modlivá kněz, prvé než započne svatý úřad svůj, jakož i po vykonání jeho.

Kruchtá (kůr, chór) jest v kostele místo povýšené ku provozování bohoslužebné hud-

¹⁾ Viz §. 2.

by (hudbiště), na němž hlavní hudební nástroj bývají varhany. Míváť význačné ozdoby, u příkl. sochy svatého pěvce žalmů, Davida krále, svatě Cäcilie, patronky chrámové hudby atd.

V kterých kostelích dole v lodi nestačí prostranství pro shromáždění lidu: bývá vedlé kruchty podobné jí povýšené místo, kdež lze dlíti těm, jenž by se do lodi nevešli, „nadlodi (pakruchta, pastěnek, pavlač nadlodni, p. chrámová.). — „Oratoř (modliště)“ pak slove nějaký malý oddíl takové pakruchty o sobě přepažený, neb pokojík aneb i jen výstupek (přípustek) jinde u zdi chrámové s oknem do kostela, pro vzácnější osoby, u příkl. pro biskupa, patrona zádušního a t. d.

Síňka chrámová (síň chrámová, kobka přichrámová, přichrámi, před síní chrámové, přiklet chrámový) jest staveníčko, kterýmž se vchází do kostelní lodi. Tam každý, prv než do kostela vstoupí, může pobožně sebrati mysl svou. Protož bývá síňka ta opatřena kruci fixem, a má u dveříh kropenku, aby přichozí věřící, pokropující se vodou žehnanou (svěcenou), povážili, že toliko modlitba čistého srdce v chrámu Páně vyslyšení dojíti můž.

Ambit (ochoz chrámový) jest podloubí kol kostela; nejvíce na místech poutnických a při klášteřích, na straně ke kostelu otevřené neb okny opatřené. Máť účel ten, aby věřící lid u velikém počtu shromážděný, nemůže-li se do chrámu Páně vejíti, měl přistřeší, kde by k duchovnímu vzdělání svému pomeškal. Pročež tam bývají svaté obrazy, zpovědní stolice a t. d.

Kostel posvěcený neb požehnaný zůstává místem svatým, dokudž „neovšední“ anebo se „nezneucti.“

Ovšednění (znesvěcení) jeho stane se,

když buď jeho zdi dokonce aneb tak spadnou, že jich znova vystavěti třeba; buď na vnitřních stěnách ohněm neb jinou příčinou omítku ztratí. Neboť spadnutím svých zdí přestává kostel býti stavením, kterýmž býval prvé, opadnutím pak omítky na vnitřních stěnách, kdež při jeho posvěcení byly svatým olejem mazány svaté kříže, trati i posvěcení svého i známky posvěcení toho. — Někdy se však obrátí chrám Páně schválně a úředně s dopuštěním biskupským, ku všedním potřebám, a takové kostela ovšednění prohlásí se zvláštním obřadem „o d s v ě c e n í“ neb o d ž e h n á n í,“ poněvadž by zajisté neslušelo, aby chrámů Páně, z ledakoho vůle, brzo ke službám Božím, brzo ke světským věcem, užíváno bylo. — Po opravení anebo po odvolaném všedním upotřebení jeho vrací se takovému chrámu Páně dřevní svatost opětným posvěcením neb požehnáním.

Jestli že se v kostele zpáší jisté hříchy, jmenovitě zúmyslná vražda a smilstvo, aneb jestli že by se tam pochovalo mrtvé tělo člověka nepokřtěného, neb kacíře, neb ze spolku církve vyvrženého: tudy kostel ten jest „z n e u c t ě n“ či „p o r u š e n (p o s k v r n ě n, z p r z n ě n, z o h a v e n“) a potřebuje nikoliv sice opětného posvěcení neb požehnání, ale „o č i š t ě n í.“

Pokud kostel ovšednělý nedosáhl opětného posvěcení neb požehnání, a kostel zneuctěný nedosáhl očištění (o d s k v r n ě n í“): nesmí se v něm nic bohoslužebného díti. Tím se ukazuje, jak velice svatý dům jest chrám Páně, jak ohavné jsou onyno hříchy, a jak vysoko si vážit máme, býti křesťany a to křesťany, katolíckými. Každý nechť se zhrozi před hřešením; neboť zprzňuje-li hřích již chrám Boží z kamene a dříví: cožť by hřichem teprv nebyl na drahé duši zohaven člověk, kterýž také slove chrámem

Ducha svatého ¹⁾. — Jelikož hřichem zprzněný člověk rozhrěšením ve svátosti pokání dosahuje očištění svého: dobře i zprzněného chrámu Páně očištění opětným posvěcením, neb požehnáním slove „*rozhrěšení jeho*.“

Vlastně měl by každý chrám Páně býti posvěcen. Ze pak svěcení jeho výhradně přináleží biskupům, těch ale vždy a všude pohotově není: dostačí prozatím pouhé požehnání, až by se někdy i posvěcení státi mohlo.

Ku požehnání kostelů může biskup dáti plnomocenství i pryštům; a dává ho obyčejně kněžím vyšších hodností, u příkl. kanovníkům.

Poněvadž při svěcení chrámu Páně biskup na vnitřních stěnách jeho maže olejem svatým dvanáctero malovaných křížů: snadno podle těch poznati jest, který by kostel posvěcen byl.

Hřbitov (pohřebiště, hrobiště, hroboviště, pohřebnice, pohřebárna, svaté pole, Boží pole, cimiteř, cinter) jest místo, kamž se do zemi uctivě kladou mrtvá těla lidská. — Zakopávajíť (zahrabávají, pohřebávají) se pak těla ta slušně a významně v lůno země; neb „z prachu učinil člověka Hospodin Bůh ²⁾“; a tentýž Hospodin Bůh po jeho žalostném pádu vyřkl pokutu: „Prach jsi a v prach opět se vrátíš“ ³⁾.

Na hřbitovy katolické patří jen mrtvolý katolíků, a to pouze takových, jenž až do skonání svého setrvali pravou věrou v jednotě církve svaté, a v bázni Boží odešli na věčnost. Protož nepochovávají se tam lidé nepokřtění (leč dítky katolických rodičů beze křtu zemřelé), pak nekatoličtí křesťané, leč z nouze, že by

¹⁾ Š. 3. ²⁾ I. Mojž. 3, 7. ³⁾ Tamtéž 3, 19.

jejich obec neměla vlastního hřbitova, pak kacířové a ze spolku církve vyvržení, pak v souboji zahynuli, pak samovrazi, leč by ti byli sobě v sílenosti učinili smrt, pak ti, kdož svátostí pokání a nejsvětější svátostí oltářní svéhlavně byli pohrdli, pak zločincové odpravení a t. d.

Nedávno ještě býval těsně při každém kostele (na chrámišti) hřbitov. — Aby však z hrobů hnijících pára neškodila zdraví lidí do chrámu Páně zhusta i často docházejících: jsou nyní v naší vlasti skorem již všudy hřbitovy venku za městy a dědinami. Nápodobně i v kryptách (hrobkách, kladbištích, pohřebních klenbách, pohřebních kobkách, kobkách umrlčích), totiž v sklepích, nejvíce podkostelních, nepochovávají se, za touže příčinou, mrtvolý, jakož druhdy často se dalo. leč málokde ještě panských rodin.

Bývajíť ale hřbitovy podlé veřejných cest, aby mimojdoucí pomyslili na vlastní a snad blízkou hodinku smrti, a spolu pomodlili se za věrné duše v očistci; pročť hřbitovní vrata odpoly mají mříže, aby skrze ně bylo viděti hroby.

Každý hřbitov má, ne-li kostel neb kapli, aspoň u prostřed sebe, vysoký kříž. Krom toho stojí tam, zde i onde, na hrobích (mohylách, rovech) kříže, co znamená blahé naděje té, že bude míti slavné z mrtvých vstání, kdož umřel koli u víře v ukřižovaného Spasitele svého, v lásce s ním sjednocený. Takové hrobové kříže jsou zajisté křesťanů slušnější než bývají mnohé náhrobní kameny (náhrobníky, památníky, mohylníky), na kterýchž neřídko čísti jest nestydatou pochvalu nebožtíků pod nimi ležících, místo pokorné prosby k spoluvěřícím, aby ti jich byli pamětliví v modlitbách svých.

Do kostnice pořádají se z šetrné úcty kosti vykopaných lidských mrtvol, jestliže se nezakopávají do společných jam. Na jejich krovu vznášejí se vzhůru z téhož úmyslu, jako na hrobích, podobizna svatého kříže.

Velmi prospěšná jest při hřbitově blízko hrobárny umrlčí komora (morna), kamž se prozatím dávají těla, jichž jinde až ku pohřbu nelze přechovati, pak i těch, o nichž neví se jistotně, jsou-li umrlá (těla n e d o u m r l á).

I hřbitovy odevzdávají se určení svému obřadem požehnání. Tímže způsobem, jako chrámy Páně, utrpí z n e u c t y. Podobně pak, totiž schválným a úředním obrácením k účelům světským, o v š e d ň u j í.

Leč by se stalo nové požehnání ovšednělého aneb očištění zneuctěného hřbitova: nesmí se na něm dít pohřeb s obřady církevními.

Hřbitovy při kostelích zároveň s těmitéž kostely i k ovšednění a k zneuctění, a však i k opětnému posvátnému upotřebení, přicházejí.

Za starodávna, kdy nebylo ještě, jako nyní, řádně zřízených úřadů ku potrestání provinilců: mstili se lidé sami; pročež pro křivdu buď opravdu, buď jen dle jejich zdání utrpěnou, mnoho a hrozných vražd i mezi potomky a příbuznými jejich pácháno bývalo. K zamezení toho zlého církev laskavě prohlásila zákonem, že nesmí se zajmouti aniž mu jakkoli ublížiti, kdož by utekl do kostela neb na hřbitov, a dokudž by meškal tam. Že tato místa svatá tudy byla „útočiště“ (a s y l, m í s t a ú t o č i š t n á, m í s t a o c h r a n n á, o c h r a n i š t ě), nemálo přispělo k tomu, aby je věřící měli u veliké uctivosti.

§. 9.

Náradí, nádobí, nástroje, roucha a obleky ke službám Božím a jiným svatým obřadům církve katolické.

Oltář jestli stůl k nejsvětější oběti mešní (stůl Boží, stůl Páně, obětnice, obětiště), představující onen stůl, při němž Spasitel náš, konaje poslední večeři, tuto oběť ustanoviti ráčil, buď celý z kamene (oltář nehybný, nehyblivý, nemovitý), buď jen čtverhranná kamenná deska, kteráž se položí plochou do stolu obětního (oltář noscí, hyblivý, movitý, odkládací, odkladný, odběrný, odběrací, snímací, polní, přespolní, oltářík, oltářec). V obojích oltářů těch obzvláštní dutině (hrůbku) jsou uloženy a zapečetěny tělesné ostatky (reliquie) svatých neb světic Božích, nejvíce mučenníků neb mučennic Páně, a mimo ty jsou po obou stranách postaveny skříně s podobnými takovými ostatky, na památku prvních strašných dob církve Kristovy, kdy bylo křesťanům trpěti pouze pro víru muky i smrt, na jejichžto hrobech pak věřící slavili oběť mešní, odkudž oltáře podnes mají podobu rakve. — Předek (popředí, úpředí) oltáře, buď nahý, buď slušným šatem (antependium, svisem, svěsou, závěsou, předsvísem, předkrovem, zákrovem, předstěrou, zástěrou, ostěrou, zákrytem) zastřený, má u prostřed nějaké svaté vyobrazení, u příkl. jména Ježíšova atd. — Na oltáři velebně vzhůru ční svatý kříž mezi planoucimi voskovými svícemi, aby chom ustavičně a živě v paměti drželi Ukřižovaného, jehožto krvavá oběť na kříži nekrvavým

způsobem zde obnovu bere. Planoucí pak voškovice uvádějí na mysl tytéž hrůzyplné první doby církve Páně, kdy věřící, pro strach před stíhajícími je Židy a pohany, služby své Boží tajili v temnu nočním ve sklepích a podzemních pohřebních kobkách (katakombách), tudy ovšem světla potřebujice. Osvětlení oltáře ale okazuje také významně na Ježíše, jenž Sebe nazval Sám „světlem světa“ ¹⁾, a na rozkaz Jeho, abychom byli „synové světla,“ totiž poznávali pravdu a činili skutky, jichž netřeba ukrývat, skutky tedy dobré ²⁾. Hlavně však veselou září světla na oltáři zvyšuje se radostná proslava a veleba mešního konu, ježto přirozeným během, a tudy ode dávna, světlo značí radost a velebnost, úctu a slávu, jakož naproti tmě a znamením jest žalosti a zavržení ³⁾. Již za Starého Zákona bývalo k službám Božím v stanu úmluvy a v chrámu Hospodinovu hojně světla užíváno ⁴⁾. — Povrch oltáře jest pod trojí nástelkou (postlankou, oděvadlem, ubrusem, prostěradlem, pokrytem, povlakem) z čistého bílého plátna; neb na něm děje se tajemné, svátostné stolování. — Pod křížem oltářovým a k obou stranám jeho v pravo a v levo jsou tabulky s modlitbami, kteréž kněz při mši nečte z knihy (z misálu). (Pravá pak strana oltářová slove ta, kteráž jest knězi stojícímu s tváří proti lidu anebo krucifixu na oltáři v pravo; a jestiž to strana vzácnější a čestnější.) — Nad oltářem, poněkud v pozadí jeho, visí nějaký svatý obraz, nad ol-

¹⁾ „Já jsem světlo světa; kdož mne následuje, nebude choditi v temnostech, ale bude míti světlo života“ (Jan 8, 12.). ²⁾ Jan 12, 36. ³⁾ II. Machab. 4, 22; Mat. 22, 13. ⁴⁾ II. Mojž. 25. a jinde.

tářem hlavním obraz založení téhož chrámu Páně, nad ostatními oltáři obyčejně obraz těch svatých neb světic Božích, kteréž obec zvláště ctí a vzývá. — Povýš mívá oltář nadkrov (nadklop, nadsvis, nadsvěsu, baldach, baldachyn) i k okrase i k tomu, aby s hůry na něj a tudy na nejsvětější Svátost při mši nespádl prach neb jiný neřád. — Má-li se při oltáři sloužiti mše svatá: položí se ke každé straně (ke každému rohu) ¹⁾ oltáře nahoru polštář, anebo jakýs jiný slušný podkladek (podpěr, podstavec, náloň, pult, pulpitek) pod missál, a blíže pravé strany do výklenku ve zdi neb na jiné slušné místo zvonek, dvě konvičky na mísce, jedna s vínem, druhá s vodou, a ručníček. — Hlavní (veliký, hrubý) oltář (arcioltář, oltář svátostní), k němuž vedou tři stupně pro pryšta, jahna a podjahna při slavné mši svaté, podle kněžské důstojnosti jejich, v jehožto svatyni (svátostníci, svátostništi, svátisti, stánku oltářním, stánku Božím, božisti, svatosvatyni, velsvatyni, arše svátostní, tabernákulu) se chová velebná Svátost pod způsobou chleba, stojí k východu slunce, na význak toho, že Ježíš Kristus tu přítomný nejen se narodil v zemi východní (v Palestině), ale i s nebes výsosti přinesl nám světlo pravé víry k dosažení věčného světla, totiž blaženosti věčné. Před svatyní hoří ustavičně olej v lampě (světlošce): „**věčná lampa (světlo věčné)**“ k účtě téže velebné Svátosti tam uschované, jakož ve Starém Zákoně na oltáři před podobnou svatyní oheň hořel „bez uhašování“ ²⁾. — Aby i mimo

¹⁾ Podlé II. Mojž. 29, 12 a jinde. ²⁾ III. Mojž. 6, 12.

kostel jdoucí křesťané spasitelně upamatování byli, že mají nejsvětější Svátosti oltářní účtu svou prokázati: bývá na zevnitřní stěně chrámové, u kteréž vnitř tabernákul stojí, nějaké toho slušné znamení, u příkl. obraz svatého kříže, obraz jména Ježíšova atd.

Každý oltář posvěcuje se ku potřebě své nejvyšší důstojné modlitbami a mazáním svatými oleji.

Zneuctěním kostela zneuctí se i oltářové jeho, očištěním (rozhříšením) kostela i ti očištění jsou. Pokud se ale nestalo to, nesmí se na nich slaviti oběť mešní.

Můžeť oltář, rovněž jako kostel ovšedněti, totiž ztratiti dostatečnost k tomu, aby sloužil k večeři Páně; a sice nehybný, když se hořejšek jeho odlomí od dolejška, nasecí pak, když se zruší pečeť ostatků svatých v něm položených, a když se deska jeho tak rozláme, že na ní nemá více místa hostie s kalichem. Po své opravě potřebuje opětného posvěcení.

Nedaleko hlavního oltáře stojí kredenc, (kredencník, oltář kredenční), totiž poslužní stolek (prístolek oltářový), na nějž se kladou věci ke slavné mši svaté, u příkl. kalich, kaditelnice a t. d.

Obětní nádoby jsou: Koflík (číše) pro velebnou Svátost pod způsobou vína (kalich) a miska pro velebnou Svátost pod způsobou chleba (miska, patena kališní, p. nákalíšni), kterouž se i pokrývá kalich.

K těmto nádobám obětním patří palla, totiž tuhá pokryvka, jenž se dává na patenu, dokudž patena jest na kalichu a v pateně hostie, pak na kalich s vínem, pro zachování čistoty, a šáteček ku vytření mokrého kalicha po přijímání krve Páně (purifikatoř, šáteček vytěrací, vytěrátko).

Všecko to přikryje se krátce přede mší svatou závojem (obhalem kališním), na nějž dá se taštička (bursa kališní, b. ná-kališní) s prostěrátkem (podstěrou, podstěrku, podstěrkou podstélkou, corporale), ježto se při mši na oltáři rozprostře, aby na něm leželo Tělo Páně. >

Hostie (oplatky, chleby obětné) ke mši svaté, jsou, dle příkladu poslední večeře Páně, pšeničné, přesné, totiž nekvašené, tenké a okrouhlé roztlesky (pokruty, placičky)¹⁾, ktercz se chovají v škatulce (v oplátkovně); víno pak (víno mešní, v. obětné) jest čisté, nepřipravované, z vinných hroznů vytlačené, do něhož přimísí se při mši svaté vody.

Ornát (casula) jest vrchní mešní roucho (mešní úbor). Býváť druhdy tak dlouhý a široký, že kryl kněze od hlavy až do paty, a sahal i přes ruce až k zemi. Protož musival ho kněz po obou stranách nad lokte nahrnovati, a sluha mešní podolek jeho pozadu vzhůru držeti, když nastalo ve mši pozdvihování. Odtud pochází výkrojek ornátu pro ramena, a podnes ještě obyčej ten, že ministrant při pozdvihování, kleče za knězem, drží vzhůru podolek ornátu, jako k ulehčení, ač toho vlastně není více třeba.

Pod ornát kněz ke mši svaté na duchovníckou sukni (sukni pokůtní, kůtnu,

¹⁾ „Přišel den přesnic. — I poslal Ježíš Petra a Jana řka: Jdouce, připravte nám beránka. — A když přišel čas večeře, posadil se za stůl a dvanácte apoštolů s Ním. — A vzav ohléb, a díky činiv, lámal jej a dal jim řka: To jest tělo mé, které se za vás dává; to činíte na mou památku“ (Luk. 22.).

kleriku, talár) obléká albu (řizu), totiž košili z bílého, tenkého plátna, kterouž podkasa tkaným pásem (přepáskou, cingulum) též lněným aneb hedbávným, zahaliv prvé krk ozdobený kollárem (golířem, opankem) s dvěma odvěsky (tabulkami), a ramena lněným, bílým šatem (náramníkem, náramkem, humerálem), otočí na kříž tělo své štólou, nastrčí na levou ruku manipul (přiramník, přiramek), a posléze pokryje hlavu svou čtverrohým klobúčkem (birrýtkem, birrétkem, quadrátkem, hrnáčkem), ježž ale při oltáři smekne.

Podjahen a jahen přiodívají se albou, štólou, náramníkem a dalmatikami (levítkami), jichž pro podjahna jest menší (dalmatika, tunika), jahnova pak po šiji splývající uvazuje se k pravému jeho boku.

Krom mše svaté mívá kněz při svatých jednáních na sobě nepodkasanou krátkou albu buď s rukávy (albičku, rochetu, řízici, rušiči), buď bez rukávů (superpeliceum, rochetku, ruchetku), štóla a plášť obřadní (p. provední, pluvíál, kápu, ruchel, ruchál).

Štóla (pruhlo, pruhel, rubice, obrubec, rubec) za našich dnů ovšem jen úzká páska, s dvojím svisem, na kterémž znamení svatého kříže, ježž lid z uctivosti líbá podle obyčeje východních zemí ¹⁾, bývala druhdy celý skvostný oděv. Bez ní nekoná kněz ničádného svatého jednání.

I sakristové a ministranti mají k posvátným posluhám svým obzvláštní oblek, totiž sukni (komži) a lněnou bílou nekasanou rochetku, poněvadž zastávají místo duchovních osob.

¹⁾ Mat. 9, 21.

Roucha bohoslužebná pochodí, co do neobyčejného kroje, z dávného věku a z cizích, na větším díle východních, zemí. Tím samým již pouhý pohled na obřadníka jimi ozdobeného a ve sbor věřících slavně vcházejícího dává na srozuměnou, že kněz není mezi křesťany le-
dajakás osoba, že se nyní cos neobyčejného a vzácného dítí bude; a činí tudy i sama svatá jednání jaksi vážnějšími a velebnějšími.

Všelike obleky obřadní střídají se v barvách podle časů a jednání svatých. Jsou pak barvy ty: bílá, červená, zelená, modrá a černá.

Každá barva ta má jistý svůj význam, takže vidouce právě ji a ne jinou při nějakém posvátném ději, snadno uhodneme, kam právě nyní naše myšlení a city měřiti mají.

Barva bílá značí nevinnost, svatost, radost, slávu a velebnost ¹⁾. V písmích svatých vyobrazují se angelé nebeští v rouchách bílých; a tamtéž popisuje se někdejší oslavení vyvolených Božích tím, že budou ti odíni rouchem bílým ²⁾. Protož jsou obřadní obleky bílé, u příkl. na svátky bohorodice Panny Marie, na slavnost Božího Těla, na zelený čtvrtek, jakožto den ustanovení velebné Svátosti a t. d.

Barva červená značí planoucí lásku. Protož jsou obřadní obleky červené na svátky svatých mučenníků Páně, kteříž milovali Boha a víru nad život vezdejší, na den seslání Ducha svatého, jenž jest vši lásky pramen a t. d.

¹⁾ „Angel Páně sstoupiv s nebe a přistoupiv odvalil kámen ode dveří (hrobu Kristova) a posadil se na něm. A byl obličej jeho jako blesk a roucho jeho bílé jako sníh“ (Mat. 28, 2. 3. a jinde). ²⁾ „Kdo svítězí, tentě bude odíni rouchem bílým“ (Zjev. sv. Jana 3, 5.).

Barva zelená značí v zemích na východě, a tudy i v církvi, kteráž tam vzala začátek svůj; panovníctví, mimo to pak i naději. Protož jsou obřadní obleky zelené každou neděli, jelikož ten den jest Pánu našemu, Jesu Kristu, zasvěcený, nepadne-li na ni nějaký jiný svátek. V neděli vstal z mrtvých Kristus Pán, „aby posilnil naděje naší a ujistil nás o budoucím z mrtvých vstání“ ¹⁾.

Barva modrá značí ponížení, skroušenost, kající smutek, pro svou podobnost k popeli, v němž za starých časů církevních, ano již za Starého Zákona, veřejně se kálo ²⁾. Protož jsou obřadní obleky modré skrze advent, v čas čtyřicetidenního postu, na suché dni a t. d.

Barva černá značí úmrtí, smrt, ukazujíc jako na tmu hrobovou, totiž zbavení světla vezdejšího života. Protož jsou obřadní obleky černé na veliký pátek, jakožto den skonání Vykupitelova, při pohřbu věřících a při mšech zádušních.

Barva žlutá na rouchách zlatokmentových zastává všechny barvy obřadnické, a smí se tudy ke všem svatým jednáním bráti.

Biskupové k bohoslužebným jednáním, krom obleků kněžských, mají ještě jiné ozdoby (ozdobeniny biskupské, pontifikálie), jichž znamenitější jsou: prsten, opánky (sandálie), berla (hůl biskup-

¹⁾ Katechismus obecný o pátém článku víry. — „Nevstal-liť Kristus z mrtvých, tedyť jest daremné kázání naše, a daremná jest i víra naše“ (I. Kor. 15, 14.). „Ale teď Kristus z mrtvých vstal, prvotiny těch, kteříž zesnuli; neb poněvadž skrz jednoho člověka smrt, tak také skrz druhého člověka vzkříšení z mrtvých“ (I. Kor. 15, 20, 21.). ²⁾ II. Král. 13, 19; Jonáš 3, 6.

ská, pasoch, posoch, pedum), infule (infula, biskupský klobouk, biskupská čepice, mitra) a kříž náprsní. Takové ozdoby jsou povoleny i některým kněžím vyšších důstojností (praelátům, opatům, kanovníkům), tudý zvaným „infulati.“

Pro velebnou Svátost pod způsobou chleba v hostiích menších, nežli jsou ke mši, jako tyto, pšeničných a nekvašených, ku svatému přijímání lidu věřícího ano i kněží mimo mši svatou přijímajících (pro partikule) jest cibor (kalich podávací, k. přijímací, k. hostiový) s pokličkou mající nahoře křížek anebo jinou podobiznu na Krista Pána narážející; u př. beránka Božího, a ku svatému přijímání nemocných miska (patena) za opatřovací, kterouž k nim donáší kněz v cibori anebo v čtverhranné tuhé taščičce (burse). Cibor pokrývá řásná obálka (plášť, obhal ciborový, přehala ciborová), jakoby se připomínalo, že tajemství velebné Svátosti nepostihne ani tělesné oko ani rozum člověka. Podobná záhala nalezá se při svatyni oltářové (tabernáku) za toutéž příčinou: opona (koltrynka, závěsa, předstěra, zástěra, ostěra) tabernákulová (předsvis, předkrov, zákryt tabernákulový).

K duchovnímu potěšení a k rozmnožení pobožnosti věřících ukazuje se jim někdy velebná Svátost pod způsobou chleba v monstranci (movité, nosení svátostníci, svátostní objeveně), kdežto v nádobě půlměsíčkové (melchisedeku), co na trůně, postavena jest.

Když velebná Svátost veřejně jest vystavena, aneb na oltáři při mši svaté položena, aneb u slavném processí pod baldachem (pod nebesy průvodními) z jednoho místa na dru-

hé se přenáší: činí se ji pocta kouřením vonného kadidla, ježto se dává do pánve kadidlné (kaditelnice, kadidlnice, kadidlny, kadidny, kadidenice, kouřitelnice, kuřidlny), z nádoby podobu lodičky mající, lžičkou na řeřavé uhlí v kotlíčku kadidlném (uhlojemu, uhlišťátku, v žárně, žirně) nasypané.

Kdykoliv kněz neb jahan má uchopiti monstranci neb cibor s velebnou Svátostí: zastře si z uctivosti ruce závojem (ruční rouškou, povíjkou, závíjkou, ovíjkou, velum) od šíje dolů vlajícím (obhalem zášijovým, rouškou zášijovou), což i činí bera do rukou ostatky svatých a světic Božích.

Ke křtu svatému hlavně potřebí jest, krom když se jí nedostává, křestní (křtící, křtitelné) vody, v bílou sobotu modlitbami a svatými oleji zvláště posvěcené, kteráž se v kostele chová v křtitelnici (křtitelně, křestnici), a při křtění nabírá se do křestní číšky, neb konvičky. — V prvních stoletích církve svaté býval křest svatý udělován trojím potopením celého těla do vody; protož při kostelích bývalo zvláštní k tomu stavení, a v tom hluboká pro křestní vodu nádrž, odkudž křest i „koupele“ slove. Takové stavení sloulo „baptister“, jako: „křestárna, křestníště, křestiště.“

Mimo vodu tu užívá se také kropicí vody požehnané (vody svěcené) k pokropování znamenajícimu buď čistotu, buď očišťování od poskvrny hříchů, z nádob kropicích (kropenek) ¹⁾.

¹⁾ Již za Starého Zákona bylo cos podobného. Bůh nařídil Mojžíšovi řka: „Udělaš umývadlo měděné k umývání, a podstavek jeho měděný,

S kazatelnice (kazatelny, hlasatelnic, hlasatelny, hlasárny, řečníště) pronáší (hláše, káže) se obyčejně slovo Boží. Bývá významně ozdobena, u příkl. podobami svatých apoštolů neb evangelistů Páně neb učitelů církevních, a od hlavního oltáře na levo, totiž na straně té, kde se při oltáři čte svaté evangelium; neb kázání jest obšírnější svatého evangelium zvěstování.

Pod klopem (nadklopem, nadkrovem), nad hlavou kazatelovou vznáší se podobizna holubice, obraz to libezný Ducha svatého, jehož milosti třeba, má-li drahé slovo Boží blahodějný účinek mítí.

V zpovědnících (zpovědárnách), zpovědních stolicích) koná se zpověď, a udělují kněží k tomu zřízení na místě Božím svátost pokání. Obrazy, jimiž ty stolice bývají ozdobeny, vzbuzují hříšníka k želu a lítosti, jakož i k doufání v svrchovaného slitovníka, u příkl. svatý kříž, kající Magdaléna, plačící Petr, dobrý Pastýř, beránek Boží a t. d.

Při každém processí mimo chrám Páně přednášejí se v pořádku krácejícímu lidu korouhve (korouhvice, korouhvičky, vrouhvice), na hoře s křížkem a po obou stranách s obrazy svatých neb světic Božích těch, jichž osada obzvláště ctí a vzývá, aby každý, vida je před sebou, zanícen a posílněn byl k následování jich v boji pro slávu spasení duše, pod praporem Ukřižovaného, tohoto nepřemoženého vůdce našeho po cestě k

a postavíš je mezi stánkem úmluvy a oltářem, a naleješ do něho vody. Umývati budou z něho Aron i synové jeho ruce své i nohy své. Když vcházeťi budou do stánku úmluvy, umývati se budou vodou“ (II. Mojž. 30, 17—21.).

životu věčnému. — Školní dítky mívají vlastní svůj praporeček, na němž bývá obraz svatého angela strážce, aby živě pamatovaly, že jest jim svědomitě poslouchati spasitelného vnukání jeho. — Neméně mívají cechové neb pořádky řemesel a jiných živností praporce s obrazem toho svatého, jež cech obzvláště ctí co patrona svého, poněvadž ten za živa buď stejného stavu byl, buď takový měl u veliké poctivosti, anebo z jiné moudré, nábožné příčiny, u příkl. vinařský pořádek svatého Václava, o němž se ví, že vlastním rukama vzdělával vinici pro stůl Páně, cech ševcovský svatého Křišpína a Křišpiniana, kteřížto bratři, urození Římané, ve francké zemi zvěstovali viru Kristovu, v noci pracující na obuvi k výživě své a t. d. Tyto praporce i školní i cechovní neb pořádkové nosí se při processích před školní mládeží a před svými cechy neb pořádky, činíce mezi lidem na dlouhém, táhlém provodu jdoucím řádných oddělení něco krásně vypadajících.

Svaté oleje, kterýmiž se činí rozličná obřadná pomazání, jsou trojí: svaté křížmo, smíšenina to z oleje olivového a z balsamu arabského (o balsamu, balsamu z Mekky), ku svěcení kněžstva a t. d., pak svatý olej křtěnců (olej křestní, olej katechumenů, olej věřících) ke křtu svatému a t. d., a svatý olej nemocných (olej zaopatřovací), ku svátosti posledního pomazání a t. d., obojí olej ten čistý olej olivový. Biskup světi je na zelený čtvrtek, a i hned rozešle po farních kostelích pro potřebu celého roku.

Mezi svitivem k obřadům svatým jsou znamenité: Svíce hromniční, paškál a trojkrutec.

Svíce hromniční (hromnice, hromničky) jsou voskovice ku processí na den oči-

šlování Marie panny. Kněz je prvé požehnáva (posvěcuje) modlitbou k Pánu Bohu, abychom Ho jasně poznali, láskou k Němu zahoreli, a někdy světla věčného, totiž radosti nebeské, účastnými učiněni byli. Vzaliť jméno své odtud, že je pobožný lid rozžíná doma při hromobití a bouřce nočního času, ne jakoby v nich vězela jakás moc hromobití a bouřku zahánějící, ale aby se při jejich světle modlili k Všemohoucímu za milostivé odvrácení všeho zlého.

P a š k á l slove podle latiny „svíce velikonoční“, jenž se v kostele při oltáři na straně evangelii mezi mší svatou pálí od bílé soboty až po prvním svatém evangelium slavnosti na nebe vstoupení Páně. — Rozžehnutá svíce značí samého Pána Ježíše Krista z hrobové temnosti ku světlu nového života slavně vstalého. Požehnáva (světí) se s mnoha obřady na bílou sobotu.

Trojkrutec (trojsvíce, triangul), svíce tříprutová, ze tří svící pospodu v jednu skroucená, na třtinu aneb hůl prostou, nepatrnou, nasazená, značí nejsvětější Trojici Boží, jejížto druhá Osoba v Kristu Ježíši snížila Se tak, že přijavši padoucí přirození lidské podnikla vši potupu, bolest, bídu ano i přehořkou smrt, bychom my v nově dosáhli naděje věčného blaha. — **Tříhranník** (třírožník) pak slove svícen do tří rohů s postavem jedním, na jehož hřeby nastrkují se svíce k hodinkám truchlivým v pašijovém týdni.

Důmyslné zajisté nástroje bohoslužebné jsou zvony. Ty znějí silným a vážným hlasem svým téměř při každém svatém ději, zvěstující i radostné i smutné věci, čest vzdávající Bohu i lidem. A sice: zvony na věži (se zvonice) výzvánějí církevní svátky, pobízejí k rozjímání a k modlení, u příkl. pozdravení angelského, za

nedávno zemřelé (umíráček), svolávají obec věřících ke společným službám Božím, provázejí processí a pohřební průvody a t. d.; zvony při sakristii dávají znamení začátku služeb Božích a t. d.; příruční oltářní ohlašují a oslavují výtečnější částky služeb Božích, u příkl. pozdvihování, přijímání při mši svaté, požehnání velebnou Svátostí a t. d.; jiné příruční totéž činí při jiných svatých jednáních, u příkl. na cestě kněze s Pánem Bohem k nemocnému a t. d. — Druhdy, až k 9. století nebylo větších zvonů; první lil se, prý, v Benátkách nad mořem. Před tím dávalo se návštějí služeb Božích buď tichým obesláním po domech za časů pronásledování křesťanů, později buď hlaholem trub, buď, jakož podnes i u nás od zeleného čtvrtku až k bílé sobotě, tlúčením kladiva o prkno a t. d. Při svěcení zvonů, kteréž se děje modlitbami, žalmovými zpěvy, okuřováním, mytím žehnanou (svěcenou) vodou a mazáním olejem svatým, dává se jim také jméno nějakého Svatého, jehožto obraz na nich i vyliť bývá. Jestliť tedy, jakoby nás ten Svatý jazykem zvonovým volal ke službám Božím anebo ku pobožnosti nabízel. Němci obřadu svěcení toho říkají „křestění zvonů,“ pro nějakou jeho podobu k obřadu křestnímu. — Někde se zvony toliko požehnávají.

Které věci bohoslužebné již nedají se více potřebovati, buď spálí se ohněm, jako svaté oleje o bílou sobotu, bavlna svatým olejem napojená po udělení posledního pomazání, zkažené obrazy a t. d.; buď se hodí do ukrytého místa k tomu zvláště uchystaného (do posvátniště, smetiště chrámového, sakráře), u příkl. zkažená křestní sůl. Takový sakrář jest u oltáře, kamž se lije voda po umytí rukou kněze, a u křtitelnice, kamž se lije voda, kterouž kdo pokřtěn byl a t. d.

Věci k potřebám bohoslužebným jsou téměř naskrz velmi skvostné, z drahých kovů, vzácných kmentů (paramenta), všemožné ozdobené, obzvláště nádoby, kterých se užívá příčinou nejsvětější svátosti Oltářní. Tudy získají i sama jednání svatá uctivosti, slávy a velebnosti. A příslušíť ovšem při službách Božích vynakládati největší nádhery a bohaté, krásné úpravy, an tím Bohu jako zapůjčujeme nesmírně malý díl toho, co nám On s dobrotivou štědrostí udělití ráčil.

Nápodobně všecky téměř bohoslužebné věci odevzdávají se důstojnému svému potřebování tím, že se buď posvěcují, u příkl. oltář, kalich, patena, neb aspoň požehnavají, u příkl. monstrancí, mešní roucha, korporalie a jiné, o čemž doleji v §. 12.

§. 10.

Svaté obrazy a svaté ostatky.

„Obrazy míti v katolické církvi není proti prvnímu Božímu přikázání; neb to jen zapovídá obrazů dělati, aby jim se kdo klaněl. Katoličtí křesťané ctí obrazy, poněvadž cosi ctiplného, jako ku příkl. nějakou Božskou Osobu aneb matku Boží, aneb angela, aneb některého svatého představují. Pocta ta se nevztahuje na obraz, nýbrž na to, co se jím představuje“ ¹⁾.

Obrazy, buď barvami a štětcem zhotovené či malované (malby), buď z pevné hmoty řezané, tesané neb lité (sochy), přispívají nejen k důstojné okrase chrámu Páně, nýbrž i živě uvádějí v paměť aneb svaté příběhy, u příkl.

¹⁾ Katechismus obecný o prvním přikázání Božím.

útěk Josefa a Marie s Ježíškem do Egypta, aneb vyvolené Boží vůbec, aneb znamenité ctnostné skutky jejich, u příkl. rozdávání almužny svatým Jenem Nepomuckým mezi chudé, a usnadňují nám, bychom mohli aspoň poněkud pojmouti v mysl některá tajemství víry naší, u příkl. seslání Ducha svatého.

Nejsvětější Trojice Boží představuje se dějem pokřtění Páně, při kterémž s nebe zněl hlas Otce nebeského: „Ty jsi ten můj milý syn, v němž mi se dobře zalíbilo“ (Mar. 1, 10, 11.), nad Ježíšem, vtěleným Synem Božím, křest přijímajícím rukou Janovou, an Duch svatý v způsobě holubice sstoupil na Něj.

O t e c n e b e s k ý představuje se co stařec velevážné podoby, nad oblaky, s koulí světa, kol hlavy trojhrannou září, někdy na trůně, v pravici panovní žezlo, s oblibou shlížeje na tvory Svě. Tudy se značí věčnost, všemohoucnost, trojičnost, velebnost a laskavost Boží.

Obrazem o k a B o ž í h o, tolikéž trojhrannou září osloněného, býváme pamatováni na vševědoucí a vševládnoucí prozřetelnost Boží ¹⁾, obrazem pak ruky z temného oblaku vysáhlé na sílu a moc ²⁾, na štědrou dobrotu ³⁾, a na trestající pravdu ⁴⁾ svrchovaného, neviditelného Boha.

¹⁾ „Zdaliž ten, jenž učinil ucho, neslyší; kterýž učinil oko, zdaliž nevidí?“ (Žalm 93, 9.) ²⁾ „Nebesa vypravují slávu Boha, a dílo rukou jeho obloha zvěstuje“ (Žalm 18, 2.). ³⁾ „Oči všechněch v Tebe doufají (Hospodine!); Ty dáváš jim pokrm jejich v čas příhodný. Otvíráš ruku Svou, a nasycuješ každý živočich podle dobrolibezné vůle Svě“ (Žalm 144, 15, 16.). ⁴⁾ Hroznet jest upadnouti v ruce Boha živého“ (Žid. 10, 31.).

Syn Boží, Ježíš Kristus, představuje se rozličně :

Co milostné děťátko na klíně neb v náruči blahoslavené panenské matky, čímž se značí nesmírné milosrdenství druhé v Bohu Osoby, že k našemu spasení zmařivši velebnosti Své vtělila se ;

co pastýř dobrý, an ztracenou a však opět nalezenou ovečku zpátky donáší na bedrách k ostatnímu stádu ¹⁾, čímž se hříšníkovi přikládá k myslí a k srdci, že i jeho duše drahá jest spasiteli našemu ;

co beránek Boží, jakž nazval Jej svatý Jan křtitel ²⁾, čímž se značí, že Ježíš dle proroctví Isaiášova (53, 7.) „jako beránek k zabiti veden byl, a jako ovce před těmi, kdož je stříhou, oněměl, aniž otevřel úst Svých,“ anť naproti tomu **korouhev beránkova** znamená slavné Jeho vítězství nad smrtí a ďáblem ;

v hlubokém pohanění, kdy jej Pilát ubíčováného, ztrýzněného, trnovou korunu na hlavě, posměšný plášť na zádech, místo královského žezla otupnou třtinu v pravici, předvádí krvožíznivým židům, řka : „Ai člověk !“ což naráží na slova prorocká na Ježíši vyplněná : „Já pak červ jsem a ne člověk, útržka lidská a povrhel u všech vůbec“ (Žalm 21, 7).

Nejčastěji ale představuje se Syn Boží, an pní na dřevě kříže, buď samojediný, buď u prostřed dvou lotrů s Ním ukřižovaných ³⁾, neridko i s podobiznami žalostné matky a věrného

¹⁾ Mat. 18. Luk. 15. ²⁾ „Ejhle beránek Boží, jenž snímá hříchy světa!“ (Jan 1, 29.) ³⁾ „I ukřižování jsou s Ním (Ježíšem) dva lotři, jeden na pravici a druhý na levici“ (Mat. 26, 38.).

učenníka Jana pod křížem ¹⁾. Neboť nelze, bychom příliš dosti pamatováni byli na mrzkost hříchu, kteráž Nejnevinnějšího přivedla k ukrutným mukám a k přebolestné smrti, aniž na nepostíhlou lásku, kterouž Otec nebeský vydal vlastního Syna Svého za naše spasení, a kterouž Syn Boží obětoval život Svůj časný, bychom my dostali se do života věčného ²⁾. Protož s obrazem Ukřižovaného (krucifixem aneb s holým aspoň křížem potkává se všude oko naše. Vidíme ho na kostelní věži, na krově chrámu Páně, na oltáři, na bohoslužebných nádobách, náradích a oděvech, při processích, při pohřbu, u silnic, mezi poli, na hrobích, na korunách králů, na prsou biskupů, v ozdobách řádových zasloužilců, ano i v domácím příbytku jen poněkud nábožných křesťanů a t. d. — Krucifixy postavené krom kostela, na náměstí, na návsi aneb nedaleko jich (na křížišti, křížovišti) ohlašují veřejně, že tu bydlí katoličtí křesťané, a v polích a u cest pobízejí přichozího, aby klekna před nimi chvílku pomodlil se. Dobřeť slove krucifix starým již názvem : „Boží muky.“ Tak slovou ale i zděné sloupy nahoře s křížem a na čtyřech stranách povýš obrázky mající, zhusta postavené na takových místech, kde se nějaké znamenité neštěstí přihodilo.

Duch svatý představuje se v způsobě ho-

¹⁾ „Stály pak u kříže Ježíšova matka Jeho“ atd. „Tehdy Ježíš uzřev matku a učenníka tu stojící, kteréhož miloval (Jana), řekl k matce své: Ženo, aj syntvůj!“ (Jan 19, 25. 26.) ²⁾ „Tak Bůh miloval svět, že Syna Svého jednorozenného dal, aby každý, kdož věří v Něho, nezahynul, ale měl život věčný“ (Jan 3, 16.). „Většího milování nad to žádný nemá, než aby život položil za přátely své“ (Jan 15, 13.).

l u b i c e, poněvadž Se v způsobě té objevil při křtu Páně ¹⁾, a poněvadž za znamení Jeho slušně se hodí zvířátko to dobré, nevinné a čistotné; pak představuje se v způsobě r o z d ě l e n ý c h j a z y k ů ohnivých, poněvadž v způsobě té o letnicech sstoupil na apoštoly a učenníky Ježíšovy ²⁾, a poněvadž za znamení Jeho slušně se hodí plamen, živel ten čistý a čistící, prudký a pronikavý, osvětlující a hřející. Neb Duch svatý jestiž duch nevinnosti a dobroty, moci a síly, moudrosti a lásky.

Angelé n e b e š t í představují se v podobě lidské, co statní, sliční mládenci s jasnou, ušlechtilou tváří a s křídloma. Neboť po celém viditelném světě neznáme důstojnější podoby nad podobu lidskou; jakož i skutečně v takové neřídce seslal Bůh k lidem angely své ³⁾ a srozumitelněji nelze jistě vyznačiti jejich ochotnost u vykonávání rozkazů Božích, leč perutěmi, jakoby jimi lítali. — Vidíme-li je vyobrazené v oblacích: pamatujme na to, že oni jsou bytosti vyšší, beztělné, v krajinách nebeských očím našim nedohledlých slastně přebývající, kamž i my někdy přijíti máme. — Spatřujeme-li je co pacholátka okřídlená, pomněme na jejich vůli svatou a na slovo Božského Mistra, řkoucího: „Amen, pravím vám: Neobráťte-li se a nebudete-li jako pacholátka, nikoli nevezjdete do království nebeského“ (Mat. 18, 3.). —

¹⁾ „A hned (po křtu svém Ježíš) vystoupiv z vody, ušel nebesa otevřená a Ducha svatého jako holubici sstupujícího na Něj“ (Mar. 1, 10.).

²⁾ „Iukázali se jim rozdělení jazykové, jako oheň, a posadil se na každém z nich; a naplnění jsou všickni Duchem svatým“ (Skutk. apošt. 2, 3.).

³⁾ U příkl. Lotovi (I. Mojž. 19.), k pastýřům betlemským (Luk. 2.) a t. d.

Archangel Rafael představuje se co průvodčí mladého Tobiaše cestujícího ¹⁾, na památku i tohoto svatého příběhu i utěšené pravdy té, že „přikázal Hospodin angelům Svým o nás, aby nás ostříhali na všech cestách našich, aby na rukou nosili nás, bychom neurazili o kámen nohy své“ (Žalm 90, 11, 12.). — Archangel Michael představuje se co mohutný rytíř ozbrojený, vítězně zápolící s ďáblem ²⁾, ku povzbuzení nás, abychom i my snažili se, s pomocí Boží, svítězit proti úkladům jeho. — Někdy tentýž archangel představuje se: v levici váhy, v pravici plamenný meč, vzhledem na soudný den, v němž angelé oddělí dobré od zlých, a Bůh spravedlivě odváží odplatu každému podle skutků jeho ³⁾.

Angelové zlí (ďábel, satan, rarach) představují se v podobách ohyzdných, kteréž ovšem tím jsou pravdivější, čím zřetelněji zrazují docela převrhlou povahu těchto zavrženců a vnitřní zoufalé muky jejich.

Vyvolení Boží představují se tak, abychom snadno poznali, co každý z nich býval za vezdejšího živobytí svého, aneb snadno vzpomněli na ten neb jiný šlechetný skutek neb na způsob úmrtí jejich. Protož mívají při sobě nějaký aspoň příznak, jestliže nejsou vyobrazení v povolání svém buď jednajíce, buď trpíce, u příkl. svatí mučenníci Páně v ruce palmu, na svědectví vítězné slávy, jižto se dobojovali statečností v mukách pro víru Kristovu, svatý

¹⁾ Tob. 5. ²⁾ „I stal se boj na nebi; Michael a angelé jeho bojovali s drakem; a drak bojoval i angelé jeho“ (Zjev. sv. Jana 12. 7.).

³⁾ „Taktéž bude při skonání světa; vyjdou angelé a oddělí zlé z prostředku spravedlivých“ (Mat. 13, 49.).

apoštol Petr klíče království nebeského, svatý Pavel meč, svatá Kateřina pohanské pamudrce a popravní kolo, svatý Vavřinec řetavý rošť a t. d. — Na znamení nynější jejich slávy nebeské mají hlavu dokola osvětlenou zářivými paprsky (oslonu), jejichžto místo zastávají hvězdy u Marie panny, kterouž svatí Otcové církevní „hvězdou jitřní“ nazývají; a u svatého Jana Nepomuckého skví se hvězdový věřec, narážející na patero hvězd, jimiž objeveno jest ve Vltavě utopené tělo jeho.

Maria, blahoslavená panna a bohorodice, představuje se rozličně. Spatřujeme ji:

Co paní ozářenou slunečním jasem, na hlavě korunu dvanácti hvězd, v ruce žezlo, půlměsíček za podnoží, pod tím kouli světa, kol které se plazí poražený drak. Sluneční jasno pak a žezlo značí její důstojnost, jelikož „královny nebes,“ nej přednější mezi všemi svatými a světícími Božími, vznešené nad apoštoly, jež znamená oněch dvanácte hvězd ¹⁾. Měsíček nestálý ²⁾ pod jejíma nohama, jako přemožený, značí její nesmírnou blaženost nižádným proměnám nepodléhající. Drak značí ďábla, hada toho starého, svůdného původce všeho hříchu, jehož hlavu ale potřel Marie Božský Syn ³⁾.

¹⁾ „Ti, kteříž jiné vyučují, skvíti se budou jako blesk oblohy; a kteříž k spravedlnosti přivozují mnohé, jako hvězdy na věky“ (Dan. 12, 3.).

²⁾ „Rozmlouvání pobožného vždycky jest moudré; ale nesmyslný jako měsíc se mění“ (Sir. 27, 11.). ³⁾ Zjev. sv. Jana 20, 2. — „Řekl Hospodin Bůh k hadu: Nepráteleství položím mezi tebou a mezi ženou, a mezi semenem tvým a semenem jejím; ono potře tobě hlavu, a ty potřeš jemu patu“ (I. Mojž. 3, 15.).

Mimo to spatřujeme Marii vyobrazenou v láskavém mateřském zaměstnání s Ježíškem, milostným dělátkem jejím; anebo

s pláštěm roztáhnutým, jakoby nás všecky pod něj chtěla vzíti, podobna slepici shromažďující starostlivě pod křídla kuřátka svá, čímž se značí něžná její láska, kterouž u Boha jest horlivou a mnohomocnou řečnicí naši; aneb

v hlubokém hoři jejím, probodenou brzo jedním mečem, podle proroctví Simeonova v chrámu jerusalemském ¹⁾, brzo sedmi meči, poněvadž se čítá sedmero bolestí jejich, s tváří smutnou, ubledlou a utrápenou, jakoby mluvila k nám: „O všickni, kteříž tudyto jdete, pohledte a vizte, jestli kde bolest podobná bolesti mé, kteráž jest mi učiněna?“ (Pláč Jerem. 1, 12). Takovéto obrazy slovou obrazy „bolestné, sedmiboletné matky Boží.“

Čtyři svatí evangelisté Páně představují se s obzvláštními příznaky, a sice svatý Matouš s podobiznou člověka (vypadajícího někde jako angel), svatý Marek s podobiznou lva, svatý Lukáš s podobiznou vola, a svatý Jan s podobiznou orla. Tyto příznaky dotýkají se začátku každého svatého evangelium. Svatý Matouš tudy má při sobě člověka, že počíná evangelium své knihou rodu Ježíše Krista; svatý Marek lva, že počíná evangelium své zprávou o předchůdci Kristovu, svatém Janu křtiteli, jenž na poušti kázal pokání, na poušti pak, co král mezi zvěři, bydlí lev; svatý Lukáš vola, že počíná evangelium své zprávou o knězi Zachariáši, knězi pak starozákonní obětovali mimo jiná hovádka i voly; a svatý Jan

¹⁾ Luk. 2.

orla, že smělym letem, jako orel bystrooký k slunci, počínaje evangelium své učením o božství Ježíšovu, vznáší se k nebi, odkudž sešlo „Slovo, kteréž přebývalo mezi námi“ (Jan 1, 14).

O vánocích vystavuje se i v kostele i po domácku vyobrazení jesliček Páně, kteréž nejprve postavil svatý František Serafský r. P. 1223. k duchovnímu vzdělání pastýřů v údolí vlašském Rieti, s povolením svatého Otce. Tu vidíme, staří i mladí, s potěšením skvělého angela nebeského, zvěstujícího pastýřům ponocujícím blahodatiné narození Ježíšovo, pastýře ty chvátati ke chlěvu betlemskému a tam se klaněti Božskému nemluvnátku, ležeti v chudinkých jeslech vtěleného Boha milostně se usmívajícího, při Něm laskavou máti a poctivého pěstouna Jeho, oba svatou radostí oplývající, nad jeskyní třpytiti se hvězdu provodnou, a slavné tři krále z východních zemí na kolenách Ježíškovi pokorně podávati významných darů: zlato, co pánu, kadidlo co Bohu, a myrru, co smrtelnému člověku ¹⁾, jehož však tělo nemělo uzříti porušení. Vida obrazy ty přestává chudý pokládati za hanbu nuzný svůj stav; neb v chudobě narodil Se nebe a země Pán; bohatec však může se zastyděti za pýchu svou, neb chudí, nikoli ale bohatí, jsou tam poctěni návštěvami angelským; každý pak nechť umyslí sobě, že se bude obětovati Spasiteli svému k věrné službě po celý čas živobyti svého.

Každý sice pátek jestiž den památky hořkého utrpení Páně; zvláště pak ho připomínáme sobě v čas čtyřicetidenního postu. K tomu nemálo přispívá „křížová cesta,“ totiž řada obrazů představujících různé příběhy utrpení toho, proto „štací“ či „zastavení (z á s t a v a, sta-

¹⁾ Mat. 2.

n o v i š t ě)“ zvaných, poněvadž při každém z nich pobožní věřící pomeškají nějakou chvíli, modlíce se a rozjímající. Obrazy ty bývají obyčejně: Ježíš cedí krvavý pot v zahradě olivetenské — Jidáš zrazuje Ježíše — Pilát Ježíše odsuzuje k smrti — Žoldnéři korunují Ježíše trním, posmívajíce se Mu — Šimon Cyrenejský pomáhá Ježíši nésti kříž — Ježíš obrací se útrpně k plačícím ženám — Ježíš okouší ocet s žlučí smíšený — Přibíjí Ježíše na kříž — Ježíš umírá — Tělo Ježíšovo klade se do hrobu ¹⁾. Takové křížové cesty vlékou se někde daleko, a vedou na povýšené místo, představující horu Kalvarii (horu křížovou), kdež buď stojí kaple aneb aspoň trojí kříž, totiž podobizna kříže Ježíšova a dvou lotrů s Ním ukřižovaných; někde a sice při kostelích poutnických a klášterských k této poslední štaci berou se nábožní věřící v nejhlubší uniženosti na kolenách po schodech, kteréž tudy slovou „svaté.“ („Křížovou cestou“ slove však i pobožnost sama při obrazech těch užívaná.)

Jelikož velmi spasitelné jest, často i živě mysliti na smrt ²⁾: staví nám církev před oči vyobrazení kostlivce (kosty) s kosou a sulkami (sypacími hodinkami) aneb pouze umrlčí hlavy nade dvěma hnáty křížem položenými, u příkl. na den všech věrných dušiček, na rakvi při pohřbu a t. d. Kostlivec ten, umrlčí hlava ta a hnáty ukazují, co zbude z těla nejsilnějšího a nejsličnějšího;

¹⁾ Luk. 22, 44. Luk 22, 48. Mat. 27, 24. Mat. 27, 29. Luk. 23, 26. Luk. 23, 28. Jan 19, 29, 30. Mar. 15, 24—28. Mar. 15, 37. Mar. 15, 46.

²⁾ „Naučiž nás (Hospodine!) počítati dnů našich, abychom uvedili moudrost v srdce svá“ (Žalm 89, 12.).

kosa pak značí porážku, kterouž na trest hříchu tropí smrt mezi námi; a sutky jsou znamení rychle ubíhajícího života lidského. Někdy bývá umrlčí hlava na krucifixu pod nohama Spasitele ukřižovaného, což připomíná, že On přemohl smrti svou smrt, totiž zmařil kletbu věčné pokuty veškerého pokolení našeho.

Schvalujeť církev svatá, aby se obrazové svatí netoliko pro chrám Páně, ale i pro potřebu krom něho, ano i pro domácí příbytky, požehnávali. Obzvláštní obřad takového požehnání jest pro podobiznu svatého kříže, této velebné vzpomínky na vykoupení naše. Tudy se obmýšlí, aby obrazy ty vzbuzovaly tím větší uctivost, a jsouce pod ochranou církevní, byly jistější před pohaněním a poroucháním nezbednou luzou. Mimo to duchovní zpráve, když mu věřící přinášejí obrazy pro domácí příbytky své k požehnání, má příležitost, nahlídnouti, zdali na takových obrazech není nic, co by se nesrovnávalo s čistou věrou aneb s čistými mravy.

Jestliže některý obraz od lidu věřícího nazýván bývá „zázračným“ neb „divotvorným:“ nemysli nikdo, že by v samém obraze tom vězela jakási moc, nýbrž toliko, že všemohoucí Bůh vroucí modlitbou před obrazem tím učiněnou na přimluvu toho, jež obraz ten představuje, neřídko neobyčejnou pomocí odměniti, u příkl. neduhy zhojiti ráčil, jichž zhojiti všemu umění a usilování lidskému nebylo lze.

Jakož církev katolická cti obrazy svaté: taktéž v uctivosti má svaté ostatky, totiž věci, jenž patřivaly osobám svatým, u příkl. meč svatého Václava, aneb jichž užil Bůh k účelům spasitelným, u příkl. trní z koruny Kristovy, částky (odtínky) pravého kříže svatého, aneb a to nejvíce kosti těla Vyvolených Božích. —

Tato úcta se jim prokazuje tím, že se zavírají za sklo veskvoštné skříně (ostatkovny, ostatkáře, ostatnice, obstavy zůstatků svatých, skříně ostatkové, reliquiáře), že se staví mezi planoucí svíce, a že se podávají k líbání. — Podávají se k líbání, v nádobce řečené „pacifikál“ (libadlo, libátko, pocelák) při slavné mši svaté duchovním osobám, pak země pánu a patronu zádušnému, což jest upomenutí na srdečnou lásku, kterouž máme, dle příkladu svatých a světic Božích, míti druží k druhým, a kterouž v prvních dobách církve věřící přítomní oběti mešní jevíli opravdovým na líce políbením („políbením, polibkem svatým, p. pokoje, p. míru, p. lásky, p. bratrským, pocelkou míru, mirocelem“), mužští mužským, ženské ženským.

Pro jistotu, že jsou tyto věci pravé ostatky svaté, nikoliv ale podvodem cos podvrženého: zaopatří je biskup svědectvím svým písemným a na listě tom pečetí svou, což slove „autentika (listina pojišťovací, pojiština, pojist).“

§. 11.

Kdy se konají katolické služby Boží a jiné svaté obřady ?

Obyčejně v dobách napřed již určených; kromě z nevyhnutelné potřeby kdykoli, u příkl. zaopatření nemocného svátostmi svatými, křest slabého narozenátka a t. d.

Dějíť se pak služby Boží a jiné svaté obřady obyčejně v dobách napřed již určených proto, aby věřící věděli, kdy se mají sejíti dádouce stranou vezdejší starosti a práce své, a kdy mají uspořádati ku pobožnosti mysl svou.

Doby takové ke službám Božím a jiným svatým obřadům napřed již určité slovou „doby svaté, doby posvátné, doby, časy, slavnosti, pobožnosti církevní.“

Všecky ty, jako v kruhu, obsahuje „rok církevní (rok svatý).“

Církevní rok trvá od první neděle adventní v roce občanském jednom až zase k této neděli roku takového druhého.

Máť ovšem tolik dní co onen; a však církevní den nesáhá, jako den občanský, od půlnoci k půlnoci, nýbrž od večera k večeru. Odtud pochází „svatvečer“ před nedělí neb svátkem, poněvadž se již jejich předvečer počítá k nim; odtud „vyzvánění“ neděle neb svátku večir před tím, čímž se neděle neb svátek jako započíná a t. d.

Neděle jest první v tém dni den, proto tak zvaný, že se na něj „nedělá“, totiž nečiní služebná práce. Sloveť „den Páně“¹⁾, poněvadž ho již svatí apoštolé ustanovili, místo židovské soboty, co posvátný den, příčinou několika památek svatých, hlavně pak na památku vzkříšení Ježíšova.

Nedělím podobají se svátky, totiž dnové kromnedělní, na památku buď svatých tajemství viry, u příkl. svátek nejsvětější Trojice Boží, buď svatých příběhů, u příkl. svátek svatých tři králů, buď na památku Pána Ježíše Krista, u příkl. svátek na nebe vstoupení Jeho, buď na památku angelů nebeských, u příkl. svátek svatého Michaela archangela, buď svatých a vyvolených Božích, u příkl. svátek na nebe vzeří Marie panny, svatých apoštolů a mučovníků Páně Petra a Pavla a t. d.

¹⁾ Zjev. sv. Jana 1, 10.

Jsouť pak svátky :

o b e c n é, totiž pro celou církev, u příkl. svátek narození Páně ;

p o č á s t n í (zvláštní), totiž jen pro nějakou zem, diöcesi, kollaturu neb duchovní řeholi, u příkl. svátek svatého Jana Nepomuckého pro naši vlast českou, svátek svatého biskupa a mučenníka Páně Viktorina pro diöcesi litoměřickou, posvícení a pouť pro jednotlivé farní osady a kostely, svátek svatého Františka Serafského pro řeholníky řádu jeho, jmenovitě pro řeholi kapucínů ;

v ý r o č n í (c o r o č n í, o b r o č n í, o b č a s n í), totiž každý rok se vracející (n á r o č n y, v ý r o č n y, r o č n i c e, v ý r o č í, c o r o č í), u příkl. svátek svatého arcijahna a prvomučenníka Páně Štěpána ;

s t á l é, totiž každý rok na tentýž den připadající, u příkl. vánoce na 25. prosince ;

n e s t á l é, **m ě n i t e l n é**, u příkl. velikonoce ;

z a s v ě c e n é, totiž takové, o kterýchž všickni věřící mají povinnost, obcovati veřejným, společným službám Božím, a „bez potřeby a náležitého povolení“ služebné práce nekonati ¹⁾, u příkl. svátek narození Marie panny ; — a těm naproti

n e z a s v ě c e n é či pouze chrámové, totiž takové, jenž se světí přiměřenou maší svatou a kněžskými hodinkami, čemuž obcovati věřící lid zavázán není,

o d v o l a n é, jenž druhdy byvše zasvěcenými, přestaly takovými býti dopuštěním církve, aby pracovní lid získal více času k vý-

¹⁾ Katechismus obecný o prvním přikázání církevním.

živě své, u příkl. v Čechách svátek svatého Jana, apoštola a evangelisty Páně ;

více méně slavné, totiž s většími neb menšími pobožnostmi spojené, jmenovitě svátky první, druhé třídy (prvotřídní, druhotřídní), čili prvoslavné, druhoslavné a t. d.

V latinské řeči jmenují se dnové „feriae“, a počínaje od neděle až do pátku počítají se číslem „první, druhá, třetí, čtvrtá, pátá, šestá ferie;“ jen sobota podržela jméno „sabbatum.“ — Slovo pak „feria“ znamená tolik co „den nedělní“ totiž den bez práce, tedy den „slavný, sváteční.“ Jméno to nejprvé dáno bylo za starodávna krom velikonoční neděle i všedním dnům až k sobotě před bílou nedělí, že se tehdaž skrze celý ten týden nepracovalo. Později tak nazváni jsou dnové celého roku.

Některé svátky předchází vlastní posvátná přípravná doba; některé taková doba předchází i následuje.

Doba posvátná k některým svátkům připravující slove „vigilie (vigil, předvečer, podvečer, předhodí), následující je „oktáv.“

Vigilie znamená tolik co „bdění“ aneb „ponocování“, a záležela druhdy před některými znamenitějšími svátky skutečně ve službách Božích skrze celou noc až do jitra trvajících, odkudž její české jméno „jitřní.“ — Že pak mnozí v takovýchto nocích nepořádně se chovali, jakož i pro mnohé nepřiležitosti a těžkosti, kteréž při nočních službách Božích bývají: jitřní na den před svátkem přeloženo jest, vyjímaje jediné jitřní o vánoci.

Oktáv (pohodí) znamená i celý čas osm po sobě nastupujících dnů (pohodových) i tohoto času osmý den. — Dnové mezi svátkem a

posledním dnem oktávu jeho slovou dnové „mezioktávní (d. mezihodové, mezihoďi).“

Vigilie i oktáv povstaly k rozmnožení oslavy svátku a pobožnosti.

Oktáv slavnosti na nebe vstoupení Páně prodlužuje se o jeden ještě den. Taková devítidenní slavnost (novena, devátiny, devětiny, devítník) bývá mimo to také zde onde při obzvláštních pobožnostech, nejvíce řeholních jako se po úmrtí papežovu skrze devět dní za něj pohřební pobožnosti (pohřebiny) konají.

Jsouť pak některé svátky tak slavné, že ani v jejich oktávě pobožnost jim náležející nesmí přidáním nějaké jiné pobožnosti ztenčena býti, že tudy jmenovitě nesmí se konati mše svatá v černé barvě za zemřelé, u příkl. svátek zjevení Páně, Božího Těla a t. d. Někdy pak sběhne se na jeden den více svátků neb pobožností; a tehdaž se hlavně slaví z nich vzácnější; ostatních pak děje se jako mimochodem či přídatkem „vzpomínka (připomínka, souslava, kommemorací).“

Svátky vyvolených Božích nejsou ustanoveny na den narození, ale na den úmrtí jejich. Neboť den narození člověka, přichozího na tento svět s břemenem dědičného hříchu, jestiž začátek mnohé strasti a bídy, a tudy není hoden radostné oslavy, jako ten den, kdy v bázni a milosti Boží kdo umřev překročí v život věčně blažený ¹⁾. Protož slavíme ze všech Svatých den narození toliko dvou osob vyznamenaných od Boha hned před narozením jejich, totiž blahoslavené Marie panny, kteráž bez poškrvny počata jest, a svatého předchůdce Kristova, kte-

¹⁾ „Drahát jest před obličejem Páně smrt Svatých jeho“ (Žalm 115, 15.).

ryž byl „Duchem svatým naplněn, ještě v životě matky své“ ¹⁾. — Smrt Svatých nazývá církev krásně „narozením,“ poněvadž zemřevše světu, narodili se k radosti nebeské.

Všecky neděle a svátky jsou něco krásně v jeden celek sloučeny, takže se jimi každoročně stává úplná památka toho, co všemohoucí a nejdobrotivější Bůh k našemu vykoupení, spasení a posvěcení působiti ráčil a posud působí. Vtělil se totiž Syn Boží, pak za nás ukřižovaný vlastní mocí svou vstal z mrtvých, a stoupiv na nebesa seslal Ducha svatého, jímžto řídí a řiditi bude až ku konci světa církev Svou.

Tudy hlavní v roce svátky (arcisvátky) jsou svátky narození Páně, vzkříšení Jeho a seslání Ducha svatého. —

Nazývají se svátky ty „Boží hody,“ poněvadž zvláště na ně církev svatá věrně své pobízí ku hodu nejsvětější svátosti Oltářní. — Mezi těmito Božími hody připadají ostatní svaté doby.

Všeliké v příštím témdni nastávající církevní doby a pobožnosti ohlašují se napřed v neděli a o svátcích v chrámu Páně, aby věřící lid náležitě o nich zvěděl, a dle toho se řiditi mohl. Výroční svátky bývají také vyznačeny v kalendářích. Obsírné oznámení všech svatých časů a služeb Božích jim přiměřených obsahuje zvláštní kalendář pro duchovní (direktář).

A d v e n t, kterýmž začíná církevní rok, latinsky tolik co „příchod,“ příští,“ jestli čas předvánoční (předvánočí). Tu sobě připomínajíce při hojnějších, nežli obyčejně bývají, pobožnostech, zaslíbení Spasitele, ježto byl dal

¹⁾ Luk. 1, 15.

nejvyšš milosrdný Bůh arciohcům, připravujeme se v duchu k narození Jeho, jakoby se to každoročně znova udati mělo. Připomínajícím sobě však první příchod Ježíše Krista na tento svět, spolu na mysl přichází druhé Jeho nastávající k nám příští v den soudný. Protož církev vzbuzuje času adventního ku pokání. — Advent zahrnuje do sebe čtyry nedělní dny, nikoliv ale i tolik týdnů.

Konají se v něm raněji, než obyčejně, ještě před úsvitem, za tmy, mše svaté „Rorate,“ čímž se značí smutný věk pokolení lidského, pokudž mu narozením Kristovým nevzešlo světlo úplného zjevení Božího a blahé naděje blízkého vykoupení. — Jméno pak „Rorate“ pochodí odtud, že mše svatá čtvrté neděle adventní, ke cti a chvále bohorodice, panny Marie, tímže slovem začíná v následné propovědi z Isaiáše proroka, touhu po Spasiteli pronášející: „Rosu dejte (Rorate) nebesa s hůry, a oblačkové dšněte Spravedlivého; otevři se země, a ať vzejde Spasitel“ (45, 8.); při kteréž propovědi Boha prositi máme, aby příští Ježíšovo na tento svět prospělo duším našim tak, jako jemná rosa a tichý déšť prospívá plodinám země.

Narození Kristovo slavíme o vánoci (jakobys řekl o velnoci, či veliké či slavné noci, noci to narození Páně; jako „velikanoc“ slavná jest noc vzkříšení Jeho), kterýžto svátek zasvěcený a oktávem provázený vyniká tím, že v první jeho den smí (ač nemusí) kněz třikráte sloužiti mši svatou, což se, podle výkladů svatých Otců církevních, děje ku spasitelnému povážení trojího zplození Pána Ježíše, jelikož co Bůh od věčnosti od Otce nebeského pochází, co člověk v plnosti časů z Marie panny naroden jest, a co Bůh člověk svátostně počíná býti pod způsoby chleba a vína,

od té chvíle, co byl vyřkl kněz při mši svaté nad chlebem a vínem slova Páně : „Totot jest tělo mé ; totot jest krev má a t. d.“ — Takových „vicemešních“ dnů bývalo před časy hojně, u příkl. den památky všech věrných dušiček, zelený čtvrtek a t. d. — První těchto mši svatých jest o půl noci (půlnoční) ; neboť dle ústního podání narodil Se právě v tu dobu Kristus Pán. A zajisté neslušelo by mařiti lenivým spaním hodinu ze všech nejblahodratnější¹⁾ anť i nebeští angelé opustivše blažené sídlo své prozpěvovali : „Sláva na výsostech Bohu, a na zemi pokoj lidem dobré vůle !“ (Luk, 2, 14.) Ano přísluší a prospěje, trávití ten čas radostnými vánočními zpěvy, svatým čtením a nábožným hovorem o tajemství narození Páně.

Den a večer před vánočním hodem Božím slove „štědrý den, štědrý večer,“ poněvadž se nám tu ukázala zřejmě štědrost Svrchovaného, darovavší nám drahého Vykupitele. Pročež v ten den a večer panuje mezi mohovitějšími křesťany ušlechtilý obyčej ten, že druzi druhých všelikými dary potěšují, o nichž právě říká se, že jich „nadělil Ježíšek ;“ nebť nebylo by darů těch bez radostného narození Jeho.

Přísný toho dne půst (jelikož nejídáváme až k večeru) směřuje k tomu, abychom s myslí střízlivou a povážlivou, jakož i v tiché pobožnosti chystali se ku přivítání vtěleného Boha, Spasitele svého. Jistě nanic počínají sobě, kdož tráví svatý ten večer nemírným jídlem a pitím, hráním a provozováním pověr křesťana nehodných.

Vánoční Boží hod následují těsně po sobě, což slavnosti společné („příhodí, souhodí,

¹⁾ „Povstaň, zaskvěj se Jerusáléme; poněvadž přišlo světlo tvé; a sláva Hospodinova vzešla nad tebou“ (Isai. 60, 1.).

sousvátky“) jeho (svátky přivánoční) den svatého arcijahna a prvomučenníka Štěpána, pak den svatého Jana, apoštola a evangelisty Páně, posléze den betlemských nevinňátek (nemluvňátek, mladětek), totiž synáčků v Betlémě a krom něho do dvou let starých, rozkazem krále Heroda, krvolačného stihatele Božského dítěte Ježíše, zavražděných ¹⁾. — Postoupnost svátků těch není bez významu. Neb i svatý Štěpán i svatá nevinňátka pro Krista zabiti jsou; a svatý Jan, miláček Pána a Božského Mistra svého, neopustil Jej, když se rozprchli ostatní učenníci, nýbrž zůstav Mu věren doprovodil Ho až na horu Kalvárii. Tudy i jejich svátky pamětnímu dni narození Ježíšova slušně sousedí. — Se svátkem svatého Štěpána, tohoto prvomučenníka Páně, slaví se pojednou památka všech ostatních mučenníků, jakož se svátkem svatých apoštolů Páně Petra a Pavla památka všech ostatních apoštolů.

Na svátek svatého apoštola a evangelisty Jana světi (žehná) se zde onde v kostele víno, a pak se podává pít. Obyčej ten má svůj základ na této pověsti: Jednou svatému Janu jistý modloslužebník, jménem Aristodem, podal číši vína s jedem smíšeného, předstíraje, že přijme víru křesťanskou, vypije-li Jan víno to bez uškození zdraví svého. Svatý apoštol pamětliv zaslíbení Ježíšova, že Jeho učenníci „ve jménu Jeho budou ďábly vymítati, jazyky (cizími) mluvit, hady bráti, a jestliže by jedovatého co pili, nikoli že jim to neuškodí“ (Mar. 16, 17. 18). požehnal víno to modlitbou důvěrnou a vypil beze vsí škody, ač krátce před tím dva ke smrti odsouzení zločincové téhož vína okusivše na místě se byli otrávil. (Na tutéž pověst naráží

¹⁾ Mat. 2.

také vyobrazování svalého Jana držícího číši, o kterouž se vine jizlivý had.)

Slavnost tři v roce hodů Božích, tedy i vánočního, zaujímá vlastně, a sice ohledem na trojí osobnost jediného Boha, tři dny; v naší zemi ale třetí den jejich přestal býti svátkem zasvěceným.

Osm dní po příští Kristovu na tento svět stalo se, podle Starého Zákona ¹⁾, o b ř e z á n í Jeho, a tudy i Jeho přijetí do církve židovské, podobně jako jsme vstoupili my svatým křtem v církev křesťanskou ²⁾. — Tímto zasvěceným svátkem započínáme svůj občanský rok. — První den tohoto nového roku panuje obyčej ten, že sobě druzí druhým ústně aneb písemně projevujeme přání (gratulaci), aby se nám v nastalém roce tom na všech věcech blaze vedlo. A zajisté takové přání, pochází-li z upřímného, lásky křesťanské plného srdce, chvalitebně jest. — Větší ještě chvály zasluhuje, že se v chrámech Páně zde onde poslední den ubíhajícího roku k večerou koná pobožnost na poděkování všemohoucímu a nejvyšší laskavému Bohu za nesčíslná dobrodíní, jichž jsme skrze celý rok vzali z štědrých rukou Jeho, a na vyprošení toho, aby nám i budoucně milostiv býti ráčil. K á z a n í tohoto dne zajisté velmi přispívá k tomu, abychom příčinu všelikých utrpení našich v roce ubíhajícím hledali v hříších svých, a za ně se káli, milosti pak Boží v roce nastávajícím abychom pevně sobě umínili hodnými se státi polepšením života svého ³⁾. — Druhdy se na něj spolu slavil svátek n e j s v ě-

¹⁾ I. Mojž. 17, 10—12; III. Mojž. 12, 3. ²⁾ Luk. 2, 21. ³⁾ „Aj oči Hospodinovy patří na ty, kteříž se Ho bojí, a na ty, kteříž očekávají na milosrdenství jeho“ (Žalm 33, 18.)

tějššího jména Ježíšova, poněvadž Mu při Jeho obřezání jméno to dáno jest ¹⁾; za našich ale časů padá později, totiž na druhou neděli po svatých třech králích.

Čtyřicet dní po narození Ježíše Krista obětovala Jej panenská máteř Jeho Maria, co prvorozenice, dle zákona Mojžíšova ²⁾, Hospodinu v chrámu jerusalemském ³⁾, čehož pobožnou památku zachovává zasvěcený na 2. února padající svátek očišťování blahoslavené Marie panny čili hromnic. — Jmenujeť se pak svátek ten „očišťování Marie panny“ proto, že tehdaž šestinedělky, skrze celých šest neděl, za nečisté považovány byly, totiž po porodu pacholátka 40 dní, po porodu děvčátka 70 dní nesměly do chrámu jíti. Byly pak považovány za nečisté ohledem prvotního hříchu, s kterýmž člověk do početí svého v životě matky své obtížen jest ⁴⁾. Ovšem rodička Boží takového očišťování nepotřebovala, poněvadž nepoznávši muže, zastíněním Ducha svatého počala Nejsvětějšího bez porušení panenské čistoty své: nicméně podrobila se, jako žena obyčejná zákonu, dadouc tím příklad téže ušlechtilé pokory, kterouž se nazvala „děvkou Páně“ ⁵⁾. — Že pak v Starém Zákoně prvorozená pacholátka, jakož i prvorozené samci v dobytku, Hospodinu Bohu obětována bývala, dalo se na vyznání, že Bohu, což tvůrci a svrchovanému pánu, všecko všudy přináleží, a na poděkování za to, že Bůh prvorozené Egyptských zahubil, dítky ale Svého lidu israelského zachoval ⁶⁾. — Dovolovalť však Zákon vykoupiti je jistým určitým darem. Maria, jsouc chu-

¹⁾ Luk. 2, 21. ²⁾ III. Mojž. 12. ³⁾ Luk. 2.

⁴⁾ „Aj v nepravosti zplozen jsem, a v hříchu počala mne matka má“ (Žalm 50, 7.). ⁵⁾ Luk. 1, 38. ⁶⁾ II. Mojž. 34, 19, 20.

dička, darovala v oběť dvě holoubátek ¹⁾. — Ježíš Kristus narodil se nejen ku spasení Židů, sic veškerého pokolení lidského. Protož obstati ráčil všemohoucí Bůh, Otec nebeský, aby narození milého syna Jeho bylo ohlášeno či „zjeveno“ i krom židovské zemi v odlehlých krajinách, a sice hvězdou neobyčejnou, mudrcům na východě, těmi pak pohanům ²⁾. Tento svatý příběh slaví církev zasvěceným, vigilií i oktávem provázeným, svátkem „zjevení Páně“ neb „svatých tří králů“, kterýmžto později, v čtrnáctém století, dána jsou jména: Kašpar, Melichar, Baltasar. — Před časy býval k této slavnosti odkládán slavný svatý křest lidí dospělých, zdravých, čehož posud v Čechách památku máme žehnání (svěcení) vody tříkrálové, kteráž jest křestní voda požehnaná podle ritu řecké církve sjednocené, přinešeného k nám snad svatým Methodem (Methudem, Methodějem, Strachotou), biskupem řeckým, tím samým, jenž pokřtil svatou Lidmilu, dědičku a prvomučennici naší české vlasti. U nás ale se jí nepotřebuje ke křtu, nýbrž pouze a sice toliko v den jejího požehnání, co vody kropící. — Slavnost pak svatých tří králů proto časem slavného křestění učiněna jest, poněvadž ta i toho památku drží, že Kristus Pán od svatého Jana, předchůdce Svého, v řece Jordáně pokřtěn byl ³⁾, odkudž také slove „křtění Božího slavnost.“ — Onino svatí tři královští mudrcové bez pochyby po svém z Judstva do pohanických zemí návratu zvěštovali krajanům svým příští Vykupitelovo. Toho slavnost ovšem důmyslná děje se každoročně v Římě, v kostele založení jménem svatých tří králů, náležejícím jednotě kardinálů, ježto má péči o rozšiřování

¹⁾ Luk. 2, 24; III. Mojž. 12, 8. ²⁾ Mat. 2. ³⁾ Mat. 3.

katolické víry po celém světě, a tudy také osvi-
cených, nábožných a horlivých kněží (missi-
onářů) k obrácení nevěřících po všech zemích
vysílá. Při té slavnosti koná se tedy mše svatá
kněžími těch nejrozličnějších krajin, v těch nej-
rozličnějších řečích a rouchách, a vedlé těch nej-
rozličnějších svatých obřadů, jakoby v tu dobu
celý svět tam vtěsnán byl. — Obyčej podnes
panující, že se o vigilií svatých tří králů na dvěře
domácích příbytků píše číslo nového roku, po-
chodí odtud, že druhdy nový občanský rok tímto
svátkem počínal. — Druhdy v ten samý den cho-
dívali, a v jiných zemích posud chodí duchovní
pastýřové s zpěváky chrámovými po domích osa-
dníků svých, požehnavajice příbytky ty modlit-
bami a zpěvem. Tak zajisté nábožně začal se
i podomácku nový rok. Poněvadž ale občanský
rok později začal počátek míti o vánoci, obřad
požehnavací ten také stával se o vigilií váno-
čního Božího hodů. (Nyní občanský rok počíná
1. ledna.) — To pak požehnání obcházejícího
duchovního zprávece a zpěváků chrámových slove
„koleda,“ snad z řeckolatinského „calendae,“
„první den měsíce,“ tedy i roku, protože o té
době konáno bývalo. Toho památkou zůstalo
ještě, že děti o vánoci chodí „po koledě,“ totiž
prozpěvujice přejí šťastný nový rok, a za to ně-
jaký dárek dostávají.

Pán Ježíš dokonav úkol svůj na zemi obětí
života svého, třetí den z hrobu vstal „Svou mocí
nesmrtelný a slavný, jako vítěz smrti a dá-
bla“ ¹⁾. Tím naplnil písmo, kteréž bylo příběh
ten prorokovalo ²⁾, i co Sám předpověděl, že

¹⁾ Katechismus obecný o pátém článku
víry. ²⁾ „Nenecháš duši mou v pekle (v před-
pekli), aniž dopustíš Svatému Svému viděti
porušení“ (Žalm 16, 10).

totiž chrám těla Svého zbořený ve třech dnech zase vzdělá ; „tím dokázal světu jistě a neomylně, že jest pravé jeho učení, a že byl od Boha poslán ; tím posilnil naději naši, a ujistil nás o budoucím z mrtvých vstání“ ¹⁾. Tudy svátek vzkříšení Páně vším právem jest v církvi velice slavný. — Nazýváť se svátek ten zasvěcený, oktávem provázený, „*veliká noc, velikonoce*“, poněvadž před časy pobožnost jeho, počavši předcházejícím večerem bílé soboty, trvala až do dne nedělního, pak ale ještě skrze celých sedm dní a to s největší slávou ²⁾. Tímže jménem již nazývali Židé svou památku vysvobození svého z poddanosti egyptské, kterouž slavili jedením beránka velikonočního ³⁾. Příhodně tedy jmenujeme my křesťané „*velikonoce*“ slavnost vzkříšení zabitého beránka Božího, jenž vysvobodil nás krví Svou od poddanosti ďábla a od věčné smrti. — Na neděli velikonoční požehnává (světí) se velikonočního beránka, velikonočního chleba (*bochánku*) a velikonočních vajec. Beránka, jelikož jest masitý pokrm, aby nám ho Bůh při moudré strídmosti po dlouhém (čtyřicetidenním) požehnati ráčil ; pak jelikož upomínka jest beránka Božího, kterýž sňal hříchy světa, abychom si k mysli živě přivodili nesmírnou lásku Jesu Krista, jenž se za nás obětoval co beránek tichý, a radovali se z jeho slavného, vítězného vzkříšení ; *bochánku* (*bochně, maza n c e*), na památku přesného chleba, jehož požíval Spasitel náš při poslední večeři své, *On*, jenž se pak Sám dal, co chléb nebeský, v pokrm nám, věřícím Svým ; *vajec*,

¹⁾ *Katechismus obecný o pátém článku víry.* ²⁾ Svatý Řehoř Nazianský nazval tu slavnost: „Svátek všech svátkův a den mezi všemi dny nejvýtečnější.“ ³⁾ II. Mojž. 12.

jako lehčí potravu, kteréž po čtyřicetidenním postu požití opatrně, prvé než se přistoupí k silnější, bujnější masné stravě, dovolené od velikonočního Božího hodu. Poněvadž druhdy předkové naši skrze celý ten půst nejedli netoliko masa, ale ani vajec, ani mléka: bývali jim vejce o času velikonočním tak milé a vzácné, že povstal obyčej ten, jich barvami okrasovati, odkudž posud slovou „k r a s l i c e,“ za kteréž prosívají zpěvem podnes děti po domech obcházejíce „pomlaskou,“ zelený proutek s tkaničkou v ruce, což zůstatek jest toho, že (podobně jako o vánocech) před časy dávali sobě druzí druhým i o velikonocích dar, na znamení všeobecné radosti z vzkříšení Páně. — Tuto radost Rusové něco krásně projevují tím, že od velikonoční neděle až k na nebe vstoupení Páně sebe vespolek pozdravují těmito slovy: „Kristus vstal z mrtvých!“ načež zní odpověď: „Vstaltě v skutku!“

Před velikonočním Božím hodem jest čtyřicetidenní půst.

Církev katolická velí třetím přikázáním svým, abychom někdy masitých pokrmů nejedli, někdy pokrmu sobě ujmuli to jest, jen se jednou za den do sytosti najedli (totiž v poledne, pak na večer něco málo pro mdlobu užívajíce), někdy pak i masitých pokrmů nejedli i pokrmu sobě ujmuli ¹⁾. Tímto přikázáním svým církev obmýšlí velmoudře, cvičiti nás v tom, abychme přemáhající sebe samých, opouštěním věci jinak dovolené, silnými se stali k odolání žádostem po věcech zapovězených. V Čechách jesti pořádek postní v roce ten: Věřící nemají požívatí masitých pokrmů každý pátek, pak každou středu

¹⁾ Katechismus obecný o církevních přikázáních.

čtyřicetidenního postu a suchých dnů, vyjímaje středu v témdni pašijovém, kdežto se maso povoluje. Svatý Otec, papež Pius IX., ráčil totiž povolit pro českou zemi, zvláštním ohledem na ty, jichž zdraví by to nesloužilo, aby po dva dni po sobě, v pátek a v sobotu, jedli pokrmů postních, požívati v sobotu pokrmů masitých, místo ve středu, vyjímaje bílou sobotu, ve středu pak od masitých pokrmů se zdržovati; přitom ale nařídil, za ulevení to v přísnosti postu milosrdnými skutky, jmenovitě almužnami, náhradu činiti. — Dále se přikazuje na celý rok, aby se nepožívalo naprosto masitých pokrmů o dnech vigilií, totiž o dnech předcházejících svátky hlavní a to: ten den před vánočním Božím hodem (o bílou sobotu) a v sobotu před sv. Duchem; posléze o zelený čtvrtek. — Mimo to zapovídá se nejisti vícekrát než jednou: každý den celého čtyřicetidenního postu, a sice od popeleční středy až k neděli velikonoční, vyjímaje však všechny neděle — každou středu — a na dny před Božími hody: vánočním, velikonočním a svatodušním. — Neméně zapovídá se v těch dnech, kdy jest nařizeno, jen jednou do syta se najisti, aby se jedlo masa a ryb pospolu, jakož i krom času pojedení jakýchkoli lahůdek a mlsek, poněvadž by se tím postu hříšně vyhýbalo. —

Ku postění se, jelikož to záleží v jedenkrátním za dne nasycení se, zavázáni jsou toliko věřící starší jedenmécítma let; ku postění se, jelikož záleží ve zdržení se od masitých pokrmů, jsou zavázáni všickni věřící přes sedm roků staří. Nemocní ale, z nemoci povstávající, těhotné a kojící ženy, neduživí, velmi staří, almužnami se živící chudí, naprosto nejsou povinni držeti půst. Každý jiný, chce-li, pro důležitou příčinu, býti na delší čas prost povin-

nosti té, potřebí má povolení biskupského (ú-pustu, odpustu, dispens e). — Druhdy v Čechách postění se od masitých pokrmů bývalo častější, a sice také v sobotu skrze celý čtyřidcetidenní půst, krom neděle tohoto času; ano bylo i nařízeno, aby v postní dny se nejedlo ničehož, což pochází z masa, tedy ani pokrmu z vajec a mléka. — Za toto nynější od předešlé přísnosti upuštění uloženo jest těm, kdož ho užívají, aby každou neděli čtyřidcetidenního postu, jsou-li zdraví, v kostele, jsou-li nemocni, doma pomodlili se pětkráte modlitbu Páně a pozdravení angelské, pak apoštolské vyznání víry, vzbudili tři Božské ctnosti, pak žel a lítost. — Postění se ve středu a v pátek má základ svůj v tom, že Pán Ježíš ve středu od Jidáše zrazen, a v pátek ukřižován, postění se pak v sobotu na tom, že v ten den tělo Páně pohřbeno jest a nebylo posud vzkříšeno ¹⁾. Za starodávna nebýval půst, ježto jest smuteční věc, nikdy o veliké svátky, jakož není podnes v pátek, když na něj padne Boží hod vánoční.

Půst suchých dnů, odtud tak řečený, že věřící před časy o něm toliko suchých, studených, nemasitých pokrmů jídali, připadá čtyřkráte za rok (tudy „čtvrtočí, čvrtpostí“) v každém čtvrtletí, a sice na jaře mezi první a druhou nedělí postní, v létě mezi nedělí svato-

¹⁾ „Učenníci Janovi a farisejští postívali se. I přišli a řekli Jemu (Ježíši): Proč učenníci Janovi a farisejští postí se, a Tvoji učenníci se nepostí? I řekl jim Ježíš: Kterak mohou synové ženichovi postiti se, když jest s nimi ženich? Dokudž mají s sebou ženicha, nemohou se postiti. Ale přijdouť dnové, když od nich odjat bude ženich; a tehdaž se budou postiti v těch dnech“ (Mar. 2, 18, 21.).

dušní a neděli nejsvětější Trojice Boží, na podzim v témdni po svátku povýšení svatého kříže, a v zimě mezi třetí a čtvrtou nedělí adventní. Protož slovou z latinského „quater, quarta“, tolik co „čtvrtletní půst.“ — Druhdy dalo se výhradně o těchto dnech svěcení kněžstva. Protož byli dnové přísnějšího postění se; protož i za našich časů nařizuje se věřícím v těch samých dnech půst a modlitba k Bohu, aby hodně dělníky na vinici Páně, totiž moudré, horlivé a ctnostné duchovní, do jejich osad poslati ráčil.

Půst čtyřidceti dnů jest uveden v církvi podle příkladu Pána Ježíše Krista, jenž na poušti postil se tolikéž dnů a nocí, pokoušín jsa od ďábla ¹⁾, k spasitelnému rozjímání hořkého utrpení a umučení Jeho za nás bídné hříšníky a k tomu, abychom v sobě vzbudili a rozmohli kajicnost k ukročení spravedlivého hněvu Božího, za hříchy skrze celý rok zpáchané. — Počínáť po „masopustě“ „popelční středom“, v kterouž se nám dává „popelce“, totiž dělá žehnaným (svěceným) popelem ležícím na misce (popeláku), z ratolestí o květnou neděli předešlého roku napálených, na čelo kříž, abychom pamatovali, což i kněz při tomto obřadě výslovně připomíná, že naše tělo původně „prach jest a v prach opět se vrátí“, tudý pak nevědouce chvíle smrti své ²⁾, záhy činili pokání, poněvadž by nám sic neprospělo utrpení a umučení Syna Božího ku spasení věčnému. — Středa ta slove i „škaredou“, a to že druhdy křesťané v ten den na znamení kající mysli své krásnějších oděvů odloživše, chatrnější, neouhledný (škaredý) šat oblačeli, podle příkladu Ninivitů, kteříž, na

¹⁾ Mat. 4, 1–12. ²⁾ Luk. 12, 40.

kázání proroka Jonáše trestem Božím hrozícího vyhlásivše půst oblékli se v žíně (vřece) ¹⁾.

M a s o p u s t, čas předpostní, podle toho, jak brzo neb pozdě padne velikanoc, kratší neb delší, má odtud jméno své, že církev nařizuje, aby se hned po něm maso opustilo čili nejedlo (neboť druhdy bylo skrze celý čtyřicetidenní půst zapovězeno masitých pokrmů požívati). — V čase tom, obzvláště pak tři poslední dny, tropívají lidé všelikých rozpustilostí, oddávajíce se pospolitým radovánkám hlučným, neřídko neslušným, jmění, cti a nevinnosti nebezpečným, což, prý, zůstatek jest starodávného obyčeje pohanů, kteříž o těch dobách, s mnohou pošetilostí a nestydatostí, konali slavnost *Bacha*, smyšleného to boha obžerce. Církev svatá nikdy takovou neřest neschvalovala; a nábožní křesťané, čím větší prostopášnosti vůkol sebe vidí, tím horlivěji se snaží, aby hojnou pobožností, skroušenou kajicností a milosrdnými skutky jako nějakou náhradu za hříchy hýrajících masopustníků učinili, k čemuž se na mnoha místech pomáhá tím, že se poslední tři dny masopustní vystavuje nejsvětější svátost Oltářní.

Neděle před čtyřicetidenním postem slove „neděle devítník,“ neděle v postě tom pátá „neděle smrtelná,“ neděle šestá „květná,“ neděle po velikonoci první „bílá.“

N e d ě l e d e v í t n í k jmenuje se proto tak, že mezi ní a nedělí velikonočního hodů Božího leží devět neděl či týdnů.

Po ní až k první neděli postní jsou ještě dvě neděle, neděle první a druhá po devítniku: „neděle „p o d e v í t n í k o v é.“ — Druhdy již nedělí devítником počínal půst předvelikonoční;

¹⁾ Jon. 3, 5. 6.

pročež i podnes již v neděli tu k službám Božím berou se roucha modrá.

Smrtelná neděle (neděle „smrtná“, jinak i neděle „utrpení, n. trpná“), slove tak na památku toho, že v tu dobu, krátce před velikonocí, již pásli Židé po bezživoti Ježíšovu, takže Se před nimi ukřívati musel, poněvadž tenkrát byl ještě nepřišel čas Jeho¹). Na to ukazují významné obřady její. Krucifixy v kostele jsou zahaleny modrými závoji, čímž se značí i útěk Ježíšův i smutek církve nad utrpením Jeho již poněkud počínajícím; ve mši vynechává se, jako při mši zádušní, žalm u dolejšího stupně oltářového („Judica“), a v hodinkách církevních: „Gloria Patri“, jakoby se konala pobožnost ta za mrtvého; neboť nepřátelé Kristovi nedají sobě více oddechu, až Jej zajmou a zabijí. Ontě v tuhle neděli již jako mrtev!

Květná neděle (poslední to neděle postní) slove tak na památku toho, že Pán Ježíš, nedlouho před dobrovolnou smrtí Svou, u prostřed lidu jásaícího a na cestu Jeho květné ratolesti metajícího s pokřikem: „Hosanna synu Davidovu! Požehnaný, jenž přichází ve jménu Páně! Hosanna na výsostech!“ (Mat. 21, 9.), slavně vjížděl do Jerusalema, aby odtud nevyšel více. — Příběh ten slaví se na tuto neděli také průvodem s květnými ratolestmi.

Bílá neděle slove odtud: Před časy býval k sobotě před velikonocí (k bílé sobotě) jako ke slavnosti svatých tří králů odkládán slavný svatý křest lidí dospělých, zdravých. — Kdož pak byli tu pokřtěni (n o v o k ř t ě n í, n o v o p o k ř t ě n c i, d u c h o v n ě n o v o z r o z e n í, n e o f y t i), na význak a upomínku dosáhlé nevinosti oblékše čistý bílý šat nosili ho skrze celý

¹) Jan 8, 59.

den až k neděli po velikonočním hodu Božím. V neděli tu odložili jej, odkudž ta obdržela jméno „bílé neděle“ jako „neděle odložení bílého křestního roucha.“ — Nazýváť se se také „neděle z provoda, neděle průvodní, n. provodní,“ i „provod, provoda,“ poněvadž na ní začínají nedělní provody (průvody, processí) velikonoční.

V e l i k a n o c nepřipadá každý rok stejně; a podle toho jsou i ostatní měnitelné svátky časněji neb později. Nemůžet pak velikonoční Boží hod býti dříve než 21. března, aniž později než 25. dubna; a jestiž vždy tu neděli první po úplňku luny první po jarní rovnodennosti, tak sice, že jest teprv po druhém úplňku, když úplněk nastal před jarní rovnodenností, což se stává v roku přestupném, a o týden později, když nastal úplněk v samu neděli. — Případneli v jakém roce velikanoc časněji: tudy jest neděl po zjevení Páně či po svatých třech králích počet menší. Nemůžet jich ale býti méně než jedna, aniž více nežli šest. — Čím však jich jest v jakém roce méně: tím jest jich více po svatém D u c h u.

Poslední týden před velikonocí slove „týden svatý, týden veliký, týden Páně, týden pašijový“ či „smrtný,“ poněvadž jest ustanoven na kající památku hořkého utrpení a umučení Ježíšova pro vykoupení naše.

Jsouť pak nejznamenitější dnové jeho: „Zelený čtvrtek, veliký pátek,“ a „bílá sobota.“

Z e l e n ý č t v r t e k jestiž pamětní den ustanovení nejsvětější svátosti Oltářní, kteréž učiniv Pán Ježíš při poslední s učenníky Svými večeři Svě hned odešel do zahrady olivetské vstříc

mukám svým ¹⁾. Za příčinou těchto muk Ježíšových církev koná sice vděčně památku ustanovení toho v ten samý den, ale s bolestným srdcem, a smutek svůj rozličnými obřady na jevo dává. Neboť krucifixy jsou zahaleny závoji ač bílými; při „Gloria“ ve mši svaté znějí slavně všechny zvony, pak ale umlkše, až ke „Gloria“ při mši svaté o bílou sobotu, ustupují sprostým dřevěným „klapačkám, hrkačkám a řeh-tačkám;“ velebná Svátost vezme se z tabernákulu, a zavře se do nějaké schrány po straně, na význak zajetí a uvěznění Ježíšova; zpívají se hodinky truchlivé o utrpení Páně; po mši svaté sejmou se, k rozmnožení smutku ²⁾ a ku pamatování na to, že žoldnéřové po ukřižování Ježíšovu rozdělivše roucho Jehometali o ně los ³⁾, s oltářů všechny ozdoby („oltářové obnaží se“) a t. d. Mimo to v ten den jest slavnější, nežli kdy jindy, děje se totiž obecné přijímání svaté z ruky nejvzácnějšího v osadě kněze, kterýž i jediný mši svatou slaví; k němuž vsickni duchovní přistupují; děje se (a to nejen od kněze v kostele, sic i od mnohých mocnářů v palácích jejich) mytí nohou dvanácti osobám, u následování pokory, kterouž v ten samý den Pán Ježíš tu samu službu prokázal apoštolům Svým ⁴⁾ a t. d. Nižádným smutkem nekalená památka ustanovení nejsvětější svátosti Oltářní odložena jest až na čtvrtek po neděli první po svatém Duchu. — Poněvadž na zelený čtvrtek počal trpěti Pán Ježíš Kristus, potě se v zahradě olivetské krvavým potem: konává se na každý čtvrtek od různých věřících ku památce

¹⁾ Jan 18, 1. ²⁾ „I roztrhl Jakob roucha svá, a vloživ žini na bedra svá, smutek nesl po synu svém (Josefovi) za mnoho dní“ (I. Mojž. 37, 34.) ³⁾ Luk. 23, 34. ⁴⁾ Jan 13.

smrtných úzkosti Kristových soukromná, krátká pobožnost.

Na zelený čtvrtek ukládá se tuhý půst, od něhož ten den dostal i jméno své, poněvadž druhdy ho zachovávali věřící tak přísně, že nepožívali leč zeleniny.

Veliký (svatý) pátek jestiž pamětní den smrti Ježíše Krista na dřevě kříže. Vyniká mnoha svatými obřady, jimiž církev na jevo dává hlubokou bolest svou nad tím, že Syn Boží přehořce trpěl za naše hříchy. Před prázdnou totiž svatyní oltářovou shasla se lampa, na význak toho, že v týž den zhaslo Spasiteli světlo života časného; bohoslužebné oděvy jsou naskrz barvy černé; hlavní oltář má jen jedinkou (nevyhnutelně potřebnou) nástelku, stupně holé a svíce sprosté z vosku nebíleného a v svícnech neouhledných; zpívají se hodinky truchlivé o utrpení Páně; velebná Svátost vystavena jest v „Božím hrobě“, totiž v nějakém postranním oltáři, představujícím ze skály hrob, kamž tělo ukřižovaného Spasitele bylo rukou přátelskou položeno; nekoná se žádná oběť mešní, nýbrž kněz přijímá toliko svatou hostii („předposvěcenou, napřed u svátostněnou“) od včerejšího zeleného čtvrtku, kterouž dříve ukazuje věřícím jinak, nežli obyčejně při mši svaté, totiž jednou jen (pravou) rukou; krom kněze nepřijímá v kostele nikdo Pána Boha a t. d. Mimo to v ten den čtou se veřejně a na hlas pro rocká místa z písem svatých, k upamatování nás, že jsme krvavou smrtí Ježíšovou osvobozeni ode hříchů a smrti věčné, podobně jako národ israel-ský zachráněn byl krví čistého beránka velikonočního před anjelem hubicím, a vyproštěn z poddanosti egyptské ¹⁾; zpívají se příběhy utr-

¹⁾ II. Mojž. 12.



pení Páně („pašije“) podle sepsání sv. Jana; modlí se kněz i lid pospolu za všechny živé lidi bez rozdílu, za stavy světské i duchovní, za bloudící u víře, za Židy i pohany, jakož v ten samý den Kristus za všechny všudy lidi byl umřel; podobizna svatého kříže zprvka zastřena jest černým smutečním obhalem, znenáhla pak (na třikráte) knězem se odhaluje žalostně volajícím: „Ejhle dřevo kříže, na němžto Spása světa pněl!“ a potom se jí vzdává neobyčejné uctění klečmo, s bosou nohou a políbením, co zatím pěvcové chrámoví zpívají „ú k o r y“ (improperia), to jest o překrutných křivdách, kteréž učinili Židé Spasiteli, a kterýmž se podobají naše vlastní hříchy, jimiž Jej podruhé křížujeme a t. d. — Poněvadž veliký pátek den jest úmrtí Páně: konává se na každý pátek od různých věřících po poledni ku památce skonání Kristova soukromná, krátká pobožnost.

Bílá sobota jestiž pamětní den toho, že, co tělo Pána Ježíše Krista leželo v hrobě, duše Jeho odebrala se do předpekli, v kterémž „duše mrtvých nábožných lidí bydlely, kdež v blažené naději svého vykoupení pokojně a bez bolesti čekaly, až k nim Ježíš sstoupil“ ¹⁾. — Její noc se jmenuje „veliká,“ tolik co výtečná, slavná noc, odkudž jméno i svátku vzkříšení Páně „velikanoc.“ — Sobota ta vyniká mnohými obřady svatými, kteréž na větším díle upomínají na to, že druhdy konány bývaly, ne jako nyní, za dne, ale i v noci, co příprava ku slavnosti velikonoční. Žehná se totiž nový oheň bohoslužebný, jimž se opět rozžehnouti má světlo v lampě před oltářem shasnuté na veliký pátek; žehná se paškál, značící vzkříšeného Spasitele; zpívají se částky z písem svatých prorokující, že Ježíš Kristus oblaží pokolení lidské; po „Gloria“ ve

¹⁾ Katechismus obecný o pátém článku víry

mši svatě začíná opět jasnozvučné zvonění pro radost nad vzkříšením Páně; posléz vede se slavný průvod s velebnou Svátostí od Božího hrobu k hlavnímu oltáři. — Svati obřadové bělosobotní dějí se na začátku v truchlivé barvě modré; čím ale dál, tím se stávají radostnější a v barvě bílé, až pak se dokončují plesným „Alleluja!“ neboť oživil, jenž ráno ještě byl pohřben! — Jméno „bílé soboty“ pochodí odtud, že tu dospěli, na viru Kristovu obrácení lidé, kteříž v ten den slavně pokřtěni bývali, oblékli čisté bílé roucho, aby ho nosili až k „bílé neděli,“ jakož svrchu již povědino.

Pán Ježíš pobyv po svém z mrtvých vstání čtyřiceti dnů s učenníky Svými, rozmlouvaje mnoho s nimi o království Božím na zemi ¹⁾, vrátil se do nebe, aby sedl na pravici Otce všemohoucího, „odkudž přijde soudit živých i mrtvých“ ²⁾. Na radostnou památku toho slavíme, již od časů apoštolských, čtyřicátý den po velikonoci, zasvěcený, vigilií a oktávem provázený, svátek na nebe vstoupení Páně. V ten den shasne se po prvním evangelium při mši svatě paškál, významávající slavně vzkříšeného Ježíše, na význak toho, že Se Syn Boží z tohoto světa odebral opět zpátky do nebeského sídla svého.

Poněvadž pak tentýž Syn Boží, desátý den po Svém do nebe návratu, věren zaslíbení Svému, seslal na apoštoly a učenníky Své utěšitele Ducha svatého ³⁾: v dobu tu coročně vrací se nám slavný, vigilií a oktávem provázený, hod Boží seslání (či zeští neb sstoupení) téhož svatého Ducha, i „letnice“ zvaný, že padá na začátek léta.

¹⁾ Skutk. apošt. 1, 3. ²⁾ Skutk. apošt. 1, 11.

Katechismus obecný: Apoštolské vyznání víry. ³⁾ Skutk. apošt. 2.

Před tímto svatodušním Božím hodem týden slove „týden o čekávání“, poněvadž připomíná čas, že skrze něj apoštolé čekali na posilnění Duchem svatým, podle rozkazu Páně: „Já pošli zaslíbení Otce svého na vás; vy pak čekejte v městě Jerusalemě, dokudž nebudete oblečeni mocí s výsostí“ (Luk. 24, 49.).

V některých místech jest obyčej ten, že o svatodušních svátcích k obecné zábavě střílejí šípy z luků po dřevěném ptáku na vysokém bidle. Pochodit, prý, od pohanů, jenž na potupu učení křesťanského o Duchu svatém objeveném při křtu Páně v způsobě holubice začali stříleti po takové podobizně, místo kteréž později podobizna jiná (orla) zvolena jest od křesťanů, kteříž onu zábavu podrželi, ač způsobem nevinnějším.

Neděl po svatém Duchu až k adventu jest buď více buď méně podle toho, jak časné anebo pozdě byla velikanoc. Čím ta byla časněji, tím větší vzroste počet těch. Nemůže jich však býti méně než třiadvacet, aniž více než osmadvacet. Oč jich jest více, doplní se nedělemi po třech králích, ježto časnějšími svátky velikonočními byly odpadly; a sice jest-li jich pětadvacet, nahradí se čtyřiaadvacátá nedělí šestou; jestli jich šestadvacet, nahradí se čtyřiaadvacátá nedělí pátou, a pětadvacátá nedělí šestou; jest-li jich sedmadvacet, nahradí se čtyřiaadvacátá nedělí čtvrtou, pětadvacátá nedělí pátou, a šestadvacátá nedělí šestou po třech králích; jest-li jich ale osmadvacet, nahradí se čtyřiaadvacátá nedělí třetí, pětadvacátá nedělí čtvrtou, šestadvacátá nedělí pátou, a sedmadvacátá nedělí šestou po třech králích; každoročně ale zavírá celou řadu neděl těch neděle čtyřiaadvacátá po svatém

Duchu, tak sice, že se vezme i tenkrát, kdyby neděl posvatodušních bylo jen třiadvacet.

Po svatodušním Božím hodě připadá v neděli zasvěcený svátek nejsvětější Trojice Boží. Ten ustanoven jest dílem ku slavnému vyznání víry v trojjediného Boha, dílem k vroucímu poděkování za všechna hojná dobrodíní, kterýchž nám každá Božská Osoba prokázala a posud prokazovati ráčí, dílem k snažnému prosení Pána Boha, aby již brzo patřil k církvi Ježíše Krista celý svět, do něžž On vyslal apoštoly své řka: Jdouce učte všechny národy, křtíce je ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého, učíce je zachovávatí všechno, co jsem koli přikázal vám“ (Mat. 28, 19. 20).

Tohoto hlásání svatého evangelium památku slaví také svátek rozeslání svatých apoštolů Páně, padající na 15. července. Tu vzpomínáme, že ty posílal Pán po dvou, kamž měl přijíti Sam, aby se cvičili u vyučování lidu ¹⁾, pak že je, po Svém z mrtvých vstání, před Svým na nebe vstoupením, vyslal mezi všechny národy, a že oni, posilněni Duchem svatým, skutečně rozešli se z Jerusalema, po zavraždění Jakoba staršího (většího), syna Zebedeova, bratra Janova, prvního mezi apoštoly mučenníka, rozkazem krále Heroda Agrippy ²⁾.

Poněvadž zelený čtvrtek příčinou památky utrpení Páně den církevního smutku jest: neslušelo by zajisté, aby na něj se dala spolu památka ustanovení nejsvětější svátosti Oltářní způsobem slavným. Protož děje se zasvěcený, oktávem provázený svátek Božího Těla sice také ve čtvrtek, ale teprva po první neděli po svatém Duchu. Slavnost ta jestiž v celém roce nejskvostnější, ku kteréž se vynakládá vše—

¹⁾ Luk. 10, 1. ²⁾ Skutk. apošt. 12, 2.

cka ozdoba chrámová. — Žeť pak velebná Svátost právě jest chléb duši našich: slove svátek ten „i hod Božího Těla.“

Jsouť ještě následující svátky, týkající se Pána Ježíše Krista:

Svátek nejsvětějšího srdce Ježíšova, padající na pátek po oktávu Božího Těla, uvádí nám k myslí nekonečnou lásku, kterouž oplývalo útlé srdce Spasitele našeho.

Svátek proměnění se Páně, padající na 6. srpna, připomíná, že Pán Ježíš na hoře Tábor, u přítomnosti tří učenníků Svých, Petra, Jakoba a Jana, tělesně oslaven jest, an hlas z oblaku stal se řkoucí: „Tentoť jest můj milý syn, v němž mi se dobře zalíbilo; toho poslouchejte“ (Mat. 17; Mar. 9.).

Svátek nejsvětějšího (nejsladšího) jména Ježíšova, padající na druhou neděli po třech králích, slaví památku toho, že vtělenému Synu Božímu dáno jméno „Ježíš,“ kteréž znamená tolik co „Spasitel“ ¹⁾. V svátek ten máme Mu vzdávati pokorné díky za to, „že se nám skrze Něj spasení stalo, když nás od viny a trestu hříchu, od věčné smrti vysvobodil“ ²⁾. Druhdy býval svátek jména Ježíšova slaven spolu s svátkem obřezání Páně, poněvadž Mu při obřezání Jeho jméno to dáno jest. Velebice nejsvětější jméno Ježíšovo, velebíme samého Pána a Spasitele našeho Ježíše Krista; protož nejkrásnější a od církve svaté velice schválené pozdravení mezi pravověrnými křesťany jest: „Pochválen buď Ježíš Kristus!“

Svátek svatého kopí a svatých hřebů Páně, padající na pátek po bílé neděli, na žádost císaře Karla IV. v Čechách uvedený, cílí

¹⁾ Katechismus obecný o druhém článku víry. ²⁾ Tamtéž.

k tomu, abychom nábožně vzpomněli na muky, kterýmiž drahý Spasitel náš podnikl časnou smrt za výměnu našeho života věčného.

Svátek nalezení svatého kříže, padající na 3. května, a **svátek povýšení svatého kříže**, padající na 14. září, mají svůj základ na těchto událostech: Římský císař Konstantin, s přímím „Veliký“, první to císař křesťanský, v čtvrtém století, učinil konec hrozným pronásledováním církve Kristovy od pohanů. On víru křesťanskou vzav pod ochranu svou podporoval křesťany, bořil pohanské chrámy, křesťanských pak mnoho a skvostných staveb dal. I poručil také, aby místa ta, kdež Kristus Pán byl obcházel, trpěl, umřel, pohřben jest a z mrtvých vstal, byla zbavena ohavnosti, kterouž je byli pohané zneuctili, tam postavivše mrzké modly své, a po křesťansku slušně ozdobena. Svata Helena, máteř jeho, veliká horlительkyně pro čest Boží, vypravila se, ač stará již 80 let, osobně do Jerusalema, aby vše náležitě prohlídla, a stavby řídila, r. P. 326. Tu na místě, kde Spasitel světa na kříži byl vypustil ducha Svého, pod sochou Venuše (Lády), smýšlené to pohanské bohyně necudné lásky, našla tři kříže pod zemí, nevědouc ovšem, který byl by kříž svatý. Ale všemohoucí Bůh objevil ho. Neb jedna žena, nezhojitelnou nemocí skličena, sotva byvší jim dotknuta, úplného dosáhla zdraví. Na hrobě Spasitelovu pak, nákladem císařovým, vznesl se nádherný kostel ke cti a chvále „vzkříšení Páně.“ V chrámu tom nalezený svatý kříž chován byl až k r. P. 614. V ten čas ho Kosru, král perský, když se v boji s Římany byl zmocnil Jerusalema, mezi jinou kořistí s sebou vzal do Persie, a tu položil do pokladovny své. Tam zůstal ten kříž svatý, až pak císař Herakles, r. P. 628., zvítěziv nad Perša-

ny, za panování krále jejich Siroe, syna a nástupce onoho Kosru, za hlavní podmínku uzavření s nimi míru vyřkl navrácení tohoto předraženého klónotu, jež napotom tentýž císař sám na předešlé důstojné místo na vlastních bedrách svých, bosou při tom kráčeje nohou, v kajicné pokoře donesl, a tam ku vděčnému uctění povýšiti kázal.

„Není proti prvnímu přikázání (Božímu), ale dobré jest a prospěje, když angely a svaté ctíme a vzýváme. Katoličtí křesťané vzývají angely, protože jsou lidem k ochraně ustanoveni, že lidi milují, o jich spasení pečují, za ně prosí, a že na Boha ustavičně patří, i lidskou modlitbu Mu předkládají. Katoličtí křesťané vzývají také Svaté, ne jako by oni mohli svou pomocí pomáhati, ale že jsou přátelé Boží, a že i za lidi u Boha prosí“ ¹⁾. — Angelů Božích těch, jejichžto ochraně nás lidi dobrotivý Bůh odevzdati ráčil, slaví památku církev pojednou ve svátek, oktávem provázený, svatých angelů strážců 2. října (v Čechách na první neděli měsíce září), v kterýž máme považovati velikou důstojnost lidskou, poněvadž nám slouží bytnosti dokonalejší, modliti se k neviditelným opatrovníkům svým, aby zastupovali nás před trůnem Božím, a posilovali se v úmyslu tom, že budeme poslušni spasitelného vnukání jejich.

Mezi vyvolenými Božími nejvíce za rok svátků má blahoslavená Marie panna.

Všickni lidé přirozeným během přinesli a přinášejí na svět smutné dědictví prarodičů v ráji, totiž prvotní hřích. Tatáž církev naše svatá, která učí tak, vede a vzbuzuje nás ale ku zbožnému věření toho, že se v té věci stala výmínka s Marií, rodičkou Boží, kterouž angel zvěstující nazval

¹⁾ Katechismus obecný o prvním Božím přikázání.

„milosti plnou“ a „blahoslavenou mezi ženami“ ¹⁾, že totiž ona jedinká již v životě svaté matky své Anny nade všechny jiné lidi Bohu se líbila a obzvláštní dary přijala z všemohoucí ruky Jeho, že počata byla bez poškrvny dědičného hříchu, poněvadž ovšem příslušelo, aby se Nejvyšší byl nenarodil z ledajaké obyčejné ženy, nýbrž z osoby nejdokonalejší. Na utvrzení víry této máme 8. prosince, oktávem provázený svátek „nepoškrvněného“ početi blahoslavené Marie panny.

Svátek narození Marie panny, připadající 8. září, oktávem provázený, jestiž krom svátku narození svatého Jana křtitele, předchůdce Páně, připadajícího 24. června, provázeného oktávem, jedinká výminka toho, že církev slaví toliko den úmrtí vyvolených Božích.

Zákon Mojžíšův velel ²⁾, aby žena, porodivši dítě ženského pohlaví a po šedesáti dnech přišedši do chrámu, přinesla dar beránka neb dvou holoubátek, a obětovala dítě své Hospodinu. Na památku toho, že svatá Anna tak učinila s dcerou svou Marií, jest 21. listopadu svátek obětování blahoslavené Marie panny.

Že pak Marii po jejím narození, nápodobně podle obyčeje židovského, dáno jest toto svaté jméno její: slavíme v třetí neděli měsíce září zasvěcený svátek jména blahoslavené Marie panny.

Památku radostného poselství angelského k Marii Panně, že ji vyvolil Bůh, Otec nebeský, za choť Ducha svatého a matku milého Syna Svého, Ježíše Krista, Pána a Spasitele našeho: zachovává církev zasvěceným svátkem zvěstování blahoslavené Marie Panny 25. března, při kterémž i hned, jak ona svolila, řkouc po-

¹⁾ Luk. 1, 28. ²⁾ III. Mojž. 12, 5—8.

korně: „Ej, jsem dívka Páně; staniž mi se podle slova Tvého“ (Luk. 1.); „Slovo tělem učiněno jest“ (Jan 1, 14.). Pročež svátek ten jest vlastně svátek početi Ježíšova.

Počavši zázračným Duchem svatého působením Maria Syna Božího v čistém, panenském životě svém, veliké, sladké tajemství to šla povědit Alžbětě, starší příbuzné své; kteráž jak mile uzřela Marii a uslyšela líbezné pozdravení její, zplésajíc radostí blahoslavila ji ¹⁾. Tohoto příběhu památku drží v neděli po 2. červenci, oktávem provázený, svátek navštívení blahoslavené Marie panny.

Ač rodička Boží za živobytí svého mnohých a velikých okusila radostí: vyplnilo se nicméně na ní proroctví Simeonovo, že ostrý meč bolesti pronikne citlivou duší její ²⁾. Čítá se bolesti těch sedm, a sice: při poslechnutí téhož proroctví — při útěku do Egypta — při marném po tři dni hledání dvanáctiletého Božského Synáčka — při uzření Ježíše klesajícího pod těžkým křížem — při Jeho ukřižování — při snímání Jeho svatého těla s kříže — při pohřbu Jeho. — Památku těchto bolesti matky Spasitelovy chová svátek sedmibolestné Marie panny v pátek po smrtelné neděli.

Od přežalostné doby té, co ubohá máti Ježíšova stála pod křížem drahého Božského Syna svého, víme o ní jen ještě málo. Když sstoupil Duch svatý na apoštoly a učenníky Páně, byla s nimi trvajíc na modlitbě ³⁾. Poslušen jsa rozkazu umírajícího Pána a Mistra svého: „Aj matka tvá!“ (Jan 19, 27.), měl ji apoštol Jan jako vlastní matku svou při sobě. Tu žila, dny své trávic v pobožnosti a při dobrých skutcích,

¹⁾ Luk. 1, 39—57. ²⁾ Luk. 2, 35. ³⁾ Skutk. apošt. 1, 14.

až ji Stvořitel Bůh povolal tichou smrtí k Svému a jejemu Synu do slávy nebeské, což se stalo r. P. 57. u věku jejím skoro 72 let v Jerusalemě. Přislušíť zajisté, domýšleti se zbožné, dle dávnověkého podání, že Všemohoucí vzkřísil z mrtvých tělo svaté nepoškozené panny a s ním spojil blahoslavenou její duši již před všeobecným soudem. Církev zasvětila jejemu „na nebe vzeti“ 15. srpna svátek, oktávem provázený.

Jsouť ještě následující svátky týkající se blahoslavené Marie panny.

Svátek zasnoubení Marie panny, 23. ledna, připamatující, že Maria byla zasnoubena muži, kterémuž jméno bylo Josef, z domu Davida (Luk. 1, 27.), s nimžto však vždy setrvala v čistě panenském stavu.

Svátek Marie Panny karmelské, 16. července, jestiž původně slavnost řehole mnichů „karmelitů,“ proto tak zvaných, že první jich, okolo polovice 12. století, na hoře Karmeli v zemi svaté ve spolek byli vešli, majíce za hlavní účel svůj uctění blahoslavené Marie panny. Teprv od času papeže Beneše XIII. (toho samého, kterýž Jana Nepomuckého za svatého prohlásil), v první polovici 18. století, stal se svátek ten obecným, a sice tudy, že mnozí světští lidé z osobní pobožnosti odevzdali se uctění blahoslavené Marie panny způsobem karmelitánským, přijavše na znamení svého s řeholí tou bratrstva škapulíř, odkudž slavnost tato obdržela také jméno „slavnosti škapulířové.“

Svátek posvícení kostela Marie sněžné 5. srpna jestiž počátečně slavnost posvícení jednoho chrámu Páně v Římě, řečeného „větší (totiž chrám) Marie, u je slí, svatého Liberia, svatého Xista, Marie sněžné.“ Jméno to poslední má kostel ten odtud:

Za papeže svatého Liberia v 4. století jistý Jan, Římský pán, s manželkou svou, neměvše děti, jenž by dědily po nich, obětovali všecko své jmění Marii panně, rodičce Boží. Zadalil ji vroucně, aby jim nějaké dala znamení, nač by k její líbosti ty peníze měly obráceny býti. I zdálo se jim ve snách, 5. srpna, kdy bývají největší horka, že je rodička Boží napomíná, aby postavili kostel na místě tom, kde příští ráno bude padlého sněhu. Skutečně napadl v noci té sníh a pokryl důl hory esquilinské. Dozvěděv se od nich papež tu věc, a v slavném processu odebrav se tam, naznačil místo budoucího kostela, jenž pak nákladem oněch manželů postaven, a později papežem svatým Xystem (Sixtem III.) v 5. století opraven jest. Teprve papež svatý Pius V. v druhé polovici 16. století učinil svátek ten obecným.

Svátek Marie řehole ku vyproštění zajatých křesťanů, 24. září, jest počáteční slavnost řehole té, kterouž, vnuknutím blahoslavené Marie Panny k účinnému uetění jejímu, ve Španielích, r. P. 1223, svatý kněz Petr, z rodu šlechtického Nolasků, Francouz, založil pod jménem nadřečeným z útlého milosrdenství nad ukrutným stavem tehdejších ubohých křesťanů v zajetí mahometánském. Řehole ta krom obyčejných slibů: „dobrovolné chudoby, ustavičné čistoty a dokonalého poslušnosti duchovního vrchního“¹⁾, ukládala údům svým za povinnost, buď penězi almužnou sebranými vykupovati zajaté křesťany z otroctví, buď za výměnu jich sebe samé v otroctví dáti. Časem svým stal se svátek ten ve Španielích, podobně jako slavnost Marie panny karmelské, svátkem

¹⁾ Katechismus obecný o radách evangelických.

i kromřeholním ; potom ze Španiel přišel do země francouzské, až pak rozkazem papeže Innocencia XII., v 17. století, obecným učiněn jest.

Svátek růžence Marie panny, padající na první neděli měsíce října, znihl podobným způsobem, jako svátek Marie panny karmelské. Byltě totiž počátečně slavnost jednoty, kteráž byla povstala k obzvláštní účtě blahoslavené Marie panny modlením se svatého růžence, uvedeného svatým Dominikem, r. P. 1212. Později r. P. 1573., spojen jest svátek ten, nařízením papeže Řehoře XIII., s svátkem „Marie vítězné,“ ustanoveným na vděčnou památku vítězství vojska rakouského nad Turky, r. P. 1571., dobytého mocným orodováním matky Boží: až pak papež Kliment XI., po opětém vítězství velikém nad těmitěž Turky, r. P. 1716., učinil jej svátkem obecným.

Svátek Marie ochranné na třetí neděli měsíce listopadu, byl počátečně (od r. P. 1701.) obzvláštní den uctění blahoslavené Marie panny, mnohomocné orodovnice u Boha ve Španielích, až pak papežem Benešem XIII., r. P. 1725., pro celou církev nařízen jest.

Svátek Marie panny loretanské, padající na 10. prosince, jestiž slavnost posvěcení kostela založení blahoslavené Marie panny v Loreto, městě v zemi papežské. Věděti třeba, že v Nazaretě dům, kdežto Marie panna stala se Boží matkou, přestaven byl v kapli. Této loretanské mariánské kaple zevrubná podobnost k nazaretské, jakož všech všudy kaplí téhož jména, u příkl. na Hradčanech v Praze, v Kosmonosích a t. d. vykládá zbožná pověst tudy, že nazaretskou svatí angelé přenesli do Loreto.

Krom oněch svátků slouží k uctění blahoslavené Marie panny každá sobota; a to vel-

mi slušně; neb hned po sobotě den, totiž neděle, jestiž den Páně, den Božského jejího Syna.

Z dlouhé řady svátků svatých vyvolených Božích, krom blahoslavené Marie panny, mějtež ještě následující zde místo své:

Svátek stolice svatého Petra v Římě 18. ledna, a stolice jeho v Antiochii 22. února, slavi památku toho, že svatý Petr svou stolicí, totiž apoštolské sídlo své, měl v obou těchto městech, zřídív tam křesťanské obce, vládná jimi osobně co svrchovaný pastýř duší, a sice v Římě 25 roků.

Svátek svatého Petra v okovích, 1. srpna, připomíná zázračný příběh ten, že svatý apoštol Petr, rozkazem krále Heroda Agrip-py do žaláře vržený, aby po velikonoci na popravu veden byl, odkud anjelem Božím vysvo-bozen jest ¹⁾).

Svátek obrácení svatého Pavla, 25. ledna, drží památku nejvýš znamenité události té, že Saul, zuřivý to stíhatel křesťanů, na cestě do města Damašku, kamž právě se bral s mocí zbrojnou, hubit věřících Páně, obrácen jest Ježíšem samým v nejhorlivějšího hlasatele učení Jeho ²⁾), tak že pak o sobě právem říci směl: „Hojněji než oni všickni (apoštolé) pracoval jsem“ (I. Kor. 15, 10.).

Svátek svatého apoštola Jana před latinskou branou 6. května zachovává v paměti zprávu tu, že svatý Jan, na žalobu jednoho kacíře (Ebiona), rozkazem ukrutného císaře římského Domiciána, z Efesu, biskupského sídla svého, do Říma vezen, a tam před branou, řečenou „latinskou“, do kotle vařícího oleje dán byl, odkudž ale, jako onino tři hebrejští mládencové, na slovo Nabuchodonosorovo

¹⁾ Skutk. apošt. 12. ²⁾ Skutk. apošt. 9.

hození do plamenné peci ¹⁾), vyšel bez pohromy, načež na ostrov Patmos (nyní Patmosa) vypovězen jest, aby tam pod zemí pracoval v krušných dolech na dobývání kovů.

Svátek všech Svatých, padající na den 1. listopadu, vigilií i oktávem provázený, jestiž pamětní slavnost všechněch těch, kteříž buď v přímých svatých, buď od církve, jmenovitě prohlášení jsou za osoby bohumilé a našeho uctění, následování a vzývání hodné, spolu pak i všech v Pánu zesnulých spoluvěrných bratří a sester našich, jenž dosáhli již blaženosti věčné, a tedy vyvolenými Božími jsou, ač my o nich to výslovně nevíme. Příležitost k uvedení toho svátku udála se takto: Marek Agrippa, zeť pohanského císaře Oktavia Augusta (toho samého, za jehož panování narodil se Kristus Pán) ²⁾), vystavěl v Římě chrám k úctě všech smýšlených bohů a bohyň pohanských. Po zrušení modlářství mnohé pohanské chrámy k službám Božím křesťanským posvěceny a obráceny jsou. Tudy také papež Bonifác IV., vyžádav sobě na císaři Fokovi chrám tento nadřečený, místo všech bohů a bohyň pohanských dal mu při posvěcení, 13. května r. P. 610., jméno založení všech svatých a vyvolených Božích. Později, r. P. 834. anebo 835., papež Řehoř IV. odložil svátek ten na 1. listopadu, aby ho venkovský lid po skončených polních pracích snadno a tudy náležitě slaviti mohl. — Slavnost ta velmi spasitelná jest. Neboť příkládá nám k myšl, že naše náboženství křesťanské katolické má tu moc, naskrz posvětití duši lidskou, anť nesčíslní vyznavači jeho, s pomocí Boží, učinění jsou ozdobami pokolení lidského, takže všickni dnové v roce nestačí k tomu, aby se každému

¹⁾ Dan. 3, 27. ²⁾ Luk. 2.

svatému a vyvolenému Božimu, jen co jich známe my, zvláštní den k uctění jeho vykázati mohl. Mimo to nám doufati lze, že prosíce tolik oslavených přátel Božích najednou o jejich orodování u Boha, tím spíše dosáhneme, co nám opravdu prospěje ¹⁾.

Dobře hned po všech Svatých konáme památku všech věrných dušiček v očištění. Nebť zajisté jest přirozeno, abychom my živoucí pravověrní, z kterých záleží „církve bojovná“, konavše všech Svatých památku (církve „vítězoslavné“), pak pamatovali také na „církve trpící“, totiž na duše těch, jenž s námi byvše sjednoceni věrou a láskou, nás předešli na věčnost, „kdež trpí časné tresty za své hříchy, že se na tomto světě nedokáli, ačkoli sic v milosti Boží zemřeli“ ²⁾. V ten den obětuje kněz mši svatou za všechny všude zemřelé vůbec, a každý duchovní zpravce za zemřelé osadníky své zvláště. — Padne-li památka ta na neděli, odloží se na pondělek; pakli v pondělí jest svátek zasvěcený, na 4. den listopadu, poněvadž o těchto radostných církevních dobách nesluší smutná pobožnost.

Roku P. 590. nařídil svatý papež Řehoř I. na den svatého Marka, evangelisty, kající processi k uprosení Pána Boha, aby se tehdaž ve Vlaších [zuřícímu moru stalo ukončení. Když pak již skutečně bylo po hrozné nemoci té: ustanovil nicméně tentýž papež, aby se ona pobožnost každoročně v celé církvi v tentýž den dala za odvrácení všeho budoucího zlého na těle i na duši. — Při této morové nemoci bylo ustavičné,

¹⁾ Viz modlitbu mešní na den všech Svatých.

²⁾ Katechismus obecný o pátém článku víry a o čtyřech posledních věcech člověka.

zdraví a živobytí nebezpečné, zívání a kýchání, odkudž, prý, pochází podnešní nábožný obyčej ten, žehnati ústa svá, když zíváme, a když kýcháme, říkati: „Pozdrav Pán Bůh!“ „Dejž to Pán Bůh!“ Odtud, prý, slove také druhá postní neděle „kýchavná,“ což se dá pochopiti takto: Den svatého Marka padá 25. dubna; velikonoce pak mohou býti nejdříve 21. března a nejpozději 25. dubna, tudy také před svatým Markem. Snad se ono papežské nařízení a tudy také processí, kteréž původně se dalo k zapuzení oné nemoci, v Čechách ponejprv ohlásilo v druhou neděli postní; snad onen obyčej pozdravování a poďěkování v Čechách počal v tuto neděli, kteráž tím vzala jméno „kýchavné.“

Tomuto dnu svatého Marka podobají se tři prosební (processí) či křížové dny před slavností na nebe vstoupení Páně. Od nich slove předcházející neděle „křížová.“ Jméno své mají odtud, že se při processích těch počal přednáseti kříž, co se nyní ovšem i při jiných průvodech děje, jakoby průvod ten vedl Sám Kristus Pán, a na vyznání, že toliko skrze Pána Ježíše Krista nám doufati lze vyslyšení modliteb našich ¹⁾. Průvody jejich počaly v zemi francouzské r. P. 468., v městě Vienne. Když totiž v řečené zemi tehdaž panovalo všeliké zlé: nakažlivé nemoci, drahota, hlad, záhubné ohně, nevole a půtky, učinil slib svatý toho města biskup Mamert k ukojení hněvu Božího třídenní veřejné pobožnosti a prosebního, kajícího processí, jež nejen vyplnil sám toho roku, nýbrž i příští léta, čímž pak i jiní biskupové k násle-

¹⁾ „Dokonale spasiti může ty (Pán Ježíš), kteříž přistupují skrze Něho k Bohu, vždycky jsa živ k orodování za ně“ (Žid. 7, 25.).

ádování přivedeni jsou, tak že se obyčej ten pódnes v celé církvi zachovává.

Processí i na den svatého Marka i v těchto křížových dnech (průvod křížový) vede se z kostela ven do polí, a to, poněvadž pohled na osení, obilí a jiné požitky země, jichž dává a chrání štědrá a mocná ruka nejdobrotivějšího Boha, důvěru naši při trvalém a úsilném k Němu volání velice utvrditi může.

Mimo tyto všecky svaté doby pro veškeru církev má ještě každá země, každá diócesi, každá řehole, každá obec, ano i každý chrám Páně pro sebe svátky; země a diócese svátky svatých svých patronů; řehole svátky těch osob, kteréž v jejich řádě svatostí prosluly; obce pak a chrámové Páně svátky nejen svatých patronů chrámových (poutě), ale i výroční svátek posvěcení chrámového (posvícení). — Naši české vlasti svatí patronové jsou: Cyrill a Method, Vít, Václav, Volfgang, Vojtěch, Sigmund, Jiří, Kosmas a Damián, Jan Nepomucký, Prokop, Ivan, Benedikt s bratřími, Norbert, Josef a Lidmila. Mezi těmi nazýváme svatého Václava „Dědicem“¹⁾ a svatou Lidmilu „Dědičkou“ země české, protože zemí tou co knížata její dědičně vládli. — Litoměřické diócesi svatí patronové jsou: Rytíř Felix, mučenník, pak mučenník a biskup Viktorin. — O pouti a posvícení již prvé povědino jest. „Poutěmi“ pak slovou svátky svatých patronů chrámových odtud, že na ně k takovému kostelu i cizí osadníci přicházejí (putují) v pobožném průvodu.

¹⁾ „Ty jsi dědic české země;
Rozpomeň se na své plémě,
Svatý Václave!“ — (Píseň stará o sv. Václavu).

§. 12.

Některé svaté obřady menší, kteréž se při jiných větších v katolické církvi často dějí.

Jako se nám podobizna svatého kříže zhusta staví na odiv ¹⁾: taktéž často dělá se, již od časů apoštolských, znamení svatého kříže. Ne-níť zhola žádného bohoslužebného jednání církve katolické, kde by nebylo znamení toho. Každé vyučování náboženské, každé Svátosti svatých udělování, každé svěcení neb žehnání, každé mše svaté obětování, počíná se, provází se a končí se znamením tím. Znamení to dělá se u příkl. narozenátku na čele při křtu svatém; a když křesťan byl dokonat pouť vezdejšího živobytí, nad jeho mrtvým tělem při pohřbu. Vyznáváme pak jím, že jedné bytnosti a přirozenosti Bůh v osobách trojí jest, „že se druhá Božská Osoba vtělila, a že nás Ježíš Kristus na kříži umřev smrtí Svou vykoupil“ ²⁾. Mimo to jím ukazujeme, že právě v tu dobu, co děláme kříž, na téhož ukřižovaného Ježíše Krista myslíme, v Jehož jménu, cožkoli činíme, slovem neb skutkem činiti ³⁾, a Otce nebeského za všechno prositi máme ⁴⁾.

„Kříž děláme pravou rukou, znamenajíce ji čelo, ústa, prsy a rkouce: Ve jméno Otce †, i

¹⁾ Viz §. 10. ²⁾ Katechismus obecný o prvním článku víry. ³⁾ „Všecko, cožkoli činíte v slovu neb v skutku, všechno číňte ve jménu Pána Ježíše, díky činíce Bohu a Oci skrze Něho“ (Koloss. 3, 17.). ⁴⁾ „Amen, amen, pravím vám: zač byste koli prosili Otce ve jménu mém, dám vám“ (Jan 16, 23.).

Syna †, i Ducha svatého ; † Amen“ ¹⁾). Takový kříž slove „malý kříž ;“ a kněz dělá ho jen před čtením svatého evangelium ; ostatně pak při svatých obřadech dělá se „kříž veliký (k. latinský),“ také pravou rukou, ale jen jedenkrát, a to od čela až k prsům, a od levého rameno ku pravému, při vyřknutí oněch slov.

Prospějeť zajisté, abychom netoliko u vnitř duše své chovali svatých myšlení a citů, nýbrž také zevnitřním způsobem jevíli jich, poněvadž tím lze, jak vlastní pobožnost rozmnožiti, tak i těch, kdož nás vidí, k podobné pobožnosti povzbuditi.

Má-li se tedy na jevo dáti pokorná uctivost : činí se poklona (náklona, úklona, uklonění, úklon), a sice tím větší, čím hlubší pokora a uctivost má v srdci býti, čím více náleží, abychom se sami unížili. Pročež u příkl. kněz sklání hlavu před obrazem svatého kříže, aneb když vyslovuje jména tří Božských osob, sehne hluboce tělo své ku předu při vyznání hříšnosti své (při „Confiteor“) přede mší svatou, kleká a klečí před nejsvětější svátostí Oltářní, při slovích : „Incarnatus est“ u vyznání víry („Credo“) ve mši svaté na pravé koleno, na obě pak kolena o vánočním Božím hodě, narození Páně a o slavnosti zvěstování blahoslavené Marie panny (kteráž vlastně den jest početí Krista Pána) ²⁾, ano padá (uléhá, poléhá, jako v prach) i na tvář (rozestírá se na zemi) o veliký pátek, prv než započne svaté obřady památky přehorřké smrti Páně za hříchy naše a t. d. — Jestliže katolík někdy klekne před obrazem nějakého Svatého : nikoli nehřeší proti

¹⁾ Katechismus obecný o prvním článku víry. ²⁾ Viz §. 11.

prvnímu přikázání Božímu, „jakoby se mu klaněl“¹⁾; nýbrž on se tu klaní Bohu Samému, jenž jest původ vši svatosti; sebe pak tím unižuje při svědomí hříšnosti své, že tomu Svatému tak velmi málo se podobá.

Uctivost neméně znamená hlavy odkrytí a odkrývání v našich západních zemích. Protož u příkl. kněz birýtek smeká, kdykoli vyřkne svaté jméno „Ježíš neb Maria;“ proto nemá na hlavě při mši svaté, anebo když nejsvětější svátost Oltářní donáší k nemocnému a t. d.

Jiný ještě význak uctivosti a sice k Bohu té nejhlubší dostal se ze Starého Zákona do služeb Božích katolických, totiž pálení kadidla a okuřování jím. Před archou úmluvy na skvostném zvláštním oltáři (na oltáři zápalu), kadival nejvyšší kněz k ranní a večerní²⁾ pobožnosti kadidlem z vonných věcí v oběť Hospodinu. Ano i pohané pokládali kadění za svědectví úcty; neb chtěli na křesťanech, aby tí před jejich modlami zapálili kadidla, tudy od Boha pravého k těmto se odvracující. Protož kouří se při našich službách Božích kadidlem před velebnou Svátostí, před oltářem, nad obětnými mešními podary (chlebem a vínem), před podobiznou svatého kříže, před missálem obsahujícím svatá evangelia, před mrtvým tělem při pohřbu, před knězem při slavné mši svaté a t. d.; proto považujeme vzhůru vstupující dým kadidla za obraz modlitby vznášející se ze srdce pobožného k nebesům³⁾.

Jelikož klečení značí dobrovolné, pokorné sebe samého unižení: naproti stáním osvědčuje se ovšem také uctivost, ale uctivost plná

¹⁾ Katechismus obecný o přikázání tom.

²⁾ II. Mojž. 30, 7. 8. ³⁾ Zjev. sv. Jana 5, 8.

důvěrnosti rozkošné, pak také, že se těšíme v Bohu svém, a že jsme hotovi, činiti dle vůle Jeho. Tudy u příkl. kněz říká stoje modlitby mešní, poněvadž prosícimu přísluší, aby k dobrodinci a pánu svému šetrně se sblížil; tudy lid v kostele vstává, když kněz jde mimo; tudy kněz i lid stojí při čtení svatého evangelium, na znamení toho, že se raduje z drahého slova Božího, a že jest hotov, konati rozkazy Jeho, jakož i veřejně vyznávati a hájiti viru svou.

Vidíme-li ale kněze při nějakém svatém jednání seděti: vizmež z toho, že tu zaměstnán jest nikoliv jako ledakdos, ale v důstojném úřadě svém, z plnomocenství mu daného od Ježíše Krista a církve Jeho; neboť i Syna Božího povýšení v nebesích udávají Písma těmi slovy, „že sedí na pravici Boží“¹⁾. Tudy má duchovní správce v chrámu Páně při oltáři upravené operací sedadlo („trůnek, stolec, křeslo, prestol, stolicí pontifikální, faldistoř“); tudy sedí kněz vyslýchaje zpovědi kajících, soudce na místě Božím; tudy sedí, když přijímá vyznání víry nekatolíka vracejícího se v lůno církve katolické; tudy sedí biskup při svěcení kněžstva a t. d. Pro duchovní příslužníky obřadníka slouží postranní nižší sedátka (posedy bez opěradla, s p o l é h a d l a).

Před časy věřící při mši svaté druzí druhých, mužští mužských, ženské ženských, na líce líbali před svatým přijímáním, čehož podnes upomínkou jest líbání pacifikálu, o němž výše již řečeno. A však krom líbání tohoto děje se i všelijaké jiné bohoslužebným řádem. Takť u příkl. líbá kněz posvátná roucha, prvé než obléká je, líbá svaté evangelium, když ho byl přečetl,

¹⁾ Žid. 10, 12.

libá oltář, libá obraz svatého kříže o veliký pátek, libá biskup kněží po posvěcování jich a t. d. Takové libání značí buď uctivost, buď radost, buď milování; jakož z uctivosti políbil prorok Samuel Saula, když jej byl na krále pomazal ¹⁾, Jidáš pak políbil Pána Ježíše v zahradě olivetské ²⁾, jakoby v zrádném srdci svém cítil radost nad svým s Ním shledáním se a jakoby upřímně miloval Jej.

Vina hříchu zasluhuje trestu od spravedlivého Boha. Žeť pak trest provinilců nejvíce záležitá v pokárání těla: tepeme se v prsy, na význak toho, že uznáváme hříchy své, za kteréž jsme zasloužili hněv Boží místo milosti jeho, a že jich srdečně želíme a litujeme ³⁾. Tudy se to děje obřadně při „Confiteor“ před svatým přijímáním a t. d.

Nevinnost a svatost pak, jelikož čistota ode vši poškrvny hříchů, dobře se vyobrazuje mytím rukou a pokropováním vodou; poněvadž živlu tohoto potřebujeme ku čištění těla a mnoho jiných věcí. Protož u příkl. myje se kněz při mši svaté před obětováním, na znamení, že cítí hříšný svůj stav, ješto srdce čisté míti má ten, kdož obmyslí oběť přinesti Bohu milou, ano že nejdokonalejší uctění Boží záleží v živobyti neúhonném ⁴⁾; proto pokropují se vě-

¹⁾ I. Král. 10, 1. ²⁾ Luk. 22, 47. 48. ³⁾ „Publikán zdaleka stoje nechtěl ani očí k nebi pozdvihnouti, ale bil se v prsy, řka: Bože, buď milostiv mně hříšnému!“ (Luk. 18, 13.) ⁴⁾ „Náboženství čisté a nepoškrvněné před Bohem a Otcem totot jest: navštěvovati sirotky a vdovy v souženích jejich, a ostříhati sebe nepoškrvněného od světa“ (Jak. 1, 27.). „Oběť bezbožných ohavností jest Hospodinu; ale modlitba upřímných líbí se Mu“ (Přisl. 15, 8.).

řící vcházejíce do chrámu Páně a vycházejíce z něho, aby vzpomněli, že toliko s čistým aneb aspoň kajicnou lítostí očištěným srdcem přistoupiti jest k modlení, a že všeliká pobožnost neplatí nic, leč by se jí bylo řádně užilo ku posvěcení duše; proto kněz, vkročiv do jizby nemocného, ježž hodlá zaopatřiti, kropí vodou svěcenou, aby tím vyobrazil slze lítosti nad hříchy jeho, a jeho touhu po rozhřešení, totiž po očištění skrze svátost pokání; proto kněz po podávání Pána Boha omáčí prsty, kterýmiž podával, do vody v omývátku na oltáři, poněvadž neslušelo by jimi cos všedního činiti, leč by je umytím poněkud jako sprostil svatosti jejich; proto kněz při pohřbu pokropuje mrtvolu i hrob, na význak milosti, kterouž u Boha žádá za hříšnou duši zemřelého a t. d.

Když kněz při službách Božích, konaje modlitby, spíná ruce: jeví tudy, že i on i veškeren věřící lid Boha důvěrně, snažně a úsilně za něco žádá; když ruce a oči pozdvihuje, vyznává, že jediné od Boha na výsostech pomoci doufati lze, pročez jako po ní sahá a po ní ohlíží se, aby ji s hůry vzal dolů; když ruce před sebou roztáhne, jako by chtěl přítomných přivinouti a přitisknouti k prsům svým: okazuje, že z láskyplného srdce za ně modlitbu i obět činí, a že se rovněž mají všickni, druzi druhých, upřímě milovati podlé rozkazu Božského Mistra, Jehož celé živobyті záleželo ze skutků lásky

Obřadné pak vzkládání rukou již od starodávna jestiž zobrazení toho, že se někomu něco dává či sděluje, aneb že se na koho neb na cos něco skládá. Tudy rozkázal skrze Mojžíše Hospodin Bůh, zjevití chtěje, že sňal z vyvoleného lidu Svého pro kajicnost jeho všeliké provinění, aby nejvyšší kněz jednou za rok

vložil obě ruce své na hlavu kozla živého, vyznával nad ním všechny hříchy synů israelských, a potom aby kozel ten vyhnán byl na poušť ¹⁾; tudy vzkládá, k podobnému účelu, mešní kněz ruce své na hostii a víno, poněvadž z obého obětného podaru toho slovem svátostným státi se má tělo a krev beránka Božího, „jenž snímá hříchy světa“ ²⁾; tudy vzkládá biskup ruce své na hlavu těch, kteréž vysvěcuje co jahny a pryšty, poněvadž jim uděluje Ducha svatého; tudy novosvěcený kněz vzkládá ruce své na hlavu věřících, dávaje jim svaté požehnání a t. d.

Při katolických bohoslužebných dějích netoliko za tmy, alebrž i za bílého dne, hořivá světlo, a sice hojně. To nemá základ svůj pouze na potřebě světla v nočních dobách a v podzemních skrýších, kdež křesťané prvních století své služby Boží ukrývali pro strach před stíhateli svými, Židy i pohany; ale také, a sice zvláště na tom, že již od starodávna světlo jest znamením uctivosti, jasného poznání pravdy, dobrých a svatých skutků, radosti a blaženosti, noc pak a tma na-proti obrazem nevědomosti, bludu, jednání hříšného, neštěstí a žalu. Neboť při plesech ku poctění výtečných osob osvěcuje se někdy celá stavení ano i města; Pán Ježíš nazval Sebe „světlem světa“ (Jan 9, 5.), poněvadž učil božské pravdě, a rce: „Tak svět světlo vaše před lidmi, ať vidí skutky vaše dobré, a slaví Otce vašeho, kterýž jest v nebesích“ (Mat. 5, 16.); jakož i: Každý zajisté, kdož zlé činí, nenávidí světla, a nejde k světlu, aby nebyli trestáni skutkové jeho“ (Jan 3, 20.); a onen host nezvaný při svatbě králově, nemající roucha svatebního, trestán jest uvržením „do temnosti zevnitřních“

¹⁾ III. Mojž. 16. ²⁾ Jan 1, 29.

(Mat. 22.). Proto hoří před svatyní oltářovou „věčná lampa“ (z uctivosti k velebné Svátosti); proto planou při mši svaté voskovice (z uctivosti, radosti a k oslavě); proto nesou se při pohřbu pochodně a svíčky (na význak pravé viry zemřelého a jeho naděje spasení věčného); proto drží věřící v ruce světla při obětní snůšce či ofěře (že vykonávají dobrý skutek); proto dávají pálení věřící chudší, kteříž nejsou s většího světla, malých svíček napichnutých na železném svícenníku (svítníku, obětním svícnu), jež obstarává svíčková bába, obětujícíce při tom svou modlitbu za světlo věčné, totiž za věčnou radost, svých přátel, příbuzných a bližních; proto se přednáší biskupovi malý držací svícének s planoucí svíčkou (držatka, civec, biskupský svícen, vigilanci).

Zvonění ¹⁾, jelikož věc radostná, přestává od zeleného čtvrtku až k bílé sobotě; neb v tyto dny církev truchlí pro umučení Páně, pak na těch místech, kde by biskup, na trest, byl zapověděl slaviti služby Boží. — Jelikož pak důkaz jest uctivosti, zapovídá se při pohřbu těch, jimž se, z pokuty za jejich nevěru neb nekajicnost, odeprél pohřeb s církevními obřady, u příkl. kdož nemocni byvše pohrdli svátostmi umírajících, kdož sebe sami zavraždili a t. d.

V katolické církvi bývají také mnohé jiné osoby i mnohé věci buď žehnány buď svěceny. Jednání ta slovou „žehnaniny, požehnaniny, svěceniny, posvěceniny, posvětiny.“ Oboje dějí se modlitbou, svěceniny pak i s svatými oleji, buď od kněze buď od biskupa, tak sice, že jisté svěceniny jediné biskupovi přináležejí, a příkl. svěcení chrámů Páně, svěcení olejů svatých a t. d. — Některé věci

¹⁾ Viz na str. 37.

toliko žehnané nazývají se ale obecně, ač chybně, svěcenými, u příkl. žehnaná (kropicí) voda. — Žehnaniny i svěceniny nejvíce směřují k tomu, aby jimi nějaká osoba nebo věc byla vyloučena od upotřebení všedního, majíc pak výhradně sloužiti k účelům svatým; u příkl. kněz, kostel, ornát, křestní voda a t. d. — Žehnají-li se krom těchto účelů svatých osoby: obmyslí se tudy, aby se jim vyprosila některá milost Boží, u příkl. když kněz po mši svaté shromážděný lid žehná svatým křížem, šestinedělkám při úvodě a t. d. — Žehnají-li se věci k potřebám vezdejším: obmyslí se tudy, vyprositi na Bohu, aby se jich užilo bez hříchu, podle svaté vůle Jeho, u příkl. nového domu, válečního korábu, tělesné potravy, praporece vojenského (stanice) a t. d. ¹⁾.

Při všech bohoslužebných jednáních koná se modlitba. „Modlíme se (tu), abychom Boha, nejvyššího Pána, jakž jsme povinni, ctili, a Jemu i za dobré, kteréhož jsme nabyli, děkovali, i za to, čehož nám kdy třeba bylo, prosili. Mimo to se modlíme za odpuštění hříchů, i abychom v obecných i zvláštních, v svých i bližního potřebách od Boha pomoci vyprosili“ ²⁾.

K modlitbám obecným, to jest takovým, které se říkají ve jméno všech věřících anebo společně se vším sborem, pobízí kněz nejčastěji slovem: „Modleme se!“ (Oremus!) a slovy: „Žádají se Lásky Vaše pomodliti se.“ Někdy, a to v dobách kajících, kdy neobyčejné sebe-samého při modlitbě unižení dobře přísluší, u příkl. na veliký pátek, volá kněz: „Klekněmež

¹⁾ „Buď že jíte neb pijete, aneb cokoli činíte, všecko k slávě Boží činite“ (I. Kor. 10, 31.).

²⁾ Katechismus obecný o modlitbě.

na kolena?“ („Flectamus genua!“) povstati pak opět povolí jahen volaje: „Vstaňte!“ („Levate!“).

Všeliké modlitby zavírá církev katolická buď zkrátka slovem „Amen!“ buď před tím ještě slovy: „Skrze Ježíše Krista, Pána našeho.“ — „Amen slovo hebrejské, znamená (po modlitbě) jako: „Staň se!“ neb: „Stane se“ ¹⁾. Vyjadřuje naši důvěrnost, kterouž čekáme, že nám Bůh dá, což opravdu prospěje. Po vyznání víry pak „potvrzuje se slovem „ „Amen,“ „ že se o tom, co se ve vyznání víry obsahuje, nepochybuje, ale všechno za pravé má, co se v něm obsahuje“ ²⁾, a po napomenutí, u příkl. ku konci kázání slovem tím slibujeme: „To v pravdě učiníme!“ — Závěrky modliteb: „Skrze Ježíše Krista, Pána našeho“ přičina jesti ta, že On Sám velí nám, abychom ve jménu Jeho prosili Otce nebeského ³⁾, totiž ne jako bychom my toho hodni byli, ale pro neskončené zásluhy Jeho. — Některé modlitby, a to modlitby zaklínací (zákletby, exorcismy) čili ty, kteréž prosí, aby všemohoucí a nejsvětější Bůh úklady ďábelské zmařiti ráčil, mají následný konec: „Skrze Ježíše Krista, Pána našeho, jenž přijde soudit živé i mrtvé a svět ohněm.“ Jestli pak závěrka ta podle slov pisma svatého (II. Petr 3, 7. 10.): „Tanebesa, kteráž nyní jsou, i země, tímž slovem odložená chovají se k ohni ke dnu soudu a zatracení bezbožných lidí.“ — „Přijdeť ten den Páně, v kterémž nebesa jako v prudkosti vichru pomínou, a živlové palivostí ohně rozplynou se; země pak i ty věci, kteréž jsou na ní, vypáleny

¹⁾ Katechismus obecný o modlitbě. ²⁾ Katechismus obecný o devátém článku víry. ³⁾ Jan 16, 23.

budou.“ V onen soudný den nastanou i pro-
dávby hroznější muky; pročez se v závěrce mo-
dlitby zaklínací připomíná koneční zkázy tohoto
světa i soudu skrze Ježíše Krista.

Všecko, zač se máme modliti, leží v „Otče-
naši,“ to jest v modlitbě Páně, kteráž se
proto tak jmenuje, „že jí nás učil Kristus Pán“ ¹⁾.
Pročez se říká modlitba ta již od časů apoštolských
téměř při každém jednání bohoslužebném. Ne-
katolíci přidávají k ní chválu Boží tu: „Nebo Tvé
jest království i moc i sláva na věky (Amen)!“
Tento přídavek se ale u katolíků vynechává,
poněvadž nepochází původně od Ježíše Krista,
nýbrž vloudil se do některých opisů svatých
evangelii pouhým omylem.

Katolíci křesťané připojují obyčejně k mo-
dlitbě Páně „pozdravení angelské“ („Ave
Maria“). „Pozdravení angelské jest modlitba,
kterouž svatou pannu Marii, matku Boží, víc než
angely a jiné Svaté ctíme a vzýváme“ ²⁾. Zá-
ležít dílem ze slov angela Gabriele zvěstujícího,
dílem ze slov Alžběty k Marii panně k ní při-
chozí ³⁾, dílem ze slov, kterých přidala svatá
církev. Jestliť zajisté přirozená věc, že se po
Otčenáši modliváme „Zdravas;“ neboť myslicím
na Krista Pána tudíž napadnouti musí blahosla-
vená rodička Jeho, od jejížto laskavé přimluvy
doufati lze, že nám Otec nebeský udělí, zač nás
naučil prositi Božský její Syn. — K modlení se
„pozdravení angelského,“ s kterýmžto spojeny
jsou veršiky a závěreční modlitba, jiné v čas
velikonoční a jiné krom toho času, vzbuzuje vě-
řících zvláštní zvonění („na klekání“) třikráte
za den, ráno, v poledne a k večeru; a máme

¹⁾ Katechismus obecný o dvanáctém člán-
ku víry. ²⁾ Katechismus obecný o po-
zdravení angelském. ³⁾ Luk. 1, 28. 31.

Tu vděčně připomenouti sobě nesmírnou lásku, kterouž nám prokázal Syn Boží tím, že se k vykoupení našemu vtěliti ráčil.

I „Otčenáš“ i „Zdravas“ modliváme se několikráte po sobě, a sice aby mezi takovýmto hojným a úsilným modlením zmohla se v nás vroucí pobožnost a důvěra k Bohu. — Že pak, obě ty modlitby říkány bývají do polo od kněze a odpoly od lidu službám Božím přítomného: tím krásně vyznačuje se obcování, kteréž právě věřící křesťané „mají mezi sebou, jako údové jednoho těla, jimž modlitba vespolek k dobrému prospívá“ ¹⁾. Tudy se kněz modlí s lidem, lid za kněze a ten za lid.

Zvláštní druh modlitby jsou litanie (p o p r o s n ě), totiž modlitby, kteréž se dějí střídavě knězem, jenž n a p o v í d á, a věřícím lidem, jenž d o p o v í d á, nejznámější pak litanie k e m š e m s v a t ý m, o n e j s v ě t ě j š í m j m ě n u J e ž í š o v u a l i t a n i e l o r e t á n s k á. Tato poslední jest o blahoslavené Marie panně, obsahujíc pochvaly její a prosby k ní za její u Pána Boha orodování.

Již v Starém Zákoně slavily se služby Boží hlasovou a hrací (strojní) hudbou (zpěvem a zvukováním strunných a dechových [f o u k a c í c h] nástrojů). David král nejen sám, k úctě Boží, skládal a zpíval krásné písně (žalmy) s provodem líbezné harfy, ale i ustanovil čtyry tisíce levitů ²⁾ ku provozování chrámového zpěvu a chrámové hudby. Taktéž při katolických službách Božích zavznívají buď duchovní (svaté) písně jen prostě, buď i hudební nástroje, provázející v rozličných proměnách hlaholů (figurách) nástrojů hudebních zpěvy cír-

¹⁾ Katechismus obecný o obcování s v a t ý c h. ²⁾ I. Paralip. 23, 5.

kevní (hudba chrámová figurální). Tu vynikají varhany, budice v srdcích city nábožné, a jako na křídlech unášejíce duši k nebesům vzhůru. — Jestliž pak v způsobě zpěvu chrámového při rozličných bohoslužebných dějích nemalá, příjemná rozmanitost. Slyšímeť tu zpívati brzo vesele, brzo truchlivě (žalozpěv), brzo rychle, brzo táhleji (táhlozpěv, téhel), brzo jedním hlasem, brzo dvěma hlasy (dvojpěv), brzo i sborně (v sboru, v chóru, souzpěv, sborní zpěv), brzo střídavě (střidozpěv, odzpěv, protizpěv, zpěv odpovědní, z. odpovídací, respoňsoř), brzo započínavě neb zavíravě (názpěv, předzpěv, dozpěv, pozpěv, antifonu) a t. d. — Při některých kostelích jsou zpěváci buď z platu, buď z ochoty, jenž každodenně při službách Božích i po nich, nejvíce ale před nimi, zpívají duchovní písně z kancionálu, totiž sbírky takových písní na celý rok (z knihy zpěvní, z zpěvníku, z pěsníku). Jmenují se „literáti, literáci“, tolik co učení mužové, poněvadž tehdaž, kdy spolkové jejich vznikli, v 15. století, náležel k učeným lidem, kdož uměl čísti a zpívati. — V adventě a v postě, jelikož v dobách kajicích, neměla by v chrámu Páně býti vlastně žádná hrací hudba, nýbrž toliko tichá modlitba, v adventě nejvýš hra na varhany ¹⁾.

Nejslavnější doba katolických služeb Božích nastala tenkrát, když se vystavila nejsvětější svátost Oltářní v cibori aneb v monstranci, obzvláště v této poslední, poněvadž v ní svatou hostií skrze sklo viděti lze. Někdy, za obecnou potřebou, ku příkl. v čas války, mo-

¹⁾ „Jest-li kdo z vás zkormoucený, modl se; pakli jest kdo myslí dobré (veselé), prozpěvuj“ (Jak. 5, 13.).

rové rány, drahoty, škodného povětrí, děje se výstava ta na delší dobu, celý den ano i tak, že po celé zemi se střídá, a tudý není ani dne, aby ji někde nebylo, kterýžto poslední způsob výstavy slove „věčné uctění“ nejsvětější svátosti Oltářní. Pohled na Božského Spasitele, jenž tu skutečně a podstatně dlí mezi věrnými Svými se všim bohatstvím lásky a milosti Své, má vzbuditi nás k živějšímu pamatování na Něj, k pokornému klanění se Jemu a k srdečné radosti z toho, že Jej, svrchovaného Boha, zříme na blízku, skrytého pod prostou chleba záclonou.

§. 13.

Předpolední katolické služby Boží: Mše svatá a blásání slova Božího.

„Mše svatá jest nekrvavá oběť Nového Zákona, vždy trvající památka krvavé oběti, kterou Ježíš Kristus na kříži dokoná. — Kristus ustanovil oběť mše svaté při poslední večeři. Vzal chléb a kalich s vínem, požehnal obého, a řekl nad chlebem: „Totoť jest tělo mé;“ a nad kalichem: „Totoť jest kalich mé krve;“ dal obého přítomným apoštolům požívat i velel: „To činěte na mou památku“¹⁾!

„Při mši svaté se obětuje neviditelně Ježíš Kristus nebeskému Otci za nás; viditelně pak kněz tu oběť koná“²⁾.

☒ Slaví pak mši svatou kněz prvo stupní, totiž biskup, co nástupce apoštolský, a kněz druhostupní, čili pryš, mocí posvěcení

¹⁾ Katechismus obecný o mši svaté

²⁾ Tamtéž.

svého vzkládáním rukou biskupových. Představuje nejvyšší velebnou osobu Samého Pána Ježíše Krista; věřící lid pak obcující mši svatou představuje osoby apoštolů Páně přítomné při poslední večeři Jeho. — Když a dokud kněz koná oběť mše svaté, slove „obětník, kněz obětní, k. obětník, mešník, mšář, celebrant (slavitel), pontifikant.“

Mše svatá děje se vždy na oltáři, a sice krom neobyčejné příčiny v kostele; tímž ale knězem, mimo vánoční Boží hod, deně toliko jednou (leč by jinak výslovně, a sice jen jemu pro jeho osobu, z potřeby, povolil biskup), a to před polednem.

„Kněz koná oběť mše svaté: na vyznání Božské nejvyšší moci, kterou On nade vším stvořením má — na poděkování Bohu za všechna Jeho dobrodiní — za dosažení od Boha odpuštění hříchů — za vyprošení od Boha všech potřebných milostí“ ¹⁾.

„Oběť mše svaté se obětuje, a může se jen Bohu obětovati“ ²⁾. Při všech „ke cti a chvále Svatých“ připomínáme sobě toliko milosti Boží, kteréž oni dobře užili ku posvěcení svému, a vzýváme je za jejich orodování, aby nejsvětější Bůh naši oběť mešní laskavě přijmouti a k našemu spasení požehnati ráčil. — „Od kněze se za živé i za mrtvé obětuje“ ³⁾.

Mše za mrtvé slove „mše zádušní“, také „mše černá“, poněvadž se k ní kněz v ornát černé barvy oblačí; mše „Requiem“, od prvního latinského slova na začátku svém (v introitu).

„Nejpřednější částky mše svaté jsou: evangelium, obětování, pozdvihování a přijí-

¹⁾ Katechismus obecný o mši svaté.

²⁾ Tamtéž. ³⁾ Tamtéž.

mání“¹⁾). S těmito částkami ale jsou spojeny mnohé jiné a to velmi pobožné obřady, kteréž dohromady činí celou mši svatou; u příkl. modlitby, písně a t. d. — Modlitby od obětování až k Otčenáši před svatým přijímáním ve mši svaté slovou „mešní pořad, mešní řád (canon),“ totiž „pravidlo, předpis, zákon,“ podle něhož se nejsvětější oběť činiti má.

Od jednoho z těchto posvátných obřadů, totiž od slov latinských, jimiž se ku konci propouští domů lid. (od „propustu“): „Ite; missa est!“ („Jděte; jste propuštěni!“) pochází jméno „mše.“ — V řecké církvi slove mše svatá „liturgie, svatá liturgie.“ Poněvadž pak druhdy mezi mší svatou, pokudž jen možná, dály se všechny svaté obřady: tedy všechny posvátné služebnosti nazvány jsou „liturgií;“ odkudž vědecké o nich učení posud slove: liturgika,“ tolik co „bohosloví obřadnické, obřadnické svatosloví, svatoobřadosloví.“

Propuštění ze mše svaté prohlašuje se za našich dnů jen jednou, totiž ku konci jejímu; za starodávna dalo se ale dvakráte, totiž ku konci a také krátce před dobou tou, kdy se říká neb zpívá „Credo.“ Druhdy v dobu tu jahan vyvolával, aby opustili chrám Páně všickni ti, kdož nepatří buď z úplna, buď naprosto ke spolku církve, poněvadž až k době té, a však jen potud, bylo dovolíno, přítomnu býti mešnímu jednání také nově obráceným na viru křesťanskou ještě nepokřtěným, sic i Židům i pohanům, pak těm křesťanům, jenž na trest pro zjevné hříchy své byli na čas vyloučeni od užšího spojení s ostatními křesťany (veřejným církevním kajícníkům, círk. káráncům).

Tedy mše svatá až ku Credo (mše zapo-

¹⁾ Katechismus obecný o mši svaté.

činací) sloula „mše nevěřících,“ také „m. křtěnců, m. křestěnců, m. cvičenců víry, m. čekanců křtu svatého, m. začátečníků, m. nováčků u víře (katechumenů),“ a od Credo „mše věřících, m. obětní.“ Teď není takového oddělení více. A však o něm věděti třeba k lepšímu porozumění některých obřadů mše svaté. Dokudž trvalo oddělení to: bylo místo, kdež stál oltář s podobiznou svatého kříže, zastřenou oponou (koltrou) až k zemi dosahující, kteráž se teprv po „Credo“ k obětování chleba a vína rozhrnula. Neb začátečníci u víře křesťanské nebyli dosti ještě poučeni, Židé pak a pohané neměli pražádné známosti o oběti nejsvětější; pročez věci týkající se jí vlemoudře ukřývali se před očima jejich, aby ani ku pohoršení ani ku posměchu příležitosti neposkytovaly ¹⁾. Tohoto prozřetelného tajení podnes máme pozůstatek ten, že kalich ke mši svaté přináší se zahalený, a teprv odhaluje se k obětování podarů mešních. Podobného tajení užívalo se v kázání, jehož neřídka i Židé i pohané poslouchali; mluvilo se tu o člancích víry křesťanské tak prozřetelně, že tomu toliko věřící důstatečně již vycvičení rozuměli.

Nynější mše svatá jestiž skorem zúplna slavnost oběti Nového Zákona za časů apoštolských. Nejeden však dávnověký mešní obřad postupem času buď dokonce zašel, buď nějak se změnil; ač ještě podnes při mši svaté patrné vzpomínky a známky zůstaly prvotních služeb Božích.

Nejčastěji odbývá se mše svatá tiše, a knězi posluhuje toliko ministrant (sluha oltářní,

¹⁾ „Kázeme Krista ukřižovaného, Židům zajisté pohoršení, Řekům (pohanům) pak bláznovství“ (I. Kor. 4. 23.).

sl. mešní), jenž odpovídaje mu zastává obecný věřící lid; někdy se zpívají některé částky její od kněze a od kůru (chóru) totiž hudebníků, pěvců chrámových (kantorů); někdy děje se ještě slavněji (mše slavná, m. veliká, m. hrubá, arcimše), a to s přisluhováním osob duchovních (assistentů), jichž nejprůběžnější slove „paranympfa, kněz provodič, svato-druh,“ před vystavenou velebnou Svátostí at. d.

Jednotlivých obřadů mše svaté děj a výklad jesti tento :

Kněz započiná mši svatou, žehnaje se svatým křížem a řka: „Ve jméno Otce, i Syna, i Ducha svatého.“ Zajistěť příslušně. Neb tudy pronáší, že mešní svaté jednání diti se bude ke cti a chvále trojjediného Boha; kříže pak znamením hned zprvka živě a pocho-pitelně v paměť uvádí Ježíše Krista ukřižovaného, jehožto krvavá oběť smírná obnovu bere ve mši svaté nekrvavým způsobem, a na Něž při ní ustavičně mysliti má kněz i přítomný věřící lid.

Kněz říká 42. žalm, kterýž mocně vzbuzuje k pokoře, ale i k důvěřování se v Boha; pak připomíná sobě hříšnost svou ¹⁾, a prosí přítomných věřících, prvé však blahoslavenou matku Boží, angely, všecky Svaté, aby za něj orodovali u všemohoucího a milosrdného Boha. To činí, citě dobře, že není hoden, aby u prostřed sboru křesťanského představoval nejvyšš velebnou osobu Spasitelovu při Jeho tajemných hodech. Třikráte se tepe v prsy, na znamení želu svého a lítosti své nad vinou svou trestu zasluhující. Podobně přítomný věřící lid, ústy ministrantů, žaluje na sebe z nehodnosti své, žádá účastným se státi milostivých účinků nejsvětější oběti, a prosí kněze, prvé však bla-

¹⁾ Žid. 7, 27.

hoslavenou matku Boží, angely a všechny Svaté, za orodování jejich u Boha. Takť kněz i lid pokornou skroušeností očišťuje a připravuje srdce své ku pobožnosti Bohu dobře libezné. — Příhodněť se tu děje vzpomenutí na dokonalé, blahoslavené duchy nebeské a na oslavené přátele Boží i proto, poněvadž to může člověka naplniti spasitelným studem, že jim při hříšnosti své tak velice jest nepodoben, a vzbuditi a utužiti v něm úmysl věrného následování ušlechtilého příkladu jejich. — Druhdy tento žalm a obecnou zpověď tu („Confiteor“) říkal biskup již na cestě z přibytku svého, bera se do chrámu Páně, provázen jsa duchovními svými a věřícími laiky; ti pak střídajíce se s ním činili totéž.

Kněz vstoupiv po stupních oltáře vzhůru, líbá jej, čině zmínku o tělesných ostatcích svatých a vyvolených Božích, kteréž v oltáři jsou uloženy. Tím dává na jevo, že se oltáři blíží s svatou uctivostí, jako k Božímu trůnu, že cítí radost z nastávající na něm oběti nejsvětější, a že v srdci jeho plaje láska k Spasiteli, jenž si oblibuje na velebné Svátosti laskavě dliti u prostřed věrných svých, jakož jest plála v srdci těch, jejichž těl památky v oltáři ukryty jsou. Takové oltáře uctivé a radostné líbání děje se při mši svaté i potom častěji. — Při slavné mši svaté okuřuje se kříž oltářní i oltář celý, což význak jest úcty k posvátnému nástroji umučení Páně a k velebnému stolu oběti nejsvětější.

Kněz poodkročiv na levou stranu oltáře čte introit či krátkou částku písem svatých, obyčejně žalmovou, kteráž obsahem svým hodi se právě k tomu dni neb svátku, a tudý napovídá, jaká pobožnost neb slavnost dnes nastala. Druhdy zpíval se v tuto dobu celý nějaký příhodný žalm, an zatím věřící lid vcházel do chrá-

mu Páně a sbíral mysl svou ke službám Božím; odkudž jméno „*introit*“ od latinského slova, znamenajícího tolik co „*cházeti*.“ Zpívalť se pak ten žalm, pokud obřadník nedal znamení, aby se přestalo, načež, jako podnes, závěrek učiněn jest chvaloslovy (chvalopravou, slavopravou): „Sláva Otci, i Synu, i Duchu svatému, jakož byla na počátku, tak i nyní, až na věky věkův. Amen!“ („*Gloria Patri et Filio a t. d.*“).

Kněz vrátiv se do prostředka oltáře volá střídavě a opáčně s ministranty dohromady devětkrát k Hospodinu za smilování a milosrdenství Jeho: „Páne, smiluj se nad námi! Kriste, smiluj se nad námi!“ („*Kyrie eleison, Christe eleison!*“) V ponižencu prosbu tu zavírá již napřed všechny milosti, za kteréž při oběti mešní Boha porůznu prositi bude. Máť pak prosba ta kratičká veliký obsah tento: „Páne, ukaž nám, lidu Svému vyvolenému, jakož jsi činil po všechn čas, i nyní i budoucně smilování a milosrdenství Svého!“ — Opakujeť se tolikrát volání to o milost Boží, aby zatím city pokory, skroušenosti a důvěry v prsích křesťanů se rozmohly a sesílily.

Kněz upamatovav se na to, že Hospodin Bůh nescísně již nesmírného smilování a milosrdenství Svého, zvláště skrze Ježíše Krista, nám ukázati ráčil: zraduje se, a tudy s utěšeným, vděčným a povýšené důvěry plným srdcem chválí a velebi Boha, počna slovy těmi, jimiž svatí kůrové angelští zvěstovali, v blahodatné noci narození Jesu Krista, blízké již vykoupení lidské, prozpěvující: „Sláva Bohu na výsostech, a pokoj lidem na zemi dobré vůle“ („*Gloria in excelsis Deo!*“).

Kněz na to obrátě se k lidu s roztaženými rukama dobrořečí jemu řka: „Pán

s V á m i ! („Dominus vobiscum !“), načež odpoví se mu : „I s d u c h e m T v ý m !“ (Et cum spiritu tuo !)“ tolik co : „S T e b o u t o l i k é ž !“ Vzájemné pozdravení to, které se při mši svaté několikrát říká, vzaté z písem svatých (u příkl. z Rut. 2, 4.), jestiž laskavé a spolu i důvěrné přání, aby Všemohoucí stál při knězi i ostatních věřících s milostí Svou a skutečně dal jim, zač budou prositi Ho v modlitbě, jenž se nyní již již bude vznášeti k Němu. Lásku svou, kterouž kněz, dle příkladu dobrého Pastýře, Ježíše Krista, chová v sobě k obci své, vyznačuje při pozdravení tomto i tím, že pronášeje ho rozpíná před sborem křesťanským ruce své, jakoby jej k prsům svým přivinouti a přitisknouti chtěl.

Kněz k modlitbě té pobízí přítomný věřící lid volaje : „M o d l e m e s e !“ („Oremus !“) a modlí se k Bohu za milosti a dary netoliko jednotlivému člověku, nýbrž všem zde shromážděným, ano veškeré církvi a tudy celému pokolení lidskému potřebné. Modlitba ta, podle časů církevních, obsahu rozličného, slove tudy „modlitba hlavní a obecná,“ též „kollekta,“ tolik co prosby všech všudy věřících do sebe zahrnující („modlitba sborná, m. úhrnná“). — Někdy při modlitbě té jest více podobných modliteb, kteréž ji jako provázejí („primodlitby, soumodlitby, kommemorace“). Při modlitbě té neb modlitbách těch stojí kněz maje ruce roztažené, na význak nutnosti, v kteréž by žádoucí vyslyšení od Boha z vysokého nebe milerád jako stáhl k sobě dolů.

K n ě z č t e e p i š t o l u, totiž nějakou částku písem svatých Starého neb Nového Zákona, kteréž není v svatých evangeliích, načež zavzní odpověď : „B o h u d í k a !“ („Deo gratias !“). Touto odpovědí klade se k paměti povinnost,

vroucích Bohu vzdávati díků, že skrze proroky a apoštoly spasitelným pravdám nás naučili ráčil.

Kněz chystá se ke čtení svatého evangelium, modle se u prostřed oltáře, aby Bůh srdce i ústa jeho očistiti, a čtení to jemu i přítomným prospěšné a spasitelné učiniti ráčil. Neboť svatým má sám býti ten, jenž slovem Božím svatosti vyučuje, aby jeho vyučování, podpořeno příkladnými mravy, tím blahodějněji působilo; a jediné milost Svrchovaného může dáti semeni slova Páně úrodnost v srdci věřících. — Při slavné mši svaté provozuje v dobu tu kůr hudebníků chrámových přiměřený zpěv („zpěv stupní, z. postupní, graduale,“ proto tak zvaný, že zatím jahen jde po stupních oltářových vzhůru, by od kněze vzal požehnání k rádnému a spasitelnému přednesení svatého evangelium), kterýž, koná-li se pobožnost za zemřelé anebo v čas kající, smutný azdlouhavý jest (*tractus*, *trakt*, *táhlo zpěv*, *těhel*). — V některých mšech svatých, upříkl. slavnosti Božího Těla, místo *graduale* pěje se „Alleluja!“ k čemuž se ještě jiný, slavnosti té přiměřený zpěv, jako ku větší velebě, přidává, kterýžto zpěvní přídátek slove „*dopěv, sledozpěv, sequentia*.“ — Dále okuřuje se kniha evangelií (*missál*) kadidlem vonným, čímž značí se uctivost k drahému slovu Božímu, tam složenému. — Držívají se také z obou stran evangelií planoucí svíce, na význam toho, že učení Ježíšovo světlo jest osvěcující nás pravdami Božskými.

Kněz čte svaté evangelium, totiž částku z jednoho čtyř životopisů Pána našeho Ježíše Krista, stojí na pravé straně oltáře. Před tím pozdravil přítomné věřící řka: „Pán s Vámi!“ pojmenoval svatého evangelistu slovy: „Takto zní začátek evangelium svatého N.“ („*Initium sancti evangelii secundum*

N.“), aneb: „Poslyštež částku z evangelium sv. N.“ („Sequentia sancti evangelii secundum N.“), načež odpoví ministrant: „Sláva Tobě Pane buď!“ („Gloria Tibi Domine!“) a požehnal knihu evangelií (missál) a sebe samého znamením svatého kříže; a po skončeném čtení políbí kněz knihu, a ministrant dí: „Chvála Tobě Kriste buď!“ („Laus Tibi Christe!“). — Stojte poslouchá lid. — Pravá strana oltáře, totiž ku pravici podobizny Ukřižovaného, jestiž vzácnější, a protož se tu čte svaté evangelium, kteréž obnáší učení a skutky Samého Božského Mistra a Vykupitele, epištola pak na druhé straně, na straně sprostší. — Slušněť se přeje, aby byl Pán s lidem i knězem, když se má ohlašovati a poslouchati slovo Jeho, aby i ohlašování řádně se dalo, i poslouchání v duších posluchačů utěšeně působilo. — Výborně po svolání jména svatého evangelisty, z něhož něco bude čteno, ohlašuje se, že tím má oslaven býti Pán Bůh, jenžto obmyšlí, abychom částkou tou písem svatých poučení a ku svátosti přivedeni byli. — Znamenání knihy a čela, úst i prsou kněze křížem svatým projevuje, že nastávající čtení podá buď vlastní řeči Ukřižovaného, buď nějakou o Ném zprávu, a že všickni ke službám Božím shromáždění jsou učenníci a vyznavači Jeho. — Stáním při čtení a poslouchání svatého evangelium vyobrazuje se nejen pozornost, ale i výtečná, slovu Božímu povinná uctivost, a ochotná vůle k bedlivému povážení a k radostnému plnění jeho. „Při evangelium sobě máme připomínati, že jest povinnost, abychom učení svatého evangelium poznávali, i před celým světem vyznávali, hájili a podle něho živi byli“ ¹⁾). Pročež

¹⁾ Katechismus obecný o mši svaté.

údové duchovních rytířských řádů při slavnostech řádových, a králové při korunovací své mezi čtením svatého evangelium drží obnažený meč, jako na svědectví, že neváhají pro víru vejíti v boj. Taktéž vojsku, mši svaté v řadách obcujícím, poručení se dává, by palašů té doby vytasilo aneb ručnic se chopilo. — Políbení knihy a ono chvalořečení Kristu po čtení svatého evangelium vyjevuje radostnou uctivost k převzácnému slovu Božímu a srdečnou vděčnost za to, že ho nám Bůh zvěstovati ráčil; při tom ku povzbuzení k dobrému skládá kněz spásitelný ve jménu svém a lidu věřícího zajisté slib, „že evangelických výroků bude užíváno k bohabojnému živobytí.“ — Laikům nepodává se kniha evangelií k políbení, leč země pánu, a tomu jednak na uctěnou vznešené osoby jeho, jednak na srozuměnou, že právě on sobě náboženství svatého nejvšůvážiti a v čas nebezpečení ochotně a mocně ho zastávati má. — Jak znamenitý a ctihodný úřad bylo by přednášení svatého evangelium, jistě nemálo vysvitá z toho, že neřídka i mocní a slavní panovníci sobě vyžádali, aby směli konati jej. Takť císař Sigismund, odín jahenským rouchem, při mši papeže Jana XXIII., r. P. 1413., a císař Karel V. v městě Basilej, r. P. 1547., s obnaženým mečem a jiní, zpívali svaté evangelium. — Při čtení svatého evangelium v slavné mši svaté znějí s věže zvony, aby i ti věřící, jenž nejsou právě v chrámu Páně, pamatováni byli na svou povinnost, děkovati Pánu Bohu za dar blahoplodného učení Ježíšova. V tu chvíli také pomysleti sluší na to, že se víra Ježíšova hlásá po celém světě, jakož napsal již sv. Pavel (k Římanům): „Po vší zemi rozšel se zvuk jejich (totiž zvěstovatelů svatého evangelium) a do končin okrusku země slova jejich“ (10, 18). — Po svatém

evangelium bývá někdy hned kázání, buď s kazatelnicí, buď od oltáře; neb to není leč výklad téhož evangelium. Protož, byť by se drželo i krom mše svaté, nicméně, „kázání, slyšení slova Božího, náleží k službám Božím“ ¹⁾; a „abychom neděle a svátky podle úmyslu církve světili, máme, mimo mši svatou, i kázání pozorně slyšeti“ ²⁾.

Kněz říká „Credo“ (věropravu), totiž vyznává ve jménu svém a ve jménu přítomných viru církve katolické. Při slovích: „Vtělen jest (Syn Boží) z Ducha svatého, narozen z Marie Panny a člověkem učiněn“ („Incarnatus est“), kleká na pravé koleno, skláněje hlavu; na den zvěstování blahoslašené Marie panny, kterýž vlastně den jest pamětní toho, že Maria počala Syna Božího, a na den narození Pána našeho Jesu Krista kleká na obě kolena. Klekáním tím koří se v prachu Tomu, jemuž Bůh „dal jméno nad každé jméno, aby ve jménu Ježíše každé koleno klekalo, těch, kteříž jsou na nebesích, a těch, kteříž jsou na zemi, i těch, kteříž jsou pod zemí, a každý jazyk aby vyznával, že Ježíš Kristus jest Pánem v slávě Boha Otce“ (Filip. 2, 9—11.). — Velmi přirozeně pak nastupuje vyznání víry hned po svatém evangelium, poněvadž slovo Boží učí tomu, co nám věřiti jest.

Kněz odhalí kalich a obětuje chléb (hostii) a víno modle se, aby tyto obětné podary od Boha přijaty byly, z nichž povstane tělo a krev Ježíše Krista. — Při kalicha odhalení zvoní se. — Do vína vmísí se trochu vody. — Potom omývá kněz ruce své, opět prosí Boha, aby tuto oběť milostivě přijmouti

¹⁾ Katechismus obecný o kázání. ²⁾ Tamtéž o druhém církevním přikázání.

ráčil, a obrátiv se k lidu pobízí ho, aby modlitbu svou spojil s modlitbou jeho v tomže úmyslu („Orate fratres“). Zvuk zvonku budí pozornost přítomných, že nyní počnou bližší přípravy ku slavení tajemství oběti nejsvětější. — Chléb a víno obětuje kněz podle příkladu a rozkazu Spasitele při poslední večeři Jeho; k vínu přilévá vody, dílem proto, že střizlivosti milovný Spasitel tenkrátě totéž učinil Sám, dílem na památku, že Mu z probodnutého boku na kříži vytekla krev s vodou smíšená ¹⁾; myje své ruce na uvážení toho, že oběť mešní bude platna k dosažení milosti Boží jen tomu, kdož ji koná neb ji obcuje s čistým srdcem. Před časy přistupovali věřící všeho stavu k biskupovi mši svatou slavicímu, přinášejíce zbožných darů, jedenkaždý dle možnosti své a pudu srdce svého, a položili jich k nohám velebného pastýře, an zatím ostatní lid, aby slušně zaměstnán byl, zpíval píseň k duchovnímu vzdělání svému. Tohoto svatého obřadu podnes máme zůstatek v několika žalmových verších, kteréž říká kněz před obětováním, v missalu nadepsaných „offertorium“ („o f f e r t o ř,“ tolik co „p r o p o v ě ě d' p ř e d o b ě t n í“). Tyto dary sloužily nejvíce k podpoře chudých a nuzných v obci; co potom zbylo, na chrám Páně, na služby Boží obráceno, a duchovenstvu k výživě jeho dáno bývalo. Prv, než se těchto darů přinášení skončilo, vybralo se z nich něco chleba a vína; biskup je požehnal a na oltáři k svátostnému proměnění v tělo a krev Páně (k p o s v ě c e n í, k p ř e d p o d s t a t n ě n í, k u s v á t o s t n ě n í) uchystal. Za našich časů lid nepřináší více obětí stravných; jsouť zde onde ujistěním ročního platu ustanovené mše svaté (n a d a c í, n a d a n é, f u n d o-

¹⁾ Jan 19, 34.

vané), a jen někdy dostane kněz jakýs peníz („stipendium, mešní stipendium, mešné“), jako dar z uznalosti pro sebe ¹⁾, anebo, není-li mu ho třeba, k jiným dobrým účelům, za čtení mše svaté; a o některých jen slavnostech blíží se možnější věřící k oltáři s oběťmi peněžitými (s ofěrou v pochodu obětním). Nicméně i nyní při offertorii každý přítomný má v sobě vzbuditi lásku k bližnímu takovou, kterouž křesťané prvního věku považovali sebe vespolek za jednu rodinu a jmění své za jmění obecné ²⁾. Což pak nejdůležitější jest, „při obětování (chleba a vína) máme úmysl svůj s úmyslem kněze spojit, a Bohu se obětovati ³⁾, t. j. Bohu slíbiti, že tělem i duší odevzdáme se jediné službě Jeho. — Při slavné mši svaté okuřují se obětovaný chléb a obětované víno kadidlem, na znamení prosby k Pánu Bohu té, aby naši modlitbu i oběť přijal na výsosti nebeské s takovou oblibou, jako libeznou vůni působí kouř kadidelný vzhůru se vznášející.

Kněz modlí se „modlitbou tichou (m. soukromnou, secreta“), nepobídnuv k ní lid, jako k modlitbě obecné, slovem: „Oremus!“

¹⁾ „Zdaliž nevíte, že ti — kteříž oltáři slouží, s oltářem díl mají?“ (I. Korint. 9, 13.) ²⁾ „Toto pak množství (prvních) věřících bylo jedno srdce a jedna duše; aniž kdo co z těch věcí, kteréž měl, svým vlastním býti pravil, ale měli všecky věci obecné. — Žádný zajisté mezi nimi nebyl nuzný; nebo kteřížkoli měli role, nedomy, prodávající je, přinášeli peníze za to, což prodávali, a kladli je před nohy apoštolské; i bylo rozdělováno jednomu každému, jakž komu potřebí bylo“ (Skutk. apošt. 4, 32, 34. 35.).

³⁾ Katechismus obecný o mši svaté.

Modle se tiše přítomným věřícím naprosto nepřekáží, aby jedenkaždý ve zvláštních svých potřebách, neřídka tejných, v podobné tichosti modlitby k Bohu zasílal. V obecné modlitbě mešní prosilo se za potřeby též obecné; v modlitbě této soukromné prosíme ale za milosti Boží v osobních potřebách svých. A zajisté již směle pro sebe samé prositi smíme; neť vzbudili jsme posud žel a lítost nad hříchy svými; chválili a velebili jsme vděčně Hospodina ze smilování a milosrdenství Jeho; poslechli jsme ochotně a uctivě Jeho učení svaté; vyznali jsme radostně víru svou; modlitbou za jiné dali jsme na jevo lásku k bližnímu; při offěře spojivše úmysl svůj s úmyslem kněze obětovali jsme sebe samých Bohu; obětováním něčeho z jmění svého vykonali jsme dobrý skutek. Což bychom mohli více činiti, abychom se hodnými stali vyslyšení v prospěch svůj vlastní?

Kněz obětovav chléb a víno, ve vší duši své již napřed cítí nesmírnou radost z toho, že za skrovný tento dar, podle ustanovení Páně, věřícím dán bude dar nevýslovně dražší, a sice Bůhčlověk sám pod způsoby posvátného chleba a vína; a tudy vylévá ze srdce plného pobožnosti té nejhlubší, vznešeným slavozpěvem (v zpěvu přípravním, v předzpěvu, v předpozpěvu, v přäfaci) vřelé chválení a díkyčinění, zalétaje duchem až do nebes říše, misí slabý svůj hlas v hlasy kůrů angelských (v slavozpěv cherubů), obklopujících trůn Hospodinův, volaje posléz: „Svatý, svatý, svatý, Pán Bůh zástupů! Plny jsou nebe a země slávy Tvé! Hosanna na výsostech! Požehnaný, jenž se bere ve jménu Páně!“ („Sanctus“). Neboť skutečně se již bere tento „Požehnaný“, totiž Ježíš Kristus, k věrným Svým, aby přítomností svou v nejsvětější svátosti Oltářní způ-

sobil jim potěšení, kteréž převyšuje všeliký rozum ¹⁾.

Kněz prvé, než přikročí k tomu, aby proměnil chléb a víno v tělo a krev Páně, činí ještě rozličné krásné modlitby, a sice za zpravce církve Boží (za papeže a svého biskupa), za země pána, a pak za jednotlivé spoluvěrné osoby živoucí, ano za všechny přítomné („memento za živé“), připomíná Bohu blahoslaivenou Marii pannu a ostatní Svaté prose, aby jejich zásluhy za nás mluvily. Neboť mezi všemi po celém světě lidmi mají přispění Všemohoucího nejvyšší potřebí ti, kdož nad jiné postaveni jsou, aby spravedlivě pečovali o jejich dobré časné i věčné. Mimo to modlíce se jedni za druhé na jevo dáváme, že máme mezi sebou obcování neb společnost „jako údové jednoho těla, jimž modlitba vespolek k dobrému prospívá“ ²⁾; modlitby pak naše pokorně a prozřetelně stavíme na zásluhy vyvolených Božích, poněvadž nám samým hříšným nebylo by lze nadíti se žádoucího vyslyšení. — Před časy jména těch živých, za kteréž se ty modlitby daly, jakten hlasitě provolával ze zvláštní „posvátné desky (čitule), podobně jako posud po mši svaté anebo po kázání čítána bývají jména spoluvěrných, aby se za ně pomodlilo. (Při této čituli bývala ještě druhá, obsahující jména zemřelých, za které se pak později — jakož se posud děje — modlitba dala; odkudž obě ty posvátné desky slouly „diptychy, diplomy, dvojdesky“.) — Za našich časů pamatuje mešní kněz v tichosti při modlitbě té zejména na živoucí osoby, za kteréž umínil sobě modliti se buď z vlastního puzení svého, buď na cizí

¹⁾ Filip. 4, 7. ²⁾ Katechismus obecný o obcování svatých.

nábožné a laskavé požádání koná oběť mše svaté na svůj neb koho jiného „úmysl“ („mí-
nění, intencí“).

Kněz nyní vypravuje krátce, kterak sobě počínal Božský Spasitel při ustanovení nejsvětější svátosti Oltární; a těmi samými slovy divomocnými, kteráž tu Ježíš nad chlebem a vínem pronesl, proměňuje i on tyto obětné podary v tělo a krev Páně. Po vyřknutí těchto slov není chléb požehnaný a víno požehnané více všedním chlebem a vínem; zříme a chuťneme jen ještě pouhou způsobu jejich; pod těmi pak skutečně a podstatně žije ten, jenž jest bratr náš, však spolu i náš svrchovaný Bůh. O tomto usvátostnění aby všechen přítomných sbor zvěděl: pozdvihuje kněz, co zatím zvonek slavné vydává zvuky a kadidlo vypouští vonného dýmu, svatou hostii a kalich nad hlavu, „při (kterémž) pozdvihování se máme Kristu Ježíši v způsobách chleba a vína klaněti, a bijíce se v prsy vyznávat, že jsou hříchové naši vinni smrti Kristovou“ ¹⁾, jejížto oběť krvavá na kříži stává se nekrvavě ve mši svaté. — Kouřením kadidla obrazuje se pokorná úcta Bohočlověku v nejsvětější Svátosti bytujícímu.

Kněz když dochází ku svátostnému proměnění chleba a vína, žehná obě znamením svatého kříže; a i potom častěji totéž činí nad svatou hostií a nad kalichem krve Páně. Takové žehnání křížem svatým uvádí týž a týž v paměť utrpení a smrt Ukřižovaného, jehož oběť se tu obnovuje.

Kněz, krátce před svátostným proměněním chleba a vína, vzkládá na tyto obětné podary ruce své, čímž se značí potěšitelná pravda ta, že Božský Vykupitel, jenž převzav

¹⁾ Katechismus obecný o mši svaté.

na Sebe naše viny, obětoval Se za nás na kříži v krvi Své, i skrze nekrvavou oběť mešní snímá hříchy světa. Kněz modlí se za věrné zemřelé vesměs a vůbec, za některé pak zvláště a zejména, za kteréž buď z vlastního puzení svého umínil sobě modliti se, buď za kteréž modliti se odjinud nábožně a laskavě požádán jest („memento za mrtvé“), (jako prvé již byl se modlil za spoluvěřící živé). Modlí se, aby oběť mešní prospěla i dušem těch, „ačkoli sic v milosti Boží zemřeli, na světě se nedokáli, a tudy v očištcí časné tresty trpí“ ¹⁾). Neboť Ježíš obětoval se za všechny všudy lidi, a oběť mešní jestiž tatáž oběť, kterouž na kříži dokonal; On pak po Svě na kříži smrti „sstoupil do předpekli, aby z něho vysvobodil duše mrtvých nábožných“ ²⁾). Zajisté slušně koná se modlitba ta právě v ten čas, kdy na oltáři svátostně dli Ježíš Kristus, jenž „duši každého člověka hned po smrti soudí soukromí, na konec pak světa všechny lidi pospolu s tělem a s duší souditi bude“ ³⁾), od Něhož přijde zatrazení i blahoslavenství.

Kněz k modlitbě za zemřelé připojuje prosbu za všechny přítomné věřící, aby Bůh i nám hříšníkům milostiv býti ráčil, a nás jednou přijal do společnosti vyvolených Svých. Neboť vzpomínajícím na to, že každému z nás, dnes neb zítra nastane smrt a potom soud ⁴⁾), nelze leč toužebně žádati za mocné přispění Boží, abychom svatě živi byli, svatě zemřeli, a v radosti věčné s těmi se shledali, kteříž skrze Ježíše Krista již obývají sídlo nebeské.

¹⁾ Katechismus obecný o čtyřech posledních věcech člověka. ²⁾ Katechismus obecný o pátém článku víry. ³⁾ Tamtéž o čtyřech posledních věcech člověka. ⁴⁾ Žid. 9, 27.

Kněz říká modlitbu Páně („Pater noster“); neb ta v krátkosti zahrnuje do sebe všecko, zač jen koli v potřebách tělesných i duchovních všemohoucího a nejdobrotivějšího Boha prositi můžeme. Protož „Otče náš,“ jež máme z vlastních úst Páně, již od časů apoštolských patří k slavnosti mešní. Tu Božskému Mistru v svátosti Oltářní přítomnému církve zřejmý chce dáti důkaz, jak velice si váží učení a jak bedlivě zachovává rozkazů Jeho.

Kněz dělí svatou hostii na tři díly (podlé nářezů v ní již vpečených). To činí podlé příkladu Ježíše Krista, jenž také při poslední večeři Své vzav chleba a dobrořečiv lámal a dal ho učenníkům ¹⁾. Lámání chleba (podobas našich roztlesků či placek) při jídle byl sice tehdaž a posud jest v zemích na východě obyčej všední; nic všakméně i při poslední večeři Páně i při mši svaté mělo a má i význam ten, že tělo Ježíšovo zmařeno jest pro vykoupení naše.

Kněz pouští jeden z oněch tří dílů svaté hostie do kalicha. Toto smíšení děje se na význak toho, že způsob chleba a vína, ač jest, každá o sobě, jedna oddělená od druhé, jakož se na kříži krev Páně oddělila od těla jeho, nicméně dohromady jsou totéž jedno tělo Boháčlověka s krví, tedy nikoli mrtvé, nýbrž živé, a že se tedy pod způsobou chleba i pod způsobou vína, pod každou zvláště, přijímá celý Kristus. — Před časy kněz jeden z těchto tří dílů těla Páně požil sám, druhou pustil do svaté krve, a třetí roztrotil na kousky ku svatému přijímání věřících zdravých a ku zaopatřování nemocných doma. Tehdaž ale byla hostie veliký roztlesk.

Kněz bije se třikráte skroušeně v prsy, prose Ježíše, beránka Božího, „jenž snímá hří-

¹⁾ Mat. 26, 26.

chy světa,“ aby nám dal milost Svou a pokoj Svůj, totiž plnost veškerého blaha, připravuje se k svátostnému požití těla a krve Krista Pána několika krásnými modlitbami, dí pokorně: „Pane, nejsem hoden, abys všel pod střechu mou; ale rci toliko slovem, a uzdravena bude duše má“ (Mat. 8, 8.), přijímá pod obojí způsobou, později pak, obyčejně ale teprv po mši svaté, podává tajemnou tu potravu duši, pod jednou, totiž chleba, způsobou, i těm věřícím, jenž očistivše srdci svých svátostí pokání, troufají sobě vzíti ji ku spasení svému. Čist má býti na duši své, kdokolivěk přistupuje ku svátostnému stolování, jakož napomíná svatý apoštol Pavel řka (1. ke Kor. 11, 27 — 30.): „Kdokoli by jedl chléb tento a píl kalich Páně nehodně, vinen bude tělem i krví Páně (to jest, dopustí se takového hříchu, jakoby byl vinen smrti Syna Božího). Zkusíš (totiž skoumej) tedy sám sebe člověk; a tak chléb ten jez, a z toho kalicha pij. Nebo, kdož jí a pije nehodně, odsouzení sobě jí a pije, nerozsuzuje těla Páně (totiž od pokrmu všedního).“ — V prvních časech církevních každodenně, buď více, buď méně, křesťanů hned po biskupovi účastným se stávalo svatého přijímání ¹⁾. Zatím zpívala se píseň příhodná, čehož posud památkou zůstalo v missále několik versů z písem svatých, kteréž čte kněz pod nadpisem: „Communio,“ tolik co „propověď před přijímání.“ Poněvadž pak za našich dnů jiný panuje obyčej: „při přijímání kněze, jestli skutečně nepřijímáme, máme to duchovně činiti, to jest, máme mítí žádost, abychom tělo Kristovo

¹⁾ „Zůstávali (první věřící) v učení apoštolském, a v společnosti a v lámání chleba“ (Skutk. ap. 2, 42).

hodně přijali“¹⁾ (což slove „přijímání duchovní
či duchem“). — Při slavné mši svaté před
svatým přijímáním kněz políbí dříve oltář, potom
pacifikál, od jahna sobě podaný, řka k tomuto :
„P o k o j s t e b o u!“ načež ten odpoví: „I
s d u c h e m t v ý m!“ totiž: „I s t e b o u!“
(„Pax tecum! Et cum spiritu tuo!“) pak podá
jahn libadlo to podjahnovi a podjahn ostatním
duchovním osobám přítomným, mezi osobami svět-
skými ale jen země pánu a patronu zádušnému.
Druhdy líbali se všickni ke službám Božím shro-
máždění na tvář, mužští mužských, ženské žen-
ských²⁾, čehož upomínkou jest nynější líbání
pacifikálu. — V některých mšech svatých není
líbání toho z obzvláštních příčin, a sice o z e-
l e n ý č t v r t e k z ošklivosti zrady Jidášovy, po-
líbením zpáchané, a o b í l o u s o b o t u, poně-
vadž bělosobotní mše svatá druhdy konána byla
v noci k ránu velikonočního Božího hodů, na kte-
rýžto radostný den vzkříšení Páně bez toho dá-
vali sobě věřící objímajíce se vespolek pozdravení:
„Vstalt jest Kristus Pán!“ jakož podnes Rusové
činí. — Líbání tehdejší i nynější jesti ale vý-
znak toho, že mají věřící býti druzi k druhým
plni upřímné lásky, obzvláště v okamžení tom,
kdy chtějí se státi účastnými stolu Páně, k ně-
muž toliko ten blíží se v prospěch duše své,
kdož nepřečovává v sobě nepřizeň, zášť a hněv
na bližního svého, maje přijmouti do sebe Toho,
jenž z pouhé lásky Sebe Samého nám podává
za pokrm tajemný³⁾.

¹⁾ K a t e c h i s m u s o b e c n ý o m š i s v a t é.

²⁾ „Pozdravte sebe vespolek v políbení sva-
tém“ (Řím. 16, 16.). ³⁾ „Prinesl-li bys dar
svůj na oltář, a tu bys se rozpomenul, že bratr
tvůj má něco proti tobě: nechojž tu daru
svého před oltářem a odejdi; prvé smíř se

Kněz (vínem učiniv s p l a ch kalicha, aby tam nezůstala ani krůpě krve Páně, a takéž nad kalichem o m y v prstů svých, jimiž byl držel svatou hostii) obzvláštní modlitbou (řečenou: „Postcommunio,“ tolik co „modlitbou po přijímání, modlitbou popřijímání“) vzdává Bohu díky za všelike milosti, jichž jak on, tak i lid věřící při mši svaté, od počátku jejího až potud, byl obdržel. Takové díkůčinění ovšem nejvyšší slušné jest a svatá povinnost. Neb milosti ty jsou mnohé a veliké, jako: vzbuzení ducha kajícího, poučení drahým slovem Božím, utvrzení se v pravé víře, přimluva veškeré církve za nás věrné živé i za věrné duše v očistci, oběť nejsvětější a duchovní posila pokrmem velebné svátosti. Kdybychom odešli z chrámu Páně, nejsouce pohnuti citem vděčnosti vřelé: neprospěly by nám všechny milosti tyto nic, ano byly by nám k našemu většímu zodpovídání před Bohem.

Kněz obrátiv se k lidu a pozdraviv ho řka: „Pán buď s Vámi!“ o z n a m u j e: „Jděte; jste propuštěni!“ („Ite missa est“). Neboť před časy onou modlitbou po přijímání služby Boží mešní braly ukončení své; pročez na oznámení toho zněla a posud zní odpověď: Bohu díka!“ („Deo gratias!“) skrze ústa ministrantova ve jméno přítomných za šťastné dokonání jich. Někdy místo: „Ite missa est!“ řekne se: „Benedicamus Domino!“ („Chvalmež Boha!“) což druhdy ohlašovalo, že věřící nemají ještě domů jíti, ač již jest po mši svaté, poněvadž hned zase počne pobožnost jiná.

Kněz uděluje přítomnému lidu p o ž e h n á n í, čině před ním znamení kříže svatého, a čte částku z některého evangelium,

s bratrem svým, a potom přijde obětuj dar-
svůj“ (Mat. 5, 23, 24.).

obyčejně začátek evangelium svatého Jana. Pro-
 naši požehnáním tím laskavé přání své, aby ka-
 ždý z chrámu Páně se vrátil domů hojně obda-
 řen vši milosti Boží pro zásluhy Ukřižovaného. —
 Jindy uděloval biskup požehnání to po různu
 pouze těm, kteříž ho zaň obzvláště požádali.
 Ze pak počet takových pobožných věřících býval
 neřídka valný: počalo se udělovati celému shro-
 máždění, což se až posavád děje. Čtení druhého
 evangelium ku konci mše svaté pochází odtud, že
 někdy připadá dvojí církevní pobožnost neb sla-
 vnost na jeden den. Tudy stává se, že se čte celá
 mše svatá pobožnosti neb slavnosti znamenitější,
 té druhé pak mimo některé modlitby její jen svaté
 evangelium, a to po skončeném jednání mešním.
 Krom tohoto případu čte se začátek evangelium
 svatého Jana, v němž se jedná o přirozenosti
 lidské i Božské Ježíše Krista. A zajisté velmi
 prospěšně. Neboť toliko tím, že Ježíš Kristus
 nebyl ani pouhý Bůh ani pouhý člověk, nýbrž
 „Bůh i člověk“ ¹⁾, mohl nás vykoupiti obětí
 Svou krvavou na kříži, kteráž se nyní nekrvavě
 na oltáři vykonala. Pročež čtením evangelium
 toho viru svou v sobě obnovivše a utvrdivše, vra-
 címe se z chrámu Páně s radostnou důvěrou, že
 nám svatá oběť mešní skutečně posloužila.

Mše svatá za zemřelé děje se ku vysvobo-
 zení věrných dušiček z očistce. Protož, i když
 slavná jest, projevuje zármutek nad žalostným
 stavem jejich; místo: „Ite missa est!“ anebo:
 „Benedicamus Domino!“ slyšíš ku konci tou-
 žebné přání: „Odpočiňtež v pokoji!“ („Re-
 quiescant in pace!“) tolik co: „Dejž jim Bůh
 radost věčnou!“ — Žeť se ale ku konci mše
 zádušní neříká ani: „Ite missa est!“ aniž se

¹⁾ Katechismus obecný o druhém článku víry.

dělá kříž : pochází odtud, že před časy po ní kněz ani touto propovědí ani tímto požehnáním nepropustil domů lid, poněvadž pak s ním konal církevní hodinky za zemřelého.

V mnoha modlicích knihách nalézá se výklad mše svaté takový, že všechny její částky ukazují na utrpení Páně, u příkladě: Kněz jde k oltáři. To představuje, že Pán Ježíš po Své poslední večeři šel s učenníky Svými do zahrady olivetské. Kněz líbá oltář. To představuje, že Jidáš zrádně políbil Pána Ježíše. — Kněz přechází od epistolní strany oltářové k straně evangelií. To představuje, že Pán Ježíš veden byl od jednoho soudce k druhému. — Kněz myje ruce své. To představuje, že Pilát učinil též před Židy řka: „Čist jsem já od krve spravedlivého tohoto; vy vizte“ ¹⁾! — Kněz modlí se s roztaženýma rukama. — To představuje, že tak roztažen Pán Ježíš bolestně pněl na kříži. — Kněz pozdvihuje hostii a kalich. To představuje, že Pán Ježíš na kříži vzhůru vyzdvižen byl. — Kněz říká Otčenáš. To představuje sedm posledních slov Pána Ježíše, neb „Otčenáš“ obsahuje sedmero proseb. — Kněz dělí hostii. To představuje, že se duše Pána Ježíše na kříži oddělila od Jeho těla. A t. d. — Takovýto výklad s modlitbami přiměřenými zajisté velmi přispívá k tomu, abychom při celé mši svaté živě v paměti drželi hořké utrpení Páně a s lítostným srdcem považovali, jakých muk Syn Boží podnikl za nepravosti naše. — Podobně i svatá mešní roucha vykládají se pobožně na utrpení Páně. A sice takto: Humérál (vlastně pokrývka celé hlavy) znamená onen šat, kterýmž tvář Spasitelova v domě nejvyššího kněze zakryta byla, když pokřikující Jej

¹⁾ Mat. 27, 24.

pravili: „Hádej nám, Kriste! Kdo jest ten, kterýž těbe uderil?“ (Mat. 26, 68.) — **A l b a** znamená onen bílý oděv, jímž pošetilý král Herodes dal na posměch odít Ježíše v domě svém ¹⁾. — **C i n g u l u m** znamená provazy, jimiž tělo Ježíšovo sevřeno bylo ²⁾. — **M a n i p u l** znamená hromadu spojených bičů, jimiž byl až do krve trýzněn Spasitel náš ³⁾. — **Š t o l a** přes kříž na prsou kněze položená, znamená kříž, na němž Božský Vykupitel trpěl pro nás. — **O r n á t** znamená onen posměšný plášť, jímž odín Ježíš snášel největší rouhání ⁴⁾.

Hlásání slova Božího, kteréž, jakž nahoře řečeno, jest hlavní díl mše svaté, za touto příčinou děje se zde onde, podle příkladu dřevního věku církve, příslušně hned po prvním svatém evangelium. Jestliže toliko sprostě vysvětluje částku písem svatých právě na ten den vykázanou (**v y j í m e k**, **z l o m e k**, **p e r i k o p u**) ve vlastní knize s ostatními pro všechny neděle a svátky celého roku (v **p e r i k o p á ř i**, **p e r i k o p n í k u**) obsaženou, a ku plnění obsahu jejího srdečně povzbuzuje, slove „**v ý k l a d**“ (**e x h o r t a**); pakli některou pravdu náboženskou obšírně a důkladně rozbírá, slove „**k á z a n í**, **k á z e ň**, **v e l i k é**, **h r u b é**, **s l a v n é k á z a n í**, **s l a v n á ř e č d u c h o v n í**.“ — Mnohá sbírka řečí kazatelských, nejvíce oněchno výkladů, neřídko nazývá se „**p o s t i l l a**,“ a sice odtud, že se druhdy před nimi všechna slova perikopy v knihách vytiskovala, začátek pak řeči samé naznačen býval takto: „**P o s t i l l a**,“ „**P o t ě c h t o**,“ jako: „**P o t ě c h t o s l o v í c h z a č í n á ř e č**.“ — Onyno nedělní a sváteční perikopy jsou pokaždé částka ze čtyř popisů života Pána našeho Ježíše Krista (**e v a n g e l i a**), pak částka nejvíce z dopisů

¹⁾ Luk. 23, 11. ²⁾ Jan 18, 12. ³⁾ Jan 19, 1.

⁴⁾ Mar. 15, 18.

(e pi š to l) sva tých apo š to lů Jeho, ač někdy místo té částka z nějaké knihy Starého Zákona anebo knihy skutků apoštolských anebo knihy zjevení svatého Jana, vždy ale tytéž, které čítá kněz v missálu při mši svaté. Čtení vyjímek evangelických uvádí se slovy: „Za onoho času,“ jakoby řekl: „Jednou, jednoho dne,“ vyjímku z knihy skutků apoštolských a zjevení svatého Jana slovy: „V těch dnech,“ vyjímky z epištol svatého Pavla slovem: „Bratři!“ vyjímky z dopisů ostatních svatých apoštolů slovem: „Nejmilejší!“

§. 14.

Popolední katolické služby Boží: Křesťanské cvičení a svaté požehnání; nešpory.

Církev velí prvním přikázáním svým, abychom neděle a svátky svěťte „odpočívali, nepracovali, ale pobožné skutky činili“ ¹⁾. „Abychom neděle a svátky podle úmyslu církve světili, máme mimo mši svatou i kázání pozorně slyšeti, svátost pokání a svátost Oltářní přijímati, duchovní knihy čísti, i po poledni při službách Božích býti, a jiné dobré skutky konati“ ²⁾.

Kdož obcuje i po poledním službám Božím, jimi i druhou polovici dne nedělního a svátečního svěťte, jenž jest celý nikoli den starosti časných, ale péče o duši nesmrtelnou.

Pobožné skutky, z kterých záleží popolední služby Boží, jsou: Křesťanské cvičení, svaté požehnání a nešpory.

¹⁾ Katechismus obecný o přikázáních církevních zvlášť. ²⁾ Tamtéž o druhém církevním přikázání.

Křesťanské cvičení vykládá články víry a povinnosti křesťanské, od začátku až do konce, v pořádku při vyučování školní mládeže v svatém náboženství uvedeném a obvyklém. Neníť však pouze pro mládež, sic pro všechny křesťany vůbec, jakož již jméno jeho dosvědčuje. Jestíť velmi užitečné a prospěšné, jelikož omlouvá postoupně všelike pravdy náboženské, a tudy každoročně obnovuje v paměti, čemu se v té částce kdo učil v mládí svém. Nejvýš potřebné jest ale těm, kdož buď vlastní, buď cizí vinou v mládí svém buď naprosto žádného vyučování náboženství svatého nebyli účastni, buď toliko nedůstatečného. Výkladové svatých evangelii a kázání nenahradí nikdy školní to vyučování a tudy také ne cvičení to křesťanské, poněvadž jednají jen o jednotlivých pravdách náboženských, nikoliv ale o všechněch, aniž pořádně od začátku až do konce, nýbrž jakž toho právě duchovní potřeba osady požaduje. — Cvičení to držíva se ovšem nejvíce v kostele, před svatým požehnáním; a však někdy, kde jsou osady rozsáhlé, také ve vesnicích, od farního sídla vzdálenějších, na slušném místě, ku pohodlí osadníků starých, churavých a mdlých, kteréž by chůze do farního chrámu Páně příliš obtížila.

Svaté požehnání jestíť popolední pobožnost, při kteréž se říkají litanie, modlitby a zpívají písně času církevnímu přiměřené, a jichžto ukončení se děje tím, že kněz udělí shromážděnému lidu „požehnání“ nejsvětější svátostí Oltářní, buď v monštranci, buď v cibori, odkudž celá ta pobožnost má jméno své. — Když pak tu (aneb i také po mši svaté) uděluje kněz požehnání to: padše v prach na kolena svá, máme povážiti vděčně všecka dobrodiní, kterých nám Otec nebeský posud prokázati ráčil skrze

Syna Svého, Ježíše Krista, a důvěrně doufati, že nám na naše pokorné prosby i budoucně skrze neskončené zásluby Jeho dá, což k našemu spasení slouží, jelikož zajisté neodepře nám darů menších, jenž nám v Synu Svém daroval, což všelikou žádost převyšuje ¹⁾).

Co by byly nešpory, pozná se nejlépe takto: Naše svatá církev vznikla v zemích východních, kdežto vůbec panovala řeč latinská; proč té i při službách Božích vůbec, jak od kněží, tak od lidu bylo užíváno. Ve východních zemích pak nebýval počítán den ke dni na 24 hodin, jako u nás, ale den od rána až k večeru na čtyry doby, též „hodinami“, „hodinkami“ nazvané, podle delšího neb kratšího dne delší neb kratší. —

Naše ranní hodina šestá sloula tam tehdaž hodinou první (prima, totiž hora), naše ranní devátá hodinou třetí (tertia, totiž hora), naše dvanáctá polední hodinou šestou (sexta, totiž hora), naše třetí polední, hodinou devátou (nona, totiž hora) ²⁾. A o těch dobách dály se za dne pobožnosti kněžské, kteréž v breviáři posud slovou: „Prima, tertia, sexta, nona.“ To však nebyly a nejsou všechny pobožnosti církevní denní a noční. Církevní den nezačíná totiž od půlnoci, nýbrž předešlým večerem. Tím se tehdy řídil i pořádek i název pobožností kněžských: Pobožnosti ty začaly a začínají po-

¹⁾ „Když jest Bůh s námi: i kdo proti nám? Kterýž ani vlastnímu Synu Svému neodpustil; ale za nás za všechny vydal Jej; i kterakž by tedy nám s ním všech věcí nedal?“ (Řím. 8, 31. 32.) ²⁾ V svatých evangeliích stává se zmínka o hodině třetí (Mar. 15, 25.), o šesté (Mat. 27, 45.), o sedmé (Jan 4, 52.), o deváté (Mar. 15, 34.), o jedenácté (Mat. 20, 6.).

sud již na předvečer „modlením předvečerním,“ kteréž patřilo již k slavnosti příštího dne („nešporami prvními,“ neb „hodinkami předvečerními“ nastalé slavnosti), a skončily se pro tu samu noc „modlitbou nánoční“ („kompletořem“ či „doplňkem“ neb hodinkami závěrnými, h. závěrečnými“); po půl noci nastalo „modlení ranní“ („jitřní, totiž modlení, matutinum,“ neb „hodinky jitřní, útěrna, útěreň“), v třech oddílech, řečených „modlitby noční (nocturni), první o půl noci, druhé o třech, a třetí o šesti hodinách ráno („hodinky nánoční první, druhé, třetí“), ku kterýmž se pak připojily „hodinky chvály“ („hodinky pochvalní, pochvaly, pochvaliny, laudes“) a hodinky „za dne“ („prima, tertia, sexta, nona,“ o nichž výše řečeno); na večer byly „modlitby večerní“ tohoto dne (za dne církevního již večerní druhé, „nešpory druhé“), ku kterýmž se přidaly nešpory či předvečerní hodinky příštího dne; a skončily se opět modlitbou nánoční (doplňkem či kompletořem). — Nešpory jsou tedy pobožnost večerní neb odpolední, kterýmžto před časy na slovo rozumíval i obecný lid, a s duchovenstvem konával jich. Za našich časů dějí se jen v znamenitějších chrámech Páně, při nichž více jest kněží. — Že při nich, mezi chvalozpěvem „Magnificat“ (chvalozpěvem Marie panny) ¹⁾, kněz okurkuje oltáře chrámové: děje se dle příkladu starozákonního uctění Božího; neboť každý den ráno i večir pálilo se vonné kadidlo před archou úmluvy ²⁾.

¹⁾ Luk. 1, 46—56. ²⁾ II. Mojž. 30, 7. 8. Tamtéž 40. Luk. 1, 9.

Svátosti svaté vůbec.

„Svátost jest viditelné znamení neviditelné milosti, kteréž nám od Krista Pána k posvěcení ustanoveno“ ¹⁾.

„Skrze svátosti býváme posvěceni, když nám některé řádně posvěcující milosti a ospravednění udělují, jiné pak tu milost v nás rozmáhají“ ²⁾.

„Milosti posvěcující a ospravedlnění nám se řádně skrze svátosti křtu a pokání uděluje“ ³⁾.

„Svátosti mají moc působiti od svého původu, Ježíše Krista“ ⁴⁾.

„Sedm jest svátostí, a jmenují se: Křest, biřmování, svátost Oltářní, pokání, poslední pomazání, svěcení kněžstva, stav manželský“ ⁵⁾. — Svátost křtu, biřmování a svěcení kněžstva vtiskují lidské duši „nezrušitelné znamení“, to jest: dostačít na věky, jen jedinkráte přijmouti je k dosažení nadpřirozených účinků jejich; a duše toho, jenž přijal je, na věky bude k rozeznání od jiných, buď k její cti a slávě, buď naopak. Tudy kdo by je víc než jednou dobrovolně přijal, dopustil by se hříchu „svatokrádeže (švatokrádežství)“.

„Udílitelové (rozdavači) svátostí svatých (tajemství Božích ⁶⁾) jsou kněží. Posluhují jimi ve jméno Pána Ježíše Krista.

Biskupové udělují všech sedm; prýštové všech, krom svátosti svěcení kněžstva a svátosti biřmování; však i tuto poslední do-

¹⁾ Katechismus obecný o svátostech vůbec. ²⁾ Tamtéž. ³⁾ Tamtéž. ⁴⁾ Tamtéž. ⁵⁾ Tamtéž. ⁶⁾ I. Kor. 4, 1.

puštěním papežským, kde se biskupů nedostává; jahnové toliko svátost Oltářní a slavného křtu.

Jestliže udílitel jakékoli svátosti činí a mluví, co při ní činiti a mluvití velí svatá církev, máje spolu opravdový úmysl, činiti a mluvití to k účelu od Krista Pána vykázanému: uděluje se svátost ta skutečně a platně, by osobní povaha udílitelova jakákoliv byla, dobrá anebo zlá. Neboť jinak nevěděl by nikdo, přijímá-li kterou svátost anebo nic, poněvadž nelze knězi nahlídnouti do srdce, zdali ten bez hříchu jest.

Ač ale biskupové, pryštové a jahnové, následkem svého na stav kněžský vysvěcení, mají tu moc, svátostí svatých udělovati: nicméně není dovoleno, aby každý z nich kdekoliv aneb komukoliv uděloval jich. Způsobem dovoleným uděluje svátosti svaté biskup v diöcesi a farář s duchovními pomocníky svými v kolla-tuře své, od biskupa svého úředně tam usazený. Každý cizí biskup k dovolenému udělování svátostí má potřebí přivolení domácího biskupa; a každý cizí kněz k témuž účelu v cizí faře má potřebí přivolení domácího biskupa neb aspoň faráře. Ano, kdož by v cizí diöcesi neb faře bez přivolení biskupa domácího zpovídal, netoliko nedovoleně udělil by svátost pokání, sic naprosto nic čili neplatně; neplatně také udělil by kdokoli svátost stavu manželského, jenž by se opovážil toho bez přivolení domácího faráře.

Svátostí pak svatých přijmutí stává se hodně, totiž těm toliko ku posvěcení a spasení, kdož se k tomu byli řádně připravili.

Některé obřady při udělování svátostí svatých jsou tak potřebné a podstatné, že by bez nich udělení svátosti nebylo platné, anebo že by svátost ani neznikla; u příkl. nejsvětější

svátost Oltářní bez hostie a t. d. Jiné pak přidány jsou k těm, aby jednání svátostné bylo slavnější, pobožnější a věřicím srozumitelnější, u příkl. mazání svatým olejem při křtu a t. d.

§. 16.

Svátost křtu svatého.

„K ř e s t jest nejprvnější a nejpotřebnější svátost, v které bývá člověk skrz vodu a slovo Boží od hříchu prvotného i od všelikých jiných skutečných hříchů, jestli se jich před křtem dopustil, očištěn, a v Kristu jako nové stvoření k věčnému životu znova zrozen a posvěcen“ ¹⁾.

„Křest se jmenuje nejprvnější svátost, protože jest třeba, abychom byli nejprv pokřtěni, než můžeme kterou jinou svátost přijmouti. Křest se jmenuje nejpotřebnější svátost, protože bez křtu nelze komu, ani dítěti, aby bylo spaseno“ ²⁾.

Nazývámeť křest „k o u p e l í z n o v u z r o z e n í.“ „K o u p e l í,“ poněvadž druhdy svátost ta udělována bývala úplným potápěním celého těla pod vodu, podle pohlaví pomocí kmotrů neb kmoter a jabenek; „z n o v u z r o z e n í,“ poněvadž v duši lidské takové spasitelné změny působí, jakoby člověk již nebyl ten, co prvé, nýbrž nově narozený. Slovo „k ř e s t“ ukazuje na to, že „kteří křest svatý přijímají, vcházejí do církve, a bývají údy jejími učiněni“ ³⁾. Tedy „p o k ř t ě n í“ („o k ř t ě n í, p o k ř e s t ě n í“) zna-

¹⁾ Katechismus obecný o křtu svatém.

²⁾ Tamtéž. ³⁾ Tamtéž.

mená tolik co svátostné posvěcení člověka na křesťanství, k víře Syna Božího, Ježíše Krista, a ke službě trojjediného Boha.

„(Křtem svatým) na duši se nezrušitelné znamení vytiskne; protož nelze křtu svatého víc než jednou platně a bez smrtelného hříchu přijmouti“ ¹⁾. — Jsouť nicméně kacířové (Menonité), kteříž každého křesťana i řádně křtěného k spolku jejich přistupujícího poznova křestí, a proto slovou „pakřestníci.“

„Když nelze jinak, může každý člověk křtiti (křestiti): mimo to mají toliko biskupové a faráři právo křtiti; s jejich pak povolením mohou i jiní kněží a jahnové křtiti“ ²⁾. — Poněvadž křestění právo jest biskupské a farní: nalezají se křtitelnice jediné v kostelích biskupských a farních. — Onen křest z vody, kýmkoli v čas nedostatku osoby kněžské vykonaný slove: „křest z potřeby;“ taktéž slove však i křest od osoby kněžské, při němž pro nebezpečenství života nestačí chvíle než k tomu, čeho k udělení svátosti nevyhnutelně třeba. Nejčastěji křest z potřeby bývá udělován bábami porodními (babičkami), anebo porodním lékařem.

„Kdo křtí (křtitel, křestitel), má míti úmysl, že chce podlé ustanovení Ježíše Krista křtiti — má na toho, kdo se křtí (na křtěnce), přirozenou vodu líti, má lije vodou, tato slova (slovo Boží) říkati: Já tě křtím ve jméno Otce, i Syna, i Ducha svatého“ ³⁾.

Mimo křest z vody jest i křest z ducha („k. toužební, k. žádosti“) a křest z krve („k. krevní“). Křtem tímto obojím lze dosíci těch samých milostí Božích, kteréž uděluje křest

¹⁾ Katechismus obecný o křtu svatém.

²⁾ Tamtéž. ³⁾ Tamtéž.

z vody. Stane se pak z ducha neb. z žádosti křest, když člověk z celé duše své, z celého srdce svého, žádá vodou pokřtěnu býti, a však nemá k tomu přístupu. Tehdáž všemohoucí a milosrdný Bůh přijímá vůli za skutek. — Křest z krve stane se, když člověk pro Krista Pána trpí mučennickou smrtí prvé, než mohl býti pokřtěn. Tehdáž krev prolitá činí jako službu křestní vody.

Při křtu svatém dává se křtěnci jméno nějakého svatého neb nějaké světice Boží (jenž pak slove „svatým patronem,“ „svatou patronkou“ jeho), aby po Kristu Pánu koho měl následovati v životě svém, a nemohl pochybovati o tom, že ctnostně živu a spasenu býti ovšem jest možná člověku; k čemuž pak nejvyšší potřebí jest, aby se každý křesťan dobře seznámil s životopisem (*l e g e n d o u*) tohoto svatého patrona svého, neb této svaté patronky své, jelikož zajisté teprv tenkrátě nám prospěje bohabojný život jejich, jakož i ostatních svatých a světic Božích k řádnému následování jich, když ho budeme povědomi.

V prvních dobách církve Páně býval křest svatý udělován nejvíce osobám dospělým. Nyni se děje naopak; křtí se totiž dítky hned po svém narození. A křtivali se tehdáž dospělí lidé, krom neobyčejné potřeby, v některých toliko časech, nazvaných „slavnými křestními časy.“ Mezi těmi nejvýtečnější byla sobota bílá a sobota před svatodušním Božím hodem, anebo spíše celá doba od jedné až k druhé, a pak ještě slavnost svatých tří králů. Slušné zajisté k slavným křestním časům druhdy náležela doba ta, poněvadž jest jako veliký oktáv slavnosti velikonoční, slavnost vzkříšení Páně ale dobře se hodí k udělování křtu svatého, protože křtem svatým člověk skrze zásluhy Ukři-

žovaného od smrti věčné vstává k životu věčnému, jakož dí sv. apoštol P a v e l (k Řím. 6, 3. 4.): „Zdaliž nevíte, že kteřížkoli pokřtěni jsme v Krista Ježíše, v smrt jeho pokřtěni jsme? Pohřbeni jsme tedy s Ním skrze křest v smrt, abychom, jakož z mrtvých vstal Kristus k slávě Otce, tak i my v novotě života chodili.“ Tolikéž slušelo před svatodušním Božím hodem křtiti, protože Duch svatý působí milosti křtu svatého. Že pak i o slavnost svatých tři králů slavný býval křestní čas, odtud pocházelo, že druhdy na něj také konána bývala památka pokřtění Ježíšova. Tohoto tříkrálového slavného křestního času podnes máme zůstatek ten, že se o tři krále žehná tříkrálová voda, kteráž není leč voda křestní podle ritu řeckého.

Děti novězrozených zástupcové při křtu svatém jsou k m o t r o v é, jenž v jejich jméně na otázky křtitelovy odpovídajíce vyznávají víru a slibují právě křesťanské mravy. „Kmotrové (křestní otcové, křestní kmotrové, křestní matky, křestní kmotry, kmochové, kmošky) jsou povinni, ty, kterým kmotry byli, nemají-li rodičů, neb jsou-li rodičové nedbanliví, v křesťanském náboženství dobře cvičiti“ ¹⁾, jim dobrým příkladem předcházeti, a i jinak o ně podle možnosti se starati. Křestní synové pak neb křestní dcery naproti jsou povinni, aby kmotrů svých jako vlastní „rodiče své milovali, ctili, jim sloužili, ve všem, co by proti Božským příkázáním nebylo, jich poslouchali, v duchovních i tělesných potřebách jim pomáhali, a za ně se modlili“ ²⁾.

Jednotlivých obřadů udělování svátosti křtu svatého dítěciho (n a r o z e ň á t k a, z r o-

¹⁾ Katechismus obecný o křtu svatém.

²⁾ Tamtéž o čtvrtém Božím příkázání.

zeňátka, narozeně, zrozeně) děj a výklad jest tento :

Křténec (křtěňátko, křtěně, křtině) čeká v sínce chrámové s kmotry svými na příchod křtitele svého. Neboť jest člověk hříchem dědičným poškrvněný, člověk, jenž se posud ani veřejně neprohlásil, že volí býti křesťanem; a tudy nebylo by jistě slušno, aby s křesťany meškal v chrámu Páně.

Křtitel se ptá, zdali dítě již pokřtěno? Neboť jestliže se již doma stal „z potřeby křest“ („křest na kvap,“ tudy k. „bez cäremonii“) a to řádně: nesmí se nyní opakovati, nýbrž kněz dosadí jen ostatní obřady k slavnému udělování svátosti té náležející. Má-li ale kněz podezření, že při křtu domácím něco podstatného opominuto: tehdy ví, že on sám teprva pokřtiti musí, ačkoli s takovou opatrností, aby křest tento byl ovšem řádný, nikoliv ale opěťovaný (křest druhý), přidáním totiž ke křticím slovům ještě: „Nejsi-li pokřtěn (já tě křtím a t. d.).“

Křtitel, uznal-li za dobré, napominá kmotry, aby byli pilni povinností svých. Neboť mnozí křesťané buď nevědí, buď sobě k srdci nepřipouštějí, k čemu se kmotrovstvím zavazují.

Křtitel otáze se, kterak se dítě jmenuvati má, již již křtěnce tímto jménem nazýváje táže se ho: „Co žádáš od cirkve Boží?“ načež ten skrze ústa kmotrů svých odpovídá: „Víru a život věčný.“ Pravá víra, víra la, kterouž drží církev katolická, jsouc převzácný dar milosti Ducha svatého, jestiž základ křesťanské spravedlnosti; „bez víry nelze se libiti Bohu“ ¹⁾; víra pak, ukazuje-li se do-

¹⁾ Žid. 11, 6.

brými skutky, zaslíbení má života, totiž blahoslavenství věčného ¹⁾). Dobřeť se křtenci, prvé než křtem svatým přistoupil k církvi, dává na považenou, jaký nesmírný prospěch jej čeká v lůnu jejím. Ovšemť nemluvnátko posaváde nikterak netuší prospěchu tohoto: ale později o něm se doví, a vroucně bude děkovati laskavým rodičům, příbuzným a přátelům svým, že ho ti bez prodlení přivtělili k církvi té, kteráž pravou viru pěstuje, vedouc bezpečně ku posvěcení a spasení duše.

Křtitel napomíná křtěnce, aby ostříhaje přikázání Boží miloval Boha nade všecko, bližního pak jako sebe samého, jestliže opravdu žádá, vjiti v život věčný ²⁾). Neboť nestačí k životu věčnému, křtem svatým státi se údem církve Páně, nýbrž i třeba, býti hodným údem jejím, a dobývati sobě blahoslavenství nebeského vlastním přičiněním svým ³⁾).

Křtitel zaklíná ducha zlého, aby ustoupil Duchu svatému, dýchaje třikráte v tvář křtěncovu. Milovati Boha a bližního, a tudy získati život věčný naprosto nelze bez

¹⁾ „Což prospěje, bratři moji, praví-li kdo viru mítí, a nemá-li skutků?“ (Jak. 2, 14.) ²⁾ „Milovati budeš Pána Boha svého z celého srdce svého, a ze vši duše své, a ze vši mysli své. To jest přední a veliké přikázání. Druhé pak jest podobno tomu: Milovati budeš bližního svého, jako sebe samého. Na těch dvou přikázáních všecken Zákon záleží i proroci“ (Mat. 22, 37—41). ³⁾ „Ne každý, kdož mi říká: Pane, Pane; vejde do království nebeského, ale ten toliko, kdož činí vůli Otce mého, kterýž v nebesích jest“ (Mat. 7, 21.). „Království nebeské násilí trpí“ (Mat. 11, 12.).

milosti Boží, milosti Ducha svatého ¹⁾. To se značí zaklínáním tím; při čemž dýšení v tvář obrazuje tolik, že křtěnec tohoto Ducha svatého účastným bude, podobně jako dech Stvořitelův oživil prvního člověka ²⁾, a jako Pán Ježíš udělil apóstolům Ducha svatého ³⁾ vdechnutím Svým.

Křtitel dělá křtěnci kříž jak na čele tak též i na srdci. Neboť tenýž Duch svatý nepřebývá leč v srdci nábožném. Tudy činí kněz upamatování, že není dosti na tom, aby kdo učení Kristovo pouze rozumem pojal, ale že krom toho třeba i srdečnou láskou k němu zahoreti, a tím býti skvoucím chrámem Ducha svatého. Křížem svatým znamená se křtěnec teď a potom ještě vícekrát na význak toho, že všeliký spasitelný účinek svátosti křtu založen jest na zásluze smrti Páně.

Křtitel prosí ve dvou modlitbách, aby Bůh vzal křtěňátko, přijaté poznamenáním kříže svatého, mezi vyznavači ukřižovaného Ježíše Krista, pod mocnou ochranu Svou, a daje mu pomoci Své k dosažení moudrosti a ctnosti učinil je hodným narození druhého, kteréhož dojde křtem svatým. Vzkládání při tom ruky kněze na hlavu děťátka značí, že veškerá církev svatá modlitbu svou zaň spojuje s knězem, sluhou svým, přejíc mu a žádajíc od Boha plnost všeho požehnání.

Křtitel požehnav soli, klade ji tro-

¹⁾ „Bůh zajisté jest, kterýž působí v nás i chtění i dokonání, podle dobře libé vůle své“ (Filip. 2, 13.). „Rozdílné milosti jsou, ale týž Duch. — A rozdílná jsou působení, ale týž Bůh, kterýž působí všecko ve všech. — Ale všecko působí jeden a týž Duch, rozděluje každému, jakž chce“ (I. Kor. 12, 4. 6. 11.). ²⁾ I. Mojž. 2, 7. ³⁾ Jan 20, 22.

chek do úst křtence, napomínaje ho, aby obliboval sobě křesťanské pravdy, a modlí se hned na to, aby ten svatými mravy Bohu horlivě sloužil. S ůl dává totiž pokrmům chuti, a brání tomu, aby nehnily. Pročež dobře znamená, že křténec míti má chuť ku poznání moudrosti nebeské, a neporušeným zachovati se před nákazou hřícha, jakož Sám Pán Ježíš velí učeníkům Svým, aby byli „solí země“ (Mat. 5, 13.), to jest, aby všechny ostatní lidi předčili moudrostí a ctností.

Křtitel zaklíná opět ducha zlého, aby vzdálen byl od křtence, znamená čelo tohoto nového služebníka Božího křížem svatým, a prosí pak Boha, aby jej osvětil moudrostí Svou a posvětil jeho srdce, totiž chránil jej před bludem a hříchem, a tudy učinil hodna milosti křtu svatého. Dábel, tento pekelný odpovědník, svedením prarodičů našich, stal se původcem všeličeho ve světě bludu a hříchu, tudy pak jako „knížetem světa tohoto“ ¹⁾. Ale jeho moc nad tímto novým vyznavačem Kristovým má brzo již zkažena býti působením křtu svatého, kterýmž ten bude „ospravedlněn, a synem Božím a dědicem věčného spasení učiněn“ ²⁾. An tedy kněz ďábla zaklíná, a k Bohu se modlí, aby křtence zbaviti ráčil všeho zlého, co ďábel koli nastrojil: vroucnou zajisté vzbuzuje touhu po vyproštění ze stavu duše tak bídného a člověka nehodného.

Křtitel, vroucnou tu touhu vzbudiv po křtu svatém, nyní teprv dovoluje křtěnci: „Přístup (s námi) do chrámu Božího (a živ

¹⁾ Jan 12, 31. a jinde. ²⁾ Katechismus obecný o křtu svatém.

bud' tak), abys měl jednou s Kristem podíl v slávě nebeské.“

Křtitel říká, na cestě ode dveří chrámových ku křtitelnici, střídavě s kmotry apoštolské vyznání víry a modlitbu Páně. Apoštolské vyznání víry proto, aby bylo zjevno, že křtěnec vstupuje v církev, držící pravou víru, kterouž Ježíš Kristus učil a svatí apoštolé Jeho hlásali; modlitbu Páně proto, poněvadž se víra modlitbou mocně oživuje a sílí, poněvadž se i ctnost, z víry plynoucí, modlitbou rozmáhá a upevňuje ¹⁾, modlitba pak Páně ze všech modliteb ta nejjadernější a nejvýbornější jest.

Křtitel, přišed s křtěncem ke křtitelnici, opět zaklíná ducha zlého, aby vzdálen byl od tohoto služebníka Božího, kteréhož povolati ráčil Pán do chrámu svého, aby (sám) byl chrámem živým, a Duch svatý přebýval v něm; čímž vyhlašuje výtečný cíl, k němuž křesťan směřovati má, totiž aby odpiraje všem žádostem zlým, podoben byl Bohu svatostí Jemu dobřelibeznou ²⁾).

Křtitel dotýká se slinou z úst svých uší a chřipí křtěncových. Tím vzpomínáme na to, kterak Pán Ježíš uzdravil hluchoněmého, že vložil prsty Své v uši jeho, a plivnuv dotekl se jazyka jeho ³⁾, jakož i slepého plivnuv na oči jeho ⁴⁾; a značí se napomenutí k tomu, aby křtěnec od nyníčka uši své zavíral všelikým

¹⁾ „Bděte a modlte se, abyste nevešli v pokušení; duchť zajisté hotov jest, ale tělo mdlé“ (Mar. 14, 38.). ²⁾ Jakž Ten, kterýž vás povolal, svatý jest, i vy svatí ve všem obcování buďte; jakož (III. Mojž. 11, 44. a 19, 2., a 20, 7.) napsáno jest: Svatí buďte; nebo já svatý jsem“ (I. Petr 1, 15. 16.). ³⁾ Mar. 7, 32. ⁴⁾ Mar. 8, 23.

svůdným řečem, spasitelné učení Ježíšovo ale pilně a bedlivě poslouchal, pak aby, dokudž dýchatí bude, věrným plněním jeho vydával líbeznou vůni křesťanských ctností.

Křtitel, k čemuž tudy obrazně napomenul křtěnce, toho teď se táže, zdali „še odřiká satanáš, i všech skutků, i vši pýchy jeho?“ načez křtěnec skrze kmotry své přislubuje, že toho všeho se odřiká, že totiž nechce míti žádného spolku s ďáblem, ale že bude bojovati proti němu, odpíraje všelikému hříchu, zvláště hříchu pýchy, jímžto sám satan ztratil milost Boží, na věky zavržen a do pekla odsouzen jest, a kterýmž pak „nejen prvnímu člověku, ale i nám, jenž od něho pocházíme, škodil, časnou i věčnou smrt, i mnoho jiného zlého tělu i duši nám způsobil“¹⁾.

Křtitel maže křtěnce na prsou a mezi lopatkami posvátným olejem. Obřad ten naráží na to, že u starodávných národů pomazávali olejem tělo své ti, jenž obmýšleli k obecnému vyrazení potýkati se v zápasu, aby hladkými údý svými snadno vyklouzli z rukou soupeřových; a vyobrazuje tedy i napomenutí i prosbu k Bohu, aby tento nový vyznavatel a služebník Ježíše Krista obratně a šťastně bojeval proti pokoušejícím útokům ďábelským.

Křtitel táže se křtěnce, zdali věří v Boha Otce, v Jeho Syna jednorozeného, Ježíše Krista, v Ducha svatého, svatou církev obecnou, Svatých obcování, hříchů odpuštění, těla z mrtvých vzkříšení a život věčný? Kmotrové pak na místo a ve jméno nemluvnátka odpovídají: „Věřím.“ Neboť kterak by mohl připuštěn býti ve společenství křesťanů, kdož nemá křesťanskou víru,

¹⁾ Katechismus obecný o stvoření světa.

aneb za koho nestojí aspoň jiní, že časem svým u víře té dobře bude vychován?

Křtitel ptá se křtěnce, zdali chce pokřtěn býti? a teprv na odpověď skrze ústa kmotrů danou: „Chci!“ uděluje mu křest svatý. Tím se dává osvědčení, že církev nenutí žádného, aby přistoupil k ní.

Křtitel vykonává křtění tím, že lije na hlavu křtěncovu posvěcenou (křestní) vodu čině kříž a řka (slovo Boží): „Já tě křtím a t. d.“ Vody potřebuje se ke křtu z výslovného rozkazu Kristova: „Nenarodí-li se kdo z vody a Ducha svatého, nemůže vjíti do království Božího“ (Jan 3, 5.). A voda zajiště zřejmě znamená, co křest působí u vnitř duše, totiž očištění od hříchu. — Běře se pak, krom neobyčejného případu nedostatku jejího, voda svěcená, aby se tudy vyznačilo, že očištění duše od hříchů na křtu svatém neděje se jakous přirozenou vody mocí, ale mocí svrchaného Boha, k němuž při svěcení vody křestní vroucně se modlilo. — Lití vody té činí se v podobě kříže, na význak toho, že milosli křtu svatého mají kořen svůj v zásluhách Ukřižovaného. — Od této chvíle křtěnec jest „ospravedlněn, synem Božím, dědicem věčného spasení, údem církve učiněn“ ¹⁾, a poslušné službě Boží navždy odevzdán.

Křtitel maže křtěnce na hlavu svatým křížem. Svatým olejem maží se kněží a králové na vznešenou důstojnost svou. Tedy se má i pokřtěný považovati účastným královské a kněžské hodnosti „Pomazaného Páně“, totiž Ježíše Krista; neb Kristus jest tolik co Pomazaný“ ²⁾. A jelikož olej má tu vlastnost,

¹⁾ Katechismus obecný o křtu svatém.

²⁾ Tamtéž o druhém článku víry. „Vy jste

že hojí a silí: pronáší se při mazání tom k Bohu modlitba, aby, koho k důstojnosti křesťana povýšil, také Duchem Svým svatým po všecken čas posilovati, ve službě Své věrným zachovati, a k dosažení za to slávy věčné dopomoci mu ráčil.

Křtitel klade na pokřtěného bílé roucho (křestní roucho, k. vínek, k. povínek, k. pláštíček), napomínaje, aby na křtu svatém obdrženou čistotu a nevinnost duše dochoval nepoškvrněnou až k soudné stoliči Pána našeho Ježíše Krista. — Druhdy, kteříž byli pokřtěni o bílou sobotu, roucho to nosili až k bílé neděli ¹⁾).

Křtitel dává kmotrům na místě pokřtěného rozžatou svíci, kteráž vyobrazuje, že nový tento křesťan vešel v církev, mající světlo Božské pravdy, že má ustavičně po tom dychtiti, aby rostl u poznávání všeho, což dobré jest, šlechtné a spasitelné, že má hořeti láskou k Bohu a k bližnímu, a svítiti před lidmi světlem dobrých, příkladných skutků; aby jednou sám užíval světlo věčné, totiž radost nebeskou.

Křtitel propouští pokřtěného (pokřtěnce) dobrořeče mu: „Jdi v svatém pokoji, a Pán buď s Tebou!“ načež kmotrové i za pokřtěného i za sebe odpovídají: „I s duchem Tvým!“ („I s Tebou!“) čímž sobě vespolek přejí vrch všeho požehnání Božího.

Křest lidí dospělých jest obšírnější a poněkud slavnější, nežli dítěcí.

rod vyvolený, královské kněžstvo, národ svatý, lid dobytý, abyste zvěštovali ctnosti Toho, kterýž vás povolal ze tmy v předivné světlo Své“ (I. Petr 2, 9.).

¹⁾ Viz §. 11.

Dospělí křtěncové (čekancové křtu svatého, katechumeni) připravují se ke křtu svatému učením se svatému náboženství křesťanskému, hojným se modlením, zpytováním svědomí, vzbuzováním želu a lítosti nad zpáchanými hříchy, postěním se a provozováním skutků milosrdných. Jsou-li zdraví, nemají od dvanácti hodin z půlnoci nic jísti ani píti (mají býti lačnými). Nejsou-li němí, při jednání křtu svatého odpovídají sami na otázky křtitelovy.

Dobřeť činí ti, kdož každý rok světi nábožnou památku dne narození svého („narozeniny“ své); neb veliké nám lidem prokázal Bůh dobrodiní, že Se nám dal naroditi na tento svět, kdež jednajíce podle svaté vůle Jeho můžeme utěšeně trávití věk svůj. Lépeť pak činí, kdož nábožně slaví den pokřestění svého; neb co by nám prospělo býti narozenu k životu časnému, kdybychom se na křtu svatém skrze zásluhy Ukřižovaného byli nenarodili k životu věčnému ¹⁾? Obyčejně slavívají katoličtí křesťané památku tohoto křtem svatým svého novozrození na den toho Svatého neb té světice Boží, jichž jméno jim při křtu svatém dáno jest (na den svých „jmenin“). — Druhdy dala se památka ta ode všech křesťanů najednou slavně v pondělí po velikonočním hodu Božím.

§. 17.

Svátest svatého birmování.

„Birmování jest svátost, v které pokřtěný člověk skrz svaté křížmo a

¹⁾ „Nic by nám nebylo platno narození, kdybychom byli nedosáhli milost vykoupení“ (svatý církevní Otec Augustin v zpěvu při žehnání paškálu).

slovo Boží bývá posilněn, aby víru svou stále vyznával a podle ní živ byl“ ¹⁾).

Svátosti té udělování přináleží pořádně toliko biskupům. V čas nevyhnutelné potřeby dává papež, kde biskupů není, i pryštům povolení, aby biřmovali, u příkl. missionářům.

Biřmování „také (jako křest) vytiskuje na duši nezrušitelné znamení; protož nesmíme býti víc než jednou biřmováni“ ²⁾).

Neposluhujet se touto svátostí leč lidem již pokřtěným; neb ona rozmáhá posvěcující milost křtem svatým a svátostí pokání přijatou, a uděluje obzvláštní milosti, aby „pokřtěný člověk víru stále vyznával a podle ní živ byl“ ³⁾).

Před časy udělovalo se biřmování obyčejně hned po křtu svatém, a tudy netoliko dospělým, nýbrž i dítkám maličkým, což se za našich dnů děje řídce kde a řídce kdy.

V biskupských kostelích biřmuje se každý rok o svatodušních svátcích, poněvadž doba ta nám uvádí v paměť, že apoštolé Páně moci Ducha svatého byli posilněni u víře, a jakých darů a milostí my sami ve svátosti svatého biřmování tímtež Duchem svatým dosahujeme. — Vzdálenějším věřícím donášeji biskupové biřmování k nim cestující (při biskupských svých visitacích či dohlížkách toho, kterak se v různých farních osadách vede a daří duchovní zpráva).

„Aby se přijímání hodně přijalo, třebať, aby zvlášť dospělí lidé byli u víře a v tom, co ta svátost jest, dobře vycvičení a v milosti Boží; mají se také modlitbou a jinými dobrými skutky k tomu připravit“ ⁴⁾).

¹⁾ Katechismus obecný o biřmování.

²⁾ Tamtéž. ³⁾ Tamtéž. ⁴⁾ Tamtéž.

„I k biřmování se k m o t r o v é b e r o u“ ¹⁾ (k m o t r o v é b i ř m o v n í), kteříž mají sami již svátosti tou u víře býti posilněni, aby dostali, biřmovních synů a dcer svých k stálosti u víře míti slovem i příkladem svým. Ti biřmovním synům neb dcerám svým kladou při biřmování pravici svou na pravé rameno, jako řkouce: „Já za to stojím, že zůstanou pevní u víře své.“ Za podobnou příčinou, jako křtěncovi, dává se i biřmovancovi nějaké svaté jméno.

Jednotlivých obřadů biřmovacích děj a výklad jestiž tento:

Biřmovatel roztahuje ruce své nad biřmovancem a vzkládá je na hlavu jeho, odkudž biřmování v Písmích slove také „vzkládání rukou“ ²⁾, modle se k Bohu, aby na tohoto služebníka Svého, ježž na křtu vodou a Duchem svatým znova byl zrodil, a jemuž všechny hříchy odpustil, sedmero darův téhož utěšitele Ducha svatého seslati ráčil. Jsouť pak tyto darové Ducha svatého: „Dar moudrosti, rozumu, rady, síly, umění, pobožnosti a bázně Boží“ ³⁾.

Biřmovatel maže čelo biřmovancovo svatým křížmem v podobě kříže řka pokaždé (slovo Boží): „Znamenám Tě znamením kříže a biřmuji (totiž potvrzuji, posiluji) Tebe křížmem spasitelným ve jméno Otce, i Syna, i Ducha svatého.“ — Dějeť se pak mazání to v podobě kříže na význak toho, že svátost biřmování účinkuje pouze skrze zásluhy Ukřižovaného, a mimo to že křesťana podivně posiluje, aby pro víru hotov byl, všeho kříže snášeti. — Dějeť se na

¹⁾ Katechismus obecný o biřmování.

²⁾ Skutk. apošt. 8, 17. ³⁾ Katechismus obecný o osmém článku víry.

čele, údu těla nejzjevnějším, na význak toho, že bířmovanec přijímá i povinnost i posilu od Boha, aby se ani nebál, ani nestyděl, „víru svou skutky ukazovati, a čemu srdcem věří, když třeba, ústy veřejně vyznávatí“ ¹⁾. — Dějeť se v o n n ý m o l e j e m (k ř i ž m e m) svatým, na význak toho, že milost Ducha svatého skrze svátost bířmování v duši křesťanské cos podobného působí, co vonný olej v lidském těle. Olej táhne se do těla, činí ho hebkým, měkkým, jemným a spolu i silným, vypouštěje líbezny výpach; podobně milost Ducha svatého bířmováním vnikajíc do duše činí křesťana schopným, aby obratně, hbitě a mocně bojoval pro zachování se u víře, a aby líbeznu vydával vůni všelike ctnosti.

Bířmovatel dotýká se prsty svými tváři bířmovance, jako dáváje mu lehounký políček, čímž se značí, že křesťan od nyníčka má, a s milostí Ducha svatého při dobré vůli, bude i moci, pro víru milerád trpěti jakéhokoli protivenství.

Bířmovatel konečně dí k bířmovanci: „P o k o j s T e b o u!“ kterýmižto slovy laskavě napomíná jej, aby milostí Ducha svatého pilně užíval; tudy že nebude míti nedostatku Jeho útěchy i u prostřed vši nesnázi ve zdejšího života.

An bířmovatel každého zvláště bířmuje, drží k m o t r p r a v o u r u k u n a p r a v é m r a m e n ě bířm o v a n c o v u, na svědectví pravé jeho víry, a však i toho, že on sám bude se starati i o budoucí jeho pravověrnost i křesťanské se chování.

Ještěť bířmovatel ode všech bířmovaných dá společné odříkati apoštolské vyznání

¹⁾ Katechismus obecný: Co jest katolická víra?

víry, a potom udělív jim požehnání své, propustí je, což zajisté slušně, významně, pobožně a spasitelně uzavírá velebný kon udělení svátosti břmování.

§. 18.

Nejsvětější svátost Oltářní.

„Svátost Oltářní jest nejsvětější Svátost; jest pravé tělo a pravá krev Pána našeho Ježíše Krista v způsobách chleba a vína“¹⁾.

Slovet svátost ta svátostí „Oltářní,“ poněvadž na oltáři při mši svaté zniká divotvornou mocí těchto slov, kterýmiž Kristus Pán při poslední večeři chléb a víno proměnil v tělo Své a v krev Svou. Nazýváť se také: „večeře Páně,“ „stůl Páně,“ „hod Boží,“ „chléb angelský, krev Páně, chléb, kalich požehnaný, k. posvěcený, Svátost velebná, Pán Bůh;“ pro těžce pak nemocné: „průvodné nejsvětější (viaticum),“ protože umírající nemůže lepšího průvodce obdržeti na cestu do věčnosti, leč Pána Ježíše, kteréhož přijímá v nejsvětější té Svátosti.

Chléb k svátosti Oltářní (hostie) jest tenký, okrouhlý roztlesk, z mouky pšeničné a nekvašený (přesný), s vtlačeným nějakým svatým obrazem na Ježíše Krista narážejícím.

Víno k svátosti Oltářní (víno mešní) jest šťáva z vinných hroznů, vykysalá, s ničím jiným nesmíšená. Obyčejně brává se bílé, a to že netřísni prádla oltářového. I chléb i víno ke

¹⁾ Katechismus obecný o nejsvětější svátosti Oltářní.

mši svaté právě toho druhu jest podle vzoru poslední večeře Pána Ježíše Krista ¹⁾.

Požiti této svátosti slove „svaté přijímání,“ a sice „pod obojí (způsobou),“ když se požívá i svatá hostie i kalich požehnaný; jinak „pod jednou.“

Za našich časů přijímá v katolické církvi pod obojí toliko kněz, a i ten toliko, když sám slaví mši svatou. Ostatní věřící přijímají pod jednou, a to obyčejně pod způsobou chleba; anť by se způsobovina podala toliko z nouze tomu, kdož by způsobu chleba pozřiti nebo dokonce ani v ústa vzíti nemohl. Neb „v způsobách chleba jest živé tělo Ježíše Krista, tedy i Jeho krev i Jeho duše;“ v způsobách vína jest nejen krev, ale i tělo Ježíše Krista; Onť jest v každé způsobě i v každé i té nejmenší částce též způsoby celý, jakož Bůh i člověk; z čehož jde, „že kdo svátosti Oltářní třebas jen v jedné způsobě, neb i jen v některé částce hostie svaté požívá, celého Ježíše Krista, to jest, i tělo i Jeho krev přijímá“ ²⁾.

Hostie svatá ku přijímání mešního kněze a k výstavě v monstranci jest větší; menší jsou hostie ku přijímání věřícího lidu i kněze krom mše svaté přijímajícího, „partéky, particulae,“ tolik co „částičky, úlomy“ zvané, poněvadž druhy z jednoho a téhož velikého chleba (roztlesku, placky) lámáno a po kusích i od kněze i od lidu jídáno bývalo, jakož se dalo při poslední večeři Páně ³⁾. Lámání to chleba většího před svatým přijímáním ustoupilo ale u nás

¹⁾ Mat. 26, 17. 29. ²⁾ Katechismus obecný o svátosti oltářní. ³⁾ „Když pak oni jedli, vzav Ježíš chléb, a dobrořečiv lámal a dal ho učenníkům a řekl: Vezměte a t. d.“ (Mat. 26, 26.).

menším okrouhlým hostiem, o sobě učiněným a pečeným, aby se při tom něco neudrolilo a ledakam nepadlo, na ujmu povinné uctivosti k nejsvětější svátosti Oltářní.

Před časy přijímal obecný věřící lid hned po knězi při mši svaté, což se i podnes někdy, jmenovitě na zelený čtvrtek, a mimo ten nejvíce tenkrát děje, když počet přijímajících („soustolníků Páně“) není valný.

K svatému přijímání připouští se toliko pravověrný křesťan, a podle nynějšího řádu takový, jenž o nejsvětější svátosti Oltářní dosti poučen jest a spolu povážiti může, co se mu v ní podává. — Druhdy podávalo se i narozenátkům hned po jejich pokřtění. — Zapovědění pak stolu Páně býval a jest posud největší trest církevní za hříchy zjevné a pohoršení působící, ač za našich dnů a v našich krajích ukládá se řídce kdy ¹⁾.

„Povinni jsme svátost Oltářní přijímati, protože to Ježíš Kristus zřejmě velel a ustanovil, abychom byli k životu věčnému krmeni.“ „Dle nařízení církevního (čtvrtého) jsme pod těžkým hříchem povinni, svátost Oltářní nejméně v roce, a sice při času velikonočním, přijímati. Máme tu velebnou Svátost také přijímati v nebezpečení smrti, protože jest potravou k věčnému spasení. Jest i žádost církve, aby ji věřící častěji v roce přijímali, protože jest duší lidských pravým duchovním pokrmem“ ²⁾. — Druhdy bývali svátek vánoční, velikonoční a svatodušní v naší vlasti dnové přikázaného stolování Páně, odkudž i posud slovou „h o d y B o ž í.“ Jsouť pak příhodné doby krom velikonočního svatého přijímání n e d ě l e a svátky, a kdykoli žádá

¹⁾ „Nedávejte svatého psům, aniž mectě perel svých před svině“ (Mat. 7. 6.). ²⁾ Katechismus obecný o svátosti oltářní.

kdo účastným se státi svátosti biřmování, posledního pomazání, svěcení kněžstva neb stavu manželského.

„Chceme-li velebnou svátost Oltářní hodně přijmouti, máme se k tomu připravit.“

„Příprava, které jest třeba k hodnému přijímání velebné svátosti Oltářní, jest dvojí: jedna duše, druhá těla.“

„Příprava duše jest čisté svědomí a pobožné srdce míti.“

„Čisté svědomí míti jest nejméně beze všech těžkých hříchů býti, to jest býti v posvěcující milosti Boží.“

Pobožnost srdce jest, víru, naději a lásku vzbuzovati; nejsvětější svátosti Oltářní se klaněti; smrt Ježíše Krista sobě vděčně připomínati, na kteréž památku jest tato svátost ustanovena, a požívati jí nařizeno; Bohu se kořiti, a jiné křesťanské skutky konati, zvláště pak se k bližnímu laskavě chovati.“

„Abychom velebnou Svátost oltářní hodně přijali, nemáme, krom nebezpečné nemoci, od dvanácti hodin s půlnoci nic jísti ani píti, a v poctivém oděvu a velmi uctivě k stolu Páně přistoupiti“ ¹⁾. Lačným býti má, kdo přistupuje k tomuto posvátnému stolu, poněvadž nepřijímá se tu pokrm a nápoj tělesný, ale duchovní; jež zajisté přísluší vzíti dříve, než jakýkoli všední. Pak nařízení lačnosti této i tam směřuje, aby se svaté přijímání dalo s myslí strážlivou, povážlivou, pobožnou, anť naproti k němu přišli by někteří nestřízlivci přeplnění jídlem a pitím, a tudy mohli by snadno učiniti pohoršení veliké neslušným a nemravným chováním svým. Za touž příčinou i kněz neslaví mši svatou leč na lačno, poněvadž při ní také přijímá tělo a krev Páně.

¹⁾ Katechismus obecný o svátosti oltářní.

Nemocní ale smějí přijímati, třeba by nebyli lační, poněvadž Kristus Pán i učenníkům Svým podával Sebe Samého po poslední s nimi večeři Své.

Velikonoční čas k výročnímu svatému přijímání vykázaný trvá od popeleční středy až ke slavnosti nejsvětější Trojice Boží.

Moc a právo podávati věřícím večeři Páně mají biskupové, pryštové a jáhnové.

Jednotlivých obřadů podáváníí nejsvětější svátosti Oltářní či Pána Boha děj a výklad jest tento :

Oltářní sluha (ministrant) říká ve jméno všech přítomných věřících „Confiteor“ neb „obecnou či veřejnou zpověď.“ Podávatel pak přimlouvá se ve dvou modlitbách, aby všemohoucí a milosrdný Bůh těmto soustolníkům Páně všecky hříchy odpustiti ráčil. Ovšem, kdo přistupuje ku svatému přijímání, prvé již ulehčil svědomi svému skrze svátost pokání, a rozhrášen jest. Však nicméně velmi prospěje, že „máme, když se před přijímáním obecná zpověď říká, ještě jednou hříchů svých želeť“ ¹⁾; a přimluva ta připomíná mocně, abychom s čistým toliko srdcem jedli z chleba svátostného, a děkovali vroucně za to, že od Boha na milost přijati jsme. — Tyto dvě modlitby, byť by i jen jedinký zdravý věřící přijímal, dějí se v počtu vícetném, to jest, jakoby bylo více aneb i mnoho osob ku svatému přijímání, poněvadž věřící přítomní ti, jenž tělesně nepřijímají, přijímati mají aspoň duchovně či duchem. (Viz o mši svaté.) Při zaopatřování nemocného dějí se ale modlitby ty v počtu jednotném; poněvadž domácí příbytek není místo shromáždění náboženského jako kostel.

¹⁾ Katechismus obecný o svátosti oltářní.

Podávatel obrácený k věřícímu lidu svatou hostií ukazuje řka: „Ejhle beránek Boží, jenž snímá hříchy světa!“ a opakuje, což i přijímající, v prsy se bije, potichu říká, třikráte: „Pane, nejsem hoden, abys všel pod střechemou; ale tolikorci slovem, a bude uzdravena duše má.“ Tu „máme se jí pokorně klaněti a v prsy se bít, taktéž řkouce: „Pane a t. d.“ ¹⁾, podobně jako onen pokorný pohanský setník v městě Kafarnaum, jenž vyprosiv na Pánu Ježíši, aby služebník jeho nemocný uzdraven byl, nehodným býti se pravil, aby Božský divotvorce všel k němu pod střechu ²⁾. Co setník ten rozuměl o domácím přístřeší svém: před svatým přijímáním rozuměti třeba o duši naší, do kteréž, jako do příbytku, zavítati chystá Se Božský host, Ježíš Kristus. — Ukazováním pak svaté hostie při slovích: „Ejhle beránek Boží a t. d.“ přikládá se k myslí a k srdci dobrodiní největší, kteréž se světu kdykoli stalo, že totiž za naše hříchy, Sám jsa nejvyšš nevinný, co beránek, obětován jest tentýž Ježíš Kristus, jenž se nyní pod chleba způsobou očím našim objevuje, a pokrmem duší našich býti dopouští.

Podávatel položí svatou hostií, učiniv jí svatý kříž, klečícímu soustolníku Páně (svatostolníku, svatohodovníku, přístupníku ke stolu Páně, účastníku večeře Páně, soupřijímateli, komunikantu) v ústa řka: „Tělo Pána našeho Ježíše Krista uchovejž duši tvou k životu věčnému“ ³⁾!

¹⁾ Katechismus obecný o svátosti oltářní. ²⁾ Mat. 8, 8. ³⁾ „Jáť jsem ten chléb živý, kterýž jsem s nebe sestoupil; bude-li kdo

„Při přijímání hostie svaté se ústa mravně otevrou, jazyk se povypłazi, a bílá roucha, je-li tu jaká, se před sebe vezme; hostie svatá se brzy polkne, a nežvýká se“ ¹⁾).

„Po svatém přijímání máme: Kristu Ježíši za tu neskončenou milost děkovati, kterouž nám tím prokázal, že k nám ráčil přijíti; Jemu se v pokoře klaněti; Jemu se obětovati; Jeho prositi, aby se Svou milostí v nás stále byl; víru, naději a lásku vzbuzovati, a všecko, co jsme dobrého umínili, obnovovati; Jemu všechny své potřeby duše i těla pověditi“ ²⁾).

§. 19.

Svátost pokání.

„Svátost pokání jest svátost, v kteréž k tomu zřízený kněz, na místě Božím, hříšníku hříchů po křtu svatém zpáchaných, odpouští, když se z nich hříšník skroušeně a z cela vyzná, opravdu se chce polepsiti a pravé pokání činiti“ ³⁾).

Nazývámeť tuto svátost také „zprávou Boží“, poněvadž v ní zpravuje, totiž účet klade neboli pořádnost činí člověk hříšný s Bohem spravedlivým a však i milosrdným.

Odpuštění hříchů mocí svátosti té slove „rozhříšení (rozhřešiny), absolucí;“ vyznání jich „zpověď.“ Svátostní moc rozhřešování nazývá se „plnomocenství klíčů,“ a to po-

jísti ten chléb, živ bude na věky; a chléb, kterýž já dám, tělo mé jest, kteréž já dám za život světa“ (Jan 6, 51.).

¹⁾ Katechismus obecný o nejsvětější svátosti oltářní. ²⁾ Tamtéž. ³⁾ Tamtéž o svátosti pokání.

dlé slov Pána Ježíše Krista k Petrovi: „Tobě dám klíče království nebeského; a což bys koli svázal na zemi, budeť svázáno i na nebi; a což bys koli rozvázal na zemi, budeť rozvázáno na nebi“ (Mat. 16, 19.), čemuž podobného řekl Pán i k ostatním učenníkům Svým těmito slovy: „Přijměte Ducha svatého! Kterýmžkoli odpustili by jste hříchy, odpouštějíť se jim; a kterýmžkoli zadrželi by jste je, zadržányť jsou“ (Jan 20, 22. 23.).

Svátost pokání smí se udělovati každou chvíli. Jsouť pak některé doby ku přijmutí jí obzvláště příhodné, spasitelné, potřebné ano i ustanovené.

Obzvláště příhodné a spasitelné doby zprávy Boží jsou: neděle a svátky, pak dny v živobyті znamenité, u příkl. výroční den obdržené nějaké veliké milosti Boží, jako den narození, pokřestění, zasnoubení, tělesného uzdravení se a t. d.

Potřebné doby zprávy Boží jsou: čas před přijmutím svátosti birmování, Oltářní, posledního pomazání, svěcení kněžstva a stavu manželského; neméně v těžké nemoci, a kdykoliv kdo tak nešťastným byl, že se dopustil smrtelného hříchu.

Ustanovená pak doba zprávy Boží jest čtvrtým přikázáním církevním, ježto zní: „Nejméně jednou v roce svému nařizenému knězi se zpovídati, a při času velikonočním velebnou svátost přijímati“ ¹⁾. Doba ta zpovědi velikonoční trvá od popeleční středy až ke slavnosti nejsvětější Trojice Boží. (Viz o nejsvětější svátosti Oltářní.)

Z nouze hodi se k zprávě Boží ovšem každé místo, u příkl. žalář. A však nejen pří-

¹⁾ Katechismus obecný o svátosti pokání.

sluší, ale i velmi prospěje, aby se konala obyčejně zpověď v chrámu Páně, a tam na zjevném místě, v zpovědnici. Neboť tudy kajicník ukazující veřejně skroušenou mysl svou povzbuzuje ostatních spoluvěrných svých, aby i oni s Bohem se smířili prostředkem svátosti pokání.

Druhdy bývala zhusta ve zvyku zpověď veřejná, totiž hlasitá, před několika aneb i mnoha svědky. Za našich časů známe jediné zpověď svátostní „do ucha, zpověď soukromnou, do ušní,“ totiž jen před zpovědním knězem, a to hlavně k ušetření dobré pověsti kajicníků. Zpovídaje se „hříšník má mluvit, aby ho jen zpovědník slyšel, ne pak, kteří okolo něho stojí“¹⁾. Kdyby ale okolostojící uslyšel něco ze zpovědi kajicnickovy: věz, že by (jako zpovědník) těžce hřešil, kdyby nemlčel.

Obecná zpověď („Confiteor“), kteráž se činí před svatým přijímáním, před posledním pomazáním a někde i po kázání, pak modlitby, kteréž po ní říká kněz nad věřícími, nemají nikoli účinek rozhršení, nýbrž mají toliko ten účel, aby se pokorná litost a skroušenost nad hříchy vzbudila, a přimluva k Bohu za milosrdenství Jeho se stala.

K udílení svátosti pokání dosahuje vůbec moc řádně svěcený (zřízený) kněz. Jestli ale potřebí, aby takový kněz obzvláštního k tomu měl dopuštění, povolení či oprávnění od biskupa toho, v jehož okrsku chtěl by zpovídati (jurisdikci), aby k tomu byl „nařizený.“ Kdyby bez takového povolení komu rozhršení dal: netoliko hříchem obtížil by svědomí své, ale i rozhršil by neplatně. Takové povolení mají v obcích svých obzvláště faráři a duchovní

¹⁾ Katechismus obecný o svátosti pokání.

pomocníci jejich. Panuje-li kdy anebo kde nějaký velmi ohyzdný, záhubný, těžký hřích, přihází se, že sobě v diöcesi své domácí biskup ano i papež v celé církvi vyhrazuje neboli pro sebe ponechává svátostní odpuštění jeho na místě Božím, což slove „výjem, reservace.“ Tudy moudře a laskavě obmyslí, aby hřích takový hříšníku objevil se a byl ukázán u vši velikosti své, a pohnul jej ku pokání tím většimu. Podřízený kněz nesmí pak hříšníka rozhřísiti, ale pošle ho k biskupu svému anebo ku papeži, aneb si vyžádá plnomocenství k rozhřísení v tomto jediném pádě. Takové ale obmezení podřízených zpovědníků přestává v milostivém roku, poněvadž tu i neobyčejně mnoho křesťanů k svaté zpovědi přichází i větší kajicnost hříšníků nalezena bývá. — Jediné v čas nebezpečenství smrti nějakého kajicníka smí jakýkoli kněz rozhřešovati; i rozhřešuje platně, není-li pohotově kněze k tomu oprávněného.

Jednotlivých obřadů udělování svátosti pokání děj a výklad jesti tento :

„Prv než se počneme z hříchů svých zpovídati, kleknouce uděláme kříž svatý, a řekneme zpovědníku: „„Prosím Vás, ctihodný Otče, za svaté požehnání, abych se mohl z hříchů svých dobře a zcela vyzpovídati“¹⁾. Velmi prozřetelně žádá kajicník (zpověda) za přímluvu k Bohu; nebť není příjemno a tudy také není snadno, abychom jasně nahlédli do srdce svého, přísně hříšný stav duše své posoudili, a poznavše jej, „pokorně, upřímně a bez přetváření“²⁾ na sebe žalovali.

„Když jsme dosáhli od zpovědníka po-

¹⁾ Katechismus obecný o svátosti pokání. ²⁾ Tamtéž.

žehnání, modlíme se, jestliže čas postačí, obecnou, či veřejnou zpověď. Ta pak zní takto: „„Já bídný hříšník zpovídám a vyznávám se Bohu a t. d.; — zvláště se vinen dávám, že jsem““.... (Tu se počneme z svých hříchů zpovídati). — Vyzpovídavše se „dokonáme zpověď řkouce: „„Těch a všech svých jiných vědomých i nevědomých hříchů a t. d.““ Tato zpověď obecná a závěrka její připomíná kajicníkovi, kterak nešťastným jest při hříšnosti své, a co činiti má, aby dosáhl odpuštění Božího; že tedy není dosti na tom, aby se jen vyzpovídal, ale že záleží též na jeho pevném úmyslu „víc nehřešiti a všeliké příležitosti k hříchu se varovati“¹⁾), aby jej Bůh přijal na milost.

Kněz zpovědník (zpovídatel) přimluviv se ve dvou modlitbách za kajícího u Boha, rozvazuje ho z trestů církevních, jestliže by jakých byl zasloužil, a dává mu rozhřešení žehnaje ho pozdvíženou pravicí křížem svatým řka: „Já Tě rozhřešuji ve jméno Otce, i Syna, i Ducha svatého,“ an kající s skroušeným srdcem v prsy se bije; potom za něj prosí, aby mu „utrpení Pána našeho Jesu Krista, zásluhy blahoslavené Marie panny a všech ostatních Svátých, pak co dobrého koli vykoná neb zlého utrpí, sloužilo k odpuštění hříchů, k rozmnožení milosti Boží a k odplatě života věčného.“ — Znamení kříže svatého při rozhřešování značí pravdu tu, že kněz neuděluje rozhřešení sám ze sebe, leč na místě Samého Ježíše Krista, jehožto záslužnou smrtí na kříži hříchové se odpouštějí. Církevní tresty za rozličné hříchy, zvláště za hříchy zjevné, bývaly před časy velmi přísné

¹⁾ Katechismus obecný o svátosti pokání.

a časty, u příkl. hojné a tuhé posty, vyobcování z prostřed věřících ke službám Božím shromážděných, odepření svátosti pokání a nejsvětější svátosti Oltářní, třebas až k hodině smrti a t. d. Jestliže který církevní káranec patrně dokázal polepšení své: biskup odpustil mu nějaký čas trestu jeho, „ndělil mu odpustek.“ Takovými karami církevními měl hříšník býti potrestán, nejen ku svému polepšení, ale i k tomu cíli a konci, aby mu spravedlivý a však spolu milosrdný Bůh odpustil časné tresty za jeho hříchy po smrti, poněvadž se podrobil již za živa takovému trestu časnému. Odtud pocházejí odpustkové, jichž po dnes uděluje pravá církev, a jenž „jsou odpuštění časných trestů, kteréž bychom měli po odpuštění vině hříchů v tomto životě, neb po smrti trpěti,“ a jenž jsou „plnomocní i neplnomocní; plnomocní (plní) odpuštění všech časných trestů, kterých hříšník zasloužil; neplnomocní, skrz které se neodpouštějí všickni časní trestové, ale jen něco těch trestů,“ jako „odpustkové čtyřiceti dní, jednoho neb více let“ ¹⁾. — Za našich dnů církev málo kdy ukládá trestů zjevných; ano i kajici skutkové, kterých kněz hříšníku ku pokání za zpovědané hříchy tejně ukládá, totiž „modliti se, postiti se, almužnu dávat“ ²⁾, nejsou tak přísní, jako bývali za starodávna. Tudy, že zpovědník odpouští kajícímu církevní tresty, jímž musil by se podrobiti, kdyby církev byla neulevila od předešlé přísnosti své, má hříšník umíniti sobě, budoucně tak se chovati, aby nezasloužil nikdy, od církve pokutovánu býti. Nad miru posléze jistě potěšiti může kajícího přimluva kněze propouštějícího jej, „aby mu (i co

¹⁾ Katechismus. obecný: Příklad o odpustcích. ²⁾ Tamtéž o dostiučinění.

následkem hříchů svých) utrpí zlého, sloužilo k odplatě života věčného ;“ neboť nelze od Boha větší milosti očekávati, leč aby kajícímu hříšníkovi, co ten sám hřichy svými na sebe uvalil trpkého a těžkého, obrátil v zásluhu a požehnání. — Plnomocné odpustky podávají se několikráte za rok v jednotlivých kostelích, což se pokaždé řádně v těchto kostelích ohlašuje; podávajíť se pak ve všech osadách, ve všech diocésích, ve všech zemích, ve vší církvi svaté, v „r o c e m i l o s t i v é m,“ kterýž druhdy vrátil se po padesáti, nyní ale vrací se po pětadvaceti letech. — „K dosažení odpustkův se požaduje, abychom byli v stavu milosti Boží, a abychom předepsané výminky vyplnili“ ¹⁾. Pročť především potřebi jest, přijmouti svátost pokání a Tělo Páně. K výminkám ostatním pak náleží, krom konání dobrých a milosrdných skutků, hojná pobožnost v kostelích k tomu jmenovitě vykázaných, a modlitba k Pánu Bohu za povýšení církve křesťanské, za vykořenění všeho kacířstva, za jednotu knížat křesťanských a za prospěch a pokoj lidu křesťanského.

Který umírající svátost pokání, svátost Oltářní a svátost posledního pomazání přijal, pak který není více schopen smyslů svých, tedy se zpovídati, a proto také svátostní rozhřešení obdržeti nemůže, ačkoli prvé byl měl žádost přijmout oněch svátostí, anebo aspoň byl na jevo dal žel a lítost nad hřichy svými: tomu udělí kněz tak nazvanou „g e n e r á l n í a b s o l u c í.“ Ta jestiž laskavá, důvěrná k Bohu přímluva, aby tomuto umírajícímu, jemuž není lze, k milosrdenství jeho skrze svátost pokání přistoupiti, odpuštění hříchů jinou cestou dáti ráčil, a spolu

¹⁾ K a t e c h i s m u s o b e c n ý: P ř í d a v e k o o d p u s t c í c h.

udělení odpustků církevních, odkudž slove i „požehnáním odpustkovým.“

§. 20.

Svátost posledního pomazání.

„Poslední pomazání jest svátost, v kteréž nemocný skrz pomazání svatým olejem a skrz nařizenou modlitbu kněžskou milost Boží k prospěchu duše a častěji i těla dosahuje“ ¹⁾.

„Tato svátost se jmenuje „poslední pomazání,“ proto že se ho má mezi vším pomazáním, kteréž Pán a Spasitel náš církvi své velel, naposledy udělovati“ ²⁾. Dobřeť nazývá se také jen „svaté pomazání, svaté mazání nemocných,“ aby se jí nemocní nelekali, jakoby přijavše ji hned musili umříti.

„Posledního pomazání není k spasení nevyhnutelně třeba; nemá pak ho nemocný zanedbati, a sic pro mnohé milosti, jichž skrze ně nabývá“ ³⁾.

„Nemocný se má k poslednímu pomazání připravit s živou věrou a silnou důvěrností v Boha, zcela se odevzdávaje vůli Boží; nejprv pak má skrz svatou zpověď milost Boží získati, neb jestli mu se lze zpovídati, dokonale svých hříchů želeť“ ⁴⁾.

Prvé než který nemocný pravověrný křesťan obdrží posledního pomazání, přijímá také svátost pokání a nejsvětější svátost Oltářní, schopni jest smyslů svých; což dohromady slove

¹⁾ Katechismus obecný o svátosti posledního pomazání. ²⁾ Tamtéž. ³⁾ Tamtéž. ⁴⁾ Tamtéž.

„zaopatření“ jeho, totiž svátostmi umírajících.

Ač těžce nemocný v nebezpečnosti života jest: nesmí se nicméně poslední pomazání udělití žádnému, byť by v tom největším nebezpečnosti vězel, není-li při tom spolu nemocen, u příkl. ke smrti odsouzenému.

Poslední pomazání neodepře se žádnému křesťanu, byť by i v nemoci své již bez sebe byl, známo-li o něm, že by s nábožnou kajicností ho žádal, kdy by při sobě byl: nicméně nemá se příliš dlouho odkládati, poněvadž nemocný tím hojnějšího duchovního prospěchu nabude, čím více duchem sobě přítomen jest, když se mu svátost ta uděluje.

Moc udělování ho přináleží vůbec biskupům a pryštům; právo pak v diöcesi zvláště biskupu jejímu, a farářům a duchovním jejich pomocníkům v osadách jejich. — Představení klášterů (opátové, provinciálové, rektorové, guardianové, superiorové) smějí udělovati ho jen podřízeným svým řeholním bratřím, jiným však osobám toliko s povolením farářovým.

Dostačíť v jedné a téže nemoci jedenkráte přijmouti svátost tu, poněvadž k účinkům svátosti té patří, že přivodí „často i tělesné zdraví, jestli duši k spasení prospívá“ ¹⁾.

K zaopatření nemocného třeba, aby (možná-li) domácí jeho lidé v ložnici připravili stůl, bílým čistým plátnem pokrytý, na něm krucifix mezi dvěma svícny, vodu (žehnanou ku pokropení a k umytí prstů kněze po podání Pána Boha), drobec chleba, neb kousek bavlny neb pačesek konopí (k utření prstů kněze po svatém pomazání).

¹⁾ Katechismus obecný o svátosti posledního pomazání.

Jednotlivých obřadů zaopatřování nemocného svátostmi umírajících děj a výklad jestiž tento:

Kněz přišed k nemocnému pozdraví jej i ostatních přítomných řka: „Pokoj budiž domu tomu a všem přebývajícím zde!“ Právě těmito slovy velel Pán Ježíš Kristus učenníkům Svým, aby vcházejíce do domu obyvatelům jeho přáli dobrých věcí na těle i na duši ¹⁾.

Kněz pokropí žehnanou (svěcenou) vodou nemocného i příbytek modle se k Bohu za očistění duše a za jeho milosrdné smilování. Pokropením tím uvádí nemocnému v paměť nevinnost, jižto byl na křtu svatém dosáhl, ale hříchy svými opět zmařil, a napomíná jej, aby viny své kajicně oplakáváje poškrvněnou duši svou znova očistil.

Kněz modlí se, aby Bůh pokorně jeho sem vkročení požehnati a nemocnému prospěšné a spasitelné učiniti ráčil; neboť všeliká pomoc pochází z výsosti nebes!

Kněz slyši nemocného zpověď, udělí mu (za hodného-li jej uzná) rozhrášení a pak podá mu Pána Boha ku posilnění na cestu do věčnosti, jest-li nemocný posud schopen, aby těch svátostí přijal, anebo, nepřijal-li, je teprv nedávno. Na všečen ale pád modlí se jako při udělení svátosti pokání a před Pána Boha podáváním, ministrant ve jméno nemocného: „Confiteor,“ a kněz přimlouvá se vedvou modlitbách za něj, aby mu Bůh všecky hříchy odpustiti ráčil. — Obecnou zpovědí tou a těmi modlitbami pomáhá se zniku skroušené kajicnosti v nemocném, kteréž potřebí jest, má-li poslední pomazání působiti „odpuštění všedních

¹⁾ „Vcházejíce do domu pozdravujtež ho řkouce: Pokoj budiž tomu domu!“ (Mat. 10, 12.)

neb i těžkých hříchů, z kterých se nemocný, ačkoli se přičinil, zapomněl neb nemohl zpovídati“ ¹⁾. — Svátost pak pokání proto předchází posledního pomazání, poněvadž působí jen „rozmnožení posvěcující milosti Boží,“ nikoli však teprv udělení její a ospravedlnění“ ²⁾. Sváté přijímání předchází ho, poněvadž to krmíc duši k životu věčnému zajistě spasitelně ji připravuje, aby svátost posledního pomazání vlilo do ní sílu k smrtelnému zápasu v poslední hodině.

Kněz kladá pravou ruku svou na hlavu nemocného, modlí se, aby trojjediný Bůh, na přimluvu svatých angelů a vyvolených svých, všelike účinkování ducha zlého v nemocném utlačiti ráčil. Toto vzkládání ruky naráží na slova Pána Ježíše, jenž o svých učennicích předpovídaje pravil: „Na nemocné ruce vzkládati budou, a (ti) dobře se míti budou (totiž uzdraví se)“ (Mar. 16, 18.).

Kněz maže nemocného svatým olejem v podobě kříže, a sice na očích (zavřených), na uších, na chřípích, na rtech, na dlaních, na chodidlách, modle se za něho, aby ten tímto svatým pomazáním z nesmírného milosrdenství Božího dosáhl odpuštění všeho, co žkoli zrakem, sluchem, čichem, chutí a řečí, dotýkáním se, chůzí a kroky provinil. Pryštům a biskupům maže se ruce s vrchu, poněvadž ti mají dlaně svatým olejem již pomazané od svého na kněžství a biskupství posvěcení. — Dějeť se pak právě na oněch jmenovaných údech poslední pomazání, že hlavně jimi ke hříchům lákání a svedení býváme; a v podobě kříže na význak toho, že svátostné mazání to jsouc

¹⁾ Katechismus obecný. ²⁾ Tamtéž o svátostech vůbec.

ustanoveno ukřižovaným Pánem našim Jesu Kristem, také jediné skrze zásluhy Jeho spasitelné účinkuje.

Kněz modlí se, aby Bůh nemocného služebníka Svého zachoval, poslal mu pomoci Své, hájil jej před nepřítelem zlým, odpustil mu jeho viny, a navrátil plného zdraví. Pozorovati sluší, že svátost posledního pomazání ovšem i k tělesnému uzdravení posloužiti může, však jen když v tom jest vůle Boží, a když by to prospělo ku spasení duše; pročez za tělesné uzdravení prosí se teprva ku konci udílení té svátosti, jelikož za věc, kteráž u přirovnání s ostatními milostmi jejími není leč nepatrná a nejposlednější. Neboť „poslední pomazání působí (krom toho): rozmnožení posvěcující milosti Boží — odpuštění všedních neb i těžkých hříchů, z kterých se nemocný, ačkoli se přičinil, zapomněl neb nemohl zpovídati — zproštění zlých účinků hříchů a jich ostatků — sílu k odpírání útokům a pokušením ďábelským — pomoc proti příliš velikému strachu smrti, která se blíží, a soudu, který nastane“ ¹⁾).

Kněz činí před nemocným svaté znamení kříže nádobkou svatého oleje žádaje mu od Boha vše dobré, a rozloučí se s ním pokropě ho zehnanou (svěcenou) vodou též ve způsobě kříže, čímž pobízí ho, aby Bohu vroucně děkoval za všechny milosti, jichž ve svátosti posledního pomazání obdržel, a ostříhaje nabyté čistoty duše hodným se stal dalšího požehnání Božího.

Jestliže nemocný pracuje k smrti, zde onde zvoní se umíráčkem na znamení spoluvěřícím, že se mají laskavě pomodliti k Bohu za šťastnou

¹⁾ Katechismus obecný o svátosti posledního pomazání.

poslední hodinku jeho. Obecněji však zvoní („odzvání“) se umíráčkem teprv, ale krátce po úmrtí, čímž se pobízejí žijoucí bratři a sestry u víře, aby u Boha orodovali „za lehké odpočinutí,“ totiž za radost věčnou nebožtíkovu.

§. 21.

Svátost svěcení kněžstva.

„Svátost svěcení kněžstva vůbec jest svátost, skrz kterou se těm, jenž se službě církevní oddávají, duchovní moci a zvláštní milosti uděluje, aby jisté církevní úřady ke cti Boží a spasení duší náležitě a svatě vykonali.“

„Svátost svěcení kněžstva zvlášť jest svátost, skrz kterou se těm, kteří se na kněžství světi, moc jak nad pravým tělem Ježíše Krista, tak i nad duchovním, kteréž jsou věřící, dává“ ¹⁾.

Kněžstvo jinak slove i „duchovenstvo, klerictvo, kněžský, duchovní stav, stav duchovnický, duchovní, duchovnický řád,“ s tím však rozdílem, že každý kněz ovšem jest duchovním, naopak ale ne každá osoba duchovní knězem, „svatovláda (hierarchie),“ jelikož vládne věřícím lidem ku posvěcení, totiž k docílení svatosti jeho. — Věřící (věrný lid) naproti od kněží nazýván bývá „laji, laiky.“ — Druhdy bývalo nazýváno klerictvo, zvláště až ku posvěcení na pryšta, „žákovstvem,“ a to od řeckého slova „diakon“ (diak), poněvadž za starodávna toliko kněží s literním uměním se obírali, jako nyní každý žák.

¹⁾ Katechismus obecný o svátosti svěcení kněžstva.

Stav kněžský zavírá do sebe dvojí řád, nižší a vyšší.

Řád nižší, k němuž náležejí ostiáři, lektori, exorcisté a akolyti (všickni dohromady klerikové, minoristé), jest od církve zřízen a ustanoven; řád vyšší, k němuž náležejí biskupové (jichž první papež), pryštové a jahnové, od samého Pána Ježíše Krista. Podjáhensví patří sice k řádu vyššímu, nikoli však od Ježíše Krista ustanoveno jest.

Na počátku církve byly osoby stavu duchovního toliko světské (Petrinové); brzo však již počaly býti také řeholní.

Osoby řeholní jsou oddílu rozličného, a to pohlaví mužského i ženského: řeholníci (zákonníci, mnichové, klášterníci), řeholnice (zákonnice, mnišky, klášternice, jeptišky, řeholní panny). Nesmít nižádná osoba ženská připuštěna býti ku posvěcení na kněžství ¹⁾.

Zvláště duchovní světští zanášejí se tím, že učíce svatému náboženství, konajíce služby Boží, dohlízejíce na mravy věřícího lidu a mimo to všelikými jinými způsoby vedou ho k bohabojnosti a k spasení věčnému; odkudž nazývání bývají „pastýři duchovními, pastýři nesmrtelných duší“, vzhledem na Ježíše Krista, „Pastýře dobrého“ ²⁾, jemužto duchovní mají býti podobni péčí svou o věřící lid sobě svěřený („stádo své, ovce své“). Jelikož Kristus Pán svatou církev svou („království nebeské“ na zemi) připodobňuje k vinici ³⁾: on Sám jest hospodář její, kněží pak, sluhové jeho, slovou

¹⁾ „Ženy v církvi ať mlčí“ (I. Kor. 14, 34). ²⁾ „Já jsem pastýř dobrý; dobrý ten pastýř život svůj dává za ovce“ (Jan 10, 11). ³⁾ Mat. 20, 1.

„dělníky, kteréž odesílá na ni.“ Kněží pak všech jmenuje věřící lid „své duchovní, velebné Otce“ ¹⁾).

Poněvadž biskup při vysvěcování na kněžství, počínaje od svěcení na jahenství, vzkládá ruce na hlavu svěcenců: svátost ta neřídko slove i vzkládání rukou ²⁾).

Svěcení na pryšty děje se za našich časů v kterýkoli slušný den; druhdy dalo se výhradně o suché dni; čehož posud památka jest, že věřící lid v těchto dnech napomenut bývá k vroucí modlitbě, aby svrchovaný Bůh moudré a ctnostné kněží církvi svaté darovati (hodné dělníky na vinici Svou odeslati) ráčil.

Svěcení kněžstva udělují toliko biskupové, a sice svěcení na biskupa připuštěním papežovým, kterémuž vlastně přináleží, biskupy vysvěcovati; svěcení pak ostatních kněží udělují biskupové moci svou biskupskou ve svých okrcích (diöcesích). Čtvero nižších posvěcení smějí ale také udělovati opatové, a však pouze souřeholníkům svým.

Odkudž svěcení kněžstva svátostí jest, totiž počínaje od jahenství, vytiskuje (jako křest a biřmování) na duši nezrušitelné znamení. Pročež nesmí se jedné osobě leč jedenkrátě dáti. Aniž pak čímkoli znamení to, tedy ani moc kněžská můž naprosto zmařena, leč pouze, aby se jí užívalo, zapovězena býti. Dopustil-li by se který kněz takového provinění, že by trestán byl ramenem světského práva: ovšem biskup jistým hrózným obřadem vyloučí jej z ctihodného kněž-

¹⁾ „V Kristu Ježíši skrze evangelium já jsem vás zplodil“ (Sv. Pavel I. ke Kor. 4, 15.) ²⁾ „Napomínám tebe, abys rozněcoval v sobě dar Boží, kterýžto jest dán tobě skrze vzkládání rukou mých“ (Sv. Pavel v II. psaní k Timotheovi 1, 6).

ského stavu. Vyvržení to („vykněžení, de-gradací) však bylo by více prohlášení veřejné, že ten kněz není hoden důstojnosti své, a že se mu odjímají prvnější jeho práva; kněžské moci mu tím neubude. K tomu pak, aby který i řádně svěcený kněz v biskupské diöcesi kněžské moci své provozovati směl: má potřebí od biskupa téže diöcesi obzvláštního dopuštění, povolení, oprávnění („jurisdikcí“).

Jednotlivých obřadů svěcení (či řízení) kněžstva každého řádu (ordinací) zvláště děj a výklad jestiž tento:

Kdož podle zákonů za schopného i hodného uznán, aby připuštěn byl k stavu kněžskému vůbec: toho přijímá mezi údy jeho biskup modlitbami a tím, že mu popostrhne na hlavě vlasy a obleče ho nasvrch kutny rochetkou, oděvem to bohoslužebným duchovníků nižších. Modlitby ty, ku kterýmž biskup i ostatních přítomných povzbudil, prosí, aby Bůh toho klerika od marného světa vyloučil a jediné k dobrolibé službě Své v církvi Syna Svého, ukřižovaného Ježíše Krista, obrátiti ráčil; pročez také pleše (svaté pleše, p. duchovní, holice) proholení (oplešení, postřížiny, tonsuru) započne v podobě kříže, kteráž se pak dokoná v podobě okrouhlé (koruny). Oděvem tím čistěbílým, jež od nyníčka při službách Božích nositi bude, dává se oplešenci (proholenci, holenci, postříženci, tonsurátovi) spasitelné napomenutí to, aby novým stavem svým „oblekl nového člověka, podle Boha stvořeného, v spravedlnosti a v svatosti opravdové“ ¹⁾, totiž aby obzvláště pilen byl a pilen zůstal neúhonných, čistých, příkladných mravů.

¹⁾ Efessk. 4. 24.

Kdož po svém do stavu duchovního přijmutí obdržeti má nižší posvěcení na ostiárství (dveřnictví, vrátnictví), přijímá moc, právo a povinnost řádu svého následným obřadem: Oblečenému rochetkou vykládá biskup, kterak nastávající úřad jeho bude záležeti v tom, aby ke službám Božím a při službách Božích zvonil, aby kostel a sakristii otvíral a zavíral, aby věci posvátné v chrámu Páně, čištění a ozdobování jeho měl na starosti a t. d. — Potom podá mu do ruky kostelní klíč, poručí mu, aby šel ke chrámovým dveřím, a ty aby klíčem tím zavřel a opět otevřel, pak aby zvonkem potrhl. — Posléze přítomných povzbudiv k témuž úmyslu za něj prosí v modlitbě Boha, aby ten pomáhal mu k věrnému konání ctihodné služby jeho. — Takový obřad zajisté srozumitelně a důstojně uvádí k pracem kostelnickým; a neméně významné a příhodné jestiť napomenutí, kteréž biskup pronáší, aby nový tento ostiár nejen chrám Páně viditelný otvíral a zavíral klíčem hmotným, ale aby také neviditelný chrám Páně, totiž srdce věřících, otvíral klíčem dobrých příkladů, slovem i skutkem, Bohu, to jest bohomilé ctnosti, a naopak je zavíral ďáblu, tomuto pekelnému pokušiteli ke hříchům Bohu protivným.

Kdož od ostiárství postoupiti má k lektorství (četství): oblečen rochetkou postaví se před biskupa. Ten mu oznamuje budoucí práva a povinnosti jeho, jichž nejhlavnější část jestiť ta, že v chrámu Páně z písem svatých bude předčítati. — Potom podá mu do ruky knihu psaného slova Božího. — Posléze přítomných povzbudiv k témuž úmyslu prosí v modlitbě Boha za mocné přispění s hůry, aby tento nový lektor čtení své řádně konal, a sám dle něho první

se řídil a zpravoval. K takovému etnostnému živobytí napomíná jej také zřejmě a důtklivě biskup řka, aby co z písem svatých bude čísti, srdcem i věřil a skutkem plnil, aby, jelikož při čtení svatém v chrámu Páně povýš stojí, stál i ušlechtilou ctností na nevšední výšce šlechetných mravů, a tudy uče jiných ústy i příkladem, ukazoval na sobě vzor nebeského obcování.

Kdož od lektorství dosáhnouti má exorciství (zaklínatelství) oblečen rochetkou stojí před biskupem, jenž ho zpravuje o moci a pracích exorcisty; ten že totiž má při svatém přijímáním mezi přítomnými věřícími pořádek udržovati, kropicí vodu k jejímu požehnání (posvěcení) uchystávati, a z posedlých ďáblů vymítati. V prvních dobách království Božího na zemi byla síla takovýchto nešťastných lidí; tehdaž měli exorcisté zhusta příležitosti, konali svůj úřad k uzdravení jejich tím, že nad nimi se modlili ve jméno veškeré církve, mimo to i tuhými posty je krotíce ¹⁾. Za našich dnů o nich ani neslyšíme; pročez exorcisté nyní nejsou tak důležití a potřební, jako bývali druhdy. Tím však nejsme nikterak jisti, aby všemohoucí Bůh dnes neb zítra opět nepřipustil nepříteli zlému podobné nad tělem lidským vlády, jaké připustil druhdy k většímu oslavení Svému. A tudy nepřestává církev míti exorcistů, ač není více a dlouho snad nebude třeba, by ďáblové z posedlých lidí vymítáni byli. Poněvadž toho snad nikdy více nebude třeba: napomíná aspoň biskup těch, kteříž mají exorcisty učiněni býti, aby bedlivě nad sebou bdíce s milostí Boží ostříhali vlastní srdce svá čistá

¹⁾ „Toto pokolení (zlých duchů) nijakž nemůže vyjíti, jediné skrz modlitbu a půst“ (Mar. 9, 29).

vší poškrvny hříchů, a sami nedali se v poddanost toho, ježž vymítati z jilných jim uloženo jest; kteréžto napomenutí spasitelným zůstane exorcistovi, nechť ten svůj úřad v plnosti jeho zastávati můž anebo nic. Že exorcistovi církev uděluje i právo i moc, ve jméno její, na posedlé vzkládati ruce, modlice se za ně: zjevně ukazuje biskup dáním jemu do ruky zaklínací knihy; a pak přítomných povzbudiv k témuž úmyslu prosí v modlitbě, aby Bůh posvěcení tohoto nového exorcisty požehnáním Svým provoditi, a jej svatým a mnohomocným lékařem v církvi Své učiniti ráčil.

Kdož obdržeti má poslední nižší posvěcení, posvěcení na akolytství (předpochůdství), přijímá moc, právo a povinnost řádu svého takto: Oblečenému rochetkou vykládá biskup, kterak nastávající účinkování jeho bude záležeti v tom, aby v chrámu Páně svíce rozžínal, rozžatou svíci při průvodech nosil, a víno a vodu k oběti mešní přichystával. — Potom podá mu do ruky svícen s rozžatou voskovicí a konvičku na víno a na vodu, čímž i ukazuje na budoucí práce jeho, i uvádí jej v úřad církevní akolytský. — Dříve napomíná ho, aby nejen v ruce nosil světlo, nýbrž sám „synem byl světla“ ¹⁾, totiž snažen jasného poznání pravdy a dobrých skutků; aby nejen přípravy činil k oběti svaté, ale sebe samého Bohu v dobřelíbeznou oběť dával čistým, svatým životem svým. Posléze přítomných povzbudiv k témuž úmyslu prosí v modlitbě, aby Bůh posvěcení tohoto nového akolyty požehnáním svým provodil, a jemu poskytl s hůry podpory a milosti své.

Práce a posluhy osob nižších řádů. kněž-

¹⁾ Efesak. 5, 8.

ských zajisté i tudy ctihodnými byti se ukazují, poněvadž jich za prvějších pobožnějších časů i velici pánové dobrovolně a rádi zastávali. Vímeť u příkl. o svatém Václavu, knížeti českém, že často knížeci odloživ plášť knězi při oltář pokorně sloužil, že vlastní rukou rozsival vzácnou pšenici, zlaté zrní její sbíral na humně, štěpoval a vzdělával vinici, a k oběti mešní pekl sám potřebný chléb, a tlačil potřebné víno.

Posvěcení na kněžský řád vyšší stává se pokaždé mezi mší svatou; někdy i na čtvero řádů nižších. A tehdáž drží svěcenec při něm planoucí svíčku, s kterouž pak i jde ku svatému přijímání. Ta vyznamenává, že on té pevné jest vůle, čím dál tím horlivěji toužiti po světle pravé víry a dobrých skutků, a že jako svíce hoříc ztrávena bývá, i on ve službě Boží ztráví časný věk svůj, aby se dostal k světlu života věčného.

Kdož posvěcen byti má na vyšší řád podjahenství: oblečen albou podkasanou, humerálem k ramenům visutým, manipul pak a dalmaticku drže přes levé rameno, a v pravé ruce rozžatou svíci, postaví se před biskupa. Biskup modlí se litanii ke všem Svatým, mezi ní akolytu třikráte žehná znamením svatého kříže, a při tom prosí Boha, aby, kterého k službě podjahenské vyvolit ráčil, požehnáním Svým posvětil a posilnil. Pak napomíná ho, aby opět a opět rozvážil na mysli, jakého břemene nyní dobrovolně žádá. Neboť po nižších vysvěceních ovšem ještě volno jest, vykročiti z duchovního stavu; nikoli však po dosaženém posvěcení vyšším. Podjahan odevzdává se na vždy službě církevní; postupuje obyčejně později k úřadu jahenskému a pryštskému, a každým postupem důležitější a těžší na sebe sklá-

dá práce, starosti a před Bohem zodpovídání. Protož nechť dobře skoumá sebe samého, zdali postačí silou svou k tomu, aby pod tíží povinností sobě nastávajících nesklusl, ale aby mu spíše bylo jejich „břímě rozkošné a lehké“ ¹⁾. Jestli pak již podjahnovi, mimo hlavní povinnost tu, aby přísluhoval jahnovi, kdykoliv ten posluhuje biskupovi neb pryštovi při službách Božích, zákonem církevním uloženo bez ženství, rovněž jako pryštům a biskupům. Tedy velmi spasitelné jest mu napomenutí, aby úřad svůj svatý konal svatě, a peven jsa u víře horliv byl a snažen všech ctností, obzvláště panické čistoty. — Biskup podá mu prázdný kalich s patenou, konvičku s vodou na mísce a ručníček, zahalí mu hlavu humerálem, navlékne mu na levé rameno manipul, a přiodí jej dalmatičkou, odevzdá mu knihu epištolní (missál), čímžto uděluje mu práva podjahenská, a modlí se k Bohu, aby na tomto novém podjahnou, co na hodném oltářním sluhovi, odpočíval Duch svatý se všemi dary Svými, a on v bázni Boží dosti čině povolání svému oblíby Svrchovaného sobě získal.

Který podjahan posvěcen býti má na vyšší řád jakenství: přiodín co podjahan (však bez dalmatičky), totiž humerálem, albou podkasanou a manipulem, drže v pravé ruce štólu, v levé rozžatou svíci, klekne před biskupa. Ten přede vším táže se přítomných, zdali kdo s dobrým svědomím má co proti němu, a teprv když upokojen jest, že nevysvěti člověka nehodného, napominá jej, aby bedlivě povážil na mysl, jaký úřad v církvi nastupuje, totiž knězi neb biskupu při službách Božích posluhovati, kázati, křtiti a tělo Páně podávati.

¹⁾ Mat. 11, 29.

Tedy velmi spasitelné jest mu napomenutí, aby podobně, jako levité Starého Zákona hlídali stan úmluvy, a při obětích Bohem nařízených pomáhali ¹⁾: i on církvi Boží sloužil obřadováním svatým, čistým učením slova Božího a příkladným obcováním, ale čemu bude učit, také činil, jsa následovníkem Svatých, aby snažil se, nalezenu býti beze vší úhony, jakož patří na rozdavače tajemství Božího. — Pak modlí se biskup litanii ke všem Svatým, mezi ní podjáhna třikráte žehná znamením svatého kříže, a při tom a potom prosí Boha, aby, kterého On k službě jahenské vyvoliti ráčil, požehnáním Svým posvětil a posilnil. — Na to vloží biskup pravici svou na jeho hlavu řka, „aby přijal Ducha svatého ku pomoci v boji proti ďáblu a ponoukání jeho,“ kterýmžto vzkládáním rukou již první jahnové, a mezi těmi svatý Štěpán, arcimučenník Páně, od svatých apoštolů na jahenství byli posvěceni ²⁾. A jakož rukou vzkládání jest i vyobrazení toho, že se komu něco dává či sděluje: tak tudy skutečně se dává či sděluje podjahnovi i posvěcení na vyšší řád jahenství i zvláštní milost, aby ho ke cti Boží a spasení duší náležitě a svatě vykonával. — Potom biskup nového jahna stólou, kteráž mu po šíji splývá, a k pravému jeho boku se svažuje, a dalmatikou, oděvem to jahenským, oblékne, a uděluje mu podáním svatých evangelií (missálu) a výslovně právo, čísti evangelium při mších za živé i za mrtvé; posléze pomodliv se ještě jednou k Bohu za podaření jeho a napomenuv jej ještě jednou, aby byl hoden řádu svého, dokončí slavnost mešní.

Který jahen posvěcen býti má na vyšší řád

¹⁾ IV. Mojž. 3. ²⁾ Skutk. apošt. 6, 5. 6.

pryšta: přiodín co jahen, totiž humerálem, al-
 bou podkasanou, štólou k pravému boku sváza-
 nou a manipulem, drže přes levou ruku ornát,
 v pravé rozžatou svíci, klekne po epištole při
 mši svaté před biskupa. Ten především táže se
 přítomných, zdali kdo s dobrým svědomím
 má co proti němu, a teprv když upokojen
 jest, že nevysvětlí člověka nehodného, vykládá
 mu, kterak důstojný jest řád pryšta,
 ježž nyní žádá, a kterak svaté jsou toho řádu
 povinnosti, totiž nejsvětější oběť mešní konati,
 kázati, křtiti, zpovídati, manžele oddávati, ne-
 mocné zaopatřovati, lidi a věci žehnati, krom
 toho a vůbec věřící lid v menším okrsku (farní
 kollatuře) pod vládou biskupa zpravovati a služ-
 by Boží řídit. — Jahen padne tváří svou
 na zem, s nejhlubší pokorou tím vyznáváje, že
 není hoden, aniž bez milosti Boží schopen, při-
 puštěnu býti k řádu a k úřadu tak svatému; a
 biskup pomodliv se litanii ke všem Svatým na
 vyžádání jejich u Boha tak mnohomocné pří-
 mluvy za něj, žehná ho třikráte znamením
 svatého kříže, prose při tom, jakož i potom,
 aby, kterého Bůh ke kněžství vyvoliti ráčil, po-
 žehnáním svým posvětil a posilnil. — Ja-
 hen vztýčí se, zůstane ale klečeti; a tu bi-
 skup vloží obě ruce své na hlavu jeho
 mlče, což činí i ostatní přítomní pryštové po
 něm, jeden po druhém, čímž netoliko se značí
 ale i dává i posvěcení na vyšší řád pryšta i
 zvláštní milost k náležitému a svatému konání
 jeho. — Biskup a zároveň ostatní přítomní
 kněží roztáhnou nad ním pravici, a an
 ji tak drží roztaženou, pobídne biskup všech
 modliti se, aby Bůh tohoto služebníka Svého
 naplnil nebeskými dary Svými, a vylil na něj i
 požehnání Ducha svatého i kněžskou moc. —
 Biskup s pozdviženými rukama modlí se dá-

ie: Jakož druhdy Bůh Mojžiši na poušti přidal sedmdesáte moudrých mužů, aby mu pomáhali v řízení čelného lidu israelského; jakož svrchaného kněze Arona pomocí jeho synů kněžských podpořil při obětech; jakož i k apoštolům Syna Svého připojil učenníky, jenž by s nimi v celém světě hlásali učení Jeho: tak aby Bůh učinil tohoto nového kněze pomocníkem biskupovým, jenž by pomáhal mu zpravovati lid ku spasení věčnému, sám skvoucím jsa příkladem ctnosti. — Biskup přeloží mu stolu přes prsa v podobě kříže řka, aby na sebe vzal břemeno kněžského úřadu; to ale že ponese snadno, bude-li mítí lásku k Ukřižovanému; pak oblékne ho v mešní ornát připomínaje, že jej kněžský oděv ten pamatovati má na povinné milování Boha i bližního, poněvadž se v něm koná mše svatá, nekrvavá oběť, památka krvavé, přelaskavé oběti té, kterouž Ježíš Kristus vykonal na dřevě kříže. — Biskup kleče před oltářem započne vzývati Ducha svatého, kteroužto modlitbu ostatní přítomné kněžstvo též klečící dále říká. An tudy děje se prosba k Duchu svatému, aby, co svatý olej, kterýmž nový tento kněz rukou biskupskou bude pomazán, vyobrazuje, totiž Jeho jemnou a však i pronikavou milost, skutečně mu dáno bylo: **maže biskup, sedě, svatým olejem křtěnců přední dva prsty i dlaně jeho, modle se při tom,** aby Bůh, skrze toto pomazání a biskupské požehnání, ruce ty požehnal a posvětil, aby, cokoli rukama téma bude žehnáno, Bohem Samým bylo požehnáno, a cokoli jimi bude svěceno, Bohem Samým bylo posvěceno. — Biskup podá mu kalich s vínem a patenu s hostií k dotknutí se toho všeho řka: „Vezmi moc, přinášeti Bohu oběť a slaviti mše, jak za živé tak i za mrtvé,“ **načež pokračuje dále v jednání me-**

šním. — A tu novosvěcený p r y š t, vzav k tomu od biskupa dovolení i požehnání, již již nastoupí kněžský svůj úřad tím, že veřejně a slavně čte svaté evangelium. K offertorii přinese biskupovi sedícímu rozžatou voskovici v oběť, dílem podle obyčeje prvních časů církve, kdy věřící ke mši svaté přinášivali věci k ní potřebných, dílem na význak své osvědčené víry, své blahé naděje, své plápolavé lásky k Bohu a k lidem, pak úmyslu svého, že všecek svůj život ztráví v práci horlivé duším nesmrtelným blahoplné. Od té chvíle čte s biskupem na hlas, za ním kleče, z missálu celou mši svatou, jmenovitě zároveň s ním proměňuje chléb a vino v tělo a krev Páně. — Krátce před přijímáním přistoupí k biskupovi, jenž políbiv oltář dá i jemu políbek svatý, znamená to srdečné lásky, kterouž k sobě ve spolek mají míti všickni křesťané, políbek ten, akého i všickni křesťané za starodávna při mši svaté sobě druzí druhým dávali, za našich dnů ale při slavné mši svaté se dává toliko na pacifikál. — Po přijímání biskupovu pod obojí hned i nový pryšť přijímá z jeho ruky, a však toliko pod způsobou chleba, na důkaz toho, že přijímání pod obojí ani kněžím nevyhnutelně potřebné není. — Biskup pronáší krásná slova ta, jichž byl Pán Ježíš při poslední večeři své laskavě promluvil k učenníkům Svým: „Nebudu vás více nazývati služebníky; nebo služebník neví, co by činil pán jeho; ale vás jsem nazval přátely; nebo všecko, což jsem koli slyšel od Otce svého, oznámil jsem vám.“ „Vy přátelé moji jste, učiníte-li to, cožkoli já prikazuji vám“ (Jan 15, 14. 15.). — Nový pryšť říká apoštolské vyznání víry. — A za jisté za příčinou moudrou. Neboť jsa povolán k tomu, aby hlásal učení Ježíše Krista, kteréž

cirkev chová a drží v neporušené čistotě jeho: sám býti musí pevným u víře té. — Biskup vloží obě ruce své na hlavu pryšťa před ním klečícího řka: „Vezmi Ducha svatého! Kterýmžkoli odpustil bys hříchy, odpouštějít se jim; a kterýmžkoli zadržel bys, zadržáni jsou,“ slova to ta samá, jimiž Božský Spasitel učenníkům Svým udělil tu samu moc (Jan 20, 23). — Posud byl ornát pryštův na zádech napolo vzhůru přeložený; teď se mu celý spustí dolů; neb teď novosvěcenci dána úplná kněžská moc; a protož se i on každému jinému pryštu podle roucha svatého čini rovným. Jestli, jako by teprv teď ornát na sebe bral. — Biskup vzav obě ruce nového pryšťa mezi svoje vlastní a tiskna je s laskavou důvěrností, táže se ho, zdali jemu a jeho v biskupství nástupcům slibuje uctivost a poslušnost? a na odpověď: „Slibuji“ políbí ho s přáním: „Pokoj Páně buď s Tebou vždycky!“ Slib ten zavírá do sebe jako přísahu, že se nový kněz ne podle své libosti, nýbrž podle zákona biskupské vlády ve všech věcech duchovních bude chovati, poněvadž by ani víra ani řádná zpráva duší věřících neobstála, kdyby nebyli uctivě a poslušně poddáni kněži biskupům svým, „kteréž ustanovil Duch svatý, aby řídili církev Boží“ ¹⁾. — Posléze napomene ho biskup, aby svatý úřad svůj zastával svatě, a udělí mu k tomu trojí biskupské požehnání své.

Svěcení na biskupa obsahuje mnoho významných obřadů, jichžto děj a výklad zde jen v krátkosti stůjíte:

Stává se **a r c i b i s k u p e m**, někdy také **b i s k u p e m**, jemuž ještě dva jiní **b i s k u p o v é**, aneb v čas nedostatku biskupů aspoň dva **i n f u l a t i** ²⁾ přísluhují. Vysvěcujeť se pak

¹⁾ Skutk. apošt. 20, 28. ²⁾ Viz §. 9.

na biskupa toliko ten k biskupství zvolený, jenž svrchovanou viditelnou hlavou církve, papežem, dříve zvláštním apoštolským listem potvrzen jest. Ten list čte se hned z počátku. Pak přede mší svatou zvolenec, kleče mezi těmi dvěma příslužníky, před světitelem u oltáře na vrchním jeho stupni sedícím, skládá přísahu, že setrvá v jednotě víry s církví svatou, že papeži, co řádnému nástupci svatého Petra a náměstku Ježíše Krista, zachová uctivost, oddanost a věrnost, a že bude svědomitě a statečně hájiti práva biskupství svého. — Když na to všickni byli usedli, světitel dává zvolenci rozličné otázky týkající se pravého rozumu písem svatých, ústního podání víry, povinné biskupa horlivosti v úřadě a výtečné příkladné bohabojnosti, a když zvolenec zodpovídal je k spokojenosti, započne světitel mši svatou. Tutéž mši svatou zároveň s ním čte také zvolenec, již oblečený co biskup, krom infule a rukaviček, však u jiného oltáře, na blízku pro něj upraveného, trochu tišeji; neobrací se ale nikdy k lidu. — Po epištole světitel, sedě, předkládá krátce zvolenci důležité povinnosti úřadu biskupského, že totiž biskup má s ostatními biskupy a s papežem stanoviti smysl článků víry a pravidel mravů, rozhádati dotazy a pochybnosti náboženské, slaviti nejsvětější oběť mešní, udělovati svátosti svaté, jmenovitě biřmovati, světiti kněžstvo, a ku posvěcení někoho na biskupa spolu vzkládati ruce své, konati i jiné svěceniny, učiti slovu Božímu, úřadování a mravy poddaných sobě kněží šetřiti a souditi, a vůbec pečovati o to, aby v církvi všecko se dalo pořádně ku spasení duší věřících. Poněvadž to jsou věci nejen důležité, ale i velmi těžké: pobízí světitel přítomných modliti se s ním,

aby zvolenec od Boha k tomu hojné milosti dosáhl. Modlitba ta, an zvolenec mezi ní v nejhlubším unižení sebe samého, s tváří svou na zemi leží, děje se klečmo litaniemi ke všem Svatým, aby ti všickni za něj orodovali; načez světitel nad zvolencem třikráte dělá znamení svatého kříže, prose přitom Boha, aby tohoto k biskupství zvoleného požehnáním Svým posvětití ráčil. — Zvolenec vztýčiv se zůstane klečeti; a tu vloží světitel otevřenou knihu svatých evangelii (missál) na šíji a hlavu jeho, což vyobrazuje, že biskup má býti opatřen důkladnou známostí zjeveného učení Božího, a podrobovati se příkladně jhu Kristovu, kteréž se v knize té hláše ¹⁾. — Pak vloží světitel i příslužníkové jeho ruce své na hlavu zvolencovu řkouce: „Vezmi Ducha svatého!“ čímž netoliko se značí ale i dává milost Ducha svatého k jasnému rozumění pravdám náboženským. — Modlitby, kteréž světitel dále říká, volají k Bohu: Jakož již v Starém Zákoně, kdy ještě všechno bylo pouhé předobrazení toho, což podstatně mělo zniknouti v Zákoně Novém, Bůh Mojžiše a jeho bratra Arona učinil účastnými tajemství Svých: tak aby tím více biskupa novozákonního nadal moudrostí a ctností. — Teď se zvolenci ováže hlava čistým bílým lněným vínkem (točenkou) tak, aby nehalila týmě hlavy; a světitel maže svatým křížmem pleš jeho řka: „Budiž pomazána hlava tvá a posvěcena požehnáním s nebes k řádu biskupskému.“ Světitel opět modlí se nad zvolencem, by jej milost Ducha svatého naskrz pronikla a celého naplnila, ať by byl hojný u pevné víře, čisté lásce a bohat na všelike ctnosti, aby i

¹⁾ Mat. 11, 29.

slovem i mravem prospíval k nápravě hříšníků, aby biskupské moci své užíval pokorně toliko v prospěch věřících, aby byl pořádný, horlivý, neohrožený a neunavený v péči a práci řízení církve Páně, aniž se pochlebenstvím a marnou ctižádostí od pravdy a spravedlnosti odvesti dal, aby všechno, co činiti bude, s hůry bylo požehnáno, a aby kdo mu požehnání toho práti bude, požehnání došel sám. — Světitel maže ještě svatým olejem přední dva prsty a pak celé dlaně rukou zvolencových, na znamení plné milosti Boží, kterouž bude nový biskup ten biřmovati, pak světiti kněží a oleje svaté; doručí mu žehnanou berlu, kteráž značí biskupa i povolání i moc, svěřené sobě stádo pásti, toliž věřící sobě podřízené zpravovati laskavě, však dle potřeby také přísně k spasení jejich, a nastrčí mu žehnaný prsten, jenž vyobrazuje, že biskup s církví jako zasnouben a tudy zavázán jest, opatrovati ji věrně, aby u víře zůstala neporušena světem zlým. — Nyní se jme se kniha svatých evangelii se šíje a hlavy nového biskupa, a světitel, pomocí dvou příslužníků svých, podá ji jemu s napomenutím, aby svůj lid věřící učil a učiti dal podle předpisů jejich; načež jej on (i ti dva příslužníci) políbí, na význak toho, že jej považují za bratra stejné již s sebou biskupské důstojnosti, a že co představení církve, druzí s druhými účinkovati budou, sjednoceni jsouce touž věrou a svornou láskou. — Nový biskup, vrátiv se k oltáři svému čte s světitelem dále mši svatou až k offertorii. Tu podá světiteli kleče v oběť dvě veliké planoucí voskovice, dva chleby a dva soudečky vína, z téhož úmyslu, co jahen při vysvěcení svém na pryšťa, ač, jakož jistě přísluší, tento dar biskupský věci

těch ke mši svaté potřebných hojnější jest. — Svátostná proměna chleba a vína v tělo a krev Páně děje se pak od obou, jak světitele tak i nového biskupa, t o l i k o j e d n o u, neb z jedné svaté hostie, z jednoho kalicha posvěceného jedí a pijí oni oba dva, dávše sobě prv polibek svatý na znamení, že jsou svorni a jedni u víře a lásce, neméně pak sobě rovni církevní důstojností svou. — Když byl světitel udělil ku konci přítomným požehnání svého, dá novosvěcenému biskupu žehnanou infuli na hlavu, modle se, aby, podobně co tvář Mojžíšova skvěla se po stoupení jeho s hory Sinai ¹⁾, učinil jej Bůh u prostřed věřících slavného, odpovědníkům pak pravdy strašného, jako by pevnou přílbicí ozbrojen byl; potom dá mu žehnané rukavičky na ruce mezi modlitbou, aby Bůh biskupské tyto ruce, pomazané k jednáním svatosvatým, ode všeho hříchem porušení čisté zachovati ráčil. — Nyní jej vedou světitel a příslužníci jeho k biskupské stolici, na kterouž drže berlu biskupskou dosedne ve vsí slávě své, aby tudy každému zřejmo bylo a patrné, že novosvěčenec souvládařem stal se v církvi, tomto království Božím na zemi. — An tehdy církvi nový dán zprávec věhlasný a ctnostiplný: zavzní z úst světitele i ostatního duchovenstva děkovný chvalozpěv: „Te Deum laudamus!“ (Tebe, Bože, chválíme;) mezi kterýmž nově vysvěcený biskup, provodiv oněma dvěma příslužníky světitelovými, kráčí skrze kostel, na pravo a na levo žehnaje lid znamením svatého kříže. — Po skončeném chvalozpěvu světitel povzbudiv přítomných k témuž úmyslu modlí se: „Bože, všech věřících pastýři a řediteli: milostivě vzhlédni na tohoto služebníka

¹⁾ II. Mojž. 34, 30.

Svého, kteréhož jsi církvi Svě představití ráčil; pomoz mu prospívati podřízeným svým jak slovem tak i příkladem, aby někdy s stádem sobě svěřeným vešel do života věčného.“ — Posléze novosvěcený biskup uděluje první biskupské požehnání své, jako na potěšitelné znamení, že ku požehnání, totiž ku blahu věřícího lidu na biskupství pomazán a dosazen jest.

Podobně, jako novosvěcený biskup, i nověsvěcený pryšť (u s v ě c e n e c, n e o m y s t a), a sice skrze nějaký čas, obzvláště pak na den svých prvotín kněžských (své primicie, své prvomše, m. prvotinné, prvotní mše), totiž ten den, kdy po svém na kněžství vysvěcení nejprvé přináší Bohu nejsvětější oběť mešní, uděluje požehnání své, čímž zajisté krásně započíná působiti v slavu svým nejvyšším důstojným a ku blahu časnému i věčnému věřících prospěšným. — Tyto prvotiny kněžské bývají velmi slavné. Novosvěcenec bere se z přebytku svého, prováděn starším kněžstvem v svatých rouchách a valným počtem věřícího lidu svaté písně prozpěvujícího, při hlučné hudbě a hláhlení věžních zvonů, do chrámu Páně. Věnc, kterýž se mu přednáší a pak na kalich dá, jako ženichovi svaté církvi zasnoubenému, a věnce, kteréž nesou ostatní kněží, ano i jiní jeho průvodčí, osvědčují, že slavnost ta jest jak neobyčejná, tak i radostná.

§. 22.

Svátost stavu manželského.

„Svátost stavu manželského jest nerozvížitelný svazek, skrz který se dvě svobodné křesťanské osoby, muž a žena, řádně s sebou oddávají, k čemuž

jim Bůh skrz tu svátost milosti uděluje, aby v svém manželském stavu až do smrti bohabojně setrvali, a dítky své křesťansky vychovali.“

„Stav manželský jest ustanoven k rozplození pokolení lidského, k společné pomoci manželů, k prostředku proti nezřízené žádosti tělesné.“ „Stavu manželského jest vůbec k rozplození pokolení lidského třeba, ne pak pro každého člověka zvlášť; neb stav svobodný jest pro zvláštní osoby dokonalejší.“

„Svátost stavu manželského působí mimo rozmnožení posvěcující milosti tuto zvláštní: aby byli manželé ctně spolu až do smrti živi, a aby dítky své v bázni Boží vychovali.“

„Cirkev žádá od těch, kteříž v stav manželský vstupují, aby mezi nimi nebylo překážky, aby z úmyslu, ku kterým jej Bůh ustanovil, a v bázni Boží, s čistým svědomím v ten stav vstoupili, a protož prv šli k svaté zpovědi a přijímání.“

„Ti, jenž v stav manželský vstupují, mají sobě po třech ohláškách (p r o h l á š k á c h) před dvěma svědky a svým farářem manželskou věrnost slíbiti, a od něho požehnání přijmouti“ ¹⁾).

Před ohláškami bývají ženich (ž e n i č) a nevěsta (s n o u b e n c o v é, z a s n o u b e n c o v é, s n o u b c i) od svého duchovního pastýře skoumáni, zdali jsou dosti povědomi náboženství svatého, aby podle něho mohli svatě živi býti a dítky své vychovati („jdou na katechismus, na s v a t e b n í v ý s k u m“). Tu také vyšetruje se, není-li mezi nimi jaké překážky, toliž nebylo-li by spojení jejich zákonem bud

¹⁾ Katechismus obecný o svátosti stavu manželského.

světským buď církevním zapovězeno, není-li možná, obdržeti dispense (upuštění, upuštění, odpuštění, odpustu) od překážky té. — Překážka sňatku manželského nejčastěji záleží v tom, jsou-li snoubencové sobě nějak příbuzni po krvi, čili krevní, pokrevní přátelé (krevností, pokrevností, pokrevenstvím), pocházejíce buď z jedněch předků aneb jsouce sobě nějak blízcí švakovstvím, totiž příbuzenstvím tím, do něhož vchází manžel s pokrevními přátely manželky své, a manželka s takovými přátely manžela svého.

Ohlášky pak dějí se v chrámu Páně v neděli neb ve svátek při veřejných službách Božích, před obcí shromážděnou, aby nastávající oddavky přišly v známost těch, jenž by o takové překážce něco věděti a ji na faře oznámiti mohli.

Snoubence oddává platně farář buď ženichův buď nevěstin; a však i každý jiný kněz s přivolením jednoho neb druhého z nich. Oddavky (zdavky, vzdavky, odatví, kopulace) vůbec ovšem směji býti skrze celý rok, nikoli ale slavně a s svatebním veselím. „Páté přikázání církevní (zní): V zapověděný (svatý) čas svatebního veselí nedržeti.“ „Skrz (toto) páte přikázání se zapovídá, od první neděle adventní až do svátku svatých tří králů neb zjevení Krista Pána, a od popelce až do neděle provedení svatebního veselí držeti“¹⁾. A však i k těmto toliko oddavkám v zapověděný čas třeba jest povolení biskupského. Slavnost pak oddavek a svatební veselí záleží v tom, že se ženich a nevěsta u veřejném provodu (s sva-

¹⁾ Katechismus obecný o přikázáních církevních.

tebni družinou) po ulici berou do kostela, že kněz mezi mší svatou dává nevěstě požehnání, a že se hosté při hlučném kvasu a tanci baví. Zapovídáť se v oněch dobách svatební veselí, poněvadž by to překáželo vroucnějším pobožnostem, ku kterýmž církev tehdaž pobízí a zavazuje věřící své. — Poněvadž po bílé neděli již směji býti oddavky, kterýmž předchází troje jich ohlášení: již po polovici čtyřicetidenního postu, tedy po čtvrté neděli, začalo se družbiti, totiž posledně, veřejně a slavně ucházeti se o nevěstu, odkudž neděle ta vzala jméno „družbne.“

Ač církev u veliké uctivosti má stav manželský, anť „apoštol Pavel jmenuje tu svátost svátostí velikou v Kristu a v církvi ¹⁾, protože duchovní sjednocení Krista s jeho církví vy- podobňuje“ ²⁾: nicméně dopouští sice, neschvaluje však častěji než jednou do něho vstoupiti (druhoženství, druhomanželsství); ano osobám duchovním, počínaje od podjahna, zakazuje ho naprosto. Jestliž pak přikázáno těmto osobám duchovním církve katolické latinské a krom těch i mnichům a mniškám trvati v panickém a panenském stavu (v bezženství, v bezmanželsství) hlavně za tou příčinou, aby v pobožnostech a jiných povinnostech svých překážiny nebyli starostmi světskými ³⁾.

Jednotlivých obřadů oddávacích děj a výklad jestiž tento :

Ženich a nevěsta přišedše v určitý čas do kostela přikleknou k oltáři Božímu; neboť od Boha vyhledávají a přijmou svátostní požehnání sňatku svého manželského; odkudž sla-

¹⁾ Efessk. 5, 32. ²⁾ Katechismus obecný o svátosti stavu manželského. ³⁾ I. Kor. 7, 32–35.

vnost spojení manželů katolických slove nejen „svadba,“ poněvadž se svádějí, neboli slučují v úzký spolek, nýbrž i také a sice lépe „svatba,“ poněvadž se ten jejich sňatek knězem ve jménu Božím posvěcuje. — Ženicha provázejí dva svědkové, nevěstu družičky (družky), panenské to tovaryšky její, jako na rozloučenou od ní, a pak ještě mládenec (družba, děver), jako jí k posluze a slušné ochraně. Jsou-li snoubencové svobodní, totiž ne ovdovělí a k tomu dobře zachovali: dá se jim na hlavu myrtový neb rosmarinový věneček. Podobný věneček mají družičky na hlavě, a mládenec a ostatní svatební hosté (svatebníci) takové ratolestky v rukou. Myrta, jejížto listy jsou vždy zelené a tudy jako nikdy nevadnou, dobře značí neporušenou nevinnost, radostnou chloubu z poctivosti panické a panenské, a nepřestávající věrnost, kterouž sobě snoubencové přislíbují. Že pak v našich studenějších krajích myrty řídko dostati jest: brává se místo ní rosmarina.

Kněz oddavatel činívá k ženichovi a nevěstě řeč o tom, kterak svatý a důležitý jest manželský stav, a kterak se v něm chovati mají, aby hodnými byli milosti, kterouž Bůh ve svátosti této podává. Taková řeč zajisté duchovně velmi prospěti může nejen snoubencům, ale i všem ostatním přítomným; neboť svobodný lid dozví se z ní o ctnostech, jenž zakládají štěstí manželské; manželové pak mají tu povzbuzení, buď Bohu děkovati za posavadní své manželské štěstí, buď umíniti sobě, že se budou varovati toho, čímž posud manželský jejich stav býval nešťastným.

Kněz oddavatel táže se snoubenců, aby mu pověděli na své dobré svědomí, mají-li slib k stavu manželskému („zasnoubení, po-

snoubení, posnubí“) s jinou osobou, krom sebe samých?“ Neboť byla by mezi nimi, podle církevního práva, překážka oddavek, kdyby který z nich již které jiné osobě k stavu manželskému platně zaslíben byl. Mimo to hřešil by těžce, kdo by z nich platný slib k stavu manželskému jiné osobě učiněný zrušiv nyní oddán býti žádal, aniž by doufati směl, že při nynějších oddavkách svých dosáhne milosti Boží.

Kněz oddavatel táže se snoubenců dále, „zdali z dobré vůle a ne z přinucení berou sebe za manžely?“ a „zdali s sebou až do smrti živu býti a zůstávatí míní? Neboť přinucení jakékoli jednoho neb druhého z nich byla by, podle církevního i zemského práva také, a sice hlavní, překážka oddavek těchto, poněvadž nikoli nelze očekávatí, že plniti budou povinnosti své ochotně a rádi manželé, jenž neberou se z lásky, nýbrž jsouce nuceni k tomu. Nad to trvá stav manželský v katolické církvi na čas celého života (jest nerozlučný, nerozvíitelný), čehož ovšem dobře považili třeba prvé, než se do něho vstoupí.

Kněz oddavatel, obdržev odpovědi k spokojenosti své, velí snoubencům řka: „Jsouce vy obadva svobodni (totiž beze vší právní překážky), nesluší Vám toho svatého manželstva rušiti, ale potvrditi; i podejte sobě ruce.“ Toto sobě rukou podání značí srozumitelně i úmysl i slib, že v úzkém přátelském a důvěrném spojení jako za ruku, budou kráčet po cestě ve zdejšího života, druhý druhému k podpoře, ve všech potřebách tělesných i duchovních.

Kněz oddavatel vyslechnuv do slova obou snoubenců, jednoho po druhém, že se berou „za pravé a věrné manžele,“ že si slibují víru (věrnost), lásku manželskou

(nevěsta ženichovi pak i poslušnost) zachováti, sebe v ničemž neopouštěti, nýbrž s sebou všechno, buďto dobré anebo zlé a protivné, až do smrti své snášeti a trpěti,“ a že vzývají nejsvětější Trojici Boží za přispění k tomu: obvine, jakoby svázal, spojené ruce jejich stółou řka: „Což Bůh spojil, toho člověk nerozlučuj. Pán Bůh všemohoucí rač Vás spojit; já pak z svého kněžského úřadu potvrzuji Vás v témž manželství, ve jméno Boha Otce, i Syna, i Ducha svatého; Amen,“ čině při vyřknutí Božských tří Osob nad jejich spojenými rukami třikráte znamení svatého kříže. — Stola, kterouž se víží ruce snoubenců, značí, že se jejich sňatek uzavírá mocí kněžskou, řádem církevním; žehnání pak svatým křížem značí, že milost, účinkující ve svátosti stavu manželského, postavena jest jediné na zásluhách ukřižovaného našeho Pána Ježíše Krista.

Kněz oddavatel někdy na žádost snoubenců žehná pro nevěstu aneb i pro ženicha prsten (prsten snubný), jehožto význam pronáší modlitba sama při žehnání jeho, prosící Boha, „aby, kdož je nositi budou, sobě zachovali věrnost a lásku bez konce“ (podobně jako prsten jsa okrouhlý, konce nemá).

Kněz oddavatel modlí se s přítomnými věřícími za nově oddané manžele, aby je Bůh pod Svou ochranou mital, a jim milostivě napomocen býti ráčil, ježto na sebe vzali důležité a těžké povinnosti, a potřebují podpory s hůry. — Posléze pokropí je žehnáním (svěcením) vodou, čímž je obrazně napomíná, aby, jakož nastoupili s čistým srdcem stav manželský, také čistoty srdce v něm šetřili, poněvadž by sic milost Boží, kterouž ve svátosti dnes obdrželi, odešla od nich. To že jim srdečně

přeje, osvědčuje požehnacími slovy, jichž pro-
náši při pokropení jich v podobě kříže: „Po-
žehnání Boha všemohoucího, Otce, Syna i Du-
cha svatého, sstup na Vás, a přebývej s Vámi
vždycky. Amen!“

Posléze obyčejně koná se mše svatá, mezi
kterouž kněz, obrácený k novým manželům, při-
měrené za ně modlitby říká. Modlí se zvláště
za nevěstu („jí žehná“), totiž aby kráčela
v šlépějích svatých žen, byla milá manželů
svému, a sama milovala ho, věrnost zachová-
vajíc jemn, oba pak aby uzřeli zdárných potom-
ků, a dostali se někdy vespolek do nebe.

Kterí manželé již padesáte let pospolu jsou,
slavivají „zlatou svatbu“, ne jako by tu
znova byli oddáváni, ale děkující Bohu za hojné
milosti jeho skrze dráhný tento čas, prosíce jej
za budoucí Jeho přízeň, obnovující druhý dru-
hému slib věrné lásky, a přijímající od kněze
svatě požehnání. — Památka sňatku manželského
učiněného před pět a dvaceti lety slove „stří-
brná svatba“, a konává se také pobožně, však
více po domácku. Název „zlatá svatba“
ukazuje na vzácnost té slavnosti, kteréž se ne-
mnozí manželé dočkají. Protož taková svatba
manželů již pět a sedmdesáte let spojených do-
brě slove „diamantovou.“ — Podobně, ja-
ko manželé slavivají padesátý rok sňatku své-
ho, konává se slavná pobožnost padesátého ro-
ku vysvěcení koho na kněžství, kteráž jest
v živobyti kněze toho zajisté s prvotinami
jeho druhý nejslavnější den, a tudý slove „dru-
hotiny kněžské (sekundicie).“ — Účel
těchto druhotin kněžských jest, děkovati Bohu
za všecko dobré, čehož kněz ten (jubílant,
jubílat) za pět sta let kněžského úřado-
vání svého sám užil a k užítíu bližních svých
způsobil, a pak prositi Ho, aby knězi tomu až

do jeho skonání popřál milosti své, a po smrti dal mzdu věrného služebníka. — I takoví manželé i takový kněz při průvodě svém do chrámu Páně a odtamtud mají v pravici berlu, nahoře křížem ozdobenou, na význak nejen vysokého věku svého podpory potřebujícího, ale také toho, že se vždy drželi víry ukřižovaného Pána Ježíše Krista, a že spoléhají na Něj doufající skrze neskončené zásluhy Jeho nebeské blaho.

§. 23.

Posvátnosti: Žehnaniny, svěceniny vůbec.

Mezi bohoslužebnými obřady katolické církve nalezájí se některé, jimž „posvátnosti, svátostiny“ říkáme, protože jsouce ovšem svaté, totiž ctihodné a vážné, nemají nicméně stejné s svátostmi svatými důstojnosti a moci, ale bývají při udělování svátosti k větší oslavě a pobožnosti svátosti svatých konány, u příkl. žehnání svatým křížem.

Posvátnosti mají však zajisté větší moci, než každá jiná pobožnost jednotlivého věřícího. Neboť při nich koná kněz modlitby ve jméno veškeré církve, jejížto údů v nebi, totiž svatých a vyvolených svých, prosby Bůh ovšem vyslýchá rád. — Z takovýchto posvátností složená větší obřadná jednání nesvátočná jsou: Žehnaniny (žehnání, požehnaniny) a svěceniny (posvěcování, posvěceniny, osvěceniny, posvětiny), o kterýchž prvé již poněkud řečeno. (Viz §. 12.)

§. 24.

Pokračování o žehnáních : Žehnání (svěcení) kropicí vody a kropení tou žehnanou vodou.

Bůh nás povolal k tomu, abychom svatí byli ¹⁾. Přispějeť zajisté nejvýš, abychom často ano ustavičně pamatovali na toto vznešené povolání své. K tomu cíli a konci již od prvních časů církevních pozůstává žehnání kropicí vody a kropení touto žehnanou vodou, čehož obého děj a výklad jestiž tento:

Každou neděli žehná kněz čistou vodou s přimíšenou do ní solí ²⁾, modlitbami a znamením svatého kříže, prose Boha, „kdekoli jí bude kropeno, aby nepřítel zlý nic nepořídil svůdnými úklady svými; aby tam panovala čistota srdce a trvalo blaho duše i těla.“

— Této žehnané (svěcené) vody nalije se pak potřebná zásoba do kropenek u dveří chrámových, aby věřící lid, vcházeje do chrámu Páně ke službám Božím i odcházeje odtamtud, jí užiti mohl k pokropení sebe, a do kropenky příruční, z nížto pokropuje kněz při mnoha posvátných jednáních i lidí i věci, kterých žehná, u příkl. hromniční svíce, mrtvolu při pohřbu, šestinedělku při úvodě a t. d. Dějeť se žehnání kropicí vody právě v neděli, poněvadž voda ta na mysl uvádí vodu, kterouž jsme na křtu svatém byli jako vzkříšení k novému životu, totiž k životu věčnému, v neděli pak jest památka vzkříšení Páně. Sůl se při žehnání vody té nejen proto do ní dává, aby ta vodu zachovala před zasmradnutím, nýbrž také abychom při každém pokropení obno-

¹⁾ „Svatí buďte, nebo já svatý jsem“ (III. Mojž. 11, 44). ²⁾ IV. Král. 3, 21.

vili předsevzetí své, že se budeme varovati ná-
kazy hříchem, a k tomu vzývali Boha za po-
moc Jeho.

Každou též neděli kněz vodou tou
žehnanou (svěcenou) v kropáčku (kro-
pítku, kropidlu, kropidélku, žehná-
čku) postříkuje lid před slavnými službami
Božími, ano i ve všední den po mši svaté. Po-
kropení to před službami Božími znamená,
že se k nim sejiti máme s čistým srdcem anebo
aspoň se srdcem po očistění svém litostně pra-
hnoucím. — Že kapky vody, jimiž kněz nás
postříkuje, vyobrazují slze kajicné nad hříchy
našimi: zřejmě vysvitá ze slov 50. žalmu („As-
perges“) při kropení tom: „Očist mě, Pane, a
budu čist; obmej mne, a nad sníh bělejší bu-
du.“ „Smiluj se nade mnou, Bože, podle mi-
losrdenství Svého“ a t. d. Tu má tedy každý
přítomný zpytovat svědomí své, provinění svých
upřímně želeť, Boha za odpuštění žádati, a slíbiti
mu opravdové polepšení života svého. — Místo
tohoto 50. žalmu: „Asperges“ a t. d. zpívá se
v neděli velikonoční, v neděli svatodušní a celý
čas mezi těmi názpěv: „Vidi aquam“ a t. d.
a žalm 107: „Confitemini Domino“ a t. d. I
názpěv i žalm ten narážejí na křest svatý, jenž
druhdy býval udělován dospělým a zdravým
osobám hlavně v čas od bílé soboty až k sva-
tému Duchu ¹⁾; zavírá tedy do sebe pobídnutí
také to, abychom vzpomněli na nevinnost, kterouž
jsme obdrželi v koupeli křtu svatého a na teh-
dejší smlouvu svou s Bohem, že nevinnost tu
dochováme až k soudné stoličce Ježíše Krista;
pobízí nás, máme-li duši poškrvněnou hříchem,
očistiti ji opět svátostí pokání, kterouž svatí
Otcové nazývají „křtem druhým.“ — Toto sla-

¹⁾ Viz §. 16.

vně pokropení děje se k a ž d o u neděli, krom neděle velikonoční a svatodušní, a sice poněvadž se dalo již v sobotu před ní hned při svěcení křtící vody. — V oktávě velikonočním zpívá se při pokropování tom „Alleluja! (Chvála Hospodinu!)“ na vzdání díky ve jméno všech, kteříž předešlého čtyřicetidenního času postního užili k očištění svému od hříchů a viny. — Prvé než kněz počne pokropovati lid, procházejí řadou jeho na dél kostela: pokropí sebe samého, neb i on člověk jest hříšný; nejprvé ale pokropí oltář, na význak toho, že všeliká čistota duše pochodí od Boha, a že nelze leč od Jeho milosti očekávati, aby nám ospravedlnění dáno bylo. Dobřeť tedy nepokropuje se oltář tenkrát, když na něm velebná Svátost vystavena jest; neb tehdaž není třeba jakého znamení svátosti, kde Nejsvětějšího Samého před sebou zříme.

Za Starého Zákona bývalo podobného pokropování; na místě našeho kropáčku ale při tom užíváno proutku byliny ysop. Tudy názpěv žalmu 50., jenž se při kropení zpívá, zní na slovo: „Očišť mě ysopem, a čist budu.“

Pobožní katoličtí křesťané vyprošují si na knězi něco kropící vody i pro domácí příbytek svůj, a tam, vstávajíce, léhajíce, vycházejíce a vcházejíce, z krogenky na zdi pohodlně a slušně umístěné, se pokropují, což zajisté hodno vši chvály.

§. 25.

Pokračování: Uvádění šestinedělky.

Podlé příkladu blahoslavené rodičky Boží, kteráž čtyřicátý den po narození Synáčka svého, poslušna jsouc zákona Mojžíšova ¹⁾, šla do chrá-

¹⁾ II. Mojž. 13, 2; IV. Mojž. 3, 12. 13; Luk. 2.

mu jerusalemského obětovat nařízený dar z vděčnosti k Hospodinu: žádávají křesťanské matky po porodu dítek svých, aby od kněze do chrámu Páně byly uvedeny. Nazývají se „šestinedělky“, poněvadž čtyřicet dní činí skoro šest neděl.

Úmysl tohoto úvodu jest poděkovati Bohu a v nově prositi Ho. Děkujeť pak šestinedělka Bohu za šťastný porod; děkuje za dar děťátka, z něhož někdy, dá Pán Bůh, vzroste člověk hodný, sobě i bližnímu prospěšný, přičiní-li se k tomu také sám s pomocí Boží; děkuje za milost křtu svatého, na němž dítko to posvětil Duch svatý. Prosíť pak šestinedělka Boha, aby ji to dítko zachoval při živobytí a zdraví; prosí, aby ji k řádnému vychování jeho dal moudrosti a síly; prosí, aby ho vodil po cestě přikázání Svých k jeho časnému i věčnému blahu. — Jestliže ale šestinedělce umřelo dítě; nicméně taková žena má příčinu, děkovati Bohu za to, že sama zůstala na živě, a prositi za to, aby ztrátu rozeňátka svého snesla s odevzdáním se do vůle Otce nebeského.

Které matky porodily krom stavu manželského (ženské osoby padlé): dobře nepřipouštívají se k úvodu; neboť ty nemají proč radovati se z hříšného pádu svého, spíše ale pokání činiti; mimo to nebylo by slušné, aby jako poctivé manželky tímtež úvodním obřadem požehnány byly.

Uvádění šestinedělek přináleží výhradním právem, jako křtění, farářům v jejich kollaturách; smít však s jejich dopuštěním každý kněz „uváděti.“

Jednotlivých obřadů uvádění šestinedělky děj a výklad jesti tento: — Šestinedělka (úvodnice) očekává kněze v chrámové sínce, majíc v ruce rozžatou vosko-

v ici. Ona se v pokoře své jako ostýchá, vkročí do svatyně Boží; nebť hluboko cítí, že velké jsou milosti, kterých dosáhla již a kterých v nově žádati bude. Tím více ale ji za to významná kněz; neb ji pak slavně odtud uvádí mezi shromážděný věřící lid k oltáři Páně. — Velmi slušně bývá úvodní oltář opatřen obrazem blahoslavené Panny, Matky Boží, aby šestinedělka tím živěji pamatována byla na její krásný příklad a povzbuzena, ji vzývati za její mnohomočné u Boha orodování. Rozžatá svíce naráží na proroka Simeona, kterýž spatřiv Marii, panenskou matku, obětující v chrámě jerusalemském Božského Synáčka, vzal Její na lokty své, a chválil Boha, že viděl očima Spasitele, „světlo k zjevení národům“¹⁾; pak ještě značí radost šestinedělky z toho, že její dítě křtem svatým vstoupilo ve spolek „synů světla,“ totiž v pravou církev, a připomíná ji, aby ho prozřetelným osvěcováním rozumu a jasnými příklady všelikých ctností chovala a dochovala k účastenství světla věčného, totiž blaženosti věčné.

Kněz uvádějící pokropí šestinedělku žehnanou (svěcenou) vodou, což ji obrazně přikládá k myslí, že i díky i prosby její najdou tím snadnějšího a spasitelnějšího vyslyšení u Boha, čím čistší jest a i budoucně zůstane srdce její.

Kněz uvádějící, co tímto pokropením obrazně byl vyznačil, nyní výslovně pronáší říkaje 23. žalm, v němžto skladatel jeho, svatý král David, rozjímá, že všemohoucí a nejsvětější Bůh dá hojnost požehnání svého jedině tomu, „kdož jest duše nevinná, kdož nenávidí marnosti, křivdy a lstivé řeči;“ „ten že dosáhne

¹⁾ Luk. 2.

požehnání od Pána, a milosrdenství od Boha, spomocníka svého.“

Kněz uvádějící dotkne se stólou šestinedělčiny ruky řka k ní: „Vejdiž do chrámu Božího, a skláněj se Synu blahoslavené panny Marie, jenž tebe učinil matkou.“ Toto stólou dotknutí-se jesti tolik, jako by kněz šestinedělku vzal za ruku, a tak uvedl do kostela.

Kněz uvádějící s šestinedělkou přišed k oltáři modlí se, aby Bůh její poděkování za Jeho pomoc a ochranu dobrotivě přijmouti, ji milostiv býti, a po tomto časném životě, skrze zásluhy a přimluvu blahoslavené Marie panny, jejížto plod, Ježíš Kristus, bolesti rodičích obrátil v radost, s dítětem jejím, slávu věčnou udělití ráčil.

Kněz propouští šestinedělku pokropě ji žehnanou (svěcenou) vodou s srdečným přáním tím, „aby požehnání trojjediného Boha na ni sstoupilo, a při ní zůstalo vždycky.“

§. 26.

Pokračování: Církevní pohřeb.

K žehnaninám náleží také církevní pohřeb, totiž uložení mrtvoly katolického křesťana v lůno země svatými obřady církve katolické. Takovýmito obřady prokazuje církev tělu lidskému příslušnou úctu, jelikož tu všemohoucím Bohem učiněna jest nesmrtelné duše obdivná schránka, o kteréž věříme, že někdy v nově obživne, „že Bůh v poslední neb soudný den mrtvé vzkřísí, a že lidé s svými těly, to jest, těmi těly, která za živa měli, z mrtvých vstanou“ ¹⁾. Hlavně ale při tom církev modlí se

¹⁾ Katechismus obecný o jedenáctém článku víry.

za duši zemřelého (nebožtíka), sešel-li ten ze světa ve věku takovém, že mu již bylo lze, rozoznati dobré od zlého, a tudý taky zpáchatí hřích.

Jednotlivých obřadů pohřebních (pohřebin, exequií) církve katolické děj a výklad jestiž pak tento :

Již předešlý den, ano i někdy po dva předešlé dny ohlašuje zvonění s věže (hrana) nastávající slavný pohřeb (funus).

Zatím přátelé nebožtíkovi zatlačili jeho oči, tělo čistě umyli a zase oblékli, k čemuž neřidko se brává zvláštní umrlčí roucho (rubáš), a davše do rakve, u kteréž hoří svíčka, položili křížem ruce, a tak přichystali ku pohřbení. Zatlačení očí umrlce značí, že smrt jest jako spánek, z něhož tělo lidské se probudí proměněné, neporušitelné v onen soudný den k zatražení angelů ¹⁾. — Rubáš jest košile bílá, a nejiné barvy, na význak toho, že nebožtík očekává od Boha přijatu býti k radosti věčné. — Svíčka u rakve hořící znamená, že nebožtík zemřel osvěcen jsa pravou věrou, a že církev svatá mu přeje a na Bohu vyprošuje „světlo věčné“, totiž blahoslavenství nebeské, poněvadž podoben pěti opatrným pannám v evangelium majícím hotové lampy své k příchodu ženicha ²⁾ řádně připravený odešel na onen svět. — Ruce křížem položené, do nichž se někdy také dá malý křížek, ukazují, že nebožtík pevně držel viru ukřižovaného Pána Ježíše Krista až ku skonání svému, a skrze zásluhu Jeho smrti na kříži že doufá spasení své.

V určitý čas kněz pohřební, přiodín černými rouchy, v průvodě chrámových zpěváků, duchovních příslušníků aneb na místo těch aspoň

¹⁾ Mat. 24, 30. 31. ; I. Kor. 15, 51. 52. ²⁾ Mat. 25.

s kapelníky a ministranty, běře se z kostela tam, kde mrtvola leží. — Průvodu tomu přednáší se vysoký (nosecí) kříž, s něhož vlaje smuteční černá rouška. Zatím rozléhá se, kostelních zvonů hlas zvoucí lid k blízkému již pohřbu (präpuls). — Kříž dává svědectví o tom, že nebožtík věřil v ukřižovaného Ježíše Krista, co Božského Spasitele svého, a že pro zásluhu na kříži smrti Jeho doufá milost na věčnosti. Podobný, menší však, stojí kříž mezi dvěma planoucími svícemi na rakvi, černým sukrem (příkrovem, příkrovcem, pokrovem, rakevním čalounem) zahalené; ano i tento příkrov má veskrz na délku i šířku vešitý bělobarevný kříž z téhož úmyslu. Planoucí svíce ty značí světlo věčné, totiž nebeské blahoslavenství, kteréž aby nejvyšší milosrdný Bůh nebožtíkovi popřiti ráčil, při pohřbu prosí s přítomnými veškerá církev. — Vidiš-li na rakvi také knihu: věz, že se knihou tou (představující svatou bibli) vyobrazuje víra nebožtíkova v drahé slovo Boží. Spatřuješ-li někdy tam ozdoby neb znaky stavu neb důstojnosti zemřelého, u příkl. na rakvi vojenského vůdce meč, na rakvi kněze mešní roucho, na rakvi krále korunu a t. d.: pomysli, že se mu tudy děje poslední před světem čest, a připuť sobě k srdci, že všeliký člověk před hrobem svým zanechati musí všecky pozemské statky a hodnosti, že k Božskému soudci svému nepřistoupí leč s zásluhami neb vinami svými.

Kněz pohřební přišed k rakvi na černých marách, na víku obraz svatého kříže mající, pokropí ji žehnanou (svěcenou) vodou, jako modle se, aby svrchovaný Slitovník pohlédl na kající slze, kterýmiž nebožtík oplakal hříchy své, a duši jeho nezavrhl, nýbrž buď již čistou k Sobě vzal do nebe, kdež se „Svým

věrným sluhám tváří v tvář zjevuje, a jest jich převelikou odplatou“ ¹⁾, bud aby čas jejího na věčnosti očišťování ukrátkati ráčil.

Kněz pohřební říká ve jméno zemřelého 129. žalm, na skroušené jeho vyznání z hříšnosti a na význak důvěrné naděje odpuštění od Boha, a končí jej orodováním, aby mu Svrchovaný pokoj věčný, totiž radost věčnou, dáti ráčil, jakož i modlitbu, přítomných povzbudiv k témuž úmyslu, „aby nebožtík, zproštěný vši vazby hříchů, po slavném z mrtvých vzkříšení dostal se mezi svaté a vyvolené Boží.

Kněz pohřební opět pokropiv mrtvého dává tím znamení, aby se již rakvi hnulo, a s ní šlo, anebo aby se ta vezla od domu na hřbitov. Sam jde s hořící svíčkou před rakví; za ní pak jdou příbuzní a přátelé nebožtíkovi (pohřební družina) v smutečních rouchách, rosmarinu v ruce; po obou stranách a za rakví plápolá světlo pochodní (fakul) a voskových svící. Na cestě zpívá se 50. žalm: „Miserere“ s závěrkou orodovnou za všechny věrné duše v očištcí: „Pokoj věčný dejž jim Pane, a světlo věčné ať jim svítí!“ a vězních zvonů hlaholení provází vážně a smutně tento průvod (kondukt). — Světla ta vypodobňují i prosbu za blahoslavenství nebeské zemřelého i radostnou důvěru, že mu ho popřeje nejvyšší milosrdný Bůh, poněvadž při vši lidské křehkosti své snažil se za živa, kráčet cestou dobrých skutků při světle pravé víry. — Rosmarinové proutky zastávají v našich studenějších zemích místo ratolestí palmových, kterýchž se užívalo a posud užívá (u příkl. na obrazech svatých mučenníků Páně) co význaku

¹⁾ Katechismus obecný o čtyrech posledních věcech člověka.

dobytého vítězství v tuhém boji; neboť i tento nebožtik dokončil vezdejší svůj boj, kterýž byl vedl proti tělu, světu a ďáblu; a ze smrtelného zápasu tělesného překročil odtud co nepřemožený vítěz na duši do věčnosti. — Slyšíce pak onen kající žal, máme považovati, že i nám, stůj tu dlouze nebo krátce, umřítí jest ¹⁾), že již již snad na nás číhá smrt, a že tudy třeba, bez odkladu činiti pokání, abychom doufati mohli, že nám prospěje modlitba spoluvěřících, až nás ponesou ke hrobu.

Kněz pohřební na hřbitově u otevřeného hrobu pronáší slova: „Já jsem vzkříšení a život; kdo věří ve mne, byť pak i umřel (podle těla), živ bude“ ²⁾). Jsouť to tatáž slova, kterýmiž Pán Ježíš těšil Martu, bedující nad úmrtím Lazara, bratra jejího; slova, kterýmiž i nám se potěšiti lze, když koho z milých svých tělo vracíme zemi; neboť shledáme se opět někdy s ním!

Kněz pohřební, střídavě s přítomnými, volá k Bohu: „Pane, Kriste, smiluj Se nad námi!“ a započne modliti se na hlas „Otčenáš,“ tudy pobízí jich, aby za nebožtíka též učinili, pokropí žehnanou (svěcenou) vodou, okouří kadidlem rakev, a zase prosí Boha, aby nesplatil tomuto zemřelému služebníku Svému podle jeho provinění, ale aby milostivě vzhledl na jeho víru a dobrou vůli, kterouž měl a podržel při vší křehkosti lidské, a tudy aby ho připojil k sborům angelickým. — Zavíráť orodovnou propovídi:

¹⁾ „Jako skrz jednoho člověka hřích na tento svět všel, a skrz hřích smrt, a tak na všechny lidi smrt přišla, v němž všickni zhřešili“ (Řím. 5, 12.). „Odplata za hřích jest smrt“ (Tamtéž 6, 23.). ²⁾ Jan 11, 25.

„Pokoř věčný dejž mu, Pane!“ „A světlo věčné ať mu svítí!“ vzpomínaje laskavě i na ostatní všech věků a vlastí pravověřící nebožtíky říká: „Duše jeho a duše všech věrných zemřelých milosrdenstvím Božím odpočiňtež v pokoji!“ — Pokropení to vyobrazuje prosbu za nebožtíka, aby jej Bůh na věčnosti očistiti a na přimluvu naši k Sobě do slávy nebeské vzíti ráčil; okurování kadidlem pak i vyobrazuje uctivost, v kteréž slušně máme i tělo nebožtíkovo, i napomíná, konati za něj modlitby, a však ze srdce ctnosti milovného, aby Bohu, co vonný dým kadidla vstupujícího vzhůru, byly příjemny.

Kněz pohřební posléze, střídavě s chrámovými zpěváky (v „Salve“) v zývá blahoslavenou Marii pannu, tuto královnu všech svatých, matku milosrdenství, za její velemocnou přimluvu, bychom my sami svatě byli živi, šťastnou měli hodinku smrti, věčnému zahynutí ušli, a proto z ustavičné podpory Boží se radovali; čímž se zajisté pohřeb ukončuje způsobem užitečným také nám, jenž posud v těle trváme. Neboť jestliže milosti Svrchovaného mají potřebi ti, kteříž z tohoto časného života již vykročili: ovšem jí potřebujeme i my, an posaváde bojujeme pro spasení své.

Když se rakev již byla spustila do hrobu: hodí kněz i jiní pohřební průvodcové na ni dolů po třikráte něco prsti (země), což znamená, jako by každý z nich nebožtíkovi byl prokázal jeden z tělesných skutků milosrdných, jenž jest: „mrtvé uctivě pochovávatí“ ¹⁾).

¹⁾ Katechismus obecný o křesťanské spravedlnosti: Tělesné skutky milosrdné.

Při pohřbu bývá mše svatá za nebožtíka pohřbeného (mše zádušní, mše pohřební, requiem). Jindy pohřební průvod chodíval od příbytku nebožtíkova do kostela, kdež se před oltářem postavila rakev s tělem, a slavila se u přítomnosti jeho mše svatá, po jejímž skončení šlo se dále na hřbitov. Nyní se nenosí více těla umrlá do chrámu Páně, nýbrž hned na hřbitov, a sice za touže příčinou, proč se nekladou více mrtvoly do krypt chrámových ¹⁾. Nejvýš povolí se, a to jen když neumřel nebožtík nakažlivou nemocí, aby se dalo mrtvé tělo v rakvi mezi mší svatou do chrámové síňky; místo umrlčí truhly pak s tělem nebožtíka před oltářem postaví se tu lešení rakvi podobné, uvnitř prázdné, tak vystrojené, jako rakev kú pohřbu, a více méně svícny s planoucími voskovicemi obstoupené (lešení smuteční, l. umrlčí, l. rakevní, truchlolešení, rakevní kostra, castrum doloris, tumba, katafalk), aneb jen krucifix na podlaze, černým sukrem postřené, mezi dvěma hořícíma svícemi.

Podobná pobožnost, jako při pohřbu, jen bez nesení rakve, děje se na den věrných dušiček za všechny zemřelé.

Při pohřbu nedospělých dítek neživá se černé barvy, aniž koná se jaká modlitba za odpuštění hříchů; ale bílá barva, pak veselé okrášení rakvičky květnými věnci v korunku spletenými, žalm 112: „Oslovujte Hospodina sluhové Jeho a t. d.“ s názpěvem předchozím a závěrným: „Budiž jméno Páně pochváleno!“ pak volání k Bohu, abychom pomocí Jeho zasloužili „s blahoslavenými malíčkými v ráji spojení býti:“ to všechno jeví sva-

¹⁾ Viz §. 8.

tou z toho radost, že obyvatelů nebeských o jednoho přibylo. — Taktéž pohřeb mláďenců a panen, ač již dospělých, činí se poněkud podobným pohřbu dětskému, že se rakev skví věncem, čestným to znamením zachovalé, Bohu milé nevinnosti.

Po pohřbu dospělých a skončené mši zádušní koná se neřídka ještě jedna mše svatá, však nikoli černá, nýbrž v barvě bílé, tak zvaná „angelská, děkovná, pochvalná“, a sice na poděkování Pánu Bohu, že nám bylo přáno, abychom se k Němu za milostivé přijetí nebožtíka ve sbor angelů nebeských důvěrně modlili a mši svatou obětovali, ano že ho snad již již tam přijmouti ráčil.

Někdy odbývá se pohřeb méně slavně, jen z krátka, bez průvodu, toliko s obřady nevyhnutelně potřebnými, a pak slove: „vykrope ní, výkrop.“ — Jestliže doufati lze patrného duchovního vzdělání, kněz pohřební buď u hrobu, buď v kostele, před pohřbem anebo potom, promluví několik vážných, přiměřených slov k lidu shromážděnému (drží „pohřební řeč“).

§. 27.

Pokračování: Žehnání nového ohně a světla o bílou sobotu.

Na veliký pátek shasne se v kostele všechno světlo, na znamení smutku církve, že druhému Spasiteli v ten den shaslo světlo vezejšího života. Pročež třeba, ke službám Božím druhého dne přichystati světla nového. Světlo to ale, jako téměř všechny věci bohoslužebné, obřadně se požehnáva.

Jestliž pak obřadu toho děj a výklad tento:

V bílou sobotu postaví se v chrámové sínce anebo před kostelem hranička suchého dříví, a zapálí se ohněm vykřesaným z křemene, aby oheň ten přišel jako z první ruky. Kněz, čině nad ohněm tím znamení kříže svatého, modle se, „aby Bůh osvětlil mysl naši k jasnému poznání Jeho, očistil srdce naše ode zlých žádostí, a naplnil silnou touhou po věčných statcích,“ pokropí ho kropicí vodou, a vypouštěje nad ním dým kadidla, žehná jej ku potřebě té, aby posloužil k rozžehnutí shaslých svící v chrámu Páně. — Připomenouti sluší, že svaté oleje, k udělování svátostí svatých na zelený čtvrtek biskupem svěcené, ten jediný rok se smějí ponechati, aby delším časem nevzaly nehodnou zkázu. Nařízeno jest, hned po svěcení nových spáliti ostatky starých, což se obyčejně stává o bílou sobotu ohněm nověžehnaným. Lid při tom pamatuje na zrádného učenníka Božského Mistra, jehož hrozné na věky odsouzení Pán Ježíš pronesl říka: „Syn člověka jde, jakož psáno jest o něm; ale běda člověku tomu, skrze něhož Syn člověka zrazen bude; dobré by bylo jemu, aby se byl nenarodil člověk ten“ (Mat. 26, 24.). Říkáť tomu „pálení Jidáše.“ — Na ohni tom rozže se, mezi processím do kostela, svíčka; tou pak rozže se trojkrutec po třikráte, na jednom knotu hned u dveří chrámových, však již u vnitř, na druhém u prostřed chrámu Páně, a na třetím blíže hlavního oltáře. J a h e n, kterýž nese ten trojkrutec, po každém rozžehnutí zazpívá hlasem po každé povýšenějším: „Světlo naše Kristus jest!“ načež pokaždé klečmo zpěvně dopoví se: „Bohu díka!“ čímž se v podobenství i výslovně uznává nesmírné dobrodíní Boží, že Kristus Pán učení Svým

osvítit svět ¹⁾), že tímto učením a však i příkladem Svým jasně ukázal nám, kterou cestou kráčetí jest, abychom někdy, jako On, dostali se k světlu radosti věčné ²⁾. — Nyní počne před velikým oltářem žehnání paškálu, a sice takto: **J a h e n** z pívá slavný, od svatého Otce církevního, **A u g u s t i n a** složený zpěv („Exultet“), jehož obsah jest zkrátka: Radujž se s angely veškeren svět, že skrze Ježíše (kterého paškál představuje) tmy nevědomosti a bludů ve věcech náboženských zahrnány jsou; každý ze vsí duše a plnými ústy vděčně chval a velebiž Otce nebeského, že jednorozeného Syna Svého, Ježíše Krista, poslal k nám ³⁾, kterýž kletbu hřícha Adamova zničil, a jeho i naši vinu smazal nevinnou krví Svou, kterýž nás na kříži vysvobodil z poddanosti ďábla, jako druhdy národ israel-ský z poddanosti egyptské vysvobozen jest; bez vysvobození tohoto našeho nebylo by nic platno, narozenu býti k životu časnému, poně-vadž s dědičným hříchem narodili jsme se ku věčné smrti; svrchovaný Bůh dopustil ten dědičný hřích, aby milý Jeho Syn vykoupením našim ukázal Jemu poslušnost ⁴⁾, nám pak nevy-

¹⁾ „Bylo (slovo tělem učiněné, Syn Boží) světlo pravé, kteréž osvěcuje každého člověka, přicházejícího na tento svět“ (Jan 1, 9). ²⁾ „Chce-li kdo za mnou přijíti, zapřijž sebe sám, a vezmi kříž svůj a následujž mne“ (Mat. 16, 24).

³⁾ „Tak Bůh miloval svět, že Syna svého jednorozeného dal, aby každý, kdož věří v Něho, nezahynul, ale měl život věčný“ (Mat. 3, 16.).

⁴⁾ „(Kristus Ježíš) Samého Sebe zmařil, způsob služebníka přijav, podobný lidem učiněn jest, a v způsobu nalezen jako člověk, ponížil se poslušný býv až do smrti kříže“ (Filip. 2, 7. 8.).

slovitelnou lásku Svou; my bídní hříšníci máme proč, pokládati se za šťastné, že se nám dostalo tak výtečného Vykupitele; jakož ale ten od smrti pro naše hříchy k novému životu vstal, tak i nám vstávají jest k novému, totiž svatému životu, tedy odřici se skutků temnosti, totiž bludů, hříchů a nepravosti, a býti snažnými v poznávání spasitelné pravdy a provozování svatých mravů, bychom zasloužili vjiti do života věčného. — Do paškálu vtlačí se při žehnutí jeho pět kousků (zrn, granů) vonného kadidla, v podobě kříže, což naráží na pět ran Krista Pána, a na víru toho, že tělo, s nímžto z mrtvých vstal, totéž jest tělo, kteréž pnělo na dřevě kříže, a vonnými mastmi pomazáno bylo od nábožných žen. — Pak rozže se paškál, a paškálem nebo i trojkrutcem rozžehnou se všechny lampy v kostele. Osvětlení to kostela jestiž výjev nábožné radosti z vzkříšení Páně, jehož slavnost měla by, jako za starodávna, počíti teprva v noci této bílé soboty. Druhdy, co se za našich dnů děje o bílou sobotu ráno, v noci se dalo, a pobožnost a křestění trvalo (podobně jako jitřní vánoční) až do rána velikonočního hodů Božího, odkudž posavade modlitby bělosobotní znějí, jako by byla noc. Takť u příkl. zpívá jahan po požehnání paškálu: „Prosíme Tě, ó Pane! dejž, ať tato svíce, požehnaná ke cti jména Tvého, k rozplášení temnosti této noci dostatečně poslouží, a příjemná Tobě, co sladká vůně, s nebeskými světly smísí jasno své. Dennice nechť ještě uzří její zář a t. d.“ Na osvětlení chrámové to, k němuž i osvětlení celého města bylo přidáno, vynakládalo se tolik, že bývala noc jasnější nežli den. — Po žehnání nového ohně a paškálu následuje o bílou sobotu svěcení křestní vody.

§. 28.

Pokračování o svěceninách: Svěcení křestní vody.

Za starodávna mezi slavné doby udělování svátosti křtu svatého patřil čas od bílé soboty až k sobotě svatodušní ¹⁾. Protož o bílou sobotu dalo se svěcení křestní vody k potřebě celého toho času, a pak o sobotu svatodušní k potřebě odtud až zase k bílé sobotě příštího roku. V naší vlasti děje se svěcení vody ke křtu svatému jen o bílou sobotu, poněvadž voda tehdáž svěcená zůstane v zemích studenějších snadno na celý rok bez pokažení, co na-proti v horkých zemích velmi dobré jest, křestní vodu dvakráte za rok světit, poněvadž tam snadněji se pokazí.

Jednotlivých obřadů svěcení křestní vody o bílou sobotu děj a výklad jestiž tento :

Především zpívají se částky písem svatých Starého Zákona, jenž duchem prorockým předpovídají, kterak Ježíš pokolení lidské zbaví od zlého, což se jmenovitě stává křtem svatým skrze zásluhy Jeho; mezi těmito výjimky zpívá světitel kněz modlitby, kterýmiž prosí Boha, aby, i kteří křtem svatým teprva vstupují do cirkve Boží, aneb již v spolku jejím jsou, bohabojné živobyti vedli k spasení svému. — Výjimky prorocké ty druhdy sloužily k tomu, aby potvrdily u víře těch, jenž o bílou sobotu měli slavně pokřtěni býti, a byly s modlitbami těmi poslední příprava jejich ke křtu svatému. Prvé pak tito čekatelé křtu sv. veřejně u prostřed shromáždění věřících před biskupem byli zkoušeni, zdali se dosti znají ve svatém náboženství.

Po tomto čtení a modlení kněz bere se

¹⁾ Viz §. 16.

ke křtitelnici; na cestě tam zpívá sbor chrámových zpěvců: „Jakož jelen dychtí po tekutých vodách: tak duše má dychtí po Tobě, ó Bože! Žizníť duše má Boha živého říkajíc: Brzo-li půjdu a ukáži se před obličejem Božím? Slzy mé jsou mi místo chleba dnem i nocí, když mi říkají každého dne: Kde jest Bůh tvůj?“ Těmito slovy královského žalmisty Páně (z žalmu 41, 2—5.) pronáší se vroucí touha po křtu svatém, a tudy také po křestní vodě, kteráž jest voda „prýstějící se v život věčný“ ¹⁾. — Druhdy zpívali tato slova žalmová čekatelé křtu svatého s biskupem od oltáře ke křtitelně jdoucí. A však i pokřtěným již zajisté lze, jimi živě k mysli sobě uvoditi veliké milosti, kterýchž křtem svatým na práhu vezdejšího života svého byli obdrželi.

Kněz, u křtitelnice započiná svěcení křestní vody tím, že povzbudiv přítomných věřících k témuž úmyslu, modlí se k Bohu, aby kdožkoli srdečně touží tou vodou pokřtěnu býti, křtem svatým učiněni byli svatými na těle i na duši, aby novozrozeni byli, totiž k novému, lepšímu, bohulibeznému životu se obrátili, podobně jako po potopě světa, kteráž hříšné pokolení lidské zachvátila, nové lepší pokolení se rozplemenilo.

Kněz rukou svou pravou ve vodě dělá znamení svatého kříže, čímž obrazně prosí Boha, aby skrze Toho, jenž pro naše hříchy na kříži umřel, vodě té dal tajemnou moc milosti Svě, učiniti v člověku hříšném duši nevinnou.

Kněz modlí se, „aby moc a síla Ducha svatého tou vodou působila k úplnému očištění duši hříchem zprzněných.“ Žeť pak při tom dotýká se dlani svou vody, pamatuje na téhož

¹⁾ Jan 4, 14.

Ducha svatého, jenž na počátku při stvoření světa „vznášel se nad vodami“ ¹⁾, kteréž později ohromnou potopou očistily zemi od hříchů, pohltivše bohaprázdny lid ²⁾).

Kněz žehná vodu, připomínaje živého, pravého Boha, čině nad ní svaté kříže, a pak rukou svou něco vody té ke čtyřem stranám křtitelnice povyhodí, na význak toho, že veškeré pokolení lidské ke všem čtyřem úhlům země rozpoložené má povolání k tomu, aby křtem svatým bylo přijato v lůno církve Ježíše Krista, jakož On sám poručil učenníkům Svým, řka: „Jdouce učte vsecky národy, křtíce je ve jméno Otce, i Syna, i Ducha svatého“ (Mat. 28, 19.); čímž spolu také jeví snažnou svou žádost k Bohu, aby všickni posud nekřesťané obrátili se k víře Jesu Krista, ano aby již již nastal blahý ten čas, kde „bude jeden ovčinec a jeden Pastýř“ (Jan 10, 16.).

Kněz dychne po třikráte do vody v podobě kříže. Tudy vyobrazuje, že křestní voda nebude působiti znovuzrození lidské duše přirozenou jakou mocí svou, ale skrze zásluhy Ukřižovaného, mocí Ducha svatého, na Něž dechnutím dobře se pamatovati dá.

Kněz pohříží do vody paškál po třikráte, pokaždé o něco hloub řka: „Do této vody sstupiž moc Ducha svatého!“ což znamená i výslovně pronáší prosbu k Bohu, aby Duch svatý křestní vodou účinkoval s plnou milostí Svou, aby říkáje do ní se spustil, jako při křtu Ježíšovu v způsobě holubice sstoupil na Něj ³⁾).

Kněz nabere něco vody té do kropáčku, a pokropí jí přítomných; nebo posud voda ta není křestní, svatými oleji svěcená; a tudy užívá se jí teď co obyčejné vody kropicí.

¹⁾ I. Mojž. 1, 2. ²⁾ I. Mojž. 7. ³⁾ Mar. 1, 10. 11.

Kropení pak to právě v tu chvíli uvádí v paměť, že přítomní věřící křtem svatým obdrželi očistění na duši od poškrvny hříchu, a napomíná je, aby tutéž drahou duši svou znova očistili slzami kajicemi, totiž pravým pokáním, jestliže ta po křtu hříchem zase poškrvněna jest.

Kněz vlije do vody něco svatého oleje křtěnců a svatého křížma v podobě kříže, prv každého o sobě, pak obého smíšeného. Tím se vyznačuje, že tato křestní voda bude sloužiti k tomu, aby přivtělovala nové a nové údy k církvi, kterouž Kristus, totiž „Pomazaný“ (nejvyšší kněz a král náš) ustanovil, jakož i že Duch svatý pokřtěným bude jemnou, spolu pak nicméně pronikavou, milostí Svou pomáhati, aby v boji pro spasení duší svých šťastně, bez úhony, vyklouzli z osidel ďábelských, a věrnými zůstali služebníky téhož Krista, Pána našeho.

Kněz často nad křestní vodou dělá znamení svatého kříže, bychom živě v paměti drželi, že Ježíš Kristus i křest ustanovil i smrti Svou na kříži vymohl, aby nám svátost křtu svatého ku posvěcení a spasení byla platna. Touto nově svěcenou křestní vodou udělí kněz hned křest svatý, někdo-li křtu svatého schopný přítomen jest, jakož za starodávna obyčej býval.

Kněz po vykonaném svěcení křestní vody vrací se k oltáři, a tam ulehne s tváří svou k zemi, co zatím se zpívá litanie ke všem Svatým. Tu v nejhlubší pokoře rozjímá, že všichni jsme od narození hříšníci, a tudy smrt věčnou zavinili, ale že Kristus na Sebe vzal nepravosti naše, a umřev za nás otevřel nám bránu života věčného. Protož vzývá se tu svatých a vyvolených Božích za mnohomocné jejich u sřrchovaného Slitovníka orodování, a volá se

k Bohu Samému (v „Kyrie“) za Jeho milosti, abychom odřeknouce se hříchu hodni byli drahého vykoupení svého, a z blahých účinků smírné smrti Kristovy se někdy obradovali, slavné s Ním majíce z mrtvých vstání. — Toto „Kyrie“ jestiž již také začátek mše bělosobotní, kteráž vlastně jest noční mše slavnosti vzkříšení Páně (podobná mši o jitřní vánočním), a tudy s krátkými nešporami, radostná, v barvě bílé, po „Gloria in excelsis“ opět zvoněním provázená.

§. 29.

Pokračování: Svěcení kostela a oltáře.

Obřady svěcení kostela zjevně ukazují, jak důstojné a svaté místo jest chrám Páně, jak důležité jsou v něm zevnitřní, veřejné obecné služby Boží, a jak se věřící lid k němu a v něm chovali má.

Jejich děj a výklad jestiž pak tento:

Biskup ulehne před kostelem s tváří k zemi, co zatím říkají se litanie ke všem svatým, pomodliv se prvé s ostatním duchovenstvem sedmero kajících žalmů. — Dobřeť se zajisté děje tak. Neboť ovšem přísluší, abychom uznali bídný stav hříšné duše své, a prosili za smilování v okamžení tom, kde nastává svěcení domu Božího, do nějž toliko s nejhlubší pokorou kročiti třeba ¹⁾, a v němž toliko pokorné, skroušené srdce vyslyšení proseb svých dosíci můž ²⁾.

Biskup od zemi povstav pokropí žehnáním (svěcenou) vodou sebe a přítomných;

¹⁾ „Bůh pyšným se protiví; ale pokorným dává milost“ (I. Petr 5, 5.). ²⁾ „Srdcem skroušeným a potřeným, Bože! nezhrzíš“ (Žalm 50, 19.).

pak obcházi stavení kostela, kropě zevnitřní stěny jeho v podobě kříže a říká týž a a týš: „Ve jméno Otce, i Syna i Ducha svatého!“ — Obcházením tím dává rozuměti, že stavení to vyloučeno bude od stavení všedních; a kropením tím, že bude obráceno k čisté účtě Svrchovaného „v duchu a v pravdě“ ¹⁾, a že ho máme navštěvovati s čistým srdcem aneb aspoň hříchů našich litujícím.

Biskup zaklepá berlou svou třikráte na kostelní dvěře, třikráte říká: „Otevřte se brány, aby vjíti mohl slavný král“ ²⁾ a na otázku jahna z vnitř kostela znějící: „Kdo jest ten slavný král?“ odpovídá: „Hospodin mocný a silný!“ čímž zřejmě se ohlašuje: „Pán Bůh stěhuje Se do nového sídla Svého ³⁾!“

Biskup dělá toutéž berlou svou na práh u kostelních dveří znamení svatého kříže. Tudy hned na práhu činí se oznámení, kam přes něj bude kráčetí noha věřících, totiž do chrámu ukřižovaného Ježíše Krista. Ježto bývá na mnohých domech napsáno buď jméno domácího pána, buď k čemu dům tento jest: i čímž by kostel křesťanský mohl býti důstojněji a srozumitelněji poznamenán, leč svatým křížem, kterýmž vyznáváme viru svou v Syna Božího ⁴⁾?

Biskup vejde otevřenými dveřmi do kostela s pozdravením: „Pokoj budiž tomu

¹⁾ Jan 4, 24. ²⁾ Žalm 23, 7. ³⁾ „Kdo vchází skrze dvěře, ten pastýř jest ovčí“ (Jan 10, 2). „Aj stojím u dveří a tluku; jestli že kdo uslyšel hlas můj, a otevřel mi dvěře, vejduť k němu, a budu s ním večeřeti, a on se mnou“ (Zjev. sv. Jana 3, 20). ⁴⁾ „Odstup to, abych se v čem chlubil, jediné v kříži Pána našeho Jesu Krista“ (Galat. 6, 14.).

domu!“ načež jemu a průvodcím jeho jahen tam čekající odpoví: „Při vašem vkročení!“ — Pak zpěváci chrámoví pozdravení to dále rozbírají připomínajíce *Z a c h e a*, kteréhož dům poctil Pán Ježíš návštěvou Svou řka: „Dnes spasení stalo se domu tomuto“ (Luk. 19, 9.). — Ono pozdravení, podle výslovního rozkazu Božského Mistra k učeníkům Jeho ¹⁾, a připomínka na radostnou návštěvu laskavého Boháčlověka v domě kajícího publikána živě vypovídá, k čemu kostel ten bude sloužiti, totiž abychom my hříšní lidé v něm našli skrze Pána Ježíše pokoj čili blahý duše stav takový, ježž on toliko může dáti ²⁾. — Na vnitřních stěnách kostela planou ve dvanácte svícnech rozžaté voskovic, čímž se značí, že zde budou křesťané vyznávat i provozovat víru tu, jejížto světlo svatí apoštolé po vši zemi roznášeli.

Biskup, klekna u prostřed kostela na kolena svá, započne zjevně vzývati Ducha svatého, a zpěvcové chrámoví zpívají dále („Přiď Stvořiteli Duchu a t. d.“). Tudy dojemným způsobem přikládá se věřicim k myslí, jakých výtečných milostí zde udělováno bude Duchem svatým tudy vznáší se úsilná prosba k témuž Duchu svatému, aby naše srdce učinil Sobě důstojným příbytkem Svým, podobně jako tento kamenný dům posvěcen bude na stánek Boží.

Biskup na podlaze kostelní, kteráž k tomu na kříž popelem osypána jest, berlou svou píše abecedu latinskou a řeckou, anebo i položí se dělana písmena abecedy na podlahu, podle toho, jak on, aby se kladla, berlou uka-

¹⁾ Mat. 10, 12. ²⁾ „Pokoj zůstavuji vám; pokoj svůj dávám vám; ne jako svět dává, já dávám vám“ (Jan 14, 27.).

zuje. To znamená tolik, že všickni pravověřící křesťané mají se považovati za údy jednoho těla, církve Kristovy¹⁾, nechť konají služby Boží v tě neb jiné řeči, nechť jsou latinského neb řeckého ritu; „neb litera zabíjí, ale Duch obživuje“ (II. Kor. 3, 6.).

Biskup kropí žehnanou (svěcenou) vodu na vnitřní stěny a podlahu kostela, podobně jak totéž byl učinil prvé na stěnách jeho zevnitřních, čímž se opětně věřícím přikládá k srdci, aby byli kajícími, čistými a svatými, mají-li doufati, že jejich oběť a modlitba v chrámu Páně Nejsvětějšímu se líbiti bude²⁾).

Biskup maže svatým křížmem dveře a pak vnitřní stěny chrámové na těch

1) „Pravdu činíce v lásce rostíme všelikterak v Tom, kterýž jest hlava, totiž Kristus, z kteréhož všecko tělo spojené a svázané po všech kloubích přisluhování, podlé působení v míru každého údu rozmnožení těla činí k vzdělání svému v lásce“ (Efessk. 4, 15. 16). „Jakož v jednom těle mnohé údy máme, ale nemají všickni údové jednotejného díla: tak jsme mnozí jedno tělo v Kristu“ (Řim. 12, 4. 5).

2) Nepřinášejte mi více oběti (vy hříšníci)! Kadění (vaše) v ohavnosti mám. — Když rozprostíráte ruce vaše, skrývám oči své před vámi, a když množíte modlitbu, neslyším. — Umejte se, očistěte se, odvrzte zlost skutků vašich od očí mých; přestaňte zle činiti; učte se dobře činiti, hledejte soudu; pozdvihněte potlačeného; dopomozte k spravedlnosti sirotku; zastáňte vdovy. A potom pojděte a posudme při svou, praví Hospodin: Budou-li hříchové vaši jako červec dvakrát barvený, jako sníh zbělejší; budou-li červený jako šarlat, jako vlna bílí budou“ (Isai. 1, 13. 15—19).

místech, kde jest namalováno dvanáctero křížů, nad kterýmiž plane dvanácte svící, což znamená, že v tomto chrámu Páně budou scházeti se ke službám Božím ti, kdož ke Kristu, totiž „Pomazanému,“ se hlásí věrou svou.

Při svěcení kostela světí se ne-li všickni v něm oltářové, aspoň jeden oltář, hlavní, nemovitý, a to, jako kostel, okuřováním vonným kadidlem, kropením žehnanou (svěcenou) vodou, pálením voskového na něm světla a tím, že se tam zavrou ostatky některého svatého neb některé světice Boží, nejvíce mučennických, krásnými zpěvy a modlitbami. Okuřování to vyobrazuje hlubokou uctivost patřící chrámu Páně i stolu nejsvětější oběti mešní: pálení voskového světla vyobrazuje i uctivost tu i viru, kterouž osvícení jsouce víme, že na stolu tom Ježíš Kristus obětovati se bude za nás nebeskému Otci Svému; mazání svatým olejem děje se podle příkladu arcioťce Jakoba v Starém Zákoně, jenž kámen, na němž leže v noci měl svaté vidění, polil svrchu olejem, a tudy posvětil na oltář¹⁾. (O svatých ostatcích v oltáři již řečeno jest §. 9.). — Oltáře movitého svěcení děje se mimo svěcení chrámu Páně podobnými svatými obřady, co nemovitého.

Prvé pak, nežli který chrám Páně dostaven jest, světívá se již poněkud vyzděný spodek (tak zvaný „základní kámen“) jeho zpíváním žalmů, kropením žehnané (svěcené) vody a modlitbami; ano již k budoucímu kostelu vybrané místo vyznačuje se tím, že se na něm postaví svatý kříž. Pod základní kámen pak bývá uloženo mimo jiné památnosti také sepsání všeho, což se tohoto kostela dotýče, a příkl. kdo jej a kterak jej nadal (fundoval) potře-

¹⁾ I. Mojž. 28.

bnými důchody a t. d. Podobné památnosti, u příkl. jméno tehdejšího země pána, biskupa, tehdejší druhové peněz a t. d., ukládají se i do kostelních věžních bání makovic pod věžové kříže, čímž se zajistí mnohých a důležitých vědomostí dochováva potomkům našim.

§. 30.

Processí vůbec. Některá processí zvláště.

Nejvíce přicházejí věřící k svatým jednáním a odcházejí odtud po různu, a obcujíce bohoslužebným dějům na tomtéž místě trvají. Někdy ale v společnosti od jednoho místa na druhé jdou, pobožnosti církevní pod zprávou kněze konajíce. Tomu se říká „svaté obchody, s. pochody, s. ochozy, s. provody, processí.“

Jsouť pak processí buď řádná, u příkl. o slavnosti Božího Těla, totiž každoroční, buď mimořádná, u příkl. v čas milostivého roku, záhubné války, přílišného sucha neb mokra, na poděkování Bohu a t. d. A těch některá vedou se v kostele, jiné i z kostela ven.

Všecky mají vůbec účel ten, aby byla obrácena pozornost lidí na to, proč se dějí, aby to, proč se dějí, ukázalo se býti důležitým, znamenitým a vzácným, aby se rozmnožila slavnost toho neb onoho církevního dne, a společná chůze věřících v slušném pořádku a takovým způsobem se dala, kterýž by právě k tomu, proč se dějí, dobře se hodil.

Processí na den očišťování blahoslavené Marie panny čili o hromnicích s požehnanými svícemi hromničkami), v kostele, má zvláštní účel ten, abychom veřejně na jevo dali srdečnou vděčnost svou z toho, že nám rozsvítil světlo blahodátne viry Je-

žís Kristus, jenž právem o Sobě řekl: „Já jsem světlo světa; kdož mne následuje, nebude choditi v temnostech, ale bude míti světlo života“ (Jan 8, 12.), abychom Bohu slibili, že budeme „synové světla,“ to jest čím dál tím jasnějšího poznání spasitelných věcí a konání skutků, jichž v temnosti netřeba ukrývati, skutků tedy dobrých, a že budeme k rozšíření i pravdy i ctnosti mezi bližními svými všemožně nápomocni.

Processi na neděli květnou, s poženanými ratolestmi, kolem kostela, má zvláštní účel ten, abychom připomínajíce sobě slavné vjíždění Ježíšovo do Jerusalema ¹⁾, veřejně a radostně vyznávali, že Ježíš nejen poslý jest z Davida krále, však i král v království Božím na zemi, totiž v církvi Svě svaté, my pak že jsme poddaní Jeho ²⁾. Při tomto processu jsou, když se kněz s lidem do kostela vrací, dvěře chrámové zavřeny, a otevrou se teprv, až kněz křížem svatým na ně zaklepá; což vyobrazuje, že Ježíš Kristus, jakož slavně vjel do města Jerusalema, také slavně odebral se do nebe, a brány nebeské nám otevřel, abychom někdy byli tam, kde On jest, setrváme-li věrně v službě Jeho. — Kněz při mši svaté neděle této, i když čte pašije Pána našeho Ježíše Krista podle sepsání svatého Matouše, drží ratolest v ruce, aby se netoliko pohanění, trýznění a umučení drahého Spasitele připomínalo, ale i odměny Jeho nejvyšší slávou nebeskou, jejížto obraz, ač slabý, byla sláva vjezdu Jeho do Jerusalema.

Processi na bílou sobotu, s velebnou Svátostí, pod baldachem, od Božího hrobu k hlavnímu oltáři, kteréž se neřídko vede i mimo kostel, ano po náměstí neb návsi, má zvláštní

¹⁾ Mat. 21, 9. ²⁾ Jan 18, 36. 37.

účel ten, abychom veřejně plésali nad slavným vzkříšením Ježíšovým, „kteréž i potvrzuje víru naši i naši naději, že sami vstaneme z mrtvých“ 1). Tentyž účel mají processí, kteréž se drží o všech nedělích po Božím hodu velikonočním až ke svátku na nebe vstoupení Páně, k častému a živému pamatování na tuto obdivnou událost, a tudy skrze celý čas čtyřiceti dnů, co se Kristus Pán živého po Svém umučení zjevoval apoštolům, mluvě o království Božím 2).

Processí božitélní, kteréž se vede v kostele i mimo kostel, s svatou hostií v monstranci, pod baldachem, má zvláštní účel ten, abychom tudy, všemu světu na odiv, ukázali rozkošnou víru svou v Ježíše Krista v této nejsvětější Svátosti ukrytého. Vedeť se pak dle nejvyšší možnosti slavně, po cestě vonným a pestrým kvítím posypané, s vlajícími korouhvemi, s četnými planoucími svícemi, při plesné hudbě, při nábožných zpěvech, při hlaholení všech zvonů, při hluku hřmotné střelby, s věncem kol monstranci a na rukou, skrz ulice zdobně okrášlené; a vřelé modlitby děkují Bohu za tento chléb nebeský; vede se ke čtyřem oltářům, ke čtyřem stranám světa postaveným, při jichž každém se čte začátek jednoho čtyřsvalých evangelií, čímž se připomíná, že Bůh-člověk viditelně zde přítomný učitelem, příkladem a Spasitelem jest celého světa, a v poslední den celého světa bude souditi živé i mrtvé.

Processí na den svatého Marka, evangelisty, a tří křížových dnů, o kterýchž již (v §. 11.) řečeno, vodi se ven z kostela k svatým křížům neb kapličkám polním či pocestním s nějakým svatým obrazem (štacím).

1) I. Kor. 15, 14. 2) Skutk. apošt. 1, 3.

Při všech processích, krom o Božím Těle, nesou se malé sochy Svatých, čímž má naše důvěra k Svrchovanému posily bráti, že nebudeme oslyšáni, poněvadž ti, jichž obrazy před sebou zříme, s modlitbami našimi spojují mnohomocnou přimluvu svou.

§. 31.

Putování svatá.

Processi delší slovou „putováním svatým, poutěmi.“ Jsou to pobožné cesty k nějakému svatému místu. Takové cesty již za starodávna konány bývaly. Neboť poutě byly ovšem cesty, kteréž prikazoval Starý Zákon (II. Mojž. 34, 23.): „Třikrát v roce ukáže se každý z vás pohlaví mužského před obličejem Panovníka Hospodina, Boha israelského,“ jakovouž pouť Sám Ježíš každoročně ¹⁾ a svatý apoštol Pavel někdy činil ²⁾. A zajisté konají-li se řádně, velmi velikého provodí užitku. Neboť pobízejí k tomu, aby lidé nezůstali po celý čas života svého toliko na místě narození a obývání svého, ale aby se někdy aspoň podívali jinám, čímž nejen v známost vcházejí cizích krajin, cizích lidí, cizích obyčejů, mravů a živnosti, nýbrž také prospívají utěšeně duším svým, putují-li s jinými nábožnými spoluvěřícími, všelike obtíže cestování podnikajíce, obvyklého pohodlí sobě odpirajíce, skutků milosrdenství provozujíce, modlitbami a svatými zpěvy se zaměstnávajíce, pod dohlízkou moudrého, nábožného nějakého muže, snad domácího duchovního zpravce svého, na místa, kdež jednou nějaký svatý dlel a účinko-

¹⁾ Luk. 2, 42; Jan 7, 10. ²⁾ Skutk. apošt. 24, 11; Galat. 2, 1.

val, kdež Bůh již mnohdykrátě uslyšev pokorné a úsilné prosby potřebných, i zázračně okázal všemohoucnost a lásku Svou, aneb kdež se něco nalezá, což k obzvláštní pobožnosti vzbuzuje, u příkl. daleký výhled na krásné vřkolk, výstavný chrám Páně, mnohé neb vzácné svaté ostatky a t. d.

Kdo na pouť s sebou béře pověru, lenost a mysl prostopášnou; kdo pro časté putování zanedbává služby Boží doma ve faře vlastní: tomu ovšem z toho nevyplyne vzdělání duchovní, ale ztráta na duši.

Začínáť se dobře pouť tím, že se poutníci shromáždí ve farním svém chrámu Páně, a obětují mši svatou na ten úmysl, aby nastávající svatá cesta jim prospěla k dobrému těla i duše.

Na cestě mají poutníci v slušném pořádku jíti, hlasitým modlením, zpěvy a tichým nábožným hovorem se zanášejíce.

Přišedše k cíli putování svého bývají od tamního duchovenstva slavně přivítáni a do kostela uvedeni, čímž se na jevo dává radost z návštěvy té a jednota u víře mezi obyvateli místa toho poutnického a přichozími poutníky.

K odchodu loučí se poutníci děkovnými modlitbami a zpěvy, a byvše, jakož byli přivítáni, slavně vyprovozeni, vrací se v pořádném provodě do svého farního kostela, kdež duchovní jejich pastýř s nimi Bohu vzdává chválu a díky.

§. 32.

Závěrek.

Naše celé živobytí není leč putování k městu Božímu, totiž do vlasti naší nebeské ¹⁾).

¹⁾ Zjev. sv. Jana 21, 2.

To aby se nám šťastně povedlo, pomáhají nám nemálo svaté obřady církve katolické, o kterýchž v této knížce byla řeč.

A však potřebí jest k tomu vlastního přičinění.

Toto vlastní naše potřebné a povinné přičinění záleží ale v tom: dobře seznámiti se s rozumem obřadů svatých, pozorně a pobožně jim obcovati, co do sebe zahrnují neb k čemu pobízejí, k osvětě a nápravě své pilně užívat, ke všemu pokorně prosíce Pána Boha za milost Jeho.

Tak-li učiníme, budeme dokonalí služebníci Jeho ¹⁾).

¹⁾ Viz začátek §. 1.

Nakladem **B. Rohlíčka** vyšlo od spisovatele katechismu o svatých obřadech církve katolické :

Evangelia na neděle a svátky, pak několik jiných dní církevního roku s umučením našeho Spasitele, všesrozumitelně vyložena dle katolického učení víry a mravů z dějů svatých i světských, ze zeměpisu, ze starožitnosti, z přírodnictví, z mluvozpytu, z obřadů a obyčejů bohoslužebných židovských a katolických. V Praze 1854. Dva díly. Str. 246 a 253. Cena 2 zl.

Důležitá to v pravdě kniha v oboru praktické bohoslovní literatury naší. Po našem zdání snešeno ve spisu tomto pravé a zdravé jádro všeho, což usnadňuje vyrozumění sv. evangeliím, čítaným v Církvi svaté při službách Božích. Jak bohatý jest obsah, poukazuje se již obšírným titulem knihy. Co se ale dotýče vnitřní dokonalosti, o té netřeba, tuším, ani šířiti slov : ručí tu jméno proslulého učence a spisovatele, jakovým jest p. Hnojek. Nechceme a nesmíme se honositi všestrannou známostí literatury bohoslovecké u jiných národů katolických : tolik ale na jisto můžeme říci, že se nám podobné bohaté knížky v jazyku německém do rukou nedostalo. Kdož by tu hledal praktických upotřebení k srdci a vůli, ve výtečné knize p. Hnojkově arcí s tíží by se jich dohledal : za to ale najdeš v ní světla, aby sám vida jasně, pak ovšem snadno z pokladu srdce mohl vážiti a vyluzovati cit, probuzený poznanou pravdou. Nadějeme se, že bude moci slovutný p. spisovatel provésti, což nám připovídá, slibuje, se-psati podobné výklady řečí a epistol, čítaných podlé evangelií. —

(Blah. 1855.)

***Nebe a země klíč*, anebo všesrozumitelní počátkové učení o nebi a o zemi. Druhé rozmnožené i opravené vydání. V Praze 1855. Str. 104. Cena 24 kr.**

Když byl před několika lety po prvé na světlo vyšel „*Nebe a země klíč*“, uvítala tehdejší kritika vysoce učeného p. spisovatele s jásáním na poli prostonárodní literatury jako výtečníka. A jest jím p. Hnojek skutečně. Bohatost pomyslův, jasný výklad a snadný přehled vyznačují výborné dílo jeho, proniknuté, jako samo se rozumí, duchem bohumilým — katolickým. — Knížka ta s dobrým prospěchem dá se užívat při mládeži ve školách, jakož i ku poučení dospělejších čtenářů, chtějících nabyti vědomosti o „zemi a nebi.“ Vydání čisté : cena levná.

(Blah. 1855.)

